I

Preot Ioan Sorin Usca

Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinţilor Părinţi

FACEREA

Seria de tâlcuiri verset cu verset ale cărţilor Vechiului Testament, inaugurată prin volumul de faţă şi realizată de preotul Ioan Sorin Usca, se întemeiază cu precădere pe marele tezaur exegetic al patristicii răsăritene, dar aduce, de câte ori este cazul, şi precizări istorice şi filologice de dată recentă. Autorul îmbină rigorile teologiei cu exigenţele culturii actuale, oferind un valoros instrument de lucru adresat mai ales seminariştilor şi studenţilor în Teologie, dar şi intelectualităţii creştine în general.

În curând, în aceeaşi serie:

IEŞIREA

şi

LEVITICUL

editura christiana

Preot Ioan Sorin Usca

VECHIUL TESTAMENT ÎN TÂLCUIREA SFINȚILOR PĂRINȚI

FACEREA

© *Asociaţia Filantropică Medicală «Christiana»*
pentru prezenta ediţie – Bucureşti, 2002

Editura Christiana *– Şos. Pantelimon 27, sector 2, Bucureşti*
Tel./fax: 01/2520517; e-mail: chr@mediasat.ro

Redactor-şef: **Răzvan Codrescu**
Consilier editorial: **Gabriela Moldoveanu**

ISBN 973-8125-38-3

Preot IOAN SORIN USCA

VECHIUL TESTAMENT
ÎN TÂLCUIREA SFINŢILOR PĂRINŢI
I
FACEREA

Editura Christiana
Bucureşti – 2002

CUVÂNT ÎNAINTE

Dacă azi Sfânta Scriptură este cartea cea mai citită şi răspândită, înţelegerea ei ne rămâne dificilă, din pricina timpului îndepărtat şi spaţiului diferit de al nostru în care au luat naştere cărţile ei, din pricina limbii în care acestea au fost scrise (ori limbilor, socotind şi traducerile timpurii) şi, nu în ultimul rând, din pricina slăbiciunii firii omeneşti. De aceea ne-a părut necesar un comentariu la cărţile Scripturii, bazat în mod predilect pe tâlcuirile Sfinţilor Părinţi ai Bisericii şi ale scriitorilor bisericeşti, adăugând şi unele precizări ţinând de arheologia biblică ori de diferitele versiuni ale textului biblic. Iar dacă uneori am încercat şi soluţii personale în explicarea Scripturii, sperăm că o vom fi făcut tot în spiritul scrierilor patristice.

Din motive de spaţiu, socotind că lucrările trebuie să aibă o întindere rezonabilă, precizările istorice, geografice ori de altă natură sunt sumare, accentul căzând pe tâlcul mistic al Scripturii.

Nădăjduim ca în următorii doi-trei ani, cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu bunăvoinţa Editurii "Christiana", să putem publica comentarii la toate cărţile canonice ale Vechiului Testament (urmând să ne ocupăm apoi, dacă vremile o vor îngădui, şi de Noul Testament).

Ca text biblic de bază am folosit, pentru primele patru volume, ediţia Sfintei Scripturi din 1982, comparată, de câte ori s-a simţit nevoia, cu alte traduceri româneşti ori cu textele originale: ebraic, grec şi latin (dacă-l includem şi pe acesta din urmă la "originale"). Pe viitor, însă, începând cu volumul al cincilea, vom prefera versiunea alcătuită de Î. P. S. Bartolomeu Valeriu Anania, apropiată de «Septuaginta».

În încheiere, rugăm pe bunul Dumnezeu să trimită harul Său asupra noastră, ca să sporim în dreapta înţelegere a Scripturii şi, de nu ne vom lenevi, în făptuirea celor ce le-am înţeles.

Autorul

COMENTARII LA CARTEA FACERII

Facerea este prima dintre cele cinci cărţi ale lui Moise (*Pentateuh*). Evreii o numesc *Bereşit* (= la început), după primul cuvânt al cărţii. «Septuaginta» numeşte cartea *Genesis* (= origine; naştere), după conţinut. «Vulgata» redă ambele denumiri: *Liber Beresith id est Genesis*. Traducerile româneşti preferă denumirea *Facerea*, mai rar *Geneza*.

Cartea Facerii descrie evenimentele creării cerului şi a pământului, a întregii lumi, a neamului omenesc, şi dezvăluie ţelul creaţiei: îndumnezeirea omului şi a lumii în vederea unei veşnice comuniuni cu Creatorul.

Calea paradisiacă a îndumnezeirii fiind pierdută prin neascultarea protopărinţilor, pentru a răspunde chemării dintâi, calea omului va fi de acum calea dureroasă, şi pentru el şi pentru Dumnezeu, a mântuirii.

După cădere, Dumnezeu n-a părăsit lumea. Pronia dumnezeiască pregăteşte omenirea pentru mântuire, întâi pe calea universală, apoi pe calea particulară, alegând o familie şi apoi poporul născut din aceasta, şi îngrijind de ei în mod special. În cele ce urmează, vom urmări cu precădere sensul mistic al Cărţii Facerii, aşa cum ne apare în lumina scrierilor Noului Testament şi ale Sfinţilor Părinţi ai Bisericii.

1. Facerea lumii (1, 1 – 31)

Cap. 1, 1: *„La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul."*

Spre deosebire de credinţele religioase ale vremii, care îndumnezeiau natura, Moise face încă de la început distincţia clară între Creator şi creaţie. „Prin această deosebire, a deosebit

pe Lucrător de lucrarea Sa.."[1]

Creaţia apare *la început*, dincolo de ea fiind Creatorul Cel fără de început. „A spus mai întâi *întru început*, ca să nu socotească unii că lumea este fără început."[2] Curgerea timpului porneşte odată cu creaţia, timpul fiind, de asemenea, creat de Dumnezeu, Cel ce există dinaintea şi deasupra timpului. „Trebuie, deci, neapărat ca cele ce au început în timp să se sfârşească tot în timp."[3] Spaţiul şi timpul sunt date ca un cadru în care creaţia să se desăvârşească, urmând a sui dincolo de acestea, prin îndumnezeire. „Iar expresia *la început* vrea să spună că toate au fost create îndată, fără nici o amânare, căci cuvintele *la început* nu suferă să ne gândim la vreo trecere de vreme. Aşa cum punctul formează începutul liniei, iar atomul părticică dintr-un întreg, tot aşa şi clipa este începutul timpului."[4]

Toţi Sfinţii Părinţi sunt de acord cu creaţia *din nimic*, chiar dacă aceasta nu este afirmată explicit în Cartea Facerii, ci abia la II Macabei 7, 28. „Nu de la sine s-a produs lumea, căci nu e lipsită de o providenţă; nici dintr-o materie mai dinainte existentă, căci nu e slab Dumnezeu."[5] În acelaşi ton, Sfântul Vasile cel Mare arată că ar fi necuviincios să socotim materia coeternă cu Dumnezeu, căci ar trebui atunci să-i aducem aceeaşi cinstire ca şi divinităţii[6]. „Unii, pentru a explica facerea lumii, au alergat la ipoteze materiale, atribuind elementelor lumii cauza creării universului."[7]

Prin *cerul* făcut la început nu trebuie înţeles cerul cel văzut, numit de Scriptură *tărie*. „Sfânta Scriptură n-a vorbit despre tăria aceasta, ci de alt cer, nevăzut de noi, după care este ce-

[1] Sfântul Ambrozie al Milanului, *Scrisori*, XLIV, 1
[2] Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, I, 2
[3] *Ibid.*
[4] Sfântul Grigorie de Nyssa, *Cuvânt apologetic la Hexaimeron*
[5] Sfântul Atanasie cel Mare, *Tratat despre întruparea Cuvântului*, I, 3
[6] Cf. *op. cit.*, II, 2
[7] *Ibid.*, I, 2

rul acesta văzut de noi, numit tărie."[8] Iar cerul nevăzut nu poate fi decât lumea îngerilor, creată înaintea lumii materiale. Altfel, atât şarpele (3,1) cât şi heruvimii ce păzesc drumul către pomul vieţii (3, 24) ar rămâne fără explicaţie. „După cum se pare, a fost şi înainte de lumea aceasta ceva, care se poate contempla cu mintea noastră, dar n-a fost consemnat de istorie, pentru că acest lucru era nepotrivit celor începători şi încă prunci cu cunoştinţa. Era o stare mai veche decât facerea lumii, potrivită puterilor celor mai presus de lume, o stare mai presus de timp, veşnică, pururea fiitoare; în ea, Ziditorul şi Creatorul tuturor a făcut creaturi: lumină spirituală, potrivită fericirii celor ce-L iubesc pe Domnul, firile raţionale şi nevăzute şi toată podoaba celor spirituale, câte depăşesc mintea noastră, ale căror nume nici nu este cu putinţă să le descoperim."[9]

Apărută în timp, lumea există din veci, în planul divin: „Dumnezeu, înainte de a fi cele ce se văd acum, a gândit şi a pornit să aducă la existenţă cele ce nu erau; în acelaşi timp, a gândit şi cum trebuie să fie lumea şi ce formă să-i dea materiei, ca să fie în armonie cu ea."[10]

Verbul ebraic *bara*, tradus prin *a face*, este folosit întotdeauna în Scriptură pentru a exprima acţiunea creatoare a lui Dumnezeu. Mai menţionăm că lumea aceasta nu e singura posibilă. „Creatorul acestui univers nu are putere creatoare numai pe măsura creării unei singure lumi, ci puterea Lui este nesfârşită."[11]

2: *„Şi pământul era netocmit şi gol. Întuneric era deasupra adâncului şi Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor."*

Fără acţiunea Duhului, apele ar rămâne simple stihii. „Cuvântul *se purta* (...) se interpretează prin *încălzea şi dădea*

[8] Teofil al Antiohiei, *Trei cărţi către Autolic*, II, 13
[9] Sfântul Vasile cel Mare, *op. cit.*, I, 5
[10] *Ibid.*, II, 2
[11] *Ibid.*, I, 2

viață apelor (...). *Duhul Se purta*, adică pregătea apele pentru naşterea vieții. Încât din acest text se poate vedea (...) că nici Duhul cel Sfânt nu este lipsit de puterea creatoare."[12]

Prin *netocmit şi gol* sau *nedesluşit şi ne-plinit*, cum traduce Bartolomeu V. Anania, se redă ebraicul *tohu va bohu*, ce sugerează o materie informă, încă neorganizată. „Din ceea ce zice Scriptura, că pământul era *nevăzut*, se dovedeşte totodată că nici nu avea în el vreo altă calitate. Iar atunci când zice că *era netocmit* ne dă să înțelegem că încă nu se statornicise în el nici o calitate trupească."[13]

3-5: *„Şi a zis Dumnezeu: Să fie lumină! Şi a fost lumină. Şi a văzut Dumnezeu că este bună lumina şi a despărțit Dumnezeu lumina de întuneric. Lumina a numit-o Dumnezeu ziuă, iar întunericul l-a numit noapte. Şi a fost seară şi a fost dimineață: ziua întâi."*

„Veți înțelege că în timp ce lumea a izvorât din porunca lui Dumnezeu când a zis: *să fie lumină*, întunericul a existat fără porunca Lui."[14] Dacă lumina este creația lui Dumnezeu, întunericul apare ca absența sau ca negația Sa. Astfel, întunericul e îndepărtare de Dumnezeu, fiind introdus de păcat. Înseamnă că, în alt plan, păcatul fusese săvârşit înaintea creării lumii văzute. Dar Dumnezeu desparte lumina de întuneric, despărțire ce rămâne definitivă. „Cel dintâi cuvânt al lui Dumnezeu a creat lumina, a risipit întunericul, a pus capăt tristeții, a veselit lumea, a adus dintr-odată, peste toți şi peste toate, privelişte veselă şi plăcută."[15] Aceasta pentru că însuşi „Cuvântul dumnezeiesc este lucrarea luminii care întrece orice cugetare omenească."[16] Cum astrele nu au fost încă create, aici pare a fi vorba despre lumina necreată, care pătrunde în oarecare fel în lumea creată,

[12] *Ibid.*, II, 6
[13] Sfântul Grigorie de Nyssa, *op. cit.*
[14] *Ibid.*
[15] Sfântul Vasile cel Mare, *op. cit.*, II, 7
[16] Sfântul Grigorie de Nyssa, *op. cit.*

putând fi experiată de către creaturi. Lumina naturală e icoană acestei lumini, manifestată pe Tabor (cf. Matei 17, 2).

Biblia 1914, urmând *Septuaginta*, traduce diferit: *„Şi a văzut Dumnezeu că lumina este frumoasă. Şi a fost seară şi a fost dimineață, zi una."* E subliniată astfel frumusețea (*kalós*) sau armonia creației, reflex al frumuseții Creatorului, cât şi acea *zi una*, irepetabilă, cuprinzând în sine veacurile. „Sau mai adevărată este explicația transmisă în cuvintele cele de taină, că Dumnezeu, Cel Ce a făcut timpul, a pus timpului măsuri şi semne: durata zilelor; şi măsurând timpul cu săptămâna, porunceşte ca săptămâna să se învârtească mereu în ea însăşi, pentru a număra mişcarea timpului; iar pe săptămână să o împlinească *ziua cea una*, întorcându-se spre ea însăşi de şapte ori; şi această întoarcere este în formă de cerc, că începe dintr-un punct şi se sfârşeşte în acelaşi punct. Aceeaşi însuşire o are şi veacul; se întoarce spre el însuşi şi niciodată nu se sfârşeşte. Aceasta este pricina că începutul timpului n-a fost numit de Scriptură *ziua întâia*, ci *zi una*, ca şi din numirea ei să i se vadă înrudirea cu veacul."[17]

6-8: *„Şi a zis Dumnezeu: Să fie o tărie prin mijlocul apelor şi să despartă ape de ape! Şi a fost aşa. A făcut Dumnezeu tăria şi a despărțit Dumnezeu apele cele de deasupra tăriei. Tăria a numit-o Dumnezeu cer. Şi a văzut Dumnezeu că este bine. Şi a fost seară şi a fost dimineață: ziua a doua."*

S-a spus adesea, pornind de la denumirea de *tărie*, că vechii semiți socoteau bolta cerească drept o cupolă solidă. Dar cuvântul ebraic *raqia* desemna o întindere inconsistentă. „Scriptura nu numeşte *tărie* substanța rezistentă şi tare, care are greutate şi este solidă; că pământul ar fi meritat mai potrivit o astfel de denumire; dar din pricină că substanța celor care stau deasupra pământului este fină şi rarefiată şi nu-i percepută de nici unul din simțurile noastre, substanța aceasta s-a numit *tărie*, în comparație cu substanțele foarte fine, care nu pot fi sesizate de

[17] Sfântul Vasile cel Mare, *op. cit.*, II, 8

simţirea noastră."[18] Tăria are un dublu înţeles: acela de *atmosferă terestră*, ca şi cel mai larg, de *cer văzut*. „Propriu vorbind, numirea de *cer* se potriveşte altcuiva, dar, prin asemănare, are parte şi *tăria* de această numire. (...) În multe locuri, Scriptura numeşte *cer* locul care se vede deasupra noastră."[19]

Biblia 1914 traduce şi aici prin: *„şi a văzut Dumnezeu că este frumos"*. „Prin aceste cuvinte, Scriptura nu vrea să spună că cele făcute de Dumnezeu I-au încântat ochii lui Dumnezeu, nici că Dumnezeu priveşte frumuseţile făpturilor cum le privim noi; ci frumosul, în înţelesul dat aici de Scriptură, este ceea ce-i făcut în chip desăvârşit şi serveşte bine scopului pentru care a fost făcut."[20]

Toate vin la existenţă ori se rânduiesc odată cu primirea poruncii. „Împlinirea operelor s-a înfăptuit odată cu rostirea cuvintelor, fără nici o întârziere care ar fi arătat, cum spun (ereticii), pe mijlocitorul lucrând ca slujitor, mişcându-se ca o unealtă. Căci Cuvântul era ca un ipostas al faptei, şi nu o simplă aprobare a ceea ce nu era."[21]

9-13: *„Şi a zis Dumnezeu: Să se adune apele cele de sub cer la un loc şi să se arate uscatul! Şi a fost aşa. Şi s-au adunat apele cele de sub cer la locurile lor şi s-a arătat uscatul. Uscatul l-a numit Dumnezeu pământ, iar adunarea apelor a numit-o mări. Şi a văzut Dumnezeu că este bine. Apoi a zis Dumnezeu: Să dea pământul din sine verdeaţă: iarbă, cu sămânţă într-însa, după felul şi asemănarea ei, şi pomi roditori, care să dea rod cu sămânţă în sine, după fel, pe pământ! Şi a fost aşa. Pământul a dat din sine verdeaţă: iarbă, care face sămânţă, după felul şi după asemănarea ei, şi pomi roditori, cu sămânţă, după fel, pe pământ. Şi a văzut Dumnezeu că este bine. Şi a fost seară şi a fost dimineaţă: ziua a treia."*

[18] *Ibid.*, III, 7
[19] *Ibid.*, III, 8
[20] *Ibid.*, III, 10
[21] Sfântul Chiril al Alexandriei, *Despre Sfânta Treime*, IV

În cea de-a treia perioadă a creaţiei se arată uscatul şi apare vegetaţia. „Gândeşte-mi-te că aceste puţine cuvinte şi această poruncă scurtă au făcut ca pământul cel neroditor să odrăslească dintr-o dată şi să se pornească spre naştere de roade. Pământul şi-a aruncat haina lui tristă şi de doliu; a îmbrăcat o altă haină strălucitoare; se veseleşte de podoabele pe care le-a primit; arată mii şi mii de felurite plante."[22]

14-19: *„Şi a zis Dumnezeu: Să fie luminători pe tăria cerului, ca să lumineze pe pământ, să despartă ziua de noapte şi să fie semne care să deosebească anotimpurile, zilele şi anii şi să slujească drept luminători pe tăria cerului, ca să lumineze pământul. Şi a fost aşa. A făcut Dumnezeu cei doi luminători mari: luminătorul cel mai mare pentru cârmuirea zilei, luminătorul cel mai mic pentru cârmuirea nopţii, şi stelele. Şi le-a pus Dumnezeu pe tăria cerului, ca să lumineze pământul, să cârmuiască ziua şi noaptea şi să despartă lumina de întuneric. Şi a văzut Dumnezeu că este bine. Şi a fost seară şi a fost dimineaţă: ziua a patra."*

Apariţia astrelor în cea de-a patra zi arată că zilele creaţiei sunt perioade sau etape, a căror lungime nu o putem cunoaşte. Dar Moise pare a intenţiona să sublinieze că astrele sunt doar creaturi, într-o epocă în care acestea erau divinizate de majoritatea popoarelor. „Nu erau încă nici soarele, nici luna, ca să nu spună oamenii că soarele este cauza şi tatăl luminii şi nici cei care nu-L cunosc pe Dumnezeu să-l socotească (soarele) creator al celor răsărite pe pământ."[23]

„Aceste semne ale luminătorilor sunt de neapărată trebuinţă pentru viaţa omenească. Dacă nu vei iscodi peste măsură *semnele* date de aceşti luminători, vei afla, pe temeiul observaţiilor unei îndelungate experienţe, folosul lor. Datorită lor poţi afla multe despre ploile mari, multe despre secetă şi mişcarea vântu-

[22] Sfântul Vasile cel Mare, *op. cit.*, V, 2
[23] *Ibid.*, VI, 2

rilor."[24] Apoi, „când Scriptura spune *spre vremi*, socot că vorbeşte despre schimbările anotimpurilor"[25]. Anii sunt marcaţi de mişcarea corpurilor cereşti. „Luna, după ce îndeplineşte de douăsprezece ori drumul său, săvârşeşte durata unui an; numai că adeseori este nevoie de adăugarea unei luni pentru a se ajunge la o completare exactă a anotimpurilor, aşa cum calculau anul în timpurile vechi evreii şi grecii. Anul solar, la rândul lui, este timpul cât îl face soarele, prin mişcarea sa, întorcându-se la acelaşi semn de la care a plecat."[26]

Apariţia ulterioară a soarelui nu contrazice crearea luminii primordiale. „Cuvintele acestea nu sunt contrare celor ce s-au spus despre lumină. Atunci, la început, s-a adus la existenţă natura luminii; acum, corpul acesta ceresc a fost făcut ca să fie vehicul al acelei lumini prim-născute."[27]

20-23: *„Apoi a zis Dumnezeu: Să mişune apele de vietăţi, fiinţe cu viaţă în ele şi păsări să zboare pe pământ, pe întinsul tăriei cerului! Şi a fost aşa. A făcut Dumnezeu animalele cele mari din ape şi toate fiinţele vii, care mişună în ape, unde ele se prăsesc după felul lor, şi toate păsările înaripate după felul lor. Şi a văzut Dumnezeu că este bine. Şi le-a binecuvântat Dumnezeu şi a zis: Prăsiţi-vă şi vă înmulţiţi şi umpleţi apele mărilor şi păsările să se înmulţească pe pământ! Şi a fost seară şi a fost dimineaţă: ziua a cincea."*

În cea de-a cincea perioadă au apărut vietăţile acvatice şi păsările. „Acum, pentru întâia oară, a fost creată o fiinţă vie, înzestrată cu simţire. Că plantele şi arborii, chiar dacă se zice că trăiesc, pentru că participă la facultatea de hrănire şi de creştere, totuşi nu sunt nici vietăţi, nici însufleţite."[28]

24-25: *„Apoi a zis Dumnezeu: să scoată pământul fiinţe*

[24] *Ibid.*, VI, 4
[25] *Ibid.*, VI, 8
[26] *Ibid.*
[27] *Ibid.*, VI, 2
[28] *Ibid.*, VII, 1

vii, după felul lor: animale, târâtoare şi fiare sălbatice după felul lor. Şi a fost aşa. A făcut Dumnezeu fiarele sălbatice după felul lor, şi animalele domestice după felul lor, şi toate târâtoarele pământului după felul lor. Şi a văzut Dumnezeu că este bine."

Prin *târâtoare* sunt înţelese reptilele, ca şi insectele. *Animale domestice* sunt numite, cel mai probabil, acelea ce ulterior vor fi socotite *curate*, putând fi aduse jertfă. Sunt aduse la existenţă, la începutul celei de-a şasea perioade, vieţuitoarele uscatului, despre care se spune că *le-a scos pământul*. „Este, oare, însufleţit pământul? (...) Pământul a scos la iveală ceea ce se afla în el, nu pentru că Dumnezeu a spus: *Să scoată*, ci pentru că Dumnezeu, Care i-a dat porunca, i-a dăruit pământului şi puterea de a scoate din el."[29] „Ai, aşadar, cerul înfrumuseţat, pământul împodobit, marea îmbogăţită cu vieţuitoarele născute în ea, văzduhul plin de păsările care zboară prin el. Toate au fost aduse de la nefiinţă la fiinţă prin porunca lui Dumnezeu."[30]

26: *„Şi a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul şi asemănarea Noastră, ca să stăpânească peştii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietăţile ce se târăsc pe pământ şi tot pământul."*

Pluralul *Noastră*, ca şi cuvintele *să facem,* indică un sfat în sânul Sfintei Treimi. Dacă Vechiul Testament nu afirmă descoperit taina Treimii, o face, învăluit, chiar de la primele versete. Astfel, toate sunt aduse la existenţă prin Cuvântul, identificat în prologul Evangheliei după Ioan cu Dumnezeu Fiul, iar Duhul Sfânt dădea apelor puterea Sa de viaţă făcătoare. „Este, oare, şi acum vorba de o singură persoană? Nu! Că nu este scris: *Să se facă om!* Atâta vreme cât nu se arătase omul, omul care avea să fie instruit, predica teologiei era ascunsă în adânc; dar acum, la facerea omului, credinţa se descoperă şi dogma

[29] *Ibid.*, VIII, 1
[30] *Ibid.*, VIII, 7

adevărului se arată clar."[31] Părerea că Dumnezeu S-ar sfătui cu îngerii este eretică: „Nu se va spune, socotesc, că (El vorbește cu) unii dintre sfinții îngeri, sau că a avut nevoie de o mână de ajutor a lor, sau în general de consimțirea și contribuția vreuneia din creaturi spre întărirea lui Dumnezeu ca să isprăvească ceea ce gândea. Căci dumnezeirea este atotputernică pentru orice și are în sine bogăția pentru a săvârși cu ușurință tot ce voiește și în ea este toată puterea existențelor."[32]

Omul e după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. „Cuvintele *după chip și asemănare* nu se referă la chipul și asemănarea după trup (...), ci la chipul și asemănarea după spirit și rațiune."[33] Desigur, noi nu atribuim lui Dumnezeu o existență corporală. „A zis *după chipul* pentru că Dumnezeu a făcut sufletul nestricăcios și liber; a mai zis *după asemănare* adică *după virtute* (...). Deci Dumnezeu ne-a dat în chip firesc virtuțile. Dar patimile nu le avem în chip firesc. Căci nu au vreo ființă, sau vreun ipostas; ci sunt ca întunericul care nu există (nu subzistă) după ființă."[34] Așa cum Dumnezeu, cel Unul în ființă, este Treime de Persoane, tot astfel sufletul omului este dăruit cu trei facultăți: rațiune, voință și afectivitate. Când tot acest *chip* al lui Dumnezeu în om Îl contemplă pe Creator, putem vorbi și despre asemănare, aceasta însemnând statornicirea în Bine. „Ceea ce imprimă în noi chipul dumnezeiesc este fără îndoială sfințenia, adică împărtășirea de Fiul în Duhul. De aceea, când firea omului a alunecat spre abatere și frumusețea chipului a fost desfigurată, am fost înnoiți în starea de la început; am fost remodelați prin Duhul spre chipul Creatorului, adică al Fiului, prin care vin toate de la Tatăl."[35]

27: *„Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie."*

[31] *Ibid.*, IX, 6
[32] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, III
[33] Clement Alexandrinul, *Stromate*, II, 102, 6
[34] Ava Dorotei, *Învățături de suflet folositoare*, XII, 10
[35] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, VI

Pare a fi o contradicție aici, căci omul, la singular, a fost făcut bărbat și femeie. „Spune bărbat și femeie nu pentru că (femeia) era deja făcută, ci pentru că se afla împreună cu Adam în coasta lui."[36] Sau am putea spune că femeia era făcută, dar încă nu fusese despărțită de bărbat; după cum s-ar mai putea înțelege că omul deplin este bărbat și femeie.

Vorbind despre lucrarea lui Dumnezeu, Scriptura revine la folosirea singularului: „Scriptura nu spune: Au făcut. A evitat aici pluralul persoanelor. Instruind pe iudei prin primele cuvinte, iar prin ultimele excluzând păgânismul, Scriptura revine cu tărie la monadă, ca să înțelegi pe Fiul împreună cu Tatăl și să fugi de primejdia politeismului."[37]

28: *„Și Dumnezeu i-a binecuvântat zicând: Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul!"*

Omul e creat ultimul, când toate cele peste care urma să stăpânească erau făcute. „Era deci necesar să se plăsmuiască o ființă cuvântătoare (rațională), arătându-se înaintea ei cele ce îi servesc spre întreținere și care să se arate ca făcute pentru un bine. De aceea, arătând mai înainte în podoaba cuvenită cerul și pământul și cele din ele, a purces la alcătuirea omului, având înainte de facerea lui gândul despre el, precum și toată cealaltă zidire a cugetat-o și întemeiat-o prin Cuvântul Său ca Dumnezeu."[38] Clement Alexandrinul atenționează că: „nu ni s-a poruncit atât doar să stăpânim numai fiarele din afară, ci și patimile sălbatice care sunt în noi".[39] E o anticipare, patimile fiind doar virtuale pentru primul om, zidit nepătimitor. Oricum, când Dumnezeu cere omului să stăpânească *tot pământul*, arată că spiritul

[36] Sfântul Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, I, 1
[37] Sfântul Vasile cel Mare, *op. cit.*, IX, 6
[38] Sfântul Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, I
[39] *op. cit.*, VI, 115, 2

trebuie să domine materia, pentru ca elementele acesteia să nu redevină stihii pustiitoare.

29-30: *„Apoi a zis Dumnezeu: Iată, vă dau toată iarba ce face sămânță de pe toată fața pământului și tot pomul ce are rod cu sămânță în el. Acestea vor fi hrana voastră. Iar tuturor fiarelor pământului și tuturor păsărilor cerului și tuturor vietăților ce se mișcă pe pământ, care au în ele suflare de viață, le dau toată iarba verde spre hrană! Și a fost așa."*

În starea primordială, omul și animalele se hrăneau cu plante. Ferocitatea și, implicit, suferința, urmează căderii.

31: *„Și a privit Dumnezeu toate câte a făcut și iată erau bune foarte. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a șasea."*

Creația este încheiată odată cu sfârșitul zilei a șasea, fiind din nou subliniată armonia și perfecțiunea acesteia.

2. Facerea omului (2, 1 – 25)

Cap. 2, 1: *„Așa s-au făcut cerul și pământul și toată oștirea lor."*

E o concluzie a celor spuse în capitolul anterior. *Biblia 1914* traduce diferit: *„Și s-au săvârșit cerul și pământul și toată podoaba lor." Podoabă* redă grecescul *kosmos – armonie, frumusețe, podoabă, univers* – care traduce ebraicul *saba – ceată, oștire* – desemnând metaforic mulțimea astrelor, iar în cazul de față și mulțimea podoabelor pământului. *Vulgata* păstrează nuanța din *Septuaginta: et omnis ornatus eorum.*

2-3: *„Și a sfârșit Dumnezeu în ziua a șasea lucrarea Sa, pe care a făcut-o; iar în ziua a șaptea S-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care le-a făcut. Și a binecuvântat Dumnezeu ziua a șaptea și a sfințit-o, pentru că într-însa S-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care le-a făcut și le-a pus în rânduială."*

Dumnezeu instituie odihna în ziua a șaptea, dând un exemplu ce va trebui urmat de om; deocamdată, însă, nu se face amintire despre *șabat*, care se va impune abia în vremea lui Moise, pe Muntele Sinai (Ieș. 31, 12-17). „Este bun numărul șapte, pe care noi nu-l socotim după obiceiurile pitagoreilor sau

ale altor filosofi, ci după forma și împărțirea harului duhovnicesc. Șapte sunt virtuțile principale ale Sfântului Duh, pe care le-a cuprins cu mintea sa profetul Isaia (11, 2-3)."[40]

De remarcat că ziua a șaptea se continuă până azi, căci ea nu are seară. Dar aceasta înseamnă că și odihna lui Dumnezeu continuă, fără ca El să ne fi abandonat. Odihna lui Dumnezeu „înseamnă că (El) a poruncit să se păstreze fără schimbare, în toată vremea, ordinea pe care a pus-o în cele pe care le-a făcut și fiecare din făpturi să se odihnească, să pună capăt adică vechii lor neorânduieli"[41]. În ziua a șaptea Dumnezeu nu Se mai arată în ipostaza de Creator, ci ca Proniator, purtând de grijă celor create, nefiind, așadar, lipsit de anume lucrare (cf. Ioan 5, 17).

Oamenii au fost creați la sfârșitul zilei a șasea, urmând ca în ziua a șaptea să participe la odihna lui Dumnezeu. Dar ei au ratat această odihnă. De aceea, în citatul de mai sus se arată că omul este chemat la odihnă ca unul care a pierdut-o, odihnă ce se va împlini în ziua a opta, ziua Învierii Domnului. Chiar inaugurată fiind, această zi începe pentru fiecare om în parte doar odată cu mutarea veșnică la Hristos.

Sfântul Maxim Mărturisitorul tâlcuiește astfel zilele 6, 7 și 8: „Ziua a șasea indică ideea existenței simple a făpturilor; a șaptea înseamnă modul existenței fericite a lor; iar a opta indică taina negrăită a veșnicei existențe fericite a făpturilor."[42] Această împărțire amintește de cele trei trepte ale urcușului duhovnicesc: purificarea, iluminarea și îndumnezeirea.

4-6: *„Iată obârșia cerului și a pământului de la facerea lor, din ziua când Domnul Dumnezeu a făcut cerul și pământul. Pe câmp nu se afla nici un copăcel, iar iarba de pe el nu începuse a odrăsli, pentru că Domnul Dumnezeu nu trimisese încă ploaie pe pământ și nu era nimeni ca să lucreze pământul. Ci numai un abur ieșea din pământ și umezea toată fața pământului."*

---

[40] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, XLIV, 3
[41] Clement Alexandrinul, *Stromate*, VI, 142, 1
[42] *Capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 56

Este evocată ploaia, ca semn al binecuvântării divine şi al fertilităţii; totodată, se cere intervenţia omului, care să lucreze pământul. Creaţia va ajunge la scopul său prin împreună-lucrarea lui Dumnezeu şi a omului. În continuare, Scriptura revine asupra creării omului, semn că acesta reprezintă coroana creaţiei:

7: *„Atunci, luând Domnul Dumnezeu ţărână din pământ, a făcut pe om şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul fiinţă vie."*

În *Biblia 1688*, *Biblia 1914* şi *Biblia Anania*, traducerea este: *suflet viu*, redând grecescul *psihi zosa*. Dacă fiinţa nu poate fi decât vie, sufletele pot fi şi moarte, când se cufundă într-o falsă existenţă, îndepărtându-se de Creator.

Încă de la facerea sa, omul se bucură de o atenţie specială: „Pe toate le-a făcut Dumnezeu cu Cuvântul, că pe toate le-a socotit secundare; numai facerea omului, operă veşnică, o socoteşte vrednică de mâinile Lui."[43] Cât priveşte „mâinile" lui Dumnezeu, vom spune, în acord cu Sfinţii Părinţi, că acestea desemnează pe Fiul şi pe Duhul Sfânt şi un mod al Lor de a lucra diferit de toată lucrarea de până acum.

Referatul biblic afirmă că trupul omului e alcătuit din pământ, fapt susţinut de cele mai multe dintre tradiţiile lumii. Şi numele primului om, *Adam*, derivă din ebraicul *adamah* care înseamnă *pământ*. Nu numai în limba ebraică întâlnim această filiaţie: „Dumnezeu a făcut pe om din humă, de unde îi vine şi numele: homo = om. Poeţii grecilor afirmă şi ei acelaşi lucru când spun că omul a fost făcut din lut de către Prometeu; faptul în sine este exact, numai numele creatorului diferă."[44]

Dar ce folos are Dumnezeu de pe urma omului, dacă l-a creat pentru Sine? „Divinitatea a făcut pe om pentru ca să fie cineva care să-i înţeleagă opera, adică rânduiala Providenţei, raţiunea creaţiunii, puterea realizării, pe care să le şi admire cu

[43] Teofil al Antiohiei, *op. cit.*, II, 18

[44] Lactanţiu, *Dumnezeieştile instituţii*, II, 10, 3-5; apud I.G. Coman, *Patrologie* II, p. 226

nimţirea şi să şi exprime această admiraţie."[45]

Omul este o îndoită realitate: el e trup material şi suflet viu. Prin trup aparţine lumii materiale văzute, iar prin suflet, celei spirituale şi nevăzute. „Ce este omul, decât o fiinţă raţională alcătuită din suflet şi trup?"[46] „De vreme ce avem trupul din pământ şi sufletul din cer, suntem în acelaşi timp pământ şi cer şi de aceea ne rugăm să se facă voia lui Dumnezeu şi-ntr-o parte şi-n cealaltă, adică în corp şi în spirit."[47] Chiar dacă sufletul e din insuflare divină, acesta nu e parte din divinitate şi nici preexistent trupului: „Sufletul nu e din fiinţa, ci din voinţa lui Dumnezeu. El este aşadar creat şi devine nemuritor prin voinţa lui Dumnezeu."[48]

Create de Dumnezeu, sufletul şi trupul au amândouă o valoare pozitivă. „Fiinţa umană alcătuită din trup şi suflet este indestructibil unită. Această fiinţă care suferă toate patimile sufletului şi ale trupului, care activează şi realizează toate câte sunt legate de simţuri şi de judecata raţională, are, prin această înlănţuire, perspectiva unui singur ţel."[49] „Scopul vieţii umane este trăirea în fericire şi în contemplarea lui Dumnezeu. Fericirea aparţine nu numai sufletului, ci şi trupului. Amândouă au trăit împreună, amândouă ating acelaşi scop împreună."[50] „Lăuntric, este omul nostru făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, iar cel din afară este cel făcut din ţărână. (...) Aşadar, precum sunt doi oameni, la fel şi viaţa este dublă: una a omului lăuntric şi alta a celui din afară. Cele mai multe fapte ale omului lăuntric ajung la omul din afară, aşa cum neprihana omului lă-

[45] *Ibid.*, VII, 5, 3-5; p. 229

[46] Sfântul Justin Martirul, *Despre înviere*, 8; apud I. G. Coman, *Patrologie* I, p. 301

[47] Sfântul Ciprian al Cartaginei, *Despre rugăciunea domnească*, XV

[48] Sfântul Justin Martirul, *Dialog cu iudeul Trifon*, V

[49] Atenagora Atenianul, *Despre învierea morţilor*, XV; apud I. G.. Coman, *Patrologie*, I, p. 351

[50] *Ibid.*

untric trece şi la neprihana trupească."[51] Dumnezeu „a unit pe cele despărţite şi a împreunat lutul cu duhul, alcătuind omul, această fiinţă văzută şi nevăzută, vremelnică şi nemuritoare, pământească şi cerească, care se atinge de Dumnezeu şi nu-L cuprinde, care, cu cât se apropie de Dumnezeu, cu atât se depărtează"[52].

Dacă omul e după chipul lui Dumnezeu, aceasta implică şi aceea că trup şi suflet, cu toate facultăţile acestuia, sunt aduse deodată la existenţă: „dimpreună cu sufletul au coexistat şi mintea şi cuvântul nostru, fără a fi preexistat sau presubzistat unul înaintea altuia, întrucât aceste trei sunt deodată una şi ne-au fost date toate într-un singur duh de viaţă –, aşa deci cum în acestea n-a preexistat şi nu a presubzistat una înaintea alteia, fiind o singură fiinţă şi fire, tot aşa nici în Sfânta Treime cea de-o-fiinţă şi de-o-cinstire n-a preexistat o persoană înaintea alteia."[53]

8: *„Apoi Domnul Dumnezeu a sădit o grădină în Eden, spre Răsărit, şi a pus acolo pe omul pe care-l zidise."*

Sumerianul *edin* însemna *stepă, deşert*. Înţelesul ebraic e mai potrivit: *Eden = bucurie, desfătare. Septuaginta*, pentru grădină, foloseşte termenul *paradisos*, de origine iraniană, desemnând iniţial un *parc îngrădit*, dar primind treptat sensul de *rai, grădină a bucuriei*.

Se vorbeşte despre sădirea raiului după odihna lui Dumnezeu, cumva ca şi când s-ar anticipa o nouă zi (deşi ne aflăm tot în ziua a şaptea): „Pentru ce, deci, n-a făcut în ziua a şaptea raiul ce avea să fie, ci l-a sădit la răsărit după aducerea la existenţă a întregii creaţii? Fiindcă Dumnezeu, ca Unul Care cunoaşte dinainte toate, a zidit creaţia într-o ordine şi într-o stare bine împodobită, şi a rânduit cele şapte zile ca o închipuire a celor şapte veacuri viitoare, iar raiul l-a sădit după acestea, ca unul ce este un semn al veacului viitor. Pentru ce, deci, Duhul Sfânt n-a legat ziua a opta cu cele şapte zile precedente? Fiindcă nu era potrivit să o numere pe aceasta împreună cu ciclul acestor zile, în care una şi a doua şi celelalte şapte revenind în care alcătuiesc săptămânile, în care sunt tot atâtea prime zile, câte săptămâni sunt, ci trebuia ca aceea să fie în afara acestora, ca una ce nu are început sau sfârşit. Fiindcă nici nu este o zi care acum nu este, dar are să fie şi să primească un început în viitor; ci ea a fost înainte de veacuri, este şi acum şi va fi în veacul veacilor; despre ea se spune că va primi un început atunci când pur şi simplu va veni şi se va descoperi, la sfârşit, ca o zi neînserată şi fără de sfârşit prin faptul că ajunge la noi."[54]

9: *„Şi a făcut Domnul Dumnezeu să răsară din pământ tot soiul de pomi, plăcuţi la vedere şi cu roade bune de mâncat; iar în mijlocul raiului era pomul vieţii şi pomul cunoştinţei binelui şi răului."*

„În multe tradiţii religioase este consemnată existenţa arborelui lumii, ce îşi are rădăcinile în ţinuturile subpământene, iar vârful său atinge cerul. Aşezat în centrul lumii, uneşte cele trei zone cosmice – cerul, pământul şi străfundurile. El este o *imago mundi*, un simbol al înnoirii permanente, al regenerării cosmice, şi, deci, al fertilităţii universale, al realităţii absolute şi al imortalităţii. În tradiţiile indice şi iraniene, strămoşul mitic s-a hrănit cu fructele sale sau datorită lui a căpătat nemurirea. În Iezechiel 31 şi Daniel 4, 7-9 arborele vieţii poartă întreg universul şi hrăneşte toate creaturile. Datorită unei vechi tradiţii iudaice, care apropia arborele vieţii de crearea lui Adam şi mântuirea mesianică, autorii creştini au văzut în arborele vieţii prefigurarea Crucii. Astfel *lignum* sau *arbor vitae* devine un simbol important a două teme creştine esenţiale – Paradisul şi Crucea. Anumite credinţe, cu mare răspândire şi audienţă în popor, au făcut să se lvească convingerea provenienţei crucii pe care a fost răstignit Iisus din lemnul arborelui vieţii."[55] „Toţi aşază în rai pomul rădăcină a vieţii şi pomul ştiinţei care deosebeşte binele de rău şi ceilalţi pomi plini de vigoare, plini de viaţă, cu respiraţie şi gândire.

[51] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, LXXII, 19-20
[52] Sfântul Grigorie de Nazianz, *Despre preoţie*, LXXV
[53] Sfântul Simeon Noul Teolog, *Discursuri teologice*, I

[54] Id., *Discursuri etice*, I, 1
[55] GEN – *Monumenta linguae dacoromanorum, Biblia 1688*, Pars I, *Genesis*, Iaşi, 1988, p. 330

Din acestea se înțelege că raiul nu poate părea pământesc, nu este în afara noastră, ci în noi, în ceva viu, care trăiește din puterile sufletului și din insuflarea Sfântului Duh."[56] La raiul sensibil putem ajunge doar descoperind raiul lăuntric.

10-12: *„Și din Eden ieșea un râu, care uda raiul, iar de acolo se împărțea în patru brațe. Numele unuia era Fison. Acesta înconjoară toată țara Havila, în care se află aur. Aurul din țara aceea este bun; tot acolo se găsește bdeliu și piatra de onix."*

Intenția autorului nu e „aceea de a localiza grădina Raiului, ci de a arăta că toate marile fluvii, *arterele vitale* ale celor patru regiuni ale pământului, își au izvorul în Paradis, tot acolo fiind, printre ele, și originea fertilității întregului pământ. De aceea nu este de mirare că această geografie este nesigură și confuză"[57].

Fison (= săltător) înconjoară țara *Havila* (= cerc; nisip aurifer), bogată în aur, bdeliu și onix. Aurul evocă dragostea și lumina divină. Bdeliul e un fel de rășină, străvezie și foarte mirositoare, provenind de la un arbore care crește în Arabia. Rășina simbolizează puritatea și nemurirea, iar arborii care o produc sunt, uneori, luați drept simbol al lui Hristos. Onixul e o piatră prețioasă, compusă din straturi de diferite culori; i se atribuie puteri benefice. Se poate presupune că autorul biblic a dorit să descrie, prin toate acestea, realități spirituale, potrivite stării paradisiace.

13: *„Numele râului al doilea este Gihon. Acesta înconjoară toată țara Cuș."*

Gihon (= izvorul apei; valea harului) înconjoară țara Cuș (= țara fețelor arse), numele ebraic al Etiopiei. Înțelesul mistic al *fețelor arse* e acela al primirii luminii dumnezeiești.

14: *„Numele râului al treilea este Tigru. Acesta curge prin fața Asiriei; iar râul al patrulea este Eufratul."*

[56] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, XLV, 3
[57] GEN, p. 331

Tigru (= săgeată) și *Eufrat* (= apă dulce; râul rodniciei) sunt cunoscute. Fiind vorba despre patru râuri, număr al elementelor și al punctelor cardinale, se sugerează că întreg pământul (întreaga creație) poate fi o grădină a bucuriei.

15: *„Și a luat Domnul Dumnezeu pe omul pe care-l făcuse și l-a pus în grădina cea din Eden, ca s-o lucreze și s-o păzească."*

Sfinții Părinți sunt de acord că e vorba de raiul lăuntric; el trebuia lucrat și păzit prin ascultarea poruncilor dumnezeiești, laude și rugăciune contemplativă. Cerându-i omului să păzească grădina raiului (cea lăuntrică), Dumnezeu îl avertizează că are un vrăjmaș, care se va dovedi a fi nu diavolul, în primul rând, ci propria-i neascultare.

16-17: *„A dat apoi Domnul Dumnezeu poruncă lui Adam și a zis: Din toți pomii din rai poți să mănânci, iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit!"*

Sfinții Părinți văd aici începutul Postului. Avertizat că are un vrăjmaș, omul e învățat în ce chip să-l biruie, prin ascultare de poruncă și post. O altă traducere a versetului 16 sună astfel: *„Și a sfătuit Domnul Dumnezeu pe Adam."* „Vezi câtă cinste îi dă omului, chiar de la început? N-a spus: *I-a poruncit*, sau *I-a dat ordin*."[58] Mai există un motiv al interdicției: „deoarece cel rânduit să se ridice la atâta slavă și desfătare trebuia să străvadă că are pe Dumnezeu deasupra lui ca Împărat și Domn, ca nu cumva prin atâtea bunătăți date de-a gata să lunece în părerea că e liber de stăpânirea și de sub puterea Celui ce stăpânește peste toate, i-a dat îndată o lege și a unit cu călcarea ei amenințarea pedepsei"[59].

Chiar dacă vom reveni asupra pomului cunoștinței binelui și răului, credem că e potrivită aici o primă analiză a acestuia: „pomul din care culegem o cunoaștere *amestecată* face parte

[58] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XIV, 3
[59] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, I

din numărul pomilor opriți. În schimb, rodul lui, al cărui apărător s-a făcut şarpele, e un amestec de contradicții, poate din pricină că, potrivit firii sale, răul nu ni se oferă direct şi pe față. Căci dacă, într-adevăr, răul nu lăsa urme atât de nenorocite, n-ar fi fost împodobit cu etichetă bună pentru ca să trezească pofta în cei pe care i-a înşelat. Aşa se face că răul a fost înfățişat în chip învăluit, sub două aspecte, pe de o parte ascunzând în taină, printr-o cursă vicleană, pieirea omului, în vreme ce, pe de altă parte, el poartă la arătare chipul binelui. (...) Aceasta nu înseamnă că rodul din pomul oprit e ceva cu totul rău, pentru că e înfățişat ca podoabă înflorită a binelui, ci doar numai pentru că, în sinea lui, el e ceva compus din amândouă, din care cei care nu vor asculta şi vor gusta – a zis Domnul – *cu moarte vor muri.* Prin aceasta s-a statornicit răspicat învățătura că, după firea lui, binele este simplu şi unitar şi străin de orice duplicitate şi de orice dezbinare, pe când, dimpotrivă, răul apare ca ceva neunitar şi ispititor la înfățişare, întrucât ai crede că e vorba de altceva decât confirmă mai târziu experiența, încât, cum confirmă experiența, cunoaşterea lui devine temei şi prilej de moarte şi pieire."[60]

18-20: *„Şi a zis Domnul Dumnezeu: Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el! Şi Domnul Dumnezeu, Care făcuse din pământ toate fiarele câmpului şi toate păsările cerului, le-a adus la Adam, ca să vadă cum le va numi; aşa ca toate ființele vii să se numească precum le va numi Adam. Şi a pus Adam nume tuturor animalelor şi tuturor păsărilor cerului şi tuturor fiarelor sălbatice; dar pentru Adam nu s-a găsit ajutor pe potriva lui."*

Se pregăteşte despărțirea femeii de bărbat. Aceasta s-a petrecut în ziua a şaptea sau, cum s-a arătat mai sus, într-o anticipare a zilei a opta. Dovadă că omul e chemat încă de la început la odihna veşnică. Petrecută în ziua odihnei divine, despărțirea femeii de bărbat, chiar dacă nu adaugă ceva nou creației, e

[60] Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre facerea omului*, XX

încă un act excepțional de care se bucură omul, după prima binefacere, care a fost aducerea sa la existență.

Adam e chemat să pună nume tuturor vietăților. „În gândirea popoarelor vechi, numele era ca o imagine sau umbră a celui ce-l purta, un simbol al personalității acestuia, pe care o putea reprezenta. Şi în Israel era răspândită credința în legătura strânsă dintre nume şi purtătorul său. Pronunțarea unui nume transpune energia potențială în forță operantă; Adam denumeşte ființele instaurând astfel dominația sa asupra lor."[61]

21-22: *„Atunci a adus Domnul Dumnezeu asupra lui Adam somn greu; şi, dacă a adormit, a luat una din coastele lui şi a plinit locul ei cu carne. Iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie şi a adus-o la Adam."*

Scriptura a arătat că Dumnezeu a făcut pe om bărbat şi femeie. Astfel se explică şi absența oricărei indicații privind însuflețirea femeii. Aceasta primise deja, la sfârşitul zilei a şasea, suflarea lui Dumnezeu.

Asupra lui Adam a fost trimis *somn greu* sau *somn adânc*. *Septuaginta* foloseşte *ekstasis*, extaz, ceea ce ar lăsa să se înțeleagă că omul nu este pasiv ci, prin ieşirea din sine către Creator, contribuie şi el la această lucrare. Somnul lui Adam e şi o prefigurare a morții, pentru ca la trezire din coasta sa să se fi ivit femeia. „Dacă înveți cele de la Dumnezeu, acel izvor al neamului omenesc, anume Adam, care a sorbit somnul înainte de a fi înşelat de odihnă, a adormit înainte de a fi muncit, ba înainte de a fi şi mâncat, sau de a fi vorbit, ca să se vadă că somnul este un indice natural mai de frunte decât toate cele naturale. De aceea suntem determinați să-l socotim ca fiind chiar de atunci imaginea morții. Iar dacă Adam prefigura pe Hristos, somnul lui Adam era moartea lui Hristos, care avea să adoarmă în moarte, pentru ca de la vătămarea coastei Lui, Biserica să fie închipuită ca mamă adevărată a celor vii."[62]

[61] GEN, p. 331

[62] Tertulian, *Despre suflet*, XLIII, 9-10

O apropiere se poate face şi între modul în care femeia şi-a luat trupul din Adam şi cel în care Adam cel Nou, Hristos, Şi-a luat trupul din Fecioara: „Dumnezeu a luat din Adam părticica trupului său şi a umplut locul cu altă carne, iar trupul pe care l-a luat l-a zidit într-un om întreg, dar nu i-a adăugat lui Adam un suflet în locul celui pe care l-a luat împreună cu coasta sa, nici iarăşi nu l-a sporit pe acesta în Eva; ci era ca şi cum trupul cel luat în locul coastei avea plinirea, dar sufletul încă nu. Dar ascultă acest lucru încă şi mai limpede. Dumnezeu a luat din Fecioară un trup înzestrat cu minte şi însufleţit, pe care l-a luat de la Adam şi a umplut locul lui cu altă carne; şi luând din ea acest trup i-a dat lui Duhul Său cel Sfânt şi l-a umplut cu ceea ce nu avea sufletul lui (Adam), cu viaţa veşnică. Căci carnea plinită în locul coastei lui Adam în trupul său, aceasta era arvuna şi chezăşia Iconomiei lui Dumnezeu, ca iarăşi să ia coastă din coastă şi să-i dea în locul ei nu iarăşi trup, căci acesta a fost plinit mai dinainte, ci în chip fiinţial Duhul lui Dumnezeu; ca, aşa cum femeia s-a făcut din coasta lui Adam şi toţi oamenii muritori s-au născut din ea, aşa şi din trupul femeii să se nască bărbatul, Hristos Dumnezeu, şi din El toţi să se facă nemuritori şi să plinească ceea ce Adam avea mai mult decât femeia. Dar ce anume avea mai mult acela? Carnea care fusese plinită în locul coastei din trupul său. Fiindcă luând, ca să spun din nou aceleaşi lucruri, din Fecioară trupul, Hristos trebuia să plinească din nou locul său, aşa cum a plinit odinioară şi coasta lui Adam. Dar fiindcă acest lucru trebuia să se facă nu spre stricăciune, ci spre nestricăciune, plinirea s-a făcut prin Duhul, iar nu prin carne, ca firea lui Adam să se plăsmuiască din nou şi cei ce aveau să se facă copii ai lui Dumnezeu prin Duhul Sfânt să ia naştere din nou, şi aşa toţi cei care cred în El să se facă rude ale Lui şi un singur trup."[63]

23-24: *„Şi a zis Adam: Iată, acesta-i os din oasele mele şi carne din carnea mea; ea se va numi femeie* (işa)*, pentru că este luată din bărbatul* (iş) *său. De aceea va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va uni cu femeia sa şi vor fi amândoi un trup."*

E uimitoare profeţia lui Adam, privind o ordine în care nu avea nici un antecedent! Cunoaştem de aici puterea de penetrare a minţii nerobite păcatului. Se mai poate observa, în plus, şi altceva: „Adam nu zice *suflet din sufletul meu* (...). Ceea ce vine de la pământ îi aparţine lui, însă el nu îndrăzneşte să reclame ca al său ceea ce nu se naşte din pământ."[64] O altă remarcă deosebit de interesantă vizează ereticii din orice vreme: „Toată Sfânta Scriptură a întrebuinţat cuvântul *femeie* şi cu sens de *fecioară*, după exemplul Evei celei încă nenuntite."[65]

25: *„Adam şi femeia lui erau amândoi goi şi nu se ruşinau."*

Propriul trup era suficient veşmânt primilor oameni, căci slava dumnezeiască iradia din el. „Adam, înainte de păcat, era gol, dar nu se ştia gol, fiindcă era îmbrăcat în virtuţi."[66]

Ajunşi la sfârşitul capitolului referitor la facerea omului, vom concluziona împreună cu Metodiu de Olimp: „Omul este în lume ceva excepţional de valoros, pentru că Fiul lui Dumnezeu a luat trupul acestuia la venirea Sa pe pământ. Dar coroana omului o formează sufletul său, făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu."[67]

3. Păcatul strămoşesc (3, 1 – 24)

Urmează relatarea călcării poruncii divine de către primii oameni, cunoscută sub numele de *păcat strămoşesc*. Acesta se transmite tuturor oamenilor, putând fi curăţit prin Taina Botezului. „Cât timp purtăm chipul lui Adam, neapărat purtăm şi patimile lui. Căci e cu neputinţă ca pământul să înceteze să dea

[63] Sfântul Simeon Noul Teolog, *Discursuri etice*, II, 7

[64] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, I, 3
[65] Tertulian, *Despre rugăciune*, XXII
[66] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, LVIII, 12
[67] apud I.G. Coman, *Patrologie* II, p. 455

o odraslă potrivit firii lui."[68]

Omul primordial putea să nu moară, dar nu îi era imposibil să moară. Totul depinde de legătura sa cu Creatorul: „Adam a fost zidit cu un trup nestricăcios, dar material şi încă nedeplin duhovnicesc. Şi a fost aşezat de Făcătorul ca un împărat nemuritor în această lume nestricăcioasă; nu spun numai în rai, ci în toată lumea de sub cer."[69]

Posibilitatea căderii stă în voinţa liberă a omului. Dumnezeu nu-l sileşte să aleagă fericirea veşnică, o fericire impusă nemaifiind cu adevărat fericire. „Omul a fost făcut la început încredinţându-i-se frânele voinţei lui şi mişcarea spre ceea ce voieşte să aleagă. Numai fiind aşa şi nu altfel este vrednic de laudă. Căci se vede că e lucrător cu voie al virtuţii şi are curăţia ca fruct al judecăţii, nu ca rezultat al necesităţii naturale, care nu-i îngăduie nicidecum să fie purtat în afara binelui, chiar dacă ar alege să lucreze ceea ce nu e bine."[70] Omul „a păcătuit pentru că a întrebuinţat rău voinţa sa liberă şi a murit din pricina păcatului (...). Cu cât se depărta de viaţă, pe atât se apropia de moarte. Că Dumnezeu este viaţă, iar lipsa vieţii, moarte."[71]

Urmarea păcatului este moartea, sufletească şi trupească, chiar dacă moartea trupului pare să întârzie. „Nu zicem că (Adam) a pierdut totul, că a murit şi a dispărut. El a murit faţă de Dumnezeu, dar trăieşte după firea sa."[72] „Deşi după ce a mâncat din rodul pomului Adam a mai trăit multă vreme, el era socotit între cei morţi pentru că încălcase porunca."[73]

Să revenim, însă, la textul Scripturii:

Cap. 3, 1: *„Şarpele era însă cel mai şiret dintre toate fiarele de pe pământ, pe care le făcuse Domnul Dumnezeu. Şi a zis şarpele către femeie: Dumnezeu a zis El, oare, să nu mâncaţi fructe din pomii raiului?"*

[68] Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoinţă*, LXXIV
[69] Sfântul Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, I, 2
[70] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, I
[71] Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii şi cuvântări*, IX, 7
[72] Sfântul Macarie Egipteanul, *Omilii*, XII, 2
[73] Sfântul Efrem Sirul, *Comentariu la Evanghelie*

Surprinde viclenia şarpelui. „Este vorba de un şarpe, numai că sub această formă de apariţie se ascunde un spirit rău, Satan. (...) Măiestria cu care şarpele face pe Eva să cadă în ispită presupune o fiinţă dotată cu raţiune. Eva e încredinţată că cel care vorbeşte cu ea e o fiinţă superioară unui animal. Şarpele cunoaşte bine porunca dată de Dumnezeu. Acel spirit înşelător nu putea fi decât un înger căzut, adică diavolul."[74] Aceeaşi explicaţie o dă şi Noul Testament: *„şarpele cel vechi de zile, numit diavolul şi satana, acela care înşală întreaga lume, care a fost aruncat pe pământ şi, împreună cu el, au fost aruncaţi toţi îngerii lui"* (Apocalipsa 12, 9). E vorba, aşadar, despre îngeri căzuţi, existenţi dinaintea lumii materiale (*vechi de zile*). O idee despre diavol ne dă şi traducerea numelor sale: grecescul *diavolos* (= calomniator; pârâş; clevetitor) şi ebraicul *satan* (= potrivnic; vrăjmaş).

Până azi, şarpele are o anume putere de fascinaţie, astfel că putem bănui de ce a ales diavolul acest chip. „Şarpele era prietenul omului; se apropia de el mai mult decât toate celelalte vieţuitoare şi vorbea cu el prin mişcări plăcute. Pentru aceea, prin el, diavolul, autorul răului, a sfătuit pe strămoşi."[75]

2-3: *„Iar femeia a zis către şarpe: Roade din pomii grădinii raiului putem să mâncăm; numai din rodul pomului celui din mijlocul raiului ne-a zis Dumnezeu: Să nu mâncaţi din el, nici să vă atingeţi de el, ca să nu muriţi!"*

Nu ştim ce fel de pom a fost acela. Tradiţia îl socoteşte fie smochin, fie, mai târziu, măr, pomi cu simbolism ambivalent. Rămânem la opinia că e vorba mai degrabă despre un „pom" interior prin care omul, ca împărat pus peste zidire, putea extinde armonia în întreg cosmosul. Aceasta nu exclude, însă, şi existenţa unui pom sensibil.

[74] Athanase Negoiţă, *Teologie biblică a Vechiului Testament*, Ed. Credinţa noastră, Bucureşti, 1992, p. 98
[75] Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, II, 10

Dar cuprindea acel pom în sine moartea? Sau doar cunoştinţa? Este cunoştinţa aducătoare de moarte? „Cât priveşte pomul cunoştinţei, era bun şi pomul şi era bun şi rodul lui. Că nu-i aşa, precum socot unii, că pomul acesta cuprindea în el moartea, ci neascultarea. În rodul lui nu era altceva decât cunoştinţă. Iar cunoştinţa este bună, dacă este folosită cum trebuie. În ce priveşte vârsta, Adam era încă copil; de aceea Adam nu putea cuprinde după vrednicie cunoştinţa."[76]

4-5: *„Atunci şarpele a zis către femeie: Nu, nu veţi muri! Dar Dumnezeu ştie că în ziua în care veţi mânca din el vi se vor deschide ochii şi veţi fi ca Dumnezeu, cunoscând binele şi răul."*

„Pe Eva, când i-a dat nădejdi mai mari, atunci a doborât-o şi a adus peste ea cele mai mari nenorociri. Că duşman de moarte ne este diavolul şi a pornit împotriva noastră război neîmpăcat. Nu ne sârguim noi atât pentru mântuirea noastră, cât se sârguieşte el pentru pierderea noastră."[77] Diavolul, cel care *„când grăieşte minciuna, grăieşte dintru ale sale, căci este mincinos şi tatăl minciunii"* (Ioan 8, 44), rosteşte, în puţine cuvinte, trei minciuni: că oamenii nu vor muri; că Dumnezeu cel atotbun ar cunoaşte răul; că oamenii vor fi ca Dumnezeu (se mai subînţelege şi o teamă a lui Dumnezeu faţă de om). Cuvântul şarpelui cuprinde şi o jumătate de adevăr, aceea că omului i se vor deschide ochii mâncând din pom. Într-un fel, ochii săi s-au deschis, cunoscând pe dată ceea ce a pierdut...

6: *„Şi chibzuind femeia că rodul pomului este bun de mâncat şi plăcut ochilor de privit şi îţi mai dă şi puterea cunoştinţei, luând un fruct din el a mâncat şi i-a dat şi bărbatului şi a mâncat şi el."*

Este o taină cum de omul, creat bun de către Dumnezeu, a ales neascultarea. „Să spunem deci că omul a fost făcut de la început având cugetarea mai presus de păcat şi de patimi, dar nu şi

[76] Teofil al Antiohiei, *op. cit.*, II, 25
[77] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, XIII, 4

cu totul incapabil să se abată spre ceea ce ar fi voit. Căci Dumnezeu a socotit că e drept să-i încredinţeze omului frânele propriilor voiri şi să îngăduie pornirilor lui libere să facă ceea ce le place. Pentru că virtutea trebuie să fie liber aleasă şi să nu fie fructul necesităţii, nici să fie ţinută să nu cadă de legile firii."[78] Tertulian vede a fi vorba aici despre virtutea răbdării: Femeia „n-ar fi păcătuit deloc dacă ar fi respectat cu neclintită răbdare interdicţia divină"[79]. Vom apela şi la o tâlcuire mai subţire, încercând să pătrundem taina căderii: „Când se răspunde că pricina căderii omului a fost mândria, nu s-a dat un răspuns la întrebarea despre prima cauză a răului, pentru că mândria este deja un rău, o patimă. Căutând să pătrundă în acest ultim ţinut misterios în care s-a zămislit prima mişcare păcătoasă a fiinţei umane şi unde îşi are ea permanent motorul ei, Sfântul Maxim (Mărturisitorul) se opreşte la o influenţă a duhului satanic, care a aruncat o adiere de confuzie în mintea omului. Sub ispita lui, omul a avut o scurtă întunecare a inteligenţei, uitând care este cauza lui adevărată şi deci ţinta lui, întorcându-şi deci dorinţa dinspre ea, spre lume. Această scurtă amăgire a fost uşurată de atracţia ce o exercitau formele frumoase şi promisiunile dulci ale lumii asupra simţurilor sale. Lumea era aci, în imediată apropiere, cu toate chemările şi făgăduinţele ei; Dumnezeu era şi El aci, dar mai greu de sesizat şi cu făgăduieli de bucurii mai spiritualizate şi mai îndepărtate."[80]

Comentând acest verset, Sfântul Chiril al Alexandriei arată modul în care mintea noastră e atrasă către păcat: „Chipul (tipul) plăcerii e femeia. Şi prin mângâierile plăcerilor lunecă mintea adeseori spre ceea ce nu voieşte. Deci întâmplarea care se observă în Adam în mod sensibil, ca într-un chip îngroşat al lucrurilor, o poate vedea cineva în mod spiritual şi ascuns întâmplându-se în fiecare dintre noi. Căci răsărind mai întâi plăcerea,

[78] Sfântul Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, I
[79] *Despre răbdare*, V
[80] D. Stăniloae, *Teologia morală ortodoxă*, vol. III, Bucureşti, 1981, p. 66

farmecă mintea şi o atrage pe încetul spre socotinţa că nu e nicidecum o încălcare a legii dumnezeieşti."[81]

7: *„Atunci li s-au deschis ochii la amândoi şi au cunoscut că erau goi., şi au cusut frunze de smochin şi şi-au făcut acoperăminte."*

Omul a crezut că va fi ca Dumnezeu şi cunoaşte doar că este gol! În locul celor nădăjduite, el „s-a acoperit cu asprimea vieţii plină de dureri – căci aceasta simbolizează frunzele de smochin"[82]. „Aşadar, acest om pământesc, amăgit cu nădejdea îndumnezeirii şi gustând din aceasta, s-a lipsit de toate bunătăţile spirituale (inteligibile) şi cereşti şi a căzut în simţirea pătimaşă a făpturilor pământeşti şi văzute; şi (...) s-a făcut surd, orb, gol, nesimţitor faţă de cele din care căzuse, precum şi muritor, stricăcios şi irațional, asemănându-se dobitoacelor celor fără de minte."[83]

8-9: *„Iar când au auzit glasul Domnului Dumnezeu, Care umbla prin rai în răcoarea serii, s-au ascuns Adam şi femeia lui de faţa Domnului Dumnezeu printre pomii raiului. Şi a strigat Domnul Dumnezeu pe Adam şi i-a zis: Adame, unde eşti?"*

„Cel ce ştie toate nu căuta să afle, ci voia ca Adam să înţeleagă ce a ajuns din ce era. *Unde eşti ?*, în loc de: *în ce cădere ai ajuns, de la o atât de mare înălţime!* [84] Întrebarea lui Dumnezeu înseamnă: „Cine erai înainte şi unde ai început să fii acum? Unde te aşezasem? Şi unde ai ajuns? Ştii că eşti gol, fiindcă ţi-ai pierdut îmbrăcămintea bunei credinţe. Frunze sunt astea cu care cauţi să te acoperi. Ai respins roada, voieşti să te ascunzi sub frunzele legii, dar te dai pe faţă. Ai dorit, din pricina soţiei, să te depărtezi de Domnul Dumnezeul tău şi de aceea fugi de Cel pe Care căutai să-L vezi."[85] „Adam şi Eva, când au ajuns să

[81] *op. cit.*, I
[82] Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, III, 1
[83] Sfântul Simeon Noul Teolog, *Discursuri etice*, XIII
[84] Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi*, XIV, 3
[85] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, XX, 17

cunoască, şi-au acoperit pe dată ceea ce au cunoscut."[86] De remarcat comportarea irațională a primilor oameni, când încearcă să se ascundă de Cel Atotprezent. Urmările păcatului sunt imediate. Totodată, observăm şi grija pe care o arată Dumnezeu, chemând omul la pocăinţă. El nu abandonează creatura căzută.

Răcoarea serii sau *îndesară (Biblia 1688)* ar putea indica seara zilei a şaptea şi căderea omului în întuneric, până va dobândi zorii celei de-a opta zile.

10-12: *„Răspuns-a acesta: Am auzit glasul Tău în rai şi m-am temut, căci sunt gol, şi m-am ascuns. Şi i-a zis Dumnezeu: Cine ţi-a spus că eşti gol ? Nu cumva ai mâncat din pomul din care ţi-am poruncit să nu mănânci ? Zis-a Adam: Femeia (pe) care mi-ai dat-o să fie cu mine, aceea mi-a dat din pom şi am mâncat."*

Adam evită răspunsul direct, vorbind despre *altceva*, dar Dumnezeu îl aduce la subiect, arătându-i, totodată, că fapta îi e cunoscută. Adam, în loc să-şi recunoască greşeala, aruncă vina asupra femeii şi, indirect, asupra lui Dumnezeu.

13: *„Şi a zis Domnul Dumnezeu către femeie: Pentru ce ai făcut aceasta ? Iar femeia a zis: Şarpele m-a amăgit şi eu am mâncat."*

Atitudinea femeii e similară cu a bărbatului: ea învinovăţeşte şarpele, ca şi pe Cel Care a îngăduit şarpelui s-o înşele. Dar omul fusese avertizat *să păzească* grădina!

14: *„Zis-a Domnul Dumnezeu către şarpe: Pentru că ai făcut aceasta, blestemat să fii între toate animalele şi între toate fiarele câmpului; pe pântecele tău să te târăşti şi ţărână să mănânci în toate zilele vieţii tale!"*

Biblia 1914 spune: *„pe piept şi pe pântece să te târăşti"*. Dumnezeu nu-l întreabă nimic pe şarpe, ştiind că e pururi vrăjmaş, ci îi anunţă pe loc pedeapsa: starea sa va fi mai joasă decât cea a animalelor după cădere, căutând mereu să se şerpuiască, deturnând afectele omului (pieptul) şi trăgându-l

[86] Tertulian, *Despre rugăciune*, XXII

spre plăceri (pântecele). Raţiunea, de regulă, e ultima atrasă la consimţirea cu păcatul. „Foarte potrivit s-a adăugat apoi la cuvintele *pe piept şi pe pântece* cuvântul *vei umbla*. Căci plăcerea nu stăpâneşte asupra celor ce stau pe loc şi sunt liniştiţi, ci asupra celor ce sunt mereu în mişcare şi plini de tulburare."[87] „Urzitorul răutăţii, şarpele, se târăşte şi se încolăceşte în jurul vieţii de pe pământ, după cum vorbeşte despre el în pilde Sfânta Scriptură, că *pe piept şi pe pântece se târăşte* şi din pământ *muşcă toată viaţa lui*. De aici înţelegem – din modul mişcării şi din felul mâncării – că viaţa de aici e pământească şi josnică, întrucât se admite să fie încolăcită de tot felul de răutăţi şi până la urmă s-ajungă hrană acestei fiare târâtoare. Tot aşa, cel ce ne îndeamnă să urmăm Tatălui ceresc, ne îndeamnă şi să ne curăţim de patimile cele pământeşti, în care nu distanţarea spaţială contează, ci în primul rând alegerea liberă a cugetului nostru."[88]

15: *„Duşmănie voi pune între tine şi femeie, între sămânţa ta şi sămânţa ei; aceasta îţi va zdrobi capul, iar tu îi vei crăpa călcâiul."*

În traducerea Anania: „... între seminţia ta şi seminţia ei; Acela ...".

Sfinţii Părinţi au văzut în acest loc prima vestire a venirii Mântuitorului, Cel Ce va zdrobi capul şarpelui şi Care va fi sămânţă a femeii, născându-Se din Fecioară, fără a avea un tată lumesc. Dar cuvântul ne priveşte şi pe noi: „Fiindcă s-a spus de şarpe că este foarte viclean, păzeşte totdeauna capul lui, ca nu cumva să afle în tine cuib şi prin el locuinţă şi să lucreze în tine pustiirea."[89] Iar călcâiul înseamnă sfârşitul[90]. „Precum şarpele nu poate fi tras afară de coadă, pentru că solzii de pe gât se opun celor care vor să-l tragă afară, tot aşa nu se poate începe de la sfârşit alungarea plăcerii din casa sufletului. Iată de ce învăţătorul virtuţii ne porunceşte să pândim capul şarpelui. Iar cap numeşte el începutul răutăţii. Dacă nu primim în suflet acest început, atunci şi urmarea rămâne nelucrătoare. Căci cine este cu totul vrăjmaş al plăcerii nu va fi înfrânt nici de momelile parţiale ale patimii; dar dacă cineva a primit în suflet începutul patimii, odată cu aceasta a primit în sine şi sălbăticiunea întreagă."[91]

Dar de ce se războieşte diavolul cu noi? El „n-a fost făcut duşman al nostru; dar din pricina invidiei a ajuns în duşmănie cu noi. Văzându-se aruncat jos dintre îngeri, n-a suferit să vadă pe pământean înălţat, prin propăşirea în virtute, la vrednicia îngerilor"[92].

16: *„Iar femeii i-a zis: Voi înmulţi mereu necazurile tale, mai ales în vremea sarcinii tale; în dureri vei naşte copii; atrasă vei fi către bărbatul tău şi el te va stăpâni."*

E anunţată pedeapsa femeii. Atrasă de promisiunile plăcerilor lumii, femeia va avea parte de durere, căci durerea urmează întotdeauna cufundării în plăceri. Dar durerea nu va înnoi naşterea lui Iisus din Fecioara, căci acesteia nu i-au premers păcatul şi plăcerea. „Aşa cum necazul a cuprins pe Eva şi sămânţa ei până azi, aşa bucuria a cuprins pe Maria şi pe bunii creştini în veci. Deci altfel suntem fii ai Evei şi am cunoscut blestemul ei peste noi pentru gândurile noastre cele rele; şi altfel trebuie să înţelegem că suntem fii ai lui Dumnezeu pentru gândurile bune ale Sfântului Duh şi pentru patimile lui Hristos, dacă le avem cu adevărat în trupul nostru."[93]

Rânduită în aceeaşi cinste cu bărbatul, femeia îi devine supusă. Cu alte cuvinte, Dumnezeu i-a spus: „Pentru că ai părăsit pe cel de aceeaşi cinste cu tine, pe cel care e de aceeaşi fire cu tine şi pentru care ai fost creată, pentru că ai voit să stai de vorbă cu şarpele, fiara cea vicleană, şi să primeşti sfat de la el, de aceea supune-te bărbatului tău şi hotărăsc să-ţi fie el stăpân,

[87] Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, LVIII
[88] Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre înţelesul numelui de creştin*
[89] Sfântul Varsanufie, *Scrisori duhovniceşti*, 124
[90] *Ibid.*, 449
[91] Sfântul Grigorie de Nyssa, *Omilii la Ecclesiast*, IV
[92] Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii şi cuvântări*, IX, 8
[93] Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XIX, 1

ca să cunoşti stăpânia lui! Şi pentru că n-ai ştiut să conduci, învaţă să fii condusă bine!"[94]

17-19: *„Iar lui Adam i-a zis: Pentru că ai ascultat vorba femeii tale şi ai mâncat din pomul din care ţi-am poruncit: Să nu mănânci, blestemat va fi pământul pentru tine! Cu osteneală să te hrăneşti din el în toate zilele vieţii tale! Spini şi pălămidă îţi va rodi el şi te vei hrăni cu iarba câmpului! În sudoarea feţei tale îţi vei mânca pâinea ta, până te vei întoarce în pământul din care eşti luat; căci pământ eşti şi în pământ te vei întoarce."*

„Pe drept cuvânt trebuie ca acela ce se coborâse prin călcarea poruncii spre stricăciune şi moarte să locuiască un pământ curgător şi stricăcios şi să guste după vrednicie o astfel de hrană. Fiindcă desfătarea îmbelşugată, vieţuirea nestricăcioasă şi fără osteneală l-au adus la uitarea bunătăţilor făcute de Dumnezeu şi la disprețuirea poruncii date de El, pe bună dreptate a fost osândit să lucreze pământul în osteneală şi sudoare, şi aşa să i se dea câte puţin din el hrană, ca (una împărţită cu zgârcenie) de către un iconom."[95]

Biblia 1688 traduce: *„blestemat pământul întru lucrurile tale"*. „Pământul blestemat în faptele lui Adam este trupul lui Adam, necontenit blestemat prin faptele lui, adică prin patimile minţii lipite de pământ, la nerodirea virtuţilor, care sunt fapte ale lui Dumnezeu. Din trupul său se hrăneşte omul cu durere şi cu întristare multă, bucurându-se doar de puţina dulceaţă ce i-o dă el. Din trup îi răsar omului, pe deasupra plăcerii stricăcioase, grijile şi gândurile, ca nişte spini, şi marile ispite şi primejdii, ca nişte mărăcini."[96] Cât despre pâinea mâncată în sudoarea feţei, Sfântul Varsanufie arată că sudoarea frunţii omului din afară obţine pâine materială, iar sudoarea omului dinlăuntru (asceza, rugăciunea) dobândeşte pâine cerească.[97]

[94] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XVII, 8
[95] Sfântul Simeon Noul Teolog, *op. cit.*, I, 2
[96] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, V
[97] Cf. *op. cit.*, 105

Am face aici observaţia că Dumnezeu nu a pedepsit, propriu-zis, oamenii, mai degrabă anunţând urmările ce decurg fiecare din îndepărtarea lor de El. Dimpotrivă, Dumnezeu caută să-i aducă pe oameni la căinţă, pentru a redobândi starea pierdută.

Păcatul a avut un efect cosmic, omul fiind zidit ca stăpân peste întreaga creaţie. Căderea este doar a omului, dar suferinţa se extinde şi asupra celor ce-i erau supuse. „Toate creaturile au plâns pentru moartea şi căderea lui (Adam), pentru că vedeau pe acela care le fusese dat ca împărat, făcându-se rob al puterii potrivnice şi viclene."[98] „După călcarea poruncii (...), când pofta iraţională a omului a condus în el raţiunea, când a nesocotit porunca Stăpânului, atunci şi zidirea supusă lui s-a revoltat contra stăpânului pus de Creator."[99]

20: *„Şi a pus Adam femeii sale numele Eva, adică viaţă, pentru că ea era să fie mama tuturor celor vii."*

Abia acum, după cădere, primeşte femeia numele Eva, chiar dacă noi am numit-o astfel şi până aici. *Eva* (ebr. *Chawah*) derivă din *chay* (= viu) sau *chayah* (= a trăi), având înţelesul de *cea care dă viaţă*.

21: *„Apoi a făcut Domnul Dumnezeu lui Adam şi femeii lui îmbrăcăminte de piele şi i-a îmbrăcat."*

Putem fi tentaţi să credem că omul capătă doar acum un corp. Dar materialitatea trupului a fost clar afirmată în capitolul anterior. Însă, după cădere, omul „s-a îmbrăcat cu murirea, adică cu mortabilitatea şi grosolănia corpului – căci aceasta simbolizează îmbrăcarea cu piei"[100]. „În înţelesul povestirii nu-i vorba numai de piei obişnuite. Căci ce fel de animale au putut fi sugrumate şi despuiate pentru a li se da o astfel de întrebuinţare? Or, întrucât orice piele luată de pe animal e moartă, sunt absolut sigur că prin această condiţie muritoare rezervată doar animalelor necuvântătoare, a fost dată mai târziu omului, din grijă

[98] Sfântul Macarie Egipteanul, *Omilii*, XXX, 7
[99] Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, II, 10
[100] *Ibid.*, III, 1

şi prevedere, capabilitatea de a muri. Sigur însă că moartea nu a fost dată omului pentru vecie, căci doar haina se îmbracă numai pe dinafară, aducând, la nevoie, folos trupului, dar nefiind inerentă firii sale."[101] Un alt înţeles al îmbrăcării oamenilor cu piele ar fi acela că Dumnezeu le-a consolidat trupurile, spre a face faţă vieţii pline de greutăţi ce va urma.

22: *„Şi a zis Domnul Dumnezeu: Iată, Adam s-a făcut ca unul dintre Noi, cunoscând binele şi răul. Şi acum nu cumva să-şi întindă mâna şi să ia roade din pomul vieţii, să mănânce şi să trăiască în veci."*

Omul căzut e departe de a fi ca Dumnezeu. Aici e, în mod evident, un mod ironic de a vorbi: „Dumnezeu întrebuinţează în chip ironic şi *osânditor pluralul: s-a făcut ca unul din Noi*, care corespunde cu ideea despre Dumnezeu sădită în Adam de amăgirea şarpelui."[102]

Un soi de mister păstrează Scriptura în jurul pomului vieţii. Deducem doar că acel pom avea capacitatea de a dărui viaţă veşnică. Dumnezeu nu i-a spus lui Adam nimic despre pomul vieţii, ceea ce ar însemna că, până la cădere, omul a putut mânca din roadele sale. Abia după cădere e despărţit omul de acest pom, căci viaţa veşnică în stare de cădere ar însemna ca omul să se afunde într-o existenţă lipsită de sens şi plină de suferinţă. „Aşadar, scoaterea lui Adam din rai este mai degrabă o faptă de purtare de grijă decât de mânie."[103]

23-24: *„De aceea l-a scos Domnul Dumnezeu din grădina cea din Eden, ca să lucreze pământul, din care fusese luat. Şi izgonind pe Adam, l-a aşezat în preajma grădinii celei din Eden şi a pus heruvimi şi sabie de flacără vâlvâitoare, să păzească drumul către pomul vieţii."*

Adam aşezat *în preajma grădinii* arată grija Creatorului de a menţine în inima celor căzuţi nostalgia stării primordiale.

[101] Sfântul Grigorie de Nyssa, *Marele cuvânt catehetic*, VIII
[102] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *op. cit.*, XLIV
[103] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XVIII, 3

„Aceasta nu înseamnă că ei vor fi readuşi iarăşi, după refacerea lor, în acelaşi rai supus simţurilor şi material. Nu în acest scop a fost păstrat el până acum; nu pentru aceasta l-a blestemat pe el Dumnezeu. Ci pentru că e tipul vieţii viitoare şi chipul veşnicei Împărăţii a cerurilor."[104]

Heruvimii ce păzesc drumul către pomul vieţii sunt îngeri slujitori ai Creatorului. Nu cunoaştem originea exactă a cuvântului *heruvim*, sensurile propuse fiind: mare; puternic; mare cunoştinţă; slujitor apropiat; cel rugător; apariţie strălucită.

Pomul vieţii preînchipuie sfânta Cruce: „Pentru că prin pom a venit moartea, trebuia ca prin lemn să se dăruiască viaţa şi învierea."[105] Dacă pomul vieţii este sfânta Cruce, sabia de foc are rol de a opri pe cei care se apropie cu nevrednicie de roadele Jertfei celei mântuitoare: „sabie înfricoşătoare şi arzătoare pentru cei necredincioşi, iar pentru credincioşi prietenoasă şi cu dulce strălucire"[106].

4. Cain şi Abel (4, 1 – 26)

După cădere, raiul a încetat să mai existe pentru om. El se simte, deopotrivă, izgonit, dar şi atras către redobândirea stării primordiale. Ca o mângâiere, Dumnezeu rânduieşte acum primilor oameni să aibă copii.

Cap. 4, 1: *„După aceea a cunoscut Adam pe Eva, femeia sa, şi ea, zămislind, a născut pe Cain şi a zis: Am dobândit om de la Dumnezeu."*

Sfântul Ioan Gură de Aur descoperă aici două înţelesuri: un început de înţelepciune la femeie, care cunoaşte acum că tot ce avem vine de la Dumnezeu[107]; şi începutul relaţiei trupeşti ca urmare a căderii, în rai stăpânind fecioria[108]. „După ce prin ne-

[104] Sfântul Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, I, 2
[105] Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 11
[106] Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii şi cuvântări*, XIII, 2
[107] Cf. *op. cit.*, XVIII, 4
[108] *Ibid.*

ascultare a intrat păcatul şi după ce sentinţa lui Dumnezeu ne-a făcut muritori, înţeleptul Dumnezeu, deci, rânduind, potrivit înţelepciunii Lui, dăinuirea neamului omenesc, a îngăduit ca neamul omenesc să se înmulţească prin unire trupească."[109] Nu putem spune cum s-ar fi înmulţit oamenii păzind fecioria, ci doar să presupunem că relaţia lor ar fi fost una predominant spirituală.

Numele primului născut, *Cain*, se traduce prin *dobândit, primit* (de la verbul ebr. *qanah* = a dobândi); după o altă etimologie, Cain ar putea însemna *fierar, metalurg*.

2a: *„Apoi a mai născut pe Abel, fratele lui Cain."*

Abel (ebr. *Hebel*) înseamnă *trecere, abur, suflare, nimicnicie*, traduceri care ar indica scurtimea vieţii sale; sau *râu, lucă, păstor* ş. a.

2b: *„Abel a fost păstor de oi, iar Cain lucrător de pământ."*

Sunt arătate cele mai vechi îndeletniciri umane şi, totodată, observăm prioritatea pe care Scriptura o acordă lui Abel, deşi el era cel de-al doilea născut. Din chiar îndeletnicirile celor doi putem vedea în Abel un tip al lui Hristos, Păstorul cel bun, iar în Cain pe cel ce se îngrijeşte de trup (*lucrător de pământ*) şi culege roadele fireşti ale preocupării sale (plăcerea, durerea, grija şi patimile).

3-5a: *„Dar după un timp, Cain a adus jertfă lui Dumnezeu din roadele pământului. Şi a adus şi Abel din cele întâi-născute ale oilor sale şi din grăsimea lor. Şi a căutat Domnul spre Abel şi spre darurile lui, iar spre Cain şi spre darurile lui n-a căutat."*

Chiar în stare de cădere şi fără a-L fi cunoscut pe Creator în chip nemijlocit, asemeni protopărinţilor, oamenii ştiau că se cuvine să-I închine o parte din roadele muncii lor, ca Aceluia de la care vine tot binele. „Vezi cum Creatorul firii a pus în conştiinţa omului cunoştinţa de Dumnezeu! Spune-mi, cine l-a

[109] *Ibid.*

adus pe Cain la această idee? Nimeni altul decât cunoştinţa de Dumnezeu din conştiinţa lui."[110]

Există tendinţa de a socoti părtinitoare atitudinea lui Dumnezeu faţă de jertfele aduse. Dar vedem că Abel alege cu grijă jertfa sa (cele întâi-născute ale oilor lui), în vreme ce Cain jertfeşte la întâmplare (din roadele pământului). „Aduce deci sfinţitul şi preaînţeleptul Abel pe cele socotite mai alese şi mai bune din turma sa. (...) Şi neignorând modul sfintei slujiri, a alăturat grăsimea. Iar Cain nu face aşa, fiind foarte nepăsător. Cele mai alese dintre rodurile pământului şi le-a dăruit plăcerilor sale, şi a ospătat pe Dumnezeul tuturor cu cele de calitatea a doua."[111] Apoi, „una este pârga şi alta este dijma. Pârga este de un har mai mare, de o sfinţenie cu totul deosebită. De aceea a căutat Domnul spre Abel, fiindcă acesta n-a întârziat cu darul său şi l-a dăruit din pârga oilor sale."[112] „Deci ni se porunceşte să nu jertfim lui Dumnezeu cu zgârcenie (cu micime de suflet) laudele şi rugăciunile, nici să-I aducem Stăpânului orice, la nimereală, ci să-I închinăm ceea ce este de căpetenie în suflet, mai bine zis însuşi sufletul întreg, cu toată dragostea şi hotărârea."[113] Sfântul Maxim Mărturisitorul explică jertfa lui Abel, comparându-l pe acesta cu Sfântul Ioan Botezătorul şi Înaintemergătorul: „Glas al lui Dumnezeu care strigă de la început în pustie, adică în firea oamenilor, sau în lumea aceasta, este desigur orice sfânt, (...) (când) închină lui Dumnezeu cu sinceritate, ca Abel, cele dintâi mişcări ale contemplaţiei sufletului, îngrăşate prin virtuţi."[114] Orice gând curat născut în noi trebuie închinat lui Dumnezeu de îndată, spre a nu fi sfârtecat de vrăjmaş. Jertfa lui Abel preînchipuie lucrarea Mântuitorului: „Abel cel drept, adică Hristos, aduce lui Dumnezeu ca dar primele născute ale

[110] *Ibid.*
[111] Sfântul Chiril al Alexandriei, *Glafira la Facere*, I
[112] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, XXXV, 9
[113] Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre nevoinţă*
[114] *op. cit.*, 47

turmelor, adică pe cei fragezi la inimă şi purtători ai slavei Lui în chipul lor de întâi născuţi. Iar aceasta e Biserica, care e numită de dumnezeiescul Pavel mulţimea celor întâi născuţi, înscrişi în ceruri, a celor chemaţi spre sfinţirea prin credinţă."[115]

Nu ştim în ce fel a făcut vădită Dumnezeu alegerea Sa. O tradiţie explică alegerea prin căderea unui foc din cer, care a mistuit jertfa lui Abel şi nu pe a lui Cain; după o altă tradiţie, fumul jertfei lui Abel a suit către cer, iar al celei a lui Cain s-a risipit. Oricum, din textul biblic reiese cu claritate că respingerea jertfei sale i-a fost bine cunoscută lui Cain.

5b: *„Şi s-a întristat Cain tare şi faţa lui era posomorâtă."*

Inima lui Cain se vădeşte încă de pe acum. Dumnezeu, însă, i-a cunoscut gândurile înaintea oricărei manifestări văzute: „La Cain, răutatea n-a început să se manifeste când şi-a ucis fratele, căci încă înainte Dumnezeu cel cunoscător al inimilor *nu privise spre Cain şi spre jertfa lui*, ci răutatea lui a ieşit (doar) la iveală când l-a ucis pe Abel[116]. „Supărarea lui Cain a fost îndoită; s-a supărat nu numai că a fost respins, ci şi pentru că a fost primit darul fratelui său."[117] Invidia e un păcat capital. Dar aici se manifestă chiar un păcat mai grav, împotriva Duhului Sfânt, Cain pizmuind harul de care s-a împărtăşit fratele său şi sporul acestuia în virtuţi.

6-7: *„Atunci a zis Domnul Dumnezeu către Cain: Pentru ce te-ai întristat şi pentru ce s-a posomorât faţa ta ? Când faci bine, oare nu-ţi este faţa senină ? Iar de nu faci bine, păcatul bate la uşă şi caută să te târască, dar tu biruieşte-l !"*

Textul ebraic fiind corupt, versetul 7 ridică dificultăţi în traducere. S-ar putea înţelege că Dumnezeu îi cere în mod imperativ lui Cain să biruie păcatul. Sfinţii Părinţi au arătat, însă, că voia liberă a omului nu e niciodată îngrădită de către Creator. Acesta doar îl îndeamnă pe Cain să lupte împotriva păcatului.

[115] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, I
[116] Origen, *Despre rugăciune*, XXIX, 18
[117] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, V

Biblia 1914 traduce: *„N-ai fi păcătuit dacă ai fi adus drept; dar n-ai împărţit drept! Linişteşte-te!"* Liniştea este începutul curăţirii sufletului. „Căci n-ar putea împăca pe Dumnezeu cel ce nu e în pace cu fratele său, ci în dezbinare şi ură."[118] Dar Dumnezeu nu-şi uită făptura, nici chiar căzută în mulţime de păcate. „Uită-te la iubirea de oameni a Stăpânului! Cum vrea să-i potolească mânia şi furia şi să-i oprească furia prin cuvintele acestea! Văzându-i mişcările sufletului şi cunoscându-i neomenosul gând de ucidere, vrea să-i potolească mai dinainte gândul, să facă linişte în mintea sa."[119]

8: *„După aceea a zis Cain către Abel, fratele său: Să ieşim la câmp! Iar când erau ei în câmpie, Cain s-a aruncat asupra lui Abel, fratele său, şi l-a omorât."*

„Cain pune la cale crima împotriva fratelui său, îl atrage într-un deşert şi înfăptuieşte crima încrezându-se în singurătatea locului, fapt nelegiuit şi nebunesc totodată, fiindcă a socotit că este destul, pentru a-şi ucide fratele, să se ferească de văzul oamenilor, fără să-şi dea seama că la omorul săvârşit de el Dumnezeu este martor. Socotesc că s-a gândit atunci, cum se gândesc şi acum mulţi, că Dumnezeu nu se îngrijeşte de cele pământeşti şi nu vede faptele oamenilor scelerati. Fără îndoială că aşa s-a gândit, de vreme ce după săvârşirea crimei, chemat şi întrebat de Dumnezeu, a răspuns că nu ştie nimic despre uciderea fratelui. Îl socotea pe Dumnezeu atât de străin de faptele oamenilor, încât credea că poate acoperi cu minciuni o nelegiuire atât de bestială. Dar socoteala lui a ieşit altfel. Căci pe Dumnezeu, despre Care-şi închipuia că nu i-a văzut crima pe când o înfăptuia, L-a simţit că-L vede pe când era condamnat."[120]

Nil Ascetul actualizează: „Iar dacă e careva din cei ce nu

[118] Sfântul Ciprian, *Despre unitatea Bisericii ecumenice*, XIII
[119] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XVIII, 6
[120] Salvianus, *Despre guvernarea lui Dumnezeu*, I, 6

ştiu încă să se lupte, să rămână nesupărat acasă, asigurându-şi neprimejduirea prin liniştea sa. Aşa era Iisus al lui Navi, despre care s-a scris: *Iar slujitorul Iisus, fiind încă tânăr, nu ieşea afară din cort* (Ieş. 13, 11). Căci ştia din istoria lui Abel că cei ce pleacă la câmp sunt ucişi de fraţii şi de prietenii după trup, pentru că ies la luptă înainte de vreme."[121] Să nu ne avântăm spre fructele vieţii creştine cât încă mai socotim patimile trupului „fraţi şi prieteni" ai noştri!

Tertulian socoteşte că, asemenea Evei, Cain a nesocotit virtutea răbdării: „De-a surda aş scrie despre nerăbdare, dacă acel prim ucigaş şi prim fratricid, Cain, ar fi aşteptat cu suflet liniştit şi răbdător faptul că jertfa sa n-a fost bineprimită de Dumnezeu, dacă nu s-ar fi mâniat pe fratele său, dacă în sfârşit n-ar fi ucis pe nimeni."[122]

Includem aici şi o preţioasă tâlcuire, aparţinând Sfântului Maxim Mărturisitorul: „Cain este legea trupului, cea dintâi pe care o naşte Adam după ce a călcat porunca dumnezeiască. Iar Abel este cugetul duhului, pe care-l naşte tot acela, mai pe urmă, prin căinţă. Pe acesta îl ucide Cain, fiindcă a purces la contemplarea naturii înainte de a dobândi deprinderea desăvârşită în acest scop."[123]

9-10: *„Atunci a zis Domnul Dumnezeu către Cain: Unde este Abel, fratele tău? Iar el a răspuns: Nu ştiu! Au doară nu sunt păzitorul fratelui meu? Şi a zis Domnul: Ce ai făcut? Glasul sângelui fratelui tău strigă către Mine din pământ."*

Ca şi atunci când l-a întrebat pe Adam, Dumnezeu nu caută nici acum să afle ci, dimpotrivă, să-i arate lui Cain că fapta lui e cunoscută şi, astfel, să-l aducă la pocăinţă. Dar, tot ca şi Adam odinioară, Cain nu-şi recunoaşte păcatul.

Uciderea e un păcat strigător la cer; sângele vărsat *strigă* către Dumnezeu, cerând o pedeapsă imediată. „Abel se ruga nu

[121] *op. cit.*, XLVII
[122] *Despre răbdare*, V
[123] *op. cit.*, XLIX

numai prin tăcere, ci şi prin moartea lui; că sângele lui dădea drumul la o voce mai puternică decât trâmbiţa."[124]

11-12: *„Şi acum eşti blestemat de pământul care şi-a deschis gura sa, ca să primească sângele fratelui tău din mâna ta. Când vei lucra pământul, acesta nu-şi va mai da roadele sale ţie; zbuciumat şi fugar vei fi tu pe pământ."*

Pe bună dreptate exclamă Sfântul Chiril al Ierusalimului: „Mare este păcatul, mică osânda!"[125] În bunătatea Sa, Dumnezeu nici nu-l pedepseşte pe Cain, ci doar îi anunţă urmarea firească a faptei sale. „Că trupul, dacă nu are sprijinul său firesc, trebuie neapărat să se vânzolească şi să tremure."[126] Odată cu creşterea păcatului, sporesc şi consecinţele. „Neamul lui Adam, căzând din poruncă şi făcându-se vinovat de păcate, e zbuciumat de gânduri nestatornice şi e plin de frică şi de tulburare, însuşi vrăjmaşul învăluind tot sufletul care nu s-a născut din Dumnezeu, în pofte şi plăceri felurite, învârtindu-l ca pe grâu cu o lopăţică."[127]

13-14: *„Şi a zis Cain către Domnul: Pedeapsa mea este mai mare decât aş putea-o purta. De mă izgoneşti acum din pământul acesta, mă voi ascunde de la faţa Ta şi voi fi zbuciumat şi fugar şi oricine mă va întâlni, mă va ucide."*

Nepedepsit, Cain îşi socoteşte pedeapsa prea grea. *„Vina mea este prea mare ca să mi se poată ierta"*, ceea ce ar fi un păcat mai greu, deznădejdea de a mai primi iertarea divină, păcat împotriva Duhului Sfânt. „Mai există încă şi o altfel de tristeţe, mai blestemată, care împinge sufletul păcătos nu la îndreptarea vieţii şi la alungarea patimilor, ci la cea mai pierzătoare disperare; aceasta l-a împiedicat pe Cain de la căinţă."[128] Nu căinţa, ci teama de moarte îl copleşeşte pe Cain: „nimic nu aruncă

[124] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, XIX, 3
[125] *Catehezele*, II, 2
[126] Sfântul Vasile cel Mare, *op. cit.*, XIV, 5
[127] Sfântul Simeon Metafrastul, *Parafrază la Macarie egipteanul*, 52
[128] Sfântul Ioan Casian, *Aşezămintele mânăstireşti*, IX, 9

sufletul în robie (mai mult) decât frica de moarte. Cum să se ridice deasupra urâciunilor simţirea de rând şi josnică, înecată în băltoaca slăbiciunii şi în poftele acestei vieţi?"[129]

15: *„Şi i-a zis Domnul Dumnezeu: Nu aşa, ci tot cel ce va ucide pa Cain înşeptit se va pedepsi! Şi a pus Domnul Dumnezeu semn lui Cain, ca tot cel care îl va întâlni să nu-l omoare."*

Sfântul Ioan Gură de Aur tâlcuieşte mai pe larg acest loc[130], tâlcuire pe care vom încerca s-o rezumăm aici. Numărul şapte este întrebuinţat spre a indica un număr mare. Se arată astfel cât de gravă e fapta lui Cain şi cât de înfricoşătoare urmarea. Văzând zbuciumul lui Cain, oricine îi va cunoaşte fapta şi se va îngrozi de urmări. De aceea, de l-ar ucide, pe el sau pe oricare altul, pedeapsa ar fi amplificată, căci era avertizat asupra consecinţelor.

În plus, acel ce ucide ia asupra sa şi păcatele pentru care victima n-a mai putut să se căiască. Iar Cain a săvârşit şapte păcate, nu unul. După Sfântul Chiril al Alexandriei[131], acestea au fost: 1) nu a deosebit în chip drept; 2) nu şi-a îndreptat greşeala; 3) a pizmuit; 4) a fost viclean; 5) a ucis; 6) L-a minţit pe Dumnezeu; 7) a socotit că va scăpa fără voia lui Dumnezeu de pedeapsă. Sunt posibile şi alte clasificări ale păcatelor săvârşite de Cain.

Nu ştim ce semn i-a fost pus fratricidului, locul biblic fiind obscur. Credem, totuşi, că e vorba de tremurul şi zbuciumul de care s-a amintit, semn vizibil oricui.

16: *„Şi s-a dus Cain de la faţa lui Dumnezeu şi a locuit în ţinutul Nod, la răsărit de Eden."*

E o sporire a răului: „Dacă Adam *s-a ascuns de la faţa lui Dumnezeu,* Cain, mai păcătos şi mai nelegiuit decât Adam, *a plecat de la faţa lui Dumnezeu."*[132] Ruptura e totală. Cain se mută în ţinutul Naid (Nod): „Naid se tâlcuieşte tulburare, pe când Eden, desfătare. Credinţa, gnoza şi pacea sunt desfătarea, din care a fost izgonit cel ce n-a ascultat. Cel care se socoteşte înţelept, însă, de la început nici nu vrea să audă de poruncile dumnezeieşti; ci ca unul care se crede prin el însuşi învăţat, se împotriveşte frâului şi, de buna sa voie, se mută în tulburarea învălurată; şi coborându-se de la cunoaşterea Fiinţei nenăscute la cele muritoare şi născute, are când o părere, când alta."[133]

17: *„După aceea a cunoscut Cain pe femeia sa şi ea, zămislind, a născut pe Enoh. Apoi a zidit Cain o cetate şi a numit-o, după numele fiului său, Enoh."*

Scriptura nu a amintit naşterea ori numele femeii lui Cain, socotindu-le lipsite de importanţă. *Enoh* înseamnă *îndemânatic, începător*, alte traduceri posibile părându-ni-se nepotrivite pentru el. Interesant că primul erou civilizator amintit de Biblie este Cain, primul care zideşte o cetate. Depărtat de Dumnezeu, el simte nevoia de protecţie prin ziduri, ca şi dorinţa de-a dobândi o anume nemurire prin lucrarea sa. Ridicarea unei cetăţi mai sugerează vremuri în care numărul oamenilor ajunsese destul de mare.

18: *„Iar lui Enoh i s-a născut Irad; lui Irad i s-a născut Maleleil; lui Maleleil i s-a născut Matusal, iar lui Matusal i s-a născut Lameh."*

Irad (= fugar; oraş veşnic) arată continuarea zbuciumului lui Cain, ca şi a acţiunii sale civilizatoare, surogat al vieţii în Dumnezeu. *Maleleil* (= lăudat de Dumnezeu) ar lăsa să se creadă că şi din descendenţa lui Cain ar fi putut ieşi ceva bun; Scriptura, însă, nu lasă să se întrevadă aşa ceva. *Matusal* (= omul sabiei) indică o fire războinică, violentă, şi un mediu în care e cunoscută metalurgia. *Lameh* (= războinic; distrugător; sălbatic) îşi anunţă prin nume faptele sălbatice pe care le va săvârşi.

---

[129] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, XXXVII, 31
[130] *Omilii la Facere*, XIX, 5
[131] *op. cit.*, I
[132] Origen, *Omilii la Cartea Ieremia*, XVI, 4
[133] Clement Alexandrinul, *Stromate*, II, 51, 4-5

19: *„Lameh şi-a luat două femei: numele uneia era Ada şi numele celeilalte era Sela."*

Lameh e începutul poligamiei, împotriva rânduielii stabilite de Dumnezeu. Numele soţiilor sale, *Ada* (= podoabă; frumuseţe; plăcere) şi *Sela* (= stâncă ascuţită), sugerează cufundarea în plăceri şi împietrirea inimii.

20-21: *„Ada a născut pe Iabal; acesta a fost tatăl celor ce trăiesc în corturi, la turme. Fratele lui se numea Iubal; acesta este tatăl tuturor celor ce cântă din chitară şi cimpoi."*

Iabal (= drumeţ; nomad; civilizaţie) are numele în acord cu ocupaţia sa; din nou e sugerat că civilizaţia e semn al degenerescenţei. *Iubal* (= cântăreţ din fluier; cultură) arată iarăşi îndeletnicirea, ca şi faptul că o anume *cultură*, ce nu se mai revendică de la *cult*, este încercarea omenirii decăzute de a crea o falsă realitate, spre a umple golul lăsat de îndepărtarea de Dumnezeu.

Instrumentele indicate aici sunt numite, în ebraică, *nebbel* şi *kinnor*, primul indicând un instrument cu zece coarde, iar al doilea un instrument cu cinci sau mai multe coarde. Traducerile sunt întotdeauna aproximative, fiind vorba de instrumente vechi şi utilizate în alte zone geografice.

22: *„Sela a născut şi ea pe Tubalcain, care a fost un făurar de unelte de aramă şi de fier. Şi sora lui se chema Noema."*

Tubalcain (= aşchii de metal; fierar), prin ocupaţia sa, aparţinea unei categorii privite, în vechime, cu teamă sau chiar cu oroare; fierarul fiind văzut ca un fel de vrăjitor; nu e exclus ca metalurgia să fi fost împreunată cu practicile magice. *Noema* (= cea frumoasă; cea iubită) ar putea indica pe fiicele plăcerii, ocupaţie strâns legată de civilizaţia decadentă.

23-24: *„Şi a zis Lameh către femeile sale: Ada şi Sela, ascultaţi glasul meu! Femeile lui Lameh, luaţi aminte la cuvintele mele: Am ucis un om pentru rana mea şi un tânăr pentru vânătaia mea. Dacă pentru Cain va fi răzbunarea de şapte ori, apoi pentru Lameh de şaptezeci de ori câte şapte!"*

Fragmentul „reprezintă un cântec sălbatic compus spre gloria lui Lameh, erou al deşertului, şi este inserat aici ca mărturie a violenţei crescânde a neamului lui Cain. Cântecul nu aparţinea iniţial spaţiului israelit, ci era o odă chemeitică, pe care autorul (biblic) o utilizează ca să caracterizeze degradarea etică (poligamia) şi sălbăticia relaţiilor umane (răzbunarea sângelui) după păcatul originar. (...) Setea de răzbunare a lui Lameh reprezintă al treilea păcat (după atingerea de fructul oprit şi crima lui Cain) din perioada anterioară lui Noe, cauză nemijlocită a potopului." [134] E şi un alt tâlc aici: „Cu alte cuvinte, Lameh a spus aşa: *Eu merit mai mari pedepse decât Cain.* Pentru ce? Deşi Lameh n-a omorât pe fratele său, totuşi a fost pedepsit mai cumplit, pentru că nu l-a înţelepţit pilda lui Cain."[135]

25: *„Adam a cunoscut iarăşi pe Eva, femeia sa, şi ea, zămislind, a născut un fiu şi i-a pus numele Set, pentru că şi-a zis: Mi-a dat Dumnezeu alt fiu în locul lui Abel, pe care l-a ucis Cain."*

Set (= înlocuire; vlăstar) va înlocui pe Abel, omenirea având să se îndrepte în descendenţa lui.

26: *„Lui Set de asemenea i s-a născut un fiu şi i-a pus numele Enos. Atunci au început oamenii a chema numele Domnului Dumnezeu."*

Numele *Enos* (= Muritor; slăbănog) pare a indica smerenia acestuia. Textul ebraic are aici tetragrama IHVH, folosită pentru prima dată şi marcând reaproprierea omenirii de Dumnezeu. Acest nume va fi uitat, şi Dumnezeu îl va redescoperi în arătarea Sa către Moise, în rug (Ieş. 3, 14).

5. ***Potopul*** (5, 1 – 10, 32)

Cap. 5, 1-2: *„Iată cum scrie* cartea *neamului lui Adam. Când a făcut Dumnezeu pe Adam, l-a făcut după chipul lui Dumnezeu. Bărbat şi femeie a făcut şi i-a binecuvântat şi le-a pus numele: Om, în ziua în care i-a făcut."*

Reamintim că *Adam* înseamnă *om* sau *pământ*.

---

[134] GEN, p. 334

[135] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, LXXIV, 2

4-5: *„Adam a trăit două sute treizeci de ani şi atunci i s-a născut un fiu după asemănarea sa şi după chipul său şi i-a pus numele Set."*

De aici se redă genealogia lui Adam pe linia lui Set, în contrast cu descendenţa lui Cain. Cain e abandonat de autorul biblic, sămânţa sa fiind deja condamnată. *Plecat* de la faţa lui Dumnezeu, el nu mai e nici măcar după chipul şi asemănarea părinţilor săi căzuţi, într-atât a fost desfigurat de păcat. De acum, sunt înfăţişaţi doar urmaşii lui Set pentru că „toţi oamenii care sunt în lumea aceasta sunt fiii lui Set. Căci urmaşii lui Cain au pierit în potop".[136]

4-5: *„Zilele pe care le-a trăit Adam după naşterea lui Set au fost şapte sute de ani şi i s-au născut fii şi fiice. Iar de toate, zilele vieţii lui Adam au fost nouă sute treizeci de ani şi apoi a murit."*

Durata vieţii oamenilor avea să scadă treptat, pe măsură ce aceştia s-au adâncit în păcate.

6-8: *„Set a trăit două sute cinci ani şi i s-a născut Enos. După naşterea lui Enos, Set a mai trăit şapte sute de ani, şi i s-au născut fii şi fiice. Iar de toate, zilele lui Set au fost nouă sute doisprezece ani şi apoi a murit."*

Enos înseamnă *muritor, slăbănog*. „Prin darea acestui nume fiului său, Set recunoaşte slăbiciunea vieţii omeneşti, opunându-se astfel semeţiei descendenţilor lui Cain. Spre deosebire de Chenei, oameni ai împărăţiei pământeşti, setiţii, începând cu Enos, recunosc împărăţia lui Iahve."[137]

9-11: *„Enos a trăit o sută nouăzeci de ani şi atunci i s-a născut Cainan. După naşterea lui Cainan, Enos a mai trăit şapte sute cincisprezece ani şi i s-au născut fii şi fiice. Iar de toate, zilele lui Enos au fost nouă sute cinci ani şi apoi a murit."*

Cainan înseamnă *câştig, proprietate, ziditor, copil.*

12-14: *„Cainan a trăit o sută şaizeci şi cinci de ani şi atunci i s-a născut Maleleil. După naşterea lui Maleleil, Cainan a mai trăit şapte sute patruzeci de ani şi i s-au născut fii şi fiice. Iar de toate, zilele lui Cainan au fost nouă sute zece ani şi apoi a murit."*

Maleleil înseamnă *lauda lui Dumnezeu* sau *cel ce laudă pe Dumnezeu.*

15-17: *„Maleleil a trăit o sută şaizeci şi cinci de ani şi atunci i s-a născut Iared. După naşterea lui Iared, Maleleil a mai trăit şapte sute treizeci de ani şi i s-au născut fii şi fiice. Iar de toate, zilele lui Maleleil au fost opt sute nouăzeci şi cinci de ani şi apoi a murit."*

Iared se tălmăceşte *cel care coboară.*

18-20: *„Iared a trăit o sută şaizeci şi doi de ani şi atunci i s-a născut Enoh. După naşterea lui Enoh, Iared a mai trăit opt sute de ani şi i s-au născut fii şi fiice. Iar de toate, zilele lui Iared au fost nouă sute şaizeci şi doi de ani şi apoi a murit."*

Enoh (= iniţiat; sfinţit; consacrat) poartă acelaşi nume cu fiul lui Cain, însă va avea un rol cu totul diferit, motiv pentru care am ales, în cazul numelui său, alte traduceri posibile, care să-i sublinieze lucrarea şi vieţuirea.

21-24: *„Enoh a trăit o sută şaizeci şi cinci de ani şi atunci i s-a născut Matusalem. Şi a umblat Enoh înaintea lui Dumnezeu, după naşterea lui Matusalem, două sute de ani şi i s-au născut fii şi fiice. Iar de toate, zilele lui Enoh au fost trei sute şaizeci şi cinci de ani. Şi a plăcut Enoh lui Dumnezeu şi apoi nu s-a mai aflat, pentru că l-a mutat Dumnezeu."*

„Bogat a fost Enoh, care a luat cu sine ceea ce a avut şi toate roadele bunătăţii sale le-a depus în hambarele cereşti. El de aceea *a fost răpit, pentru ca răutatea să nu-i schimbe inima* (Înţ. Sol. 4, 11)."[138] Nu e clar dacă Enoh a murit sau nu. Dacă a trăit doar 365 de ani, aceasta ar fi cea mai scurtă durată de viaţă indicată până acum, reprezentând însă un număr perfect, acela al unui an solar. Tradiţia, însă, spune că Enoh va reveni, împre-

[136] Origen, *Omilii la Cartea Numerii*, XVIII, 4
[137] GEN, p. 334
[138] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, XXXVIII, 7

ună cu Ilie, şi abia atunci va trece prin moarte.

25-27: *„Matusalem a trăit o sută optzeci şi şapte de ani şi atunci i s-a născut Lameh. După naşterea lui Lameh, Matusalem a mai trăit şapte sute optzeci şi doi de ani şi i s-au născut fii şi fiice. Iar de toate, zilele lui Matusalem, pe care le-a trăit, au fost nouă sute şaizeci şi nouă de ani şi apoi a murit."*

Matusalem (= omul sabiei) a trăit mai mult decât oricare altă persoană menţionată în Scriptură. Fiul său, *Lameh* (= plin de putere; sărac) nu are, desigur, vreo legătură cu urmaşul lui Cain ce purta acelaşi nume.

28-29: *„Lameh a trăit o sută optzeci şi opt de ani şi atunci i s-a născut un fiu. Şi i-a pus numele Noe, zicând: Acesta ne va mângâia în lucrul nostru şi în munca mâinilor noastre, la lucrarea pământului, pe care l-a blestemat Domnul Dumnezeu!"*

Noe (= linişte; odihnă; mângâiere) este tip al lui Hristos. „Hristos ni s-a făcut nouă dreptate şi odihnă. Ne-a mântuit pe noi şi de pământul pe care l-a blestemat Domnul Dumnezeu. Căci aceasta a spus-o Lameh proorocind despre Noe. Deci nu e nici o îndoială că în Hristos ni s-a iertat vina neascultării lui Adam."[139]

30-31: *„Şi a mai trăit Lameh, după naşterea lui Noe, cinci sute şaizeci şi cinci de ani şi i s-au născut fii şi fiice. Iar de toate, zilele lui Lameh au fost şapte sute cincizeci şi trei de ani şi apoi a murit."*

„Priveşte, deci, înainte de altele, cum se numesc cei din Cain şi şirul urmaşilor lui. Dar şi cum se arată clar la ce număr de ani s-a întins timpul fiecărei vieţi pentru urmaşii lui Set. (...) E şi aceasta o dovadă vădită celor ce voiesc să cugete drept în acestea, că Dumnezeu nu rabdă să vadă viaţa celor păcătoşi. (...) De aceea s-a trecut sub tăcere timpul vieţii urmaşilor lui Cain. Căci n-au făcut nimic vrednic de auzit."[140]

32: *„Noe era de cinci sute de ani, când i s-au născut*

[139] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, II
[140] *Ibid.*, I

cinci feciori: Sem, Ham şi Iafet."

Din cei trei fii ai lui Noe se vor trage trei mari ramuri ale omenirii de după potop:

– *Sem* (= nume; răsad; sământă) e părintele rasei *semitice* (arabi, evrei ş. a.);

– *Ham* (= negru; căldură; nervos) e strămoşul rasei *hamitice*, uşor de recunoscut după culoarea închisă a pielii;

– *Iafet* (= întindere; răspândire; frumuseţe) e strămoşul rasei *iafetite*, cu pielea de culoare albă.

Anul cinci sute al vieţii lui Noe e indicat ca fiind timpul în care Dumnezeu anunţă pentru prima dată cataclismul ce va veni.

Din pricina sporirii răului în lume, Dumnezeu a hotărât nimicirea omenirii prin potop de apă. Memoria omenirii a păstrat, aproape pretutindeni, amintirea diluviului, în legende. Nu credem a fi vorba, însă, despre acelaşi cataclism, ci de evenimente similare, petrecute la date diferite. Potopul descris de Biblie a avut loc în jurul anului 3600 î.Hr., în zona Mesopotamiei, lăsând un strat de mâl gros de trei metri, pe o suprafaţă de 270.000 km^2.

Pornind de la relatarea diluviului, ni se dă un sfat pentru viaţa duhovnicească: „Precum corăbierii nu poartă haine frumoase, sau mănuşi, sau sandale, căci de nu sunt dezbrăcaţi nu pot înota, aşa îi e cu neputinţă sufletului să treacă peste valurile vânturilor potrivnice ale răutăţii, de nu se află dezbrăcat de cele ale lumii."[141]

Cap. 6, 1-2: *„Iar după ce au început a se înmulţi oamenii pe pământ şi li s-au născut fiice, fiii lui Dumnezeu, văzând că fiicele oamenilor sunt frumoase, şi-au ales dintre ele soţii, care pe cine a voit."*

În *fiii lui Dumnezeu* s-au văzut fie fiinţe cereşti, fie îngeri căzuţi. Credem că mai potrivit e să-i înţelegem pe urmaşii lui Set, cei ce *au început să cheme numele Domnului*, iar prin *fiice-*

[141] Isaia Pustnicul, *op. cit.*, XXV, 12

le oamenilor, descendente ale lui Cain, numite astfel deoarece au ratat posibilitatea de a-şi transcende condiţia de creatură căzută. „Desigur, n-ar putea proveni omul din împreunarea duhurilor cu totul străine de trup cu femeia."[142] Ci „e vorba de oamenii ce se întorc la patimile iubirii trupeşti şi se aprind de pofta ei urâtă prin îngerii căzuţi."[143] „Până ce neamul sfinţit vieţuia de sine, neamestecat cu cel rău, strălucea în ei frumuseţea dumnezeiască neatinsă şi-i făcea minunaţi. Dar când au alunecat în iubirea trupească, fermecaţi de chipurile femeilor, s-au făcut apostaţi."[144] „Împărţirea aceasta (a neamurilor) s-a făcut după Cain şi Set, cei din Cain numindu-se oameni, iar cei coborâtori din Set chemându-se fii ai lui Dumnezeu."[145] Finalul versetului 2, după care şi-a ales fiecare *pe cine a voit*, pare a sugera desfrâul general ce domnea pe atunci.

3: *„Dar Domnul Dumnezeu a zis: Nu va rămâne pururea Duhul Meu în oamenii aceştia, pentru că sunt numai trup. Deci zilele lor să mai fie o sută douăzeci de ani!"*

Cufundarea în simţualitate şi alipirea de materie grăbeşte moartea, căci stihiile rămase în voia lor, se destramă în chip natural. „Plăcerea, trecând de la trup la minte, o face pe aceasta cu chip trupesc, neîmbunătăţindu-se prin împărtăşirea de ceea ce este mai bun, ci transmiţându-i mai vârtos aceleia ceea ce este mai rău, încât omul întreg e numit din pricina ei *trup*, potrivit cu ceea ce s-a zis despre cei înecaţi prin mânia lui Dumnezeu."[146] Promisiunea plăcerilor atrage mintea într-o capcană, închizând-o în forme şi despărţind-o de Cel Nelimitat de vreo formă. Omul robit plăcerii alege finitul în locul infinitului şi temporalul în schimbul veşniciei.

4: *„În vremea aceea s-au ivit pe pământ uriaşi, mai cu seamă de când fiii lui Dumnezeu începuseră a intra la fiicele oamenilor şi acestea începuseră a le naşte fii: aceştia sunt vestiţii viteji din vechime."*

[142] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, II
[143] *Ibid.*
[144] *Ibid.*
[145] Sfântul Grigorie Palama, *Capete despre cunoştinţa naturală*, 62
[146] Id., *Despre rugăciune*, 9

Sunt destule şi supoziţiile privind acei *uriaşi*. Noi opinăm că, unindu-se cei cu aspiraţii spirituale cu aceia robiţi trupului, urmaşii lor vor fi fost sfâşiaţi de tendinţe contradictorii, manifestate prin fapte de natură să uimească. Sau, „femeile au născut aceşti monştri, Dumnezeu urâţind şi frumuseţile trupurilor omeneşti, din pricina neînfrânării poftelor desfrânate ale celor ce se împreunau. De aceea cei născuţi erau giganţi, adică sălbatici şi robuşti, care pătimesc de o mare urâciune, dar sunt superiori altora prin mărimea trupurilor. De aceea e de ştiut că cuvântul Scripturii obişnuieşte să numească uriaşi (giganţi) pe cei foarte robuşti."[147]

5-7: *„Văzând însă Domnul Dumnezeu că răutatea oamenilor s-a mărit pe pământ şi că toate cugetele şi dorinţele inimii lor sunt îndreptate la rău în toate zilele, i-a părut rău şi S-a căit Dumnezeu că a făcut pe om pe pământ. Şi a zis Domnul: Pierde-voi de pe faţa pământului pe omul pe care l-am făcut! De la om până la dobitoc şi de la târâtoare până la păsările cerului, tot voi pierde, că Îmi pare rău că le-am făcut."*

Când citim că Dumnezeu regretă şi Se căieşte, nu-L vom cugeta ca fiind schimbător, acestea fiind adaptări la înţelegerea oamenilor. Înţelesul e acela că sfinţenia lui Dumnezeu nu poate îngădui învârtoşarea în păcat.

8-10: *„Noe însă a aflat har înaintea Domnului Dumnezeu. Iată viaţa lui Noe: Noe era om drept şi neprihănit între oamenii timpului său şi mergea pe calea Domnului. Şi i s-au născut lui Noe trei fii: Sem, Ham şi Iafet."*

Prin *drept* e înţeles „cel ce îşi îndeplineşte în comunitatea teocratică îndatoririle faţă de Dumnezeu, în consens cu legea Acestuia; cel ce este loial faţă de Dumnezeu şi, în măsura în care comportamentul său concordă cu exigenţele divine, are

[147] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, II

dreptul la un tratament echitabil".[148]

11-14: *„Pământul însă se stricase înaintea feței lui Dumnezeu și se umpluse pământul de silnicii. Și a căutat Domnul Dumnezeu spre pământ și iată era stricat, căci tot trupul se abătuse de la calea sa pe pământ. Atunci a zis Domnul Dumnezeu către Noe: Sosit-a înaintea feței Mele sfârșitul a tot omul, căci s-a umplut pământul de nedreptățile lor, și iată Eu îi voi pierde de pe pământ. Tu însă fă-ți o corabie de lemn de salcâm. În corabie să faci despărțituri și smolește-o cu smoală pe dinăuntru și pe dinafară."*

Corabia e simbol al Bisericii, locul în care sufletele află scăpare din potopul păcatelor. Ca lucrător al corabiei, Noe este tip al Mântuitorului. Hristos, Noe cel Adevărat, „a construit Biserica, arătată ca în chipul acelei vestite corăbii, în care cei ce intră scapă de nimicirea ce amenință lumea."[149] Sfântul Maxim Mărturisitorul compară pilda lui Noe cu viețuirea sfinților: „Sfântul (...), asemenea lui Noe, privind prin credință chipurile viitoare ale judecății dumnezeiești, și-a întocmit, ca pe o corabie, o viețuire și o deprindere care să-l scape de mânia viitoare, întărită din toate părțile cu frica de Dumnezeu."[150] Corabia e făcută din lemn de salcâm, lemn tare și neputrezitor, simbol solar al renașterii și nemuririi.

15-16: *„Corabia însă să o faci așa: lungimea corabiei să fie de trei sute de coți, lățimea ei de cincizeci de coți, iar înălțimea de treizeci de coți. Să faci corabiei o fereastră la un cot de la acoperiș, iar ușa corabiei să o faci într-o parte a ei. De asemenea, să faci într-însa trei rânduri de cămări: jos, la mijloc și sus."*

Clement Alexandrinul, urmând lui Barnaba, tâlcuiește: „Unii spun că cei trei sute de coți sunt simbolul semnului Domnului (T – litera *taf*, cu care vechii greci notau numărul 300,

[148] GEN, p. 336
[149] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, II
[150] *op. cit.*, XLVII

simbolizând Crucea – n.n.); cei 50 de coți sunt simbolul nădejdii și al iertării date în ziua Cincizecimii; iar cei 30 de coți, sau 12 m, cum este scris în unele texte, arată predicarea Evangheliei, că Domnul a început predica Sa când era de 30 de ani, iar 12 sunt Apostolii. Construcția corabiei se înalță deasupra apei cu un cot, simbol al propășirii dreptului, care își sfârșește viața în monadă, adică în unitatea credinței."[151] Sau: „Privește deci în cele trei sute de coți închipuită desăvârșirea Sfintei Cruci. Căci aceasta este lungimea corabiei. Iar că desăvârșirea desăvârșirilor este, ca să spunem așa, Dumnezeu în unitate, o arată lărgimea corabiei, care se întinde pe cincizeci de coți, dat fiind că la cele șapte șeptimi se adaugă și unitatea (50 = 7 x 7 + 1), întrucât firea lui Dumnezeu este una. Iar înălțimea nu naște în noi decât acest înțeles. Căci ea termină a treia decadă a coților, sfârșind iarăși în cel Unul aflat deasupra tuturor și cel mai sus. (...) Fiindcă Sfânta Treime, lărgindu-se în trei ipostasuri și Persoane deosebite, e concentrată oarecum într-o singură fire a Dumnezeirii."[152] „Corabia e largă jos, unde stau dobitoacele, și strâmtă sus, unde stă omul rațional."[153] Cei ce se fac asemenea dobitoacelor au nevoie de lărgământ, pentru a alerga de la o poftă la alta; cel fixat în contemplație e, într-un sens, nemișcat. Dar și primii găsesc loc de scăpare în Biserica-corabie, dacă nu au ajuns să fie *numai trup*, asemeni celor ce pier.

17: *„Și iată Eu voi aduce asupra pământului potop de apă, ca să pierd tot trupul de sub cer, în care este suflu de viață, și tot ce este pe pământ va pieri."*

Tot trupul de *sub cer* va pieri, urmând a se izbăvi doar cel unit cu cerul. Potopul vestește Taina Botezului, în care păcatul e omorât, urmând a se naște un om liber în Hristos. „Primul botez a fost botezul potopului pentru curmarea păcatului."[154]

[151] *Stromate*, VI, 87, 2
[152] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, II
[153] Origen, *Omilii la Cartea Numerii*, XXI, 2
[154] Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 9

18: *„Iar cu tine voi face legământul Meu; şi vei intra în corabie tu şi împreună cu tine vor intra fiii tăi, femeia ta şi femeile fiilor tăi."*

Legământ traduce ebraicul *berit*, „termenul cel mai important din Vechiul Testament pentru a defini raportul lui Dumnezeu cu oamenii sau acela al oamenilor între ei. El se referă pe de o parte la făgăduinţa graţiei şi a mântuirii, până la împlinirea lor finală, pe de altă parte la prescripţiile care reglează viaţa umană, la exigenţele etice şi cultice. Israeliţii numeau prin acest termen legătura lor strânsă, resimţită ca istoric trăită, cu Dumnezeu. Deşi acest legământ reprezenta manifestarea plină de forţă a voinţei divine, prin care Iahve îşi exprima relaţia sa cu oamenii, potrivit intenţiei Sale mântuitoare, el nu putea fi încălcat de niciuna dintre părţi, fiind încheiat pentru totdeauna, consfinţit prin ritualuri sacre şi întărit de o loialitate reciprocă."[155]

19-22: *„Să intre în corabie din toate animalele, din toate târâtoarele, din toate fiarele şi din tot trupul, câte două, parte bărbătească şi parte femeiască, ca să rămână cu tine în viaţă. Din toate soiurile de păsări înaripate după fel, din toate soiurile de animale după fel şi din toate soiurile de târâtoare după fel, din toate să intre la tine câte două, parte bărbătească şi parte femeiască, ca să rămână în viaţă împreună cu tine. Iar tu ia cu tine din tot felul de mâncare, cu care să vă hrăniţi; îngrijeşte-te ca să fie aceasta de mâncare pentru tine şi pentru acelea! Şi a început Noe lucrul şi precum îi poruncise Domnul Dumnezeu aşa a făcut."*

Întreaga creaţie se salvează prin omul drept, după cum întreaga creaţie suferă în urma păcatului. Despre înţelesul dobitoacelor vom vorbi ceva mai jos.

Cap. 7, 1-3: *„După aceea a zis Domnul Dumnezeu lui Noe: Intră în corabie, tu şi toată casa ta, căci în neamul acesta numai pe tine te-am văzut drept înaintea Mea. Să iei cu tine din toate animalele curate câte şapte perechi, parte bărbătească şi parte femeiască, iar din animalele necurate câte o pereche, parte bărbătească şi parte femeiască. De asemenea şi din păsările cerului să iei: din cele curate câte şapte perechi, parte bărbătească şi parte femeiască, iar din toate păsările necurate câte o pereche, parte bărbătească şi parte femeiască, ca să le păstrezi soiul pentru tot pământul."*

„*Curate* redă gr. *katharos – curat, pur,* care traduce ebr. *tahor – care iese la lumină, strălucind ca lumina; necurate* redă gr. *mi katharos – necurat, impur*, care traduce ebr. *tame*. Vechiul Testament împărtăşeşte interesul deosebit pentru aceste două concepte alături de toate popoarele antice, în special cele vechi orientale, acest interes provenind din reprezentări magice şi animiste străvechi. Ambele devin apoi concepte cultice primare, primul reprezentând starea cultică obligatorie de contact cu divinitatea şi devenind unul dintre simbolurile participării la viaţa divină, cel de al doilea, în forma sa cea mai exagerată, intrând în sfera morţii şi a tot ce este legat de aceasta. Cele două concepte operează în toate domeniile vieţii – fizic, religios sau moral. Toate popoarele vechi sau noi au cunoscut şi cunosc tabuuri de hrană, provenite fiecare în parte din cauze diferite. Pentru israeliţi, în categoria animalelor necurate intrau mai cu seamă acelea care aparţineau unor culturi străine şi, de aceea, neplăcute lui Iahve. Intrau acele animale care iniţial fuseseră toteme, sau închinate unei alte divinităţi: porcul – animal sfânt în Babilon, Cipru şi Siria, câinele – în Fenicia, Babilon, Egipt şi Persia; şoarecii, şerpii şi iepurii erau privite ca purtătoare de forţe demonice etc. Se mai adăugau criterii estetice sau igienice. Contactul cu cadavrele unor astfel de animale aduce cu sine necurăţenia, ele neputând fi nici mâncate şi nici jertfite."[156]

4: *„Căci peste şapte zile Eu voi vărsa ploaie pe pământ, patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi şi am să pierd de pe faţa pământului toate făpturile câte am făcut."*

Patruzeci e numărul aşteptării, al pregătirii, al încercării

[155] GEN, pp. 336-337

[156] GEN, p. 337

şi al pedepsei. Odată depăşit numărul 40, se trece la o stare superioară. Sfântul Ilie a mers 40 de zile până la Muntele Horeb, unde s-a învrednicit de vederea lui Dumnezeu (III Regi 19, 8 ş.u.), evreii petrec în pustie 40 de ani până să intre în Canaan etc.

5-6: *„Şi a făcut Noe toate câte i-a poruncit Domnul Dumnezeu. Noe, însă, când a venit asupra pământului potopul de apă, era de şase sute de ani."*

Cunoaştem îndelunga răbdare a lui Dumnezeu; El „pronunţă ameninţarea Sa în anul al cinci sutelea; totuşi, în anul al şase sutelea a adus potopul pe pământ. (...) Intenţionat a întins Domnul iubirea Sa de oameni, ca să le dea timp de pocăinţă".[157]

7-9: *„Şi a intrat Noe în corabie şi împreună cu el au intrat fiii lui, femeia lui şi femeile fiilor lui, ca să scape de apele potopului. Din păsările curate şi din păsările necurate, din animalele curate şi din animalele necurate, din fiare şi din toate cele ce se mişcă pe pământ au intrat la Noe în corabie perechi, perechi, parte bărbătească şi parte femeiască, cum poruncise Dumnezeu lui Noe."*

„Înmulţindu-se oamenii şi căzând într-un adânc de rele şi într-o mare mulţime de păcate, vrând Dumnezeu să potopească lumea cu apă şi să şteargă pe om de pe faţa pământului, n-a lăsat din nou părticica Sa, ci pe Noe şi pe fiii săi şi pe fiicele sale i-a scăpat în arcă. Iar arca era iarăşi prefigurarea Născătoarei de Dumnezeu, Noe era preînchipuirea lui Hristos, oamenii cei împreună cu Noe erau pârga părţii luate din iudei, a celor ce aveau să creadă în Hristos, iar animalele sălbatice şi toate dobitoacele şi zburătoarele şi târâtoarele erau o preînchipuire a neamurilor păgâne. De aceea, aşa cum arca l-a avut în ea după potop pe Noe, aşa şi Născătoarea de Dumnezeu Maria L-a avut pe Cel ce S-a întrupat, Dumnezeu şi om; arca însă i-a scăpat numai pe acela şi pe cei împreună cu el, dar Acesta a izbăvit de potopul păcatului şi de robia legii şi a morţii atât arca, cât şi lumea

[157] Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XIII, 20

toată."[158]

10-20: *„Iar după şapte zile au venit asupra pământului apele potopului. În anul 600 al vieţii lui Noe, în luna a doua, în ziua a douăzeci şi şaptea a lunii acesteia, chiar în acea zi, s-au desfăcut toate izvoarele adâncului celui mare şi s-au deschis zăgheaburile cerului; şi a plouat pe pământ patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi. În ziua aceasta a intrat Noe în corabie şi împreună cu dânsul au intrat Sem, Ham şi Iafet, fiii lui Noe, femeia lui Noe şi cele trei femei ale fiilor lui. Din toate soiurile de fiare de pe pământ, din toate soiurile de animale, din toate soiurile de vietăţi ce mişunau pe pământ, din toate soiurile de zburătoare, din toate păsările, din toate înaripatele. Şi din tot trupul, în care se afla duh de viaţă, au intrat cu Noe în corabie, perechi, perechi, parte bărbătească şi parte femeiască. Şi cele ce au intrat cu Noe în corabie din tot trupul au intrat parte bărbătească şi parte femeiască, precum poruncise Dumnezeu lui Noe. Şi a închis Domnul Dumnezeu corabia pe dinafară. Potopul a ţinut pe pământ patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi şi s-a înmulţit apa şi a ridicat corabia şi aceasta s-a înălţat deasupra pământului. Şi a crescut apa mereu şi s-a înmulţit foarte tare pe pământ şi corabia se purta pe deasupra apei. Şi a sporit apa pe pământ atât de mult, încât a acoperit toţi munţii cei înalţi, care erau sub cer. Şi a acoperit apa toţi munţii cei înalţi, ridicându-se cu cincisprezece coţi mai sus de ei."*

Potopul s-a pornit în luna *Iyyar* (= aprilie – mai). Apele s-au ridicat 15 coţi deasupra munţilor. Vechii evrei notau numărul 10 cu litera *yod*, iar pe 5 cu *he*, astfel că 15 ar fi IH – începutul tetragramei sacre IHVH (Iahve). S-ar înţelege astfel că tot cel unit cu Dumnezeu suie deasupra stihiilor. Îmbietor, acest calcul rezistă cu greu, deoarece evreii, în cazul numărului 15, foloseau literele *teth* şi *waw* (9+6), tocmai pentru a feri de profanare numele divin. Rămâne, totuşi, posibilitatea de a gândi numele divin, fără ca el să fie rostit.

[158] Sfântul Simeon Noul Teolog, *Discursuri etice*, II, 4

21: *„Şi a murit tot trupul ce se mişca pe pământ: păsările, animalele, fiarele, toate vietăţile ce mişunau pe pământ şi toţi oamenii."*

Cel ce vede în materie ultima realitate şi se cufundă în vieţuirea dobitocească este mort înaintea lui Dumnezeu.

22-24: *„Toate cele de pe uscat, câte aveau suflare de viaţă în nările lor, au murit. Şi aşa s-a stins toată fiinţa care se afla pe faţa a tot pământul, de la om până la dobitoc şi până la târâtoare şi până la păsările cerului, toate s-au stins de pe pământ, şi a rămas numai Noe şi ce era cu el în corabie. Iar apa a crescut mereu pe pământ, o sută cincizeci de zile."*

Numărul 150 era notat prin literele *qof* (100) şi *nun* (50), prima şi ultima literă a numelui *Cain*. Poate că astfel se dă de înţeles că a pierit toată descendenţa lui Cain, fără a i se mai pomeni numele.

Izbăvirea au aflat doar cei ocrotiţi în corabia de lemn. „Totdeauna viaţa a venit prin lemn. Pe vremea lui Noe, prin o corabie de lemn s-a dat viaţa."[159] Mai apoi, viaţa veşnică s-a dăruit prin lemnul Sfintei Cruci.

Pieirea atâtor oameni e explicată de Clement Alexandrinul: „Ceea ce este mai subtil, adică sufletul, n-ar putea suferi ceva rău din partea apei, care este mai densă, şi nu poate fi dominat din pricina subtilităţii şi simplităţii lui; de aceea sufletul se şi numeşte incorporal. Dar partea aceea care a ajuns densă – că a ajuns densă din pricina păcatului – aceea este aruncată împreună cu duhul cel trupesc."[160]

Cap. 8, 1-4: *„Dar Şi-a adus aminte Dumnezeu de Noe, de toate fiarele, de toate animalele, de toate păsările şi de toate vietăţile ce se mişcă, câte erau cu dânsul în corabie; şi a adus Dumnezeu vânt pe pământ şi a încetat apa de a mai creşte. Atunci s-au încuiat zăvoarele adâncului şi jgheaburile cerului şi a încetat ploaia din cer. După o sută cincizeci de zile, a început a se scurge apa de pe pământ şi a se împuţina. Iar în luna a şaptea, în ziua a douăzeci şi şaptea a lunii acesteia, s-a oprit corabia pe Munţii Ararat."*

[159] Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, II, 8
[160] *Stromate*, VI, 52, 1-2

Corabia s-a oprit pe Munţii *Ararat* (= pământ sfânt; căruţa celor închinaţi), locul exact nefiind cunoscut. Aceasta s-a petrecut în luna Tişri (septembrie – octombrie), prima lună a anului civil iudaic şi a şaptea a anului religios. Dacă tradiţia despre potop ajunsă până la Moise, autorul Cărţii Facerii, a păstrat aceste date, înseamnă că încă de pe timpul lui Noe ele aveau o semnificaţie.

5-7: *„Apa a scăzut mereu până în luna a zecea; iar în ziua întâi a lunii a zecea s-au arătat vârfurile munţilor. După patruzeci de zile, a deschis Noe fereastra, pe care o făcuse la corabie, şi a dat drumul corbului, ca să vadă de a scăzut apa pe pământ. Acesta, zburând, nu s-a mai întors până ce a secat apa de pe pământ."*

Dacă potopul e simbol al Botezului, corbul care nu se mai întoarce semnifică ştergerea păcatului prin Botez. Pasăre necurată şi hrănindu-se cu cadavre, corbul are o conotaţie malefică.

8-11: *„Apoi, după el a trimis porumbelul, ca să vadă de s-a scurs apa de pe pământ. Porumbelul, însă, negăsind loc de odihnă pentru picioarele sale, s-a întors la el, în corabie; căci era încă apă pe toată faţa pământului. Şi a întins Noe mâna şi l-a apucat şi l-a băgat la sine, în corabie. Şi aşteptând încă alte şapte zile, a dat iarăşi drumul porumbelului din corabie, şi porumbelul s-a întors la el, spre seară, şi iată avea în ciocul său o ramură verde de măslin. Atunci a cunoscut Noe că s-a scurs apa de pe faţa pământului."*

Porumbelul deasupra apelor e simbol al Duhului Sfânt (cf. Matei 3, 16), iar ramura de măslin închipuie pe Hristos. *Spre seară* arată timpul venirii Mântuitorului, spre *seara* zilei a şaptea. Dubla slobozire a porumbelului arată cele două firi ale Mântuitorului, omenească şi dumnezeiască. Se mai indică şi aceea că Botezului îi urmează Mirungerea: „Botezului îi urmea-

ză ungerea cu untdelemn; el indică ungerea noastră, ne face *hristoşi* (= unşi) şi ne făgăduieşte, prin Duhul Sfânt, mila lui Dumnezeu, pentru că porumbelul a adus o ramură de măslin celor care au fost izbăviţi de potop."[161]

12: *„Mai zăbovind încă alte şapte zile, iarăşi a dat drumul porumbelului şi el nu s-a mai întors."*

Uscatul începuse să se arate.

13: *„Iar în anul şase sute unu al vieţii lui Noe, în ziua întâi a lunii întâi, secând apa de pe pământ, a ridicat Noe acoperişul corăbiei şi a privit, şi iată se zbicise faţa pământului."*

Ziua întâi arată o restaurare a creaţiei, iar luna întâi este *nisan*, în care Mântuitorul va pătimi şi va învia.

14-20: *„Iar în luna a doua, la douăzeci şi şapte ale lunii acesteia, pământul era uscat. Atunci a grăit Domnul Dumnezeu lui Noe şi a zis: Ieşi din corabie tu şi împreună cu tine femeia ta, fiii tăi şi femeile fiilor tăi. Scoate de asemenea împreună cu tine toate vietăţile, care sunt cu tine, şi tot trupul, de la păsări şi până la animale, şi toate vietăţile ce se mişcă pe pământ, ca să se împrăştie pe pământ, să se răsească şi să se înmulţească pe pământ. Atunci a ieşit Noe din corabie; şi împreună cu el au ieşit fiii lui, femeia lui şi femeile fiilor lui; toate fiarele, toate animalele, toate păsările şi toate câte se mişcă pe pământ, după felul lor, au ieşit din corabie. Apoi a făcut Noe un jertfelnic Domnului; şi a luat din animalele cele curate şi din toate păsările cele curate şi le-au dat ardere de tot pe jertfelnic."*

Prin jertfă se stabilea sau se restabilea legătura omului cu Dumnezeu, cerându-se astfel împăcarea cu El sau ajutorul Său.

21-22: *„Iar Domnul Dumnezeu a mirosit mireasmă bună şi a zis Domnul Dumnezeu în inima Sa: Am socotit să nu mai blestem pământul pentru faptele omului, pentru că cugetul inimii omului se pleacă la rău din tinereţile lui şi nu voi mai pierde toate vietăţile, cum am făcut. De acum, cât va trăi pământul, semănatul şi seceratul, frigul şi căldura, vara şi iarna, ziua şi noaptea nu vor mai înceta!"*

[161] Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 9

Prin Noe, omenirii i se făgăduieşte că nu vor mai veni asupra sa cataclisme de asemenea proporţii.

Cap. 9, 1-: *„Şi a binecuvântat Dumnezeu pe Noe şi pe fiii lui şi le-a zis: Naşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul şi-l stăpâniţi! Groază şi frică de voi să aibă toate fiarele pământului, toate păsările cerului, tot ce se mişcă pe pământ şi toţi peştii mării; căci toate acestea vi le-am dat la îndemână."*

Se repetă binecuvântarea dată primilor oameni la 1, 28, omul fiind din nou consacrat ca stăpânitor peste creaţie, însă nu va mai domni armonia paradisiacă, noua epocă fiind una plină de frământări şi violenţe.

3-4: *„Tot ce se mişcă şi trăieşte să vă fie de mâncare; toate vi le-am dat, ca şi iarba verde. Numai carne cu sângele ei, în care e viaţa ei, să nu mâncaţi."*

Faţă de starea paradisiacă, omul se va hrăni şi cu carne, însă scursă de sânge. Se pune astfel stavilă cruzimii; în plus, sângele aparţine lui Dumnezeu, el reprezentând viaţa, darul Creatorului. Este aici cea mai veche regulă alimentară consemnată de Scriptură.

5-7: *„Căci Eu şi sângele vostru, în care e viaţa voastră, îl voi cere de la orice fiară; şi voi cere viaţa omului şi din mâna omului, din mâna fratelui său. De va vărsa cineva sânge omenesc, sângele aceluia de mână de om se va vărsa, căci Dumnezeu a făcut omul după chipul Său. Voi însă naşteţi şi vă înmulţiţi şi vă răspândiţi pe pământ şi-l stăpâniţi."*

E schiţată o primă normă juridică, pedeapsa pentru omor. Uciderea e o fărădelege împotriva Divinităţii, căci e atinsă creatura Sa.

8-16: *„Şi a mai grăit Dumnezeu cu Noe şi cu fiii lui, care erau cu el, şi a zis: Iată Eu închei legământul Meu cu voi, cu urmaşii voştri, şi cu tot sufletul viu, care este cu voi: cu păsările, cu animalele şi cu toate fiarele pământului, care sunt cu voi, cu toate vietăţile pământului câte au ieşit din corabie; şi închei acest legământ cu voi, că nu voi mai pierde tot trupul cu*

apele potopului şi nu va mai fi potop, ca să pustiiască pământul. Apoi a mai zis iarăşi Domnul Dumnezeu către Noe: Iată, ca semn al legământului, pe care-l închei cu voi şi cu tot sufletul viu ce este cu voi din neam în neam şi de-a pururi, pun curcubeul Meu în nori, ca un semn al legământului dintre Mine şi pământ. Când voi aduce nori deasupra pământului, se va arăta curcubeul Meu în nori, şi-Mi voi aduce aminte de legământul Meu, pe care l-am încheiat cu voi şi cu tot sufletul viu şi cu tot trupul, şi nu va mai fi apa potop, spre pierzarea a toată făptura. Va fi deci curcubeul Meu în nori şi-l voi vedea, şi-Mi voi aduce aminte de legământul veşnic dintre Mine şi pământ şi tot sufletul viu din tot trupul ce este pe pământ!"

În general, curcubeul simbolizează legătura dintre cer şi pământ. Aici, sensul e aproape acelaşi, curcubeul fiind semnul alianţei dintre Dumnezeu şi oameni.

17-18: *„Şi iarăşi a zis Dumnezeu către Noe: Acesta este semnul legământului, pe care Eu l-am încheiat între Mine şi tot trupul care este pe pământ. Iar fiii lui Noe, care au ieşit din corabie, erau: Sem, Ham şi Iafet. Iar Ham era tatăl lui Canaan."*

Amintit abia acum, Canaan pare să fi fost conceput chiar în zilele potopului, fapt privit ca indicând neseriozitatea lui Ham, trăsătură manifestată şi în evenimentele ce vor urma.

19-21: *„Aceştia sunt cei trei fii ai lui Noe şi din aceştia s-au înmulţit oamenii pe pământ. Atunci a început Noe să fie lucrător de pământ şi a sădit vie. A băut vin şi, îmbătându-se, s-a dezvelit în cortul său."*

„Noe este socotit primul cultivator al viţei de vie (...). Vinul era privit ca un dar al lui Iahve şi, alături de pâine şi ulei, constituie unul dintre mijloacele esenţiale de hrană, având un rol foarte important în cultul religios ca băutură de jertfă. A sta la umbra viţei de vie şi a smochinului şi a le gusta fructele este pentru Vechiul Testament una din imaginile fericirii."[162]

[162] GEN, p. 339

22-23: *„Iar Ham, tatăl lui Canaan, a văzut goliciunea tatălui său şi, ieşind afară, a spus celor doi fraţi ai săi. Dar Sem şi Iafet au luat o haină şi, punând-o pe amândoi umerii lor, au intrat cu spatele înainte şi au acoperit goliciunea tatălui lor; şi feţele lor fiind întoarse înapoi, n-au văzut goliciunea tatălui lor."*

Sfinţii Părinţi, combătând patima beţiei, dau uneori exemplu pe Noe care, în ciuda virtuţilor sale, a alunecat vremelnic, datorită îmbătării cu vin. Ca circumstanţă atenuantă, se subliniază noutatea vinului pentru Noe, acesta necunoscându-i efectele. E o intenţie pedagogică în aceste comentarii, dar aici s-ar putea vedea şi altceva. Plin de bucurie duhovnicească, Noe simte refăcută în el starea paradisiacă, nemaiavând nevoie de veşminte. Dar fiii săi, neputând privi cu ochi nepătimaş, reamintesc pierderea stării edenice. Dacă Ham e cu totul uşuratic, Sem şi Iafet nu-şi judecă tatăl, dar nici nu pot împărtăşi starea duhovnicească a aceluia. „Noe rămăsese gol, dar nu se ruşina, fiindcă era plin de voie bună şi de bucurie duhovnicească. Dar cel ce a râs de el când l-a văzut gol a rămas el însuşi sub ocara înjosirii veşnice."[163]

24-25: *„Trezindu-se Noe din ameţeala de vin şi aflând ce l-a făcut feciorul său cel mai tânăr, a zis: Blestemat să fie Canaan! Robul robilor să fie la fraţii săi!"*

Cel blestemat e fiul lui Ham, *Canaan* (= umilinţă, supunere), numele lui Ham nemaifiind vrednic de pomenire. Posibil ca şi Canaan să fi împărtăşit atitudinea disprețuitoare a tatălui său din acel moment. „Spusele lui Noe despre Canaan s-au împlinit cu gabaoniţii, strănepoţii lui Canaan."[164]

26-27: *„Apoi a zis: Binecuvântat să fie Dumnezeul lui Sem; iar Canaan să-i fie rob! Să înmulţească Dumnezeu pe Iafet şi să se sălăşluiască acesta în corturile lui Sem, iar Canaan să-i fie slugă."*

[163] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, LVIII, 12
[164] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, VIII, 3

Binecuvântarea sau blestemul se realizează în descendenţa celor vizaţi de patriarhi. E anticipată stăpânirea Canaanului de către urmaşii lui Sem şi se anunţă că urmaşii lui Iafet vor creşte în număr şi vor ocupa teritorii întinse, unele în detrimentul lui Sem. Toate acestea s-au împlinit în istorie.

28-29: *„Şi a mai trăit Noe după potop trei sute cincizeci de ani. Iar de toate, zilele lui Noe au fost nouă sute cincizeci de ani şi apoi a murit."*

Cu moartea lui Noe se încheie partea referitoare la potop, continuându-se cu enumerarea urmaşilor celor trei fii ai săi.

„Sub forma unui arbore genealogic, (capitolul 10) oferă lista populaţiilor, grupate mai puţin după afinităţi etnice, cât după raporturi istorice şi geografice. (...) Descendenţii lui Iafet vor popula Asia Mică până la Marea Neagră şi insulele Mediteranei până în sudul Spaniei, cei ai lui Ham vor locui în ţinuturile din sud: Egipt, Etiopia, Arabia şi Canaan, făcându-se astfel referiri la dominaţia egipteană asupra acestor ţinuturi. Între ei se vor afla *fiii lui Sem* – elamiţii, asirienii, arameenii şi strămoşii evreilor. Aceştia din urmă nu reprezintă în întregime ceea ce înţelegem azi prin populaţii semitice, căci, bineînţeles, această listă nu este concepută după criterii lingvistice (...). Prin ea se afirmă unitatea speciei umane, divizată în grupuri ce pornesc de la o sursă comună, împărţirea ce apare în versetul 32 ca împlinire a binecuvântării lui Iahve din 9, 1."[165]

Cap. 10, 1-2: *„Iată spiţa neamului fiilor lui Noe: Sem, Ham şi Iafet, cărora li s-au născut fii după potop. Fiii lui Iafet au fost: Gomer, Magog, Madai, Iavan, Tubal, Meşeh şi Tiras."*

Gomer (= isprăvire; desăvârşire) e părintele unui popor locuind în ţinuturile nordice, probabil cimerienii.

Magog (= cei din ţinutul de jos) e tot o populaţie nordică.

Madai (= cel mijlociu), strămoşul mezilor.

Iavan (= tinerel), nume generic al ionienilor.

Tubal (= reîntors, aramă) a fost identificat cu tibarenerii.

[165] GEN, p. 339

Meşeh (= câştig; lung), popor vecin cu Tubal.

Tiras (= cel înspăimântător; dorinţă), identificaţi, pe rând, cu tracii, cu tirenienii sau cu etruscii.

3: *„Fiii lui Gomer au fost: Aşchenaz, Rifat şi Togarma".*

Aşchenaz (= roşu ca focul; mulgător de iepe) sunt fie frigienii, fie sciţii; locuiau în apropierea Armeniei orientale.

Rifat (= zdrobirea duşmanului), identificat de Iosif Flaviu cu paflagonienii.

Togarma (= osos; certăreţ), populaţie cunoscută pentru comerţul cu cai şi catâri.

4-5: *„Fiii lui Iavan au fost: Elişa, Tarşiş, Chitim şi Dodanim. Din aceştia s-au format mulţime de popoare, care s-au aşezat în diferite ţări, fiecare după limba sa, după neamul său şi după naţia sa."*

Elişa (= slava lui Dumnezeu), posibil Alishya din apropierea Ciliciei.

Tarşiş (= subjugarea duşmanului; piatră preţioasă) ar putea fi Tarsul Ciliciei.

Chitim (= uriaşi), denumirea iniţială a insulei Cipru şi a locuitorilor săi.

Dodanim (= prietenul somnului), probabil danaii.

6: *„Iar fiii lui Ham au fost: Cuş, Mitraim, Put şi Canaan."*

Cuş (= negru; ţinutul feţelor arse) e numele Etiopiei.

Mitraim (= ţară închisă; ţara de jos) e numele ebraic al Egiptului.

Put (= tristeţe; stepă), probabil o populaţie a Libiei.

Canaan (= umilinţă; roşu purpuriu) – geografic, termenul a desemnat coasta siriană şi regiunea din jurul ei. Aici se obţinea o vopsea de culoare roşie, foarte căutată pentru vopsirea ţesăturilor. Posibil ca de la *kinahhu* (= purpură roşie) să derive numele zonei, dar Canaan ar mai putea însemna şi *ţara de jos*, numită astfel în comparaţie cu Siria, situată la o altitudine mai mare.

7: *„Fiii lui Cuş au fost: Seba, Havila, Savta, Rama şi Sabteca. Fiii lui Rama au fost: Şeba şi Dedan."*

Seba (= captivitate; jurământ; beţiv) – strămoş al unei populaţii înrudită cu sau identică cu sibariţii.

Havila (= ţinutul nisipului) – actualul Yemen.

Savta (= săturat; băutori; menit pieirii) – popor din sudul Arabiei.

Rama (= înălţime) – populaţie din sud-vestul Arabiei.

Sabteca (= eu sunt sătul; lovit) – posibil un ţinut din Arabia.

Şeba (= şapte; jurământ; fiul furtunii) – ţinut din Arabia de sud.

Dedan (= aşezare joasă; prietenia lor) – erou eponim al triburilor arabe situate la est de Edom.

8-12: *„Cuş a mai născut de asemenea pe Nimrod; acesta a fost cel dintâi viteaz pe pământ. El a fost vânător vestit înaintea Domnului Dumnezeu; de aceea se şi zice: Vânător vestit ca Nimrod înaintea Domnului Dumnezeu. Împărăţia lui, la început, o alcătuia: Babilonul, apoi Ereh, Acad şi Calne din ţinutul Senaar. Din pământul acela, el trecu în Asur, unde a zidit Ninive, cetatea Rehebot-Ir, Calah şi Resen, între Ninive şi Calah. Aceasta e cetate mare."*

Nimrod (= răsculat; biruitorul leoparzilor; strălucirea luminii) e un rege legendar al Babilonului şi al celorlalte cetăţi enumerate.

Babilon (= poarta zeilor) era capitala Imperiului Babilonian.

Ereh (= întindere; îngăduinţă) era o cetate situată la sud de Babilon.

Acad (= fortăreaţă; muntean), deşi a jucat în jurul anului 2250 î.Hr., sub Sargon I şi urmaşii săi, nu poate fi localizată exact.

Calne (= fortăreaţa lui Anu), oraş neidentificat din apropierea Babilonului.

Senaar (= dinţi blestemaţi), denumirea Babiloniei, distinctă de Asiria.

Asur (= zeul bun; câmpie netedă), numele platoului situat

la est de actualul Mosul.

Ninive (= locuinţă; aşezare; frumuseţe atotlină) – capitala Imperiului Asirian.

Rehebot-Ir (= locuri largi) – cetate apropiată de Ninive.

Calah (= prospeţime; putere; oraş vechi) – localitate situată la sud-est de Ninive.

13-14: *„Din Miţraim s-au născut: Ludim, Anamim, Lehabim, Naftuhim, Patrusim, Casluhim – de unde au ieşit Filistenii – şi Caftorim."*

Ludim (= jar) – se pare că erau un popor înrudit cu egiptenii.

Ananim (= izvoare; locuitorii stâncilor) – nu avem date despre ei.

Lehabim (= flăcări; locuitorii ţării sterpe) – prin acest nume, uneori, e desemnată întreaga Africă.

Naftuhim (= cei din ţinutul graniţei) – grup situat la vest de Lacul Ghenizaret.

Patrusim (= cei din sud; locul ruşinii rupt) – denumire a Egiptului de sus.

Casluhim (= cei încrezători; deal arid) – par a fi strămoşii Filistenilor, locuitori ai unei zone mediteraneene.

Filisteni (= venetici; străini) – locuitorii părţii de sud-vest a Palestinei; populaţie indo-europeană, a venit iniţial din Iliria.

Caftorim (= bulb; ceaşcă; măr roşu; bulgăre) – se crede că e vorba despre Creta.

15-20: *„Din Canaan s-au născut: Sidon, întâiul-născut al său, apoi Het, Iebuseu, Amoreu, Ghergheseu, Heveu, Archeu, Sineu, Arvadeu, Ţemareu şi Hamateu. Mai pe urmă neamurile canaaneiene s-au răspândit. Şi ţinuturile lor se întindeau de la Sidon spre Gherara până la Gaza, iar de aici spre Sodoma, Gomora, Adma şi Ţeboim până spre Lasa. Aceştia sunt fiii lui Ham, după familii, limbă, ţări şi după naţii."*

Sidon (= vânătoare; pescuit; oraş întins) – port fenician.

Het (= frică; groază; uriaş; argint) – părintele hitiţilor.

Iebuseu (= zdrobire; loc tare) – numele populaţiei primi-

tive a Ierusalimului.

Amoreu (= flecar; răzvrătit) – populație preisraelită a Palestinei.

Ghergheseu (= întors din luptă) – popor preisraelit din Canaan.

Heveu (= cel viu; pădurean) – populație canaanită lângă Ghibeon.

Archeu (= vâna mea) – trib canaanit trăitor, se pare, în Siria.

Sineu (= lutos; mlăștinos) – trib canaanit din Liban.

Arvadeu (= smulgere; leu tare) – insulă și cetate în Fenicia.

Țemareu (= țară bogată în lână; dublu tăiș) – localitate la nord de Tripolis.

Hamateu (= înconjurat de ziduri; izvoare calde) – Hamat, cetate în Siria.

Gherara (= cerc; peregrinare) – cetate sudică a Canaanului.

Gaza (= loc întărit; capră) – cetate în sud-vestul Palestinei.

Sodoma (= arzător; mulțime zgomotoasă) – cetate la Marea Moartă.

Gomora (= scufundare; răscoala poporului) – cetate pe coasta Mării Moarte.

Adma (= pământ roșu) – cetate la sud-estul Mării Moarte.

Țeboim (= gazelă; hienă; păsări colorate) – cetate în estul Mării Moarte.

Lasa (= crăpătură în pământ) – cetate la est de Marea Moartă.

21: *„De asemenea, i s-au născut fii și lui Sem, tatăl tuturor fiilor lui Eber și fratele mai mare al lui Iafet."*

De aici începând, atenția autorului se va concentra asupra genealogiei semiților, pregătind intrarea în scenă a lui Avraam. *Eber* (= trecător; nomad) este eponim al populațiilor aramaice și arabe din Mesopotamia, Siria și Iordania, și al evreilor.

22: *„Fiii lui Sem au fost: Elam, Așur, Arfaxad, Lud și Aram."*

Elam (= tinerețe; pământ înalt) – ținut la est de Babilonia.

Așur (= fericire; întindere) – eponimul asirienilor.

Arfaxad (= cel care vindecă tristețea) – probabil Arrapha din împrejurimile Kerkucului.

Lud (= naștere; urmaș) – probabil lydienii.

Aram (= înalt; nobil) – eponim al arameilor.

23: *„Iar fiii lui Aram au fost: Uț, Hul, Gheter și Maș."*

Uț (= sfat; tărie; pământ nisipos) – ținut la sud-est de Palestina.

Hul (= cerere; durere) – probabil Huli'a, în regiunea Munților Masinus.

Gheter (= tristețe; valea judecății) – trib aramaic.

Maș (= camătă; caravană) – ramură a arameilor.

24-31: *„Lui Arfaxad i s-a născut Cainan; lui Cainan i s-a născut Șelah; lui Șelah i s-a născut Eber; iar lui Eber i s-au născut doi fii: numele unuia era Peleg, pentru că în zilele lui s-a împărțit pământul, și numele fratelui său era Ioctan. Lui Ioctan i s-au născut Almodad, Șalef, Hațarmavet și Ierah; Hadoram, Uzal și Dicla; Obal, Abimael și Șeba; Ofir, Havila și Iobab. Toți aceștia au fost fiii lui Ioctan. Sălașurile lor se întindeau de la Meșa spre Sefar, până la Muntele Răsăritului. Aceștia sunt fiii lui Sem după familii, după limbă, după țări și după nații."*

Cainan (= creator; ziditor; fierar).

Șelah (= cel care rupe; rugăciune).

Eber (= rătăcitor; țara de dincolo; vlăstar).

Peleg (= împărțire; cătun) – eponimul ramurii de nord a central-semiților (evrei, aramei, nord-arabi).

Ioctan (= cel tuns; mic) – eponim al ramurii sud-arabice.

Almodad (= măsură; măsura lui Dumnezeu).

Șalef (= tras afară; cel care scoate sabia) – triburi sud-arabe.

Hațarmavet (= poarta morții).

Ierah (= lună nouă) – populație arabică.

Hadoram (= împodobit; Hadar este înalt) – trib arab.

Uzal (= drumeț; rătăcitor).

Dicla (= locul palmierului).

Obal (= fluviu; rece) – trib arab.

Abimael (= un tată este Dumnezeu) – trib arab.

Şeba (= jurământ; şapte; fiul furtunii) – stat teocratic arab.

Ofir (= loc roditor; belşug de aur) – probabil un ţinut pe coasta Somaliei.

Havila (= cerc; nisip).

Iobab (= jubilare; gălăgie) – trib arab.

Meşa (= salvare; mântuire) – ţinut arab.

Sefar (= numărare) – ţinut arab.

32: *„Acestea sunt neamurile, care se trag din fiii lui Noe, după familii şi după naţii, şi dintr-înşii s-au răspândit popoarele pe pământ după potop."*

6. Turnul Babel

Cap. 11, 1: *„În vremea aceea era în tot pământul o singură limbă şi un singur grai la toţi."*

Lingviştii par a fi de acord asupra rădăcinii comune a cuvintelor de bază din numeroase limbi. Dar, cum vom vedea, intenţia autorului biblic pare a fi fost alta decât aceea de a da o explicaţie diversificării limbilor.

2-3: *„Purcezând de la răsărit, oamenii au găsit în ţara Senaar un şes şi au descălecat acolo. Apoi au zis unul către altul: Haidem să ne facem cărămizi şi să le ardem cu foc! Şi au folosit cărămidă în loc de piatră, iar smoala în loc de var."*

„Când cugetele s-au înstrăinat de *lumina Răsăriturilor* şi s-au îndepărtat de ea, atunci au dat peste *câmpia din ţara Senaar*, cuvânt care în tălmăcire înseamnă *scrâşnirea dinţilor*, pentru ca să arate în chip tainic că şi-au sfârşit proviziile de hrană; atunci s-au sălăşluit acolo şi s-au apucat să adune cărămizi, căutând să unească cu cerul printr-un turn ceea ce nu putea fi nicicum unit şi uneltind prin mijlocirea materiei împotriva a ceea ce-i nematerial."[166] Pentru noi, Răsăritul e un nume al lui Hristos Dumnezeu; cel ce părăseşte Pâinea vieţii va înfometa,

[166] Origen, *Filocalia*, XXII, 9

căzând în scrâşnirea dinţilor.

Au folosit cărămidă în loc de piatră arată alegerea celor perisabile în locul celor eterne. Simbol al repetiţiei monotone a păcatului şi al civilizaţiei, cărămida înalţă un zid între omul robit patimilor şi Creator. Păcatul nu aduce nici o noutate, aşa cum o cărămidă nu diferă de alta. *Smoala în loc de var* sugerează, de asemenea, alegerea negrului în locul albului, cu alte cuvinte, cufundarea de bună voie în păcate.

4: *„Şi au zis iarăşi: Haidem să ne facem un oraş şi un turn al cărui vârf să ajungă la cer şi să ne facem faimă înainte de a ne împrăştia pe faţa a tot pământul."*

Zidirea s-ar dori până la cer, dar Dumnezeu e exclus din calculele oamenilor (să *ne* facem). Scopul ei nu e unul religios, urmărind doar flatarea orgoliului propriu (*să ne facem faimă*).

Posibil ca citatul biblic să se refere la ziguratul din Babilon, Etemenanki. Acesta avea un fundament de 90 x 90 metri, la fel şi înălţimea, Numărul 90 simboliza distanţa de la cer la pământ, iar ziguratul era simbol al muntelui sacru. Turnul avea şapte etaje, fiecare înconjurat de o terasă. La al şaptelea etaj se afla un templu pătrat, sanctuarul zeului. Aici urcau doar regele sau preotul, ajungând astfel ritualic la Cer. Textul lui Moise pare a fi un pamflet, în care e denunţată drept iluzorie credinţa celor căzuţi în politeism că ar mai putea atinge cerul. Totodată, e o critică a vieţii în marile cetăţi, în care păcatul se extinde cu repeziciune. Oricum, intenţia predilectă e aceea de condamnare a politeismului.

5: *„Atunci S-a pogorât Domnul să vadă cetatea şi turnul pe care-l zideau fiii oamenilor."*

Pogorârea lui Dumnezeu trebuie înţeleasă în chip nevăzut: „Domnul priveşte de sus la cei ce rămân în vrednicia lor şi care săvârşesc cele date spre împlinirea firii omeneşti; iar pe cei care sunt pogorâţi în adâncul răutăţii, îi cercetează altfel, prin pogorârea la ei."[167]

[167] Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi*, VII, 8

6: *„Şi a zis Domnul: Iată, toţi sunt de un neam şi o limbă au, şi iată ce s-au apucat să facă şi nu se vor opri de la ceea ce şi-au pus în gând să facă."*

Nici chiar pogorămintele lui Dumnezeu nu mai întorc sufletul beat de orgoliu de la rătăcirea sa. Doar o pedagogie severă îl mai poate salva.

7: *„Haidem, dar, să Ne pogorâm şi să amestecăm limbile lor, ca să nu se mai înţeleagă unul cu altul."*

Pluralul de aici nu mai indică Sfânta Treime, căci e vorba despre oameni ce nu mai cunosc taina Treimii celei deofiinţă. Sfântul Maxim Mărturisitorul dezvăluie itinerarul alunecării în politeism: „În cazul de faţă, cei ce zideau turnul, porniseră mai înainte din ţara de la răsărit a luminii, adică de la cunoştinţa unică şi adevărată despre Dumnezeu, şi veniseră în pământul Senaar, care se tălmăceşte *dinţi blestemaţi*, căzând în tot felul de păreri despre dumnezeire. Aci adunând toate părerile, ca pe nişte cărămizi, se apucaseră să zidească, asemenea unui turn, necredinţa politeistă. Din această pricină, pe drept cuvânt, Dumnezeu, care risipeşte unitatea conglăsuirii păcătoase a oamenilor rătăciţi, Se numeşte aci pe Sine la plural, după dispoziţia lor care era împărţită şi împrăştiată în nesfârşite păreri. Prin aceasta arată că, fiind unul, în ei s-a împărţit în mulţi."[168]

8: *„Şi i-a împrăştiat Domnul de acolo în tot pământul şi au încetat de a mai zidi cetatea şi turnul."*

Cât timp oamenii nu se depărtează de Răsărit, Dumnezeu nu îi împrăştie[169]. Cei aflaţi în unire cu Dumnezeu sunt una, chiar risipiţi în lumea întreagă; cei robiţi ereziei sunt sfâşiaţi şi dezbinaţi, de ar fi şi siliţi să trăiască laolaltă. „În timpul amestecării limbilor a fost o împărţire a voinţei, pentru că gândul era împotriva lui Dumnezeu."[170] Aparent aspră, pedeapsa divină arată dragostea de oameni a lui Dumnezeu. „Doctorul

[168] *Răspunsuri către Talasie*, XXVIII
[169] cf. Origen, *op. cit.*, XXII, 9
[170] Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XVII, 17

(...) salvează restul trupului când taie partea care nu se poate vindeca, iar generalul, când seamănă discordie între conspiratori. Tot aşa şi la Turnul Babel; o bună neînţelegere a pus capăt unei păci rele şi a făcut pace."[171]

9: *„De aceea s-a numit cetatea aceea Babilon, pentru că acolo a amestecat Domnul limbile a tot pământul şi de acolo i-a împrăştiat Domnul pe toată faţa pământului."*

Abia acum e indicat numele cetăţii, Babilon. *Bab-ilani* însemna *poarta zeilor*. Autorul biblic, însă, utilizează un joc de cuvinte, alăturând numele cetăţii ebraicului *babel* (= amestecare; încurcătură; confuzie). Cu alte cuvinte, locul prin care pătrund falsele credinţe politeiste ni se face pricină de amestecare a limbilor, fiecare lăsându-se amăgit de o altă iluzie.

Nu putem şti cu siguranţă dacă Scriptura vorbeşte despre o lucrare abandonată de lucrători, sau despre un zigurat rămas „neterminat" ca unul ce nu şi-a împlinit menirea, nefiind ridicat spre slava lui Dumnezeu. Evident, autorul biblic nu a intenţionat în acest pasaj să facă istorie, decât într-un sens foarte larg. Important e să nu uităm de aici faptul că patimile nu se unesc niciodată, ci întotdeauna se despart. Iar atunci când suntem încercaţi de gânduri deşarte, să revenim la sfatul: „Adu-ţi aminte de turnul dezbinării şi de zidirea lui şi de despărţirea limbilor şi cunoaşte că nu toată zidirea e bună, chiar dacă pare din afară altfel."[172]

7. ***Pământul Canaan*** (11, 10 – 14, 24)

11, 10-11: *„Iată acum istoria vieţii neamului lui Sem: Sem era de o sută de ani, când i s-a născut Arfaxad, la doi ani după potop. După naşterea lui Arfaxad, Sem a mai trăit cinci sute de ani şi apoi a murit."*

Se reia genealogia lui Sem, restrânsă, de data aceasta, la ascendenţii lui Avram. Dacă Noe a trăit 950 de ani, Sem a atins

[171] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, XXXV, 1
[172] Calist Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, 54

doar 600 de ani. Fiul său *Arfaxad* (= cel ce vindecă tristețea; ținutul haldeilor), în *Biblia Hebraica* Arpakşad, pare să fi dat numele său şi unei regiuni situată la nord şi nord-est de Ninive.

12: *„Arfaxad a trăit o sută treizeci şi cinci de ani şi atunci i s-a născut Cainan. După naşterea lui Cainan, Arfaxad a mai trăit trei sute treizeci de ani şi a născut fii şi fiice şi apoi a murit."*

Arfaxad a trăit 465 de ani. *Cainan* (= proprietate) e numit astfel doar în *Septuaginta, Biblia Hebraica* având *Şalak* (= trimitere).

13: *„Cainan a trăit o sută treizeci de ani şi atunci i s-a născut Şelah. După naşterea lui Şelah, Cainan a mai trăit trei sute treizeci de ani şi a născut fii şi fiice şi apoi a murit."*

Cainan a trăit 460 de ani. Fiul său Şelah este, în *Biblia Hebraica,* trecut ca fiul lui Arpakşad. De asemenea, apar unele diferențe şi între vârstele anumitor personaje.

14-15: *„Şelah a trăit o sută treizeci de ani şi atunci i s-a născut Eber. Iar după naşterea lui Eber, Şelah a mai trăit trei sute treizeci de ani şi a născut fii şi fiice şi apoi a murit."*

Şelah a trăit 460 de ani. *Eber* (= cealaltă parte; regiunea de dincolo; strămutat) e strămoşul mai multor popoare semitice, printre care se numără şi evreii. Inițial, Eber locuia la est de Eufrat.

16: *„Eber a trăit o sută treizeci şi patru de ani şi atunci i s-a născut Peleg. Iar după naşterea lui Peleg, Eber a mai trăit trei sute şaptezeci de ani şi a născut fii şi fiice şi apoi a murit."*

Eber a trăit 504 ani. Lui i s-a născut *Peleg* (= împărțire; cătun).

18-19: *„Peleg a trăit o sută treizeci de ani şi atunci i s-a născut Ragav. Iar după naşterea lui Ragav, Peleg a mai trăit două sute nouă ani şi a născut fii şi fiice şi apoi a murit."*

Peleg a trăit 339 de ani; fiul său a fost Ragav, după textul ebraic *Reu* (= prietenie; păstor).

20-21: *„Ragav a trăit o sută treizeci şi doi de ani şi atunci i s-a născut Serug. Iar după naşterea lui Serug, Ragav a mai trăit două sute şapte ani şi a născut fii şi fiice şi apoi a murit."*

Ragav a trăit 339 de ani; fiul său era *Serug* (= viță; ramură).

22-23: *„Serug a trăit o sută treizeci de ani şi atunci i s-a născut Nahor. Iar după naşterea lui Nahor, Serug a mai trăit două sute de ani şi a născut fii şi fiice şi apoi a murit."*

Serug a trăit 330 de ani; lui i s-a născut *Nahor* (= sforăitor), bunicul lui Avram. O cetate a lui Nahor era amplasată mai jos de Haran.

24-25: *„Nahor a trăit şaptezeci şi nouă de ani şi atunci i s-a născut Terah. Iar după naşterea lui Terah, Nahor a mai trăit o sută douăzeci şi cinci de ani şi a născut fii şi fiice şi apoi a murit."*

Nahor a trăit 204 ani. De observat cum, după potop, durata vieții oamenilor scade treptat, după cum făgăduise Dumnezeu (6, 3). Lui Nahor i s-a născut *Terah* (= zăbavnic; întârziere).

26: *„Terah a trăit şaptezeci de ani şi atunci i s-au născut Avram, Nahor şi Haran."*

Sunt numiți fiii lui Terah: *Avram* (= tată înalt; străin), *Nahor* (= sforăitor; mânios) şi *Haran* (= muntean; luminat).

Cu Avram, începe o nouă perioadă în istoria omenirii. După potop şi amestecarea limbilor, Dumnezeu alege o altă cale pentru păstrarea dreptei credințe. „Acum Dumnezeu n-a mai pedepsit neamul omenesc prin potop, ci a socotit că e mai bine să aleagă bărbați, care să formeze un şir de generații şi din ei să ne dea în sfârşit pe Fiul Său propriu îmbrăcat în corp omenesc. Dintre aceştia, cel dintâi a fost Avram."[173]

Odată cu perioada patriarhilor (*patriarh* înseamnă *prim părinte*, având înțelesul de începător de popor, şef de trib etc.), dispunem de probe arheologice mai consistente, care vin să confirme adevărul biblic. Pe baza acestor mărturii, s-a stabilit că Avram a fost contemporan cu regele Hamurabi al Babilonului (1792-1750 î.Hr.).

27: *„Iar spița neamului lui Terah este aceasta: Lui Te-*

[173] Boethius, *Scurtă expunere a credinței creştine*

rah i s-au născut Avram, Nahor şi Haran; lui Haran i s-a născut Lot."

Lot (= culoare închisă; ascundere) este nepotul lui Avram.

28: *„Şi a murit Haran înainte de Terah, tatăl său, în pământul de naştere, în Urul Caldeii."*

Rămas orfan, Lot va fi de acum foarte apropiat de unchiul său, Avram. Iniţial, familia lui Avram a trăit în Urul Caldeii, în sud-estul Babiloniei, pe malul unuia din braţele Eufratului. Cetatea era un important loc al cultului zeiţei lunii, Nanna Sin. Numirile de aici au o semnificaţie în sublinierea virtuţilor lui Avram: *Ur* (= oraş; strălucire), *Caldeea* (= cel ce pustieşte; câştig), *Eufrat* (= apă dulce; râul rodniciei). Avram va părăsi în curând râul rodniciei şi strălucirea marilor oraşe politeiste, dispreţuind câştigul celor vremelnice, care pustieşte sufletul.

29: *„Iar Avram şi Nahor şi-au luat femei; numele femeii lui Avram era Sarai, iar numele femeii lui Nahor era Milca, fata lui Haran, tatăl Milcăi şi al Iscăi."*

Sarai (= prinţesa mea) era soţia lui Avram. Nahor s-a căsătorit cu nepoata sa *Milca* (= sfat; consiliu; regină). Sora sa era *Isca* (= El vede; iscoadă). Ambele erau surori ale lui Lot.

30: *„Sarai însă era stearpă şi nu năştea copii."*

În vechiul Orient, sterilitatea unei femei era considerată dezonorantă, semn al unei pedepse divine. Această concepţie se păstrase la evrei şi în vremea Mântuitorului.

31: *„Şi a luat Terah pe Avram, fiul său, şi pe Lot, fiul lui Haran şi nepotul său, şi pe Sarai, nora sa şi femeia lui Avram, fiul său, şi a plecat cu ei din Urul Caldeii, ca să meargă până în Ţara Canaanului; dar au mers până la Haran şi s-au aşezat acolo."*

Din Ur, Avram se mută în *Haran* (= cetatea drumului; loc deluros), oraş în nordul Mesopotamiei, centru al cultului zeului Lunii, Sin. Haran era un centru comercial aşezat pe una din principalele căi de comunicaţie dintre Babilonia şi Mediterana. Haran era situat la peste 450 km nord-est de Damasc. Intenţia iniţială era aceea de a merge în Canaan.

32: *„De toate, zilele vieţii lui Terah în pământul Haran au fost două sute cinci ani. Şi a murit Terah în Haran."*

Textul ebraic, mai limpede, arată că Terah a trăit 205 ani. După *Septuaginta* ar rezulta că viaţa sa a fost mai lungă.

Cap. 12, 1-: *„După aceea a zis Domnul către Avram: Ieşi din pământul tău, din neamul tău şi din casa tatălui tău şi vino în pământul pe care ţi-l voi arăta Eu. Şi Eu voi ridica din tine un popor mare, te voi binecuvânta, voi mări numele tău şi vei fi izvor de binecuvântare."*

E indicată desprinderea fermă de politeism: „Avram a părăsit închinarea la idolii strămoşilor săi şi la rătăcirile vieţii lui de până atunci, mărturisind că există un singur Dumnezeu peste toate."[174] Porunca nu era uşoară. „Ai văzut ce poruncă dureroasă a primit? Dar, iată, urmează o altă (făgăduinţă) plină de bucurie."[175] Avram încearcă tensiunea între tristeţea părăsirii celor devenite familiare şi bucuria de a-I urma lui Dumnezeu. Ceva similar se întâmplă în fiecare din cei ce simt chemarea divină: „Tot astfel şi noi, crezând până la moarte în glasul lui Dumnezeu, ne-am lepădat de toate cele ce sunt în lume."[176] Porunca se adresează şi sufletului nostru, *locul* pe care acesta trebuie să-l părăsească nefiind neapărat unul fizic: „dar zice şi acum, într-un înţeles mai înalt, minţii care s-a făcut trecătoare şi a străbătut de la cele ce se cunosc cu simţurile, la cele ce se gândesc cu mintea."[177] Cel ce urmează chemării dumnezeieşti s-a deprins, asemeni lui Avram, „să prefere pe cele nevăzute în locul celor văzute, pe cele viitoare în locul celor ce-i stăteau înaintea ochilor."[178] Poruncii îi urmează făgăduinţele dumnezeieşti:

3: *„Binecuvânta-voi pe cei ce te vor binecuvânta, iar pe cei ce te vor blestema îi voi blestema; şi se vor binecuvânta în-*

---

[174] Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, I, 4, 13
[175] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LIII, 4
[176] Sfântul Justin Martirul, *Dialog cu iudeul Trifon*, CXIX
[177] Calist Patriarhul, *op. cit.*, XXIV
[178] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXI, 3

tru tine toate neamurile pământului."

Grecescul *evloghin* (= binecuvântare) traduce ebraicul *braka* (= a face pe cineva important). Toate neamurile se vor binecuvânta în Avram; universalismul mântuirii e afirmat încă de acum.

4: *„Deci a plecat Avram, cum îi zisese Domnul, şi s-a dus şi Lot cu el. Avram însă era de şaptezeci şi cinci de ani când a ieşit din Haran."*

E primul act de credinţă din partea lui Avram, de care depinde şi viitorul descendenţei sale. „Ai văzut că nici vârsta, nici altceva din cele ce-l puteau ţine lipit de casa părintească nu i-a fost piedică, ci dorul de Dumnezeu a fost mai puternic decât toate? Când sufletul ţi-i hotărât şi treaz, înfrângi toate piedicile, te faci una cu ceea ce doreşti, şi nu te împiedică nici una din aparentele greutăţi; pe toate le învingi şi nu te opreşti până nu dobândeşti tot ce doreşti."[179]

5: *„Şi a luat Avram pe Sarai, femeia sa, pe Lot, fiul fratelui său, şi toate averile ce agonisiseră ei şi toţi oamenii pe care-i aveau în Haran, şi au ieşit ca să meargă în ţara Canaanului şi au ajuns în Canaan."*

Când urmăm chemării lui Dumnezeu nu trebuie să lăsăm în urmă ceva ce ne-ar putea întoarce la vechile deprinderi: „A ieşit deci din Haran, nelăsând nici o rămăşiţă a sa în el, cu tot neamul şi cu toată casa, alergând din toată inima spre ţara Canaanului. Şi urcă spre ţara înaltă, adică spre deprinderea care e aşezată sus în virtuţi, şi nu are din nici o parte povârnire spre plăcerea trupească."[180] „N-a spus fără rost *toate câte agonisiseră în Haran*, ci ca să aflăm că patriarhul n-a luat nimic din cele ce avea în Haldeea, ci a lăsat fratelui său toată averea părintească şi a plecat numai cu ceea ce putuse agonisi în Haran. Şi acest minunat bărbat a făcut lucrul acesta nu pentru că ţinea la averi, nici că era zgârcit, ci ca să poată arăta tuturor, cu averea lui, câ-

[179] *Ibid.*, XXXI, 5

[180] Sfântul Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, I

tă purtare de grijă a avut Dumnezeu cu el."[181] Însoţit de Sarai, de Lot şi de câţiva oameni credincioşi, Avram intră în Canaan către 1800 î.Hr. Canaan este vechiul nume al Ţării Sfinte. Cum am mai spus, denumirea are mai multe tălmăciri posibile: *Canaan* (= supunere; ţara de jos; roşu purpuriu). Ultimul nume ar proveni de la vestita vopsea de culoare roşie descoperită aici. Pigmentul, obţinut dintr-o specie de scoici, era foarte scump. Ţara e numită în textele cuneiforme *kinakhkhu* (= roşu purpuriu), nume redat în greacă prin *finx*, de unde provine numele de Fenicia.

6: *„Apoi a străbătut Avram ţara aceasta de-a lungul până la locul numit Sichem, până la stejarul Mamvri. Pe atunci trăiau în ţara aceasta Canaaneii."*

Sichem (= grumaz) era un oraş canaanit în munţii Efraim, între Ebal şi Garizim. *Mamvri* (= grăsime; puterea vieţii) denumeşte ţinutul Hebronului, la vest de Macpela. Sunt mai mulţi stejari bătrâni în zonă, despre care se susţine că ar fi stejarul lui Avraam. Stejarul simbolizează măreţia, forţa fizică sau morală, şi e investit cu privilegiile supremei divinităţi; e un instrument de comunicare între cer şi pământ, explicându-se astfel revelaţiile legate de prezenţa unor stejari.

Avram este o pildă vrednică de urmat de către credincioşi: „Tot aşa devine un alt Avraam duhovnicesc, ieşit din pământul, rudenia şi casa tatălui şi venind la pământul arătat de Dumnezeu, cel ce s-a rupt de alipirea la trup, a ieşit afară din el prin despărţirea de patimi, a părăsit simţurile şi nu mai primeşte prin ele nici o amăgire a păcatului şi a lăsat în urmă toate cele sensibile din care îi vine sufletului toată legătura materială, în pământul dumnezeiesc şi fericit al cunoştinţei şi, străbătându-l tainic în lung şi în lat, află în el pe Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos, moştenirea cea bună a celor ce se tem de El, a teologhisit despre El oamenilor, vorbind despre o lungime neînchipuită de cei drepţi, pe cât e cu putinţă, şi L-a slăvit pentru

[181] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XXXII, 2

noi în lățimea Lui, arătată în providența Lui cea prea înțeleaptă care toate le îmbrățișează și în minunata și negrăita lui iconomie (întrupare) cea pentru noi. Căci unul ca acesta a devenit părtaș de modurile prin care a fost învățat să cinstească pe Domnul prin făptuire și contemplație, moduri prin care se întărește în chip ferm iubirea și asemănarea cu Dumnezeu."[182]

7: *„Acolo S-a arătat Domnul lui Avram și i-a zis: Țara aceasta o voi da urmașilor tăi. Și a zidit Avram acolo un jertfelnic Domnului, Celui ce Se arătase."*

În perioada patriarhală, capul familiei era săvârșitorul cultului, aducând jertfele pe altare ridicate din piatră. Astfel era recunoscută de către om supremația divină. În apropierea actualului Hebron, arabii au descoperit o piatră de altar și un rest de rădăcină, concluzionând că este vorba de altarul ridicat de Avram lângă un stejar. Ei au numit locul *Haram ramet el-Khalil* (= locul sfânt unde s-a arătat măreția prieteniei lui Dumnezeu). În Islam, Avraam (Ibrahim) e numit *Prietenul lui Dumnezeu.*

Desluşim un progres în apropierea de Dumnezeu: „Până petrecea în pământul patriei și încă nu se mutase în țara sfântă, i se dăduse numai vestirea că trebuie să se mute în altă țară, nemaigândindu-se la a sa. Dar după ce a venit în țara Canaanului și s-a urcat spre țara înaltă, i s-a dat harul vederii lui Dumnezeu și siguranța nădejdii în tăria libertății și i s-a îngăduit în sfârșit să ridice un altar."[183] Avram a suit la vederea lui Dumnezeu dar, cum atenționează Sfinții Părinți, el nu a văzut ființa dumnezeiască, aceasta fiind cu neputință, ci Dumnezeu i S-a arătat lui într-un mod potrivit înțelegerii omenești. Oricum, Avram este primul om despre care Scriptura afirmă că s-a învrednicit de o asemenea cunoaștere.

8-9: *„De acolo a pornit el spre muntele care e la răsărit de Betel, și și-a întins acolo cortul său, încât Betelul era la apus, iar Hai la răsărit. A zidit acolo un jertfelnic Domnului și*

[182] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, XXXIV
[183] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, I

s-a închinat Domnului, Celui ce i Se arătase. Apoi s-a ridicat Avram și de acolo și s-a îndreptat spre miazăzi."

Betel (= casa lui Dumnezeu), numit în vechime *Luz* (= migdal), era un oraș situat la 16 km nord de Ierusalim. *Hai* (= ruină; movilă) pare a fi aceeași localitate cu Aia (Neemia 11, 31), situată la nord de Micmaș. Avram pare să nu fi rămas aici mult timp. „Pentru ce a plecat de acolo? Poate pentru că a văzut că locuitorii locului aceluia nu vedeau cu ochi buni șederea lui printre ei. De aceea Avram se duce în pustie; și cu asta își arată marea lui bunătate; arată că dorește liniștea și că nu vrea să aibă de-a face cu ei."[184]

10: *„Pe atunci s-a făcut foamete în ținutul acela și s-a coborât Avram în Egipt, ca să locuiască acolo, pentru că se întețise foametea în ținutul acela."*

Coborând în Egipt, Avram anunță itinerarul viitorului popor Israel, ca și fuga Mântuitorului din calea lui Irod. În Biblie, drumul către Egipt e întotdeauna coborâtor, nu doar din pricina amplasării joase a țării, cât mai ales pentru simbolistica sa, pentru evrei el fiind, cel mai adesea, echivalentul forțelor răului. În general, Egiptul are o simbolistică ambiguă, aceea de uniune a contrariilor, de răscruce, de închidere și de deschidere, în funcție de aspectul privit.

11-13: *„Când însă s-a apropiat Avram să intre în Egipt, a zis către Sarai, femeia sa: Știu că ești femeie frumoasă la chip. De aceea, când te vor vedea Egiptenii, vor zice: Aceasta-i femeia lui! Și mă vor ucide pe mine, iar pe tine te vor lăsa cu viață. Zi deci că-mi ești soră, ca să-mi fie și mie bine pentru trecerea ta și pentru trecerea ta să trăiesc și eu!"*

„Iată cât de frumoasă era femeia lui Avram! Ajunsese bătrână și rămăsese încă în floare, după atâta număr de ani!"[185] Avram cere Sarei să spună că-i este soră. Dintr-un alt loc (20, 12), vedem că ei erau frați după tată. Dar, conform textelor juri-

[184] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XXXII, 3
[185] *Ibid.*, XXXII, 4

dice descoperite la Nuzi, existau în vechime şi aşa-numitele soţii-surori. „Această calitate de soţie-soră se obţinea când fratele său natural sau adoptiv se îngrijea de căsătoria ei şi ele se bucurau de anumite privilegii speciale în societate şi în faţa instanţei judecătoreşti."[186]

14-15: *„Iar după ce a sosit Avram în Egipt, au văzut Egiptenii că femeia lui e foarte frumoasă. Şi au văzut-o şi dregătorii lui Faraon şi au lăudat-o înaintea lui Faraon şi au dus-o în casa lui Faraon."*

„Îndată i s-a luat lui Avram femeia; şi a fost dusă la Faraon. Uită-te cât de mare e îndelunga aşteptare a lui Dumnezeu! Nu-şi arată de la început purtarea Sa de grijă, ci lasă să se întâmple totul, o lasă pe Sara să cadă aproape în gâtlejul fiarei şi numai atunci face cunoscută tuturora puterea Sa."[187] *Faraon* (= fiul soarelui; cel ce locuieşte în palat) „e icoana şi tipul desfrânării diavoleşti. Căci scopul şi strădania cea mai mare a aceluia e să strecoare şi în minţile sfinţilor seminţele desfrânării aflătoare în el, ca să primească să rodească cele iubite şi plăcute lui."[188]

16: *„Şi pentru ea i-a făcut bine lui Avram şi avea el oi, vite mari şi asini, slugi şi slujnice, catâri şi cămile."*

Socotim că Scriptura nu caută simplu să înşire averile lui Avram, dacă acestea nu ar avea un înţeles mai înalt. Oaia, simbol, de regulă, al omului credincios, precum şi slujitorii, ar putea arăta roadele virtuţilor patriarhului răsărite şi în ceilalţi. Vitele arată buna vieţuire ce se face hrană şi celorlalţi. Asinul e simbol al întunericului şi neştiinţei; acestea sunt risipite când stăpânitor e Avram. Asinul poate arăta şi neamurile păgâne înfiate, ulterior, de Avram, în Hristos. Cămila e cea care poartă către centrul ascuns, esenţa divină; călător către înălţimile dumnezeieşti, Avram s-a arătat a fi cu adevărat stăpân peste cămile, având din oază în oază către înţelesuri tot mai adânci. Catârii, în sfârşit, ar putea desemna cele contrarii, împăcate de înţelepciunea patriarhului.

17-20: *„Domnul însă a lovit cu bătăi mari şi grele pe Faraon şi casa lui, pentru Sarai, femeia lui Avram. Şi chemând Faraon pe Avram, i-a zis: Ce mi-ai făcut? De ce nu mi-ai spus că aceasta e soţia ta? Pentru ce ai zis: Mi-e soră? Şi eu am luat-o de femeie. Acum dar iată-ţi femeia! Ia-ţi-o şi te du! Şi a dat Faraon poruncă oamenilor săi pentru Avram, ca să-l petreacă pe el şi pe femeia lui şi toate câte avea şi pe Lot, care îl însoţea."*

E anticipată eliberarea poporului evreu din robia egipteană, ca şi surparea puterilor iadului de către Hristos. Totodată, vedem că nici popoarele idolatre nu au fost lipsite de o anume revelaţie. Avram a fost ocrotit, căci „nu îngăduie Dumnezeu căderea sfinţilor, ci reţine în oarecare mod uneltirile împotriva sfinţilor şi meşteşugirile celui rău."[189]

Cap. 13, 1-2: *„Din Egipt, Avram cu femeia sa, cu Lot şi cu toate câte avea, a pornit în părţile de miazăzi ale Canaanului. Avram însă era foarte bogat în vite, în argint şi în aur."*

„Cu mare slavă şi cu multă bogăţie se întoarce din Egipt dreptul Avram; prin cele întâmplate ajunge dascăl nu numai egiptenilor, ci şi tuturor celor din drumul său şi celor ce locuiau în Palestina."[190] Din nou se vorbeşte despre averile lui Avram, arătându-se prin aur şi argint, socotim, înaltele virtuţi ale acestuia. Argintul semnifică înţelepciunea divină, iar aurul, dragostea divină. Avram e cel care, în acele timpuri, s-a împărtăşit în cel mai înalt grad de acestea.

3-4: *„Şi a înaintat Avram pe unde venise, de la miazăzi spre Betel, până la locul unde fusese mai înainte cortul său, între Betel şi Hai, adică până la locul unde era jertfelnicul pe*

[186] AB – Dumitru Abrudan şi Emilian Cornițescu, *Arheologie biblică*, Bucureşti, 1994, p. 25
[187] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XXXII, 8
[188] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, I
[189] *Ibid.*
[190] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XXXII, 8

care-l ridicase el mai înainte, şi acolo a chemat Avram numele Domnului."

Traiul în cort arată pe cel gata de a-I urma oricând lui Dumnezeu; în plus, cortul, ca imagine a bolţii cereşti, simbolizează prezenţa cerului pe pământ.

5-7: *„Şi Lot, care umbla cu Avram, încă avea oi şi vite mari şi corturi. Însă pământul acela nu-i încăpea să stea împreună, căci averile lor erau multe şi nu-i încăpea locul să trăiască împreună. De aceea se întâmplau certuri între păzitorii vitelor lui Avram şi păzitorii vitelor lui Lot. Pe atunci locuiau în pământul acela Canaaneii şi Ferezeii."*

„Iată că mulţimea averilor ajunge îndată pricină de neînţelegere şi de despărţire; mulţimea averilor strică unirea, rupe legătura rudeniei."[191] Nil Ascetul se întreabă: „Dacă avuţiile aţâţă la pismă pe invidioşi împotriva celor ce le au, şi-i scoate pe cei împovăraţi cu ele de la lucrurile mai de preţ, dacă taie rudenia şi aduc duşmănie între prieteni, dacă nu au nimic laolaltă cu viaţa viitoare şi nu aduc nici un folos însemnat vieţii din trup, de ce să ne depărtăm de la slujirea lui Dumnezeu, făcându-ne întregi slujitori deşertăciunii?"[192]

8: *„Atunci a zis Avram către Lot: Să nu fie sfadă între mine şi tine, între păstorii mei şi păstorii tăi, că suntem fraţi."*

„Ce covârşitoare smerenie! Ce filosofie înaltă! Bătrânul Avram, omul în vârstă, îl numeşte frate pe cel tânăr, pe nepotul său, îi dă cinstea pe care el însuşi o are şi nu face nici o deosebire între el şi celălalt."[193]

9: *„Iată, nu e oare tot pământul înaintea ta? Desparte-te dar de mine! Şi de vei apuca tu la stânga, eu voi apuca la dreapta; iar de vei apuca tu la dreapta, eu voi apuca la stânga."*

„Uită-te la bunătatea dreptului Avram! Îi arată lui Lot prin fapte că nu face de bunăvoie asta şi nici nu vrea să se despartă de el: o face silit de ceartă, ca să nu fie război necontenit în familia lor. Uită-te la Avram cum caută prin cuvinte să-i potolească mânia; îl lasă pe Lot să facă alegerea; îi pune înainte tot pământul."[194]

[191] *Ibid.*, XXXIII, 2
[192] *op. cit.*, XIII
[193] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XXXIII,4

10: *„Şi ridicându-şi Lot ochii, a privit toată câmpia Iordanului care, înainte de a strica Domnul Sodoma şi Gomora, toată până la Ţoar, era udată de apă, ca raiul Domnului, ca pământul Egiptului."*

Pare a fi sugerat un amestec al binelui cu răul, de vreme ce raiul e alăturat Egiptului. Probabil e vorba de confuzia în care se afla Lot. Acesta e atras de câmpie, de locurile joase ale belşugului imediat.

11-13: *„Deci şi-a ales Lot tot ţinutul din preajma Iordanului şi a apucat Lot spre răsărit; şi aşa s-au despărţit ei unul de altul. Avram a rămas să locuiască în pământul Canaan, iar Lot s-a sălăşluit în cetăţile din ţinutul Iordanului şi şi-a întins corturile până la Sodoma. Iar oamenii Sodomei erau răi şi tare păcătoşi înaintea Domnului."*

„Ai văzut că Lot s-a uitat la atât numai ca pământul să fie bun? N-a ţinut seamă de răutatea locuitorilor."[195]

14-18: *„Deci a zis Domnul către Avram, după ce s-a despărţit Lot de dânsul: Ridică-ţi ochii şi, din locul în care eşti acum, caută spre miazănoapte, spre miazăzi şi răsărit şi spre mare, că tot pământul, cât îl vezi, ţi-l voi da ţie şi urmaşilor tăi pentru vecie. Voi face pe urmaşii tăi mulţi ca pulberea pământului; de va putea cineva număra pulberea pământului, va număra şi pe urmaşii tăi. Scoală şi cutreieră pământul acesta în lung şi în lat, că ţi-l voi da ţie şi urmaşilor tăi pentru vecie! Şi ridicându-şi Avram corturile, a venit şi s-a aşezat la stejarul Mamvri, care este în Hebron; şi a zidit acolo un jertfelnic Domnului."*

„Cu adevărat, mai presus de firea omenească era făgădu-

[194] *Ibid.*
[195] *Ibid.*

inţa! Dumnezeu i-a făgăduit, cu toate că erau atâtea piedici, să-l facă nu numai tată, ci să-i înmulţească şi seminţia lui atât de mult încât să se poată compara cu nisipul pământului."[196] Patriarhul şi Sarai aşteptau împlinirea promisiunilor. „După vârstă îmbătrâniseră, dar nădejdea era tânără."[197] Avram s-a mutat apoi lângă *Hebron* (= comuniune; legătură), oraş situat la 36 km sud de Ierusalim, existent până azi.

Cap. 14, 1-2: *„Iar în zilele lui Amrafel, regele Senaarului, ale lui Arioc, regele Elasarului, ale lui Kedarlaomer, regele Elamului şi ale lui Tidal, regele din Gutim, s-a întâmplat să facă aceştia război cu Bera, regele Sodomei, cu Birşa, regele Gomorei, cu Şinab, regele Admei, cu Şemeber, regele Ţeboimului, şi cu regele din Bela sau Ţoar."*

E prezentată aici alianţa încheiată între patru regi:

– *Amrafel* (= dătător de legi) al Senaarului – probabil Hamurabi;

– *Arioc* (= leu tare) al *Elasarului* (= Dumnezeu leagă) – posibil să fi fost Rim-Sin al Larsei;

– *Kedarlaomer* (= slujitorul zeiţei Laganar) al *Elamului* (= tinereţe);

Tidal (= glorie) din Gutim, în ebraică *Goiim* (= neamuri);

Aceştia au purtat război împotriva unei coaliţii încheiate între alţi cinci regi (e vorba de pactul numit Pentapolis):

– *Bera* (= răutate; frică) al Sodomei;

– *Birşa* (= gras; fiul răutăţii) al Gomorei;

– *Şinab* (= dintele tatălui) al *Admei* (= pământ însângerat);

– *Şemeber* (= nume puternic) din *Ţeboim* (= viperă);

– Regele din *Bela* (= nimicire) sau *Ţoar* (= micime), anonim în textul ebraic; *Septuaginta* îl numeşte Valac sau Sigor.

3-10: *„Toţi aceştia din urmă s-au adunat în valea Sidim, unde e acum Marea cea Sărată. Doisprezece ani stătuseră ei în robia lui Kedarlaomer, iar în anul al treisprezecelea s-au răz-*

[196] *Ibid.*, XXXIV, 3

[197] Sfântul Vasile cel Mare, *Constituţiile ascetice*, I, 5

vrătit. Şi în al patrusprezecelea an au venit la Kedarlaomer şi regii, care ţineau cu el, şi au bătut pe Refaimi la Aşterot-Carnaim, pe Zuzimi la Ham, şi pe Emimi la Şave-Chiriataim; iar pe Horei i-a bătut la muntele lor Seir şi până la El-Faran, care e lângă pustiu. Apoi, întorcându-se de acolo, au venit la Ain-Mişpat sau Cadeş şi au bătut toată ţara Amaleciţilor şi pe toţi Amoreii, care locuiau în Haţaţon-Tamar. Atunci au ieşit regele Sodomei, regele Gomorei, regele Admei, regele Ţeboimului şi regele Belei sau Ţoarului şi s-au bătut în valea Sidim cu Kedarluomer, regele Elamului, cu Tidal, regele din Gutim, cu Amrafel, regele Senaarului şi cu Arioc, regele Elasarului: patru regi împotriva a cinci. Valea Sidimului însă era plină de fântâni de smoală; şi, fugind, regele Sodomei şi regele Gomorei au căzut în ele, iar ceilalţi au fugit în munţi."

Pentru a arăta puterea celor patru regi, Scriptura înşiră popoarele învinse de aceştia:

– *Refaimi* (= cei învinşi; uriaşi), *Zuzimi* (= drumeţi; uriaşi) şi *Emimi* (= înspăimântători; uriaşi), trei vechi popoare canaanite. Interesant că toate se pot traduce şi prin *uriaşi*, ceea ce subliniază o dată în plus forţa celor ce i-au învins;

– *Horei* (= locuitori ai peşterilor), popor străvechi nesemitic, înrudit cu huriţii;

– *Amorei* (= cei vorbitori; cei distinşi); popor aşezat pe ţărmul occidental al Mării Moarte şi în munţii învecinaţi;

– *Amaleciţi* (= popor care stăpâneşte; locuitori ai văii) – populaţia nomadă din deşertul Sinai, la graniţa sudică a Ţării Sfinte.

Locurile victoriilor au fost: *Aşterot-Carnaim* (= Aştarte cu două coarne); *Ham* (= clocotitor); *Şave-Chiriataim* (= câmpia dublei cetăţi); *Seir* (= păros; demon); *El-Faran* (= Dumnezeul frumuseţii); *Ain-Mişpat* (= fântâna judecăţii) sau *Cadeş* (= sfânt) şi *Haţaţon-Tamar* (= tăierea palmierilor). În final, e biruită şi alianţa Pentapolis, în valea *Sidim* (= câmpie; valea demonilor).

Nil Ascetul tâlcuieşte pe larg acest pasaj[198], tâlcuire din

[198] Cf. *op. cit.*, LII

care rezumăm: 5 regi poartă război împotriva a 4 regi. E războiul simţurilor (în număr de 5) împotriva lucrurilor sensibile (4 sunt elementele naturii). Până la doisprezece ani, simţurile se supun fără cercetare lucrurilor sensibile. Când omului i se întăreşte cugetarea şi simte paguba ce o are, plănuieşte răscularea şi scăparea din robia simţualităţii. Însă, dacă suntem biruiţi, ne aruncăm, precum cei 5 regi (de fapt, numai doi), în fântâni cu smoală; prin fiecare simţ ne cufundăm în smoala lucrului sensibil, iubind mai mult cele de aici decât cele văzute cu mintea.

Septuaginta are *faranga tin alikin* în loc de Sidim, tradus de *Biblia 1688* prin *Valea ceia a sării*. De aici, interpretarea lui Origen: „Toate ereziile şi toate păcatele se întâlnesc într-o vale, într-o *vale de sare*. Căci păcatul şi nedreptatea nu urcă, ci coboară de obicei spre cele de jos şi inferioare. Dacă vei gusta din apa acestor fântâni, dacă cugeţi la cele eretice şi dacă accepţi tristeţea păcatului, pregăteşti în tine materialul focului şi rugul gheenei."[199]

11-13: *„Atunci biruitorii au luat toate averile Sodomei şi Gomorei şi toate bucatele lor şi s-au dus. Când s-au dus, au luat de asemenea şi pe Lot, nepotul lui Avram, care trăia în Sodoma, şi toată averea lui. Dar venind unii din cei scăpaţi, au vestit pe Avram Evreul, care trăia pe atunci la stejarul lui Mamvri, pe Amoreul, fratele lui Eşcol şi pe fratele lui Aner, care erau uniţi cu Avram."*

Avram e numit aici *evreu* (= de dincolo; nomad). Sunt prezentaţi şi aliaţii săi, într-un mod sumar, ceea ce arată că ei erau cunoscuţi din tradiţie, nemaisimţindu-se nevoia de explicaţii. Traducerea e destul de confuză. După *Septuaginta*, înclinăm să credem că stejarul e numit al lui Mamvri Amoreul, iar *Eşcol* (= strugure) şi *Aner* (= mlădiţă) sunt numiţi *fraţi* ai lui Avram, în sensul de aliaţi.

14-16: *„Auzind Avram că Lot, rudenia sa, a fost luat în robie, a adunat oamenii săi de casă, trei sute optsprezece, şi a urmărit pe vrăjmaşi până la Dan. Şi năvălind asupra lor noaptea, el şi oamenii săi i-au bătut şi i-au alungat până la Hoba, care este în stânga Damascului. Şi au întors toată prada luată din Sodoma, au întors şi pe Lot, rudenia sa, averea lui, femeile şi oamenii."*

„Având încredere în puterea lui Dumnezeu, nu s-a spăimântat de puterea bărbaţilor acelora, cu toate că aflase de măcelărirea ce-o făcuseră."[200] Barnaba vede închipuită o taină prin cei 318 slujitori[201]: 318 e 300+10+8, numere pe care vechii greci le notau astfel: 10 cu litera *iota*, 8 cu *ita*, iar 300 cu *taf* (T). Iota şi ita sunt primele litere ale numelui Iisus, iar T închipuie Crucea. „Deci slugile lui Avram arată mântuirea; cu alte cuvinte: cei ce aleargă la semn şi la nume ajung domni ai prizonierilor şi ai multor neamuri necredincioase care au urmat acelora."[202] Vrăjmaşii au fost alungaţi până la *Dan* (= judecată), cel mai nordic oraş al Palestinei, şi *Hoba* (= ascunzătoare; vinovăţie), la nord de Damasc.

17: *„Şi când se întorcea Avram, după înfrângerea lui Kedarlaomer şi a regilor uniţi cu acela, i-a ieşit înainte regele Sodomei în valea Şave, care astăzi se cheamă Valea Regilor."*

Scăpat din fântâna cu smoală, fără a se explica cum, regele Sodomei întâmpină pe Avram. Scriptura nu dă mare atenţie acestui amănunt.

18-20: *„Iar Melchisedec, regele Salemului, i-a adus pâine şi vin. Melchisedec acesta era preotul Dumnezeului celui Preaînalt. Şi a binecuvântat Melchisedec pe Avram şi a zis: Binecuvântat să fie Avram de Dumnezeu cel Preaînalt, Ziditorul cerului şi al pământului. Şi binecuvântat să fie Dumnezeul cel Preaînalt, Care a dat pe vrăjmaşii tăi în mâinile tale! Şi Avram i-a dat lui Melchisedec zeciuială din toate."*

Pâinea e un simbol al hranei spirituale, iar vinul închipuie

[199] *Omilii la Cartea Numerii*, XII, 2

[200] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XXXV, 4

[201] Cf. *Epistola*, IX, 8

[202] Clement Alexandrinul, *Stromate*, VI, 84, 4

nemurirea şi iniţierea. Împreună, ele sunt prefigurarea Euharistiei.

Melchisedec e un personaj învăluit în mister. Apare brusc, pentru ca apoi să nu se mai vorbească despre el. Pare fără de început şi sfârşit. Este, apoi, preot monoteist într-un ţinut renumit printr-o idolatrie de un materialism cras. „Înţelepţii în cele dumnezeieşti nu l-au numit pe Melchisedec numai de Dumnezeu iubitor, ci şi preot, ca să arate celor înţelegători că acela nu se îndrepta numai el spre Dumnezeu cel cu adevărat existent, ci conducea şi înălţarea altora, ca ierarh, spre adevăratul şi singurul Început dumnezeiesc."[203]

Melchisedec (= regele dreptăţii) era preot în *Salim* (= pace), viitorul Ierusalim. El vesteşte pe Hristos, Împăratul Păcii. Psalmistul afirmă despre Mesia: *„Tu eşti preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec."* (109, 4).

Teofil al Antiohiei confirmă identitatea Salim – Ierusalim: „a fost un împărat drept cu numele Melchisedec în cetatea Salim, care acum se numeşte Ierosolima."[204] Istoria lui Melchisedec prefigurează Taina Euharistiei, împărăţia şi arhieria Mântuitorului: „Melchisedec, preotul Domnului celui Preaînalt, a primit cu pâine şi vin pe Avram, care s-a întors după învingerea celor de alt neam. Masa aceea preînchipuia masa aceasta mistică, după cum şi preotul acela era tipul şi icoana adevăratului arhiereu Hristos."[205] Suntem, în plus, avertizaţi ca, asemeni lui Avram, să primim şi noi Euharistia doar după ce am biruit pe cei de *alt neam*, adică patimile străine de firea noastră. „Biruind deci pe vrăjmaşii văzuţi şi nevăzuţi şi neprimind nimic de la lume, ci cinstind mai mult bogăţia de sus, suntem binecuvântaţi de Hristos, Împăratul păcii. Suntem binecuvântaţi ca cei ce primim locuinţa cerească ca merinde a vieţii celei de taină."[206]

Avram recunoaşte superioritatea lui Melchisedec şi-i dă

[203] Sfântul Dionisie Areopagitul, *Despre ierarhia cerească*, IX, 3
[204] *op. cit.*, II, 21
[205] Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 13
[206] Sfântul Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, I

acestuia zeciuială. „Dar nu în fire spunem că avea Melchisedec superioritatea, ci în calitatea de preot. De aceea nu s-a reţinut Avram, ci i-a recunoscut ceea ce avea superior, cinstindu-l şi prin darurile zeciuielii."[207]

După Sfântul Maxim Mărturisitorul, Melchisedec s-a învrednicit, prin har, să devină mai presus de timp şi fire. El avea *cunoştinţa* care circumscrie timpul şi veacul şi *contemplaţia* ce depăşeşte existenţa a toată fiinţa materială şi nematerială. „Acest mare Melchisedec, pentru virtutea dumnezeiască întipărită în el, s-a învrednicit să fie chip al lui Hristos Dumnezeu şi al tainelor Lui negrăite."[208]

21-24: *„Iar regele Sodomei a zis către Avram: Dă-mi oamenii, iar averile ia-le pentru tine! Avram însă a răspuns regelui Sodomei: Iată, îmi ridic mâna spre Domnul Dumnezeul cel Preaînalt, Ziditorul cerului şi al pământului, că nici o aţă sau curea de încălţăminte nu voi lua din toate câte sunt ale tale, ca să nu zici: Eu am îmbogăţit pe Avram; fără numai cele ce au mâncat tinerii şi ceea ce se cuvine a împărţi aliaţilor mei, care au mers cu mine: Aner, Eşcol şi Mamvri. Aceştia să-şi ia partea lor."*

De aici rezultă că Mamvri Amoreul era şi el aliat cu Avram. Avram respinge darurile regelui Sodomei, spunându-i, cu alte cuvinte: „Am pe Cel Care îmi dă mii şi mii de bunătăţi; mă bucur de mare ajutor de sus, aşa că n-am nevoie de bogăţia dată de tine, nu-mi trebuie bogăţie omenească; îmi este de ajuns dărnicia lui Dumnezeu faţă de mine; cunosc bogăţia darurilor Lui."[209]

8. Credinţa şi dreptatea lui Avram (15, 1 – 18, 27)

Cap. 15, 1: *„După acestea, fost-a cuvântul Domnului către Avram, noaptea, în vis, şi a zis: Nu te teme, Avrame, că*

[207] *Ibid.*
[208] *Ambigua*, XXIX
[209] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XXXV, 6

Eu sunt scutul tău şi răsplata ta va fi foarte mare!"

Cuvântul Domnului e auzit, de data aceasta, în vis, fapt ce aminteşte de dreptul Iosif, către care toate arătările s-au făcut în vis (Matei 1, 20; 2, 13; 2, 19). *Noaptea* sugerează şi un moment de îndoială în sufletul patriarhului (o altă asemănare cu Iosif), îndoială ce pare să reiasă din răspunsul lui Avram:

2-3: *„Iar Avram a răspuns: Stăpâne, Doamne, ce ai să-mi dai? Că iată eu am să mor fără copii şi cârmuitor în casa mea este Eliezer din Damasc. Apoi Avram a adăugat: de vreme ce nu mi-ai dat fii, iată sluga mea va fi moştenitor după mine!"*

Eliezer din Damasc era primul dintre slujitorii lui Avram; în caz că stăpânul murea fără urmaşi, acesta devenea moştenitor. Sfântul Chiril al Alexandriei crede că aici ar fi vorba despre Ismael, dar acela încă nu se născuse; redăm, totuşi, tâlcuirea sa: „Adică: să-mi fie mie deci cel născut din slujnica mea *fiu iubit*. Căci aceasta înseamnă *Damasc*. El se va socoti şi ca *ajutor şi sprijin de la Dumnezeu*. Fiindcă aceasta înseamnă *Eliezer*."[210]

4-8: *„Şi îndată s-a făcut cuvântul Domnului către el şi a zis: Nu te va moşteni acela, ci cel ce va răsări din coapsele tale, acela te va moşteni! Apoi l-a scos afară şi i-a zis: Priveşte la cer şi numără stelele, de le poţi număra! Atât de mulţi vor fi urmaşii tăi! Şi a crezut Avram pe Domnul şi i s-a socotit aceasta ca dreptate. Şi i-a zis iarăşi: Eu sunt Domnul, Care te-a scos din Ur al Caldeii, ca să-ţi dau pământul acesta de moştenire. Şi a zis Avram: Stăpâne Doamne, pe ce voi cunoaşte că-l voi moşteni?"*

E un nou progres. Avram „a săvârşit multe fapte mari, dar n-a fost numit prieten al lui Dumnezeu (se urmează unei versiuni diferite – n.n.) decât atunci când a crezut"[211]. La Avram, credinţa nu era despărţită de faptele bune: „Cel care se depărtează numai de fapta rea nu este drept dacă nu adaugă şi fapta bună şi cunoaşterea; să cunoască, adică, pentru care pricină trebuie să fugă

[210] *op. cit.*, III
[211] Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, V, 5

de unele fapte şi pentru care pricină să le facă pe altele."[212] Cunoaşterea e o virtute, iar dreptcredinciosul trebuie să urmeze pilda Sfinţilor care, „după ce se învrednicesc de descoperirile celor dumnezeieşti, caută raţiunile celor descoperite"[213].

9: *„Iar Domnul i-a zis: Găteşte-Mi o junincă de trei ani, o capră de trei ani, o turturică şi un pui de porumbel!"*

Sunt animalele socotite mai apoi curate de către evrei. „Dumnezeu i-a poruncit să fie de trei ani, să fie adică desăvârşite."[214] Sunt interesante simbolurile acestor animale, în spaţiul vechiului Orient. *Vaca* era socotită simbolul Pământului dătător de hrană, fiind legată şi de *laptele* cunoaşterii. *Berbecul* simboliza forţa originară şi refacerea ciclului vital. *Capra*, fiind capricioasă, arată gratuitatea darurilor imprevizibile ale Divinităţii. *Porumbelul* şi *turtureaua* reprezintă puritatea şi nevinovăţia.

10-11: *„Şi a luat Avram toate aceste animale, le-a tăiat în două şi a pus bucăţile una în faţa alteia; iar păsările nu le-a tăiat. Şi năvăleau păsările răpitoare asupra trupurilor, iar Avram le alunga."*

„Era socotit un semn nefavorabil şi dătător de griji zborul unor păsări necurate peste cele jertfite. Căci păsările carnivore sunt întotdeauna necurate."[215]

12: *„La asfinţitul soarelui, a căzut peste Avram somn greu şi iată l-a cuprins întuneric şi frică mare."*

Septuaginta are *ekstasis*, tradus prin *somn greu*. În extaz, aşadar, Avram e cuprins de teama resimţită de om la apropierea Divinităţii.

13-14: *„Atunci a zis Domnul către Avram: Să ştii bine că urmaşii tăi vor pribegi în pământ străin, unde vor fi robiţi şi apăsaţi patru sute de ani; dar pe neamul acela, căruia îi vor fi robi, îl voi judeca Eu şi după aceea ei vor ieşi să vină aici, cu*

[212] Clement Alexandrinul, *Stromate*, VI, 103, 2
[213] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, LIX
[214] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XXXVII, 2
[215] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, III

avere multă."

„Dumnezeu prezice că Israel va robi patru sute de ani în Egipt. În această prezicere, dacă se ia în considerare tot timpul de când a vorbit Dumnezeu, sunt mai mult de patru sute de ani; iar dacă se are în vedere numai timpul în care au robit, sunt mai puțin de patru sute de ani."[216]

15: *„Iar tu vei trece la părinții tăi în pace și vei fi îngropat la bătrâneți fericite."*

„N-a spus *vei muri*, ci *te vei duce*, ca și cum ar fi vorba de unul care pleacă, care se mută dintr-o țară în altă țară. (...) Nu vorbește de părinții cei după trup. Cum s-ar putea, când tatăl lui era necredincios? Că nu-i cu putință ca patriarhul cel credincios să se ducă în același loc cu el. (...) E vorba de drepți, de Avel, Noe, Enoh."[217]

16: *„Ei însă se vor întoarce aici, în al patrulea veac de oameni, căci nu s-a umplut încă măsura nelegiuirilor Amoreilor."*

Încă un indiciu al implicării divine în istorie, evenimentele fiind în funcție de faptele oamenilor, dar și ale neamurilor.

17: *„Iar după ce a asfințit soarele și s-a făcut întuneric, iată un fum ca dintr-un cuptor și pară de foc au trecut printre bucățile acelea."*

„Era obiceiul Haldeilor să însoțească jurământul cu trecerea printre animalele despicate și să zică făcând acestea: să fiu ca acestea! Deci Avram fiind Haldeu după neam și ieșind de curând dintre ei, Stăpânul tuturor i-a poruncit, ținând seama de aceasta, să facă jurământul după acest obicei. (...) După obiceiul Haldeilor, focul este chipul lui Dumnezeu, care împlinește jurământul."[218] Dumnezeu adevereşte legământul în chipul focului și al fumului, focul reprezentând purificarea și iluminarea, iar fumul, legătura dintre pământ și cer, sau rugile oamenilor.

[216] Sfântul Ioan Casian, *Despre întruparea Domnului*, XXIII, 1
[217] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XXXVII, 3
[218] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, III

18: *„În ziua aceea a încheiat Domnul legământ cu Avram, zicând: Urmașilor tăi voi da pământul acesta, de la râul Egiptului până la râul cel mare al Eufratului."*

„Pământul făgăduit lui Avram și urmașilor săi drept moștenire se întindea *de la râul Egiptului* (identificat de unii cu Nilul, iar de către alții cu pârâul El-Ariș, care are apă numai iarna și care curge prin partea de nord-vest a Peninsulei Sinai) *și până la râul cel mare al Eufratului*. Avem indicate aici, desigur, nu atât granițele exacte ale Țării Sfinte, cât mai ales zona în care se află ea amplasată."[219]

19-21: *„Voi da pe Chenei, pe Chenezei, pe Chedmonei, pe Hetei, pe Ferezei, pe Refaimi, pe Amorei, pe Canaanei, pe Hevei, pe Ghergheseiși pe Iebusei."*

Sunt enumerate aici neamurile peste care vor stăpâni urmașii lui Avram: *Cheneii* (= fierari), *Chenezeii* (= vânători), *Chedmoneii* (= poporul de la răsărit), *Heteii* (= îngroziți; uriași) sau hitiții, fondatorii celui de-al treilea mare imperiu oriental între 1900-1200 î.Hr., *Ferezeii* (= locuitorii câmpiei; călăreți), *Refaimii* (= uriași), *Amoreii* (= cei vorbitori), *Canaaneii* (= negustori; zeloși), *Ghergheseii* (= întorși din luptă), *Heveii* (= trăitori în corturi) și *Iebuseii* (= cei din loc întărit; cei ai zdrobirii), locuitorii cetății Iebus, viitorul Ierusalim.

Cap. 16, 1-3: *„Sarai însă, femeia lui Avram, nu-i năștea. Dar avea ea o slujnică egipteancă, al cărei nume era Agar. Atunci a zis Sarai către Avram: Iată m-a închis Domnul, ca să nu nasc. Intră dar la slujnica mea, poate vei dobândi copii de la ea! Și a ascultat Avram vorba Sarei. A luat deci Sarai, femeia lui Avram, pe Agar egipteanca, slujnica sa, la zece ani după venirea lui Avram în pământul Canaan, și a dat-o de femeie lui Avram, bărbatul său."*

„Mare e filosofia dreptului Avram! Avram nu s-ar fi gândit mai înainte la asta (...); dar acum a primit îndemnul Sarei și a ascultat-o îndată. Cu aceasta, Avram a arătat că nu mânat de

[219] AB, p. 70

patimă a primit să trăiască cu slujnica Sarei, ci ca să aibă moştenitor."[220]

Substituirea ce nouă ne poate părea stranie era conformă dreptului mesopotamian, după care o femeie sterilă putea da bărbatului ei o slujnică drept concubină, recunoscând ca ai săi copiii născuţi din această unire. Numele *Agar* (= locuire în străinătate; fugă) este arab, nu egiptean, dar ea va fi provenit din Egipt, unde era o importantă piaţă de sclavi; posibil să-i fi fost dăruită Sarei de Faraon, după ce a fost dusă în casa acestuia.

4: *„Şi a intrat acesta la Agar şi ea a zămislit; şi văzând că a zămislit, ea a început a dispreţui pe stăpâna sa."*

„Aşa e obiceiul slugilor! Dacă li se face un bine cât de mic, nu mai vor să rămână în hotarele lor, ci uită îndată în ce stare se află şi se grăbesc să fie nerecunoscătoare."[221] Posibil ca atitudinea Agarei să fi determinat pe unii autori de a-l privi cu asprime şi pe cel născut de ea. Calist Patriarhul face menţiunea că Hristos este „din neamul lui Avraam, ca Cel ce Se pogoară din acela. Dar nu s-a spus acelaşi lucru de Dumnezeu despre Ismael (că se vor binecuvânta în el toate neamurile – n.n.), căci acesta nu era fiul celei libere"[222]. Simbolitatea libertate-robie e des folosită de autorii bisericeşti, fără a înţelege de aici că ar fi vreun neam exclus de la mântuire.

5-6: *„Atunci a zis Sarai către Avram: Nedreptate mi se face de către tine. Eu ţi-am dat pe slujnica mea la sân, iar ea, văzând că a zămislit, a început să mă dispreţuiască. Dumnezeu să judece între mine şi între tine! Iar Avram a zis către Sarai: Iată, slujnica ta e în mâinile tale, fă cu ea ce-ţi place! Şi Sarai a necăjit-o şi ea a fugit de la faţa ei."*

Clement Alexandrinul dă un sens surprinzător răspunsului lui Avram: „Iubesc ştiinţa lumească şi pentru că este mai tânără şi pentru că este slujnica ta; dar cinstesc şi venerez ştiinţa

[220] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XXXVIII, 2
[221] *Ibid.*, XXXVIII, 4
[222] *op. cit.*, XXXVIII

ta ca pe o stăpână desăvârşită."[223] Cuvântul indică drumul de la Filosofie la Teologie, sau de la ştiinţa profană la Regina (Sarai) ştiinţelor. Acelaşi autor îndulceşte atitudinea Sarei: „a necăjit-o pe Agar, adică a înţelepţit-o, a sfătuit-o"[224]. Sfântul Ioan Gură de Aur, în schimb, e aspru cu toţi cei de condiţie joasă care nu-şi cunosc locul: „Pentru că a pedepsit-o pentru obrăznicia ei, slujnica a fugit. Acesta-i obiceiul slugilor! Când nu pot face ce vor, ci li se taie cele ce vor să săvârşească, îndată îşi părăsesc stăpânii şi o pornesc la fugă."[225]

7-11: *„Şi a găsit-o îngerul Domnului la un izvor de apă în pustiu, la izvorul de lângă calea ce duce spre Şur. Şi i-a zis îngerul Domnului: Agar, slujnica Saraii, de unde vii şi unde te duci? Iar ea a răspuns: Fug de la faţa Saraii, stăpâna mea. Şi îngerul Domnului i-a zis iarăşi: Întoarce-te la stăpâna ta şi supune-te sub mâna ei! Apoi i-a mai zis îngerul Domnului: Voi înmulţi pe urmaşii tăi foarte tare, încât nu se vor putea număra din pricina mulţimii. Iată, tu ai rămas grea – îi zice îngerul Domnului – şi vei naşte un fiu şi-i vei pune numele Ismael, pentru că a auzit Domnul suferinţa ta."*

În pustia *Şur* (= zid; fortăreaţă), Agar s-a oprit lângă un izvor. Pustia e o invitaţie la căutarea realităţii sub întinderea superficială, iar izvorul reprezintă sămânţa cerului. Angelofania e, astfel, potrivită cu locul în care se afla Agar. Prin înger, Dumnezeu a întors pe Agar la stăpâna sa şi a vestit-o că va avea un fiu, pe Ismael (= Dumnezeu aude), din care se va naşte un popor mare. Ismael şi urmaşii săi s-au adăugat arabilor care, ulterior, aveau să-l socotească drept părintele lor.

12: *„Acela va fi ca un asin sălbatic între oameni; mâinile lui vor fi asupra tuturor şi mâinile tuturor asupra lui, dar el va sta dârz în faţa tuturor fraţilor lui."*

Ismael va duce o viaţă aventuroasă şi rătăcitoare, nesu-

[223] *Stromate*, I, 31, 1
[224] *Ibid.*, I, 31, 2
[225] *op. cit.*, XXXVIII, 5

pus şi de nestrunit, plin de dârzenie. Sunt calităţi, adesea, şi ale arabilor. Sfântul Ioan Gură de Aur consideră că anghelofania s-a făcut mai mult pentru Avram[226]. Credem, însă, că Dumnezeu nu se descoperă oricui, având aici dovada că Agar, în ciuda unor căderi, nu era o oarecare, ci sufletul său căuta sincer pe Dumnezeu.

13-14: *„Şi a numit Agar pe Domnul, Cel ce-i grăise, cu numele acesta: Ata-El-Roi (care se tâlcuieşte: Tu eşti Dumnezeu atotvăzător), căci zicea ea: N-am văzut eu, oare, în faţă, pe Cel ce m-a văzut? De aceea se numeşte fântâna aceasta: Beer-Lahai-Roi (care se tâlcuieşte: Izvorul Celui viu, Care m-a văzut) şi se află între Cadeş şi Bered."*

Fântâna se află între *Cadeş* (= sfânt) şi *Bered* (= chemare), la 80 km sud de Beer-Şeba.

15-16: *„După aceea a născut Agar lui Avram un fiu şi Avram a pus fiului său, pe care i-l născuse Agar, numele Ismael. Avram însă era de optzeci şi şase de ani când i-a născut Agar pe Ismael."*

Ismael s-a născut la 11 ani după plecarea lui Avram din Haran.

Cap. 17, 1-5: *„Iar când era Avram de nouăzeci şi nouă de ani, i S-a arătat Domnul şi i-a zis: Eu sunt Dumnezeul cel Atotputernic; fă ce-i plăcut înaintea Mea şi fii fără prihană; şi voi încheia legământ cu tine şi te voi înmulţi foarte, foarte tare! Atunci a căzut Avram cu faţa la pământ, iar Dumnezeu a mai grăit şi a zis: Eu sunt şi iată care-i legământul Meu cu tine: vei fi tată a mulţime de popoare, şi nu te vei mai numi Avram, ci Avraam va fi numele tău, căci am să te fac tată a mulţime de popoare."*

Au trecut 24 de ani de la plecarea din Haran, dar credinţa patriarhului nu s-a stins! Acum, lui Avram îi este schimbat numele în *Abraham*, cum apare în textul ebraic, asemănător cu *abhamon* (= tată al unei mulţimi), sens care se dă şi noului nume.

[226] Cf. *op. cit.*, XXXVIII, 6

Sunt, într-adevăr, mai multe popoare care se trag din Avraam (israeliţii, ismaeliţii, edomiţii şi medianiţii), dar nu e vorba de o *mulţime*. Sfântul Chiril al Ierusalimului rezolvă problema: Avraam este tatăl Iudeilor, din pricina descendenţei trupeşti. Dar toţi cei ce cred în Înviere se fac fiii lui Avraam, aşa cum a crezut şi acela că trupul bătrân şi amorţit mai poate naşte copil."[227] Schimbarea numelui patriarhului e explicată de Clement Alexandrinul: „pentru că se ocupa cu filosofia înaltă a celor ce se petrec în văzduh şi cu filosofia superioară a celor ce se mişcă în cer, a fost numit Avram, care se tâlcuieşte: *tată care se îndeletniceşte cu cele de sus*. Mai târziu, a privit sus la cer şi a văzut acolo, cu duhul său, pe Fiul, după cum interpretează unii, sau înger slăvit, sau a cunoscut în alt chip pe Dumnezeu, superior creaţiei şi întregii ordini din lume; de aceea a primit în plus la numele său litera *a* – care înseamnă cunoaşterea unicului şi singurului Dumnezeu, şi s-a numit Avraam în loc de Avram; a ajuns, în loc de cercetător al naturii, înţelept şi iubitor de Dumnezeu. Cuvântul Avraam se traduce: *tată ales al sunetului*. Că cel ce a ajuns Cuvânt sună."[228]

6-8: *„Am să te înmulţesc foarte, foarte tare, şi am să ridic din tine popoare, şi regi se vor ridica din tine. Voi pune legământul Meu între Mine şi tine şi urmaşii tăi, din neam în neam, să fie legământ veşnic, aşa că Eu voi fi Dumnezeul tău şi al urmaşilor tăi de după tine. Şi-ţi voi da ţie şi urmaşilor tăi pământul în care pribegeşti acum ca străin, tot pământul Canaanului, ca moştenire veşnică, şi vă voi fi Dumnezeu."*

Făgăduinţa se referă îndeosebi la cei ce vor arăta aceeaşi credinţă cu cea a lui Avram; aceştia vor moşteni Împărăţia cerurilor, al cărei chip era Canaanul.

9-14: *„Apoi a mai zis Dumnezeu lui Avraam: Iar tu şi urmaşii tăi din neam în neam să păziţi legământul Meu. Iar legământul dintre Mine şi tine şi urmaşii tăi din neam în neam,*

[227] *Catehezele*, V, 6
[228] *Stromate, V, 8, 6-7*

pe care trebuie să-l păziți, este acesta: toți cei de parte bărbătească ai voștri să se taie împrejur. Să vă tăiați împrejur și acesta va fi semnul legământului dintre Mine și voi. În neamul vostru, tot pruncul de parte bărbătească, născut la voi în casă sau cumpărat cu bani de la alt neam, care nu-i din semința voastră, să se taie împrejur în ziua a opta. Numaidecât să fie tăiat împrejur cel născut în casa ta sau cel cumpărat cu argintul tău și legământul Meu va fi însemnat pe trupul vostru, ca legământ veșnic. Iar cel de parte bărbătească netăiat împrejur, care nu se va tăia împrejur, în ziua a opta, sufletul acela se va stârpi din poporul său, căci a călcat legământul Meu."

Circumcizia (ebr. *mula*, gr. *peritomi*) se întâlnește și la alte popoare, nu doar la evrei. Însă doar la evrei primește înțelesul de semn al legământului între Dumnezeu și popor. În Biserică, circumciziei îi ia locul Botezul. „Găsim în istoria celor vechi că nu numai egiptenii, ci și unii dintre arabi, etiopieni, și fenicieni au folosit tăierea împrejur față de ai lor. Ei socotesc că au motiv de a păstra ritualul fiindcă, spun ei, pornind de la începuturile trupului și sângelui, prin jertfirea unei părți neînsemnate a trupului, trebuie distruse cursele pe care demonii le întind împotriva neamului omenesc."[229] Botezul e curățirea în vederea zilei a opta; curățire necesară atât celui născut *în casă*, adică în Biserică, cât și *celui cumpărat cu arginți*, sau convertit în urma propovăduirii. Spiritualizată, circumcizia își capătă adevăratul sens: „Acesta este chip dat celor vechi despre omul nou, căruia S-a arătat în sfântul Lui trup Domnul Iisus Hristos, ca ceea ce e vechi și acoperă bărbatul să cadă și să se piardă."[230] Bărbatul lăuntric, sau sufletul ferm în credință, trebuie să îndepărteze acoperământul mort al păcatului și toată necurăția, pentru a intra în ziua a opta a veșnicei existențe fericite. Cum locul circumciziei a fost luat de Botez, Sfântul Vasile cel Mare mustră pe cei ce amână primirea acestuia: „Iudeul nu amâna tăierea împrejur din

[229] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, LXXII, 6
[230] Isaia Pustnicul, *op. cit.*, XXII

pricina amenințării; tu, însă, amâni tăierea împrejur cea nefăcută de mână omenească, care se săvârșește în Botez prin dezbrăcarea poftelor trupului!"[231] „Observă că tăierea împrejur s-a arătat de mai înainte ca chip al tăierii împrejur în duh și în adevăr. Căci se săvârșea în ziua a opta, în care Hristos a revenit la viață dintre morți și a fost timpul să ne împărtășim de Sfântul Duh și să primim tăierea împrejur în El, care nu supără trupul, ci curățește duhul, nu eliberându-ne de murdăriile trupești, ci vindecându-ne de bolile sufletești."[232]

15-16: *„După aceea a zis iarăși Dumnezeu către Avraam: Pe Sarai, femeia ta, să nu o mai numești Sarai, ci Sarra să-i fie numele. Și o voi binecuvânta și-ți voi da din ea un fiu; o voi binecuvânta și va fi mamă de popoare și regi peste popoare se vor ridica dintr-însa."*

Tot acum, Sarai primește numele *Sarra* (= mamă de popoare și regi) și se făgăduiește că ea va naște fiu.

17-18: *„Avraam a căzut atunci cu fața la pământ și a râs, zicând în sine: E cu putință oare să mai aibă fiu cel de o sută de ani? Și Sarra cea de nouăzeci de ani e cu putință oare să mai nască? Apoi a mai zis Avraam către Domnul: O, Doamne, măcar Ismael să trăiască înaintea Ta!"*

Avraam a râs, ceea ce se interpretează de regulă că *s-a bucurat*. Dar din cuvintele sale rezultă că uimirea sa cuprindea și îndoială, rugându-se pentru Ismael.

19-21: *„Iar Dumnezeu a răspuns lui Avraam: Adevărat, însăși Sarra, femeia ta, îți va naște un fiu și-i vei pune numele Isaac și Eu voi încheia cu el legământul Meu, legământ veșnic: să-i fiu Dumnezeu lui și urmașilor lui. Iată, te-am ascultat și pentru Ismael, și iată îl voi binecuvânta, îl voi crește și-l voi înmulți foarte, foarte tare; doisprezece voievozi se vor naște din el și voi face din el popor mare. Dar legământul Meu îl voi încheia cu Isaac, pe care-l va naște Sarra la anul pe vremea*

[231] *Omilii și cuvântări*, XIII, 2
[232] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, III

aceasta!"

E vestită naşterea lui *Isaac* (= râs; bucurie) şi rolul său deosebit în planul divin. Se făgăduieşte şi lui Ismael un viitor important, dar în plan lumesc, el fiind rodul calculului omenesc, în vreme ce Isaac se naşte din credinţă.

22-27: *„Încetând apoi Dumnezeu de a mai vorbi cu Avraam, S-a înălţat de la el. Atunci a luat Avraam pe Ismael, fiul său, pe toţi cei născuţi în casa sa, pe toţi cei cumpăraţi cu argintul său şi pe toţi oamenii de parte bărbătească din casa lui Avraam şi i-a tăiat împrejur, chiar în ziua aceea, cum îi poruncise Dumnezeu. Şi era Avraam de nouăzeci şi nouă de ani, când s-a tăiat împrejur. Iar Ismael, fiul său, era de treisprezece ani, când s-a tăiat împrejur. Avraam şi Ismael, fiul său, au fost tăiaţi împrejur în aceeaşi zi. Şi cu ei au fost tăiaţi împrejur toţi cei de parte bărbătească din casa lui Avraam, născuţi în casa lui sau cumpăraţi cu argint de la cei din alt neam."*

Împlinind de îndată porunca dumnezeiască, Avraam se va învrednici, la scurtă vreme, de o vedere şi mai înaltă.

Cap. 18, 1-2: *„Apoi Domnul S-a arătat iarăşi lui Avraam la stejarul Mamvri, într-o zi pe la amiază, când şedea el în uşa cortului său. Atunci ridicându-şi ochii săi, a privit şi iată trei Oameni stăteau înaintea lui; şi cum I-a văzut, a alergat din pragul cortului său în întâmpinarea Lor şi s-a închinat până la pământ."*

„Uită-mi-te aici la virtutea dreptului! Scriptura zice: *când stătea în uşa cortului.* Asta o făcea de dragul iubirii de străini. Că nici nu îngăduia să încredinţeze altuia din cei ai casei lui această vânătoare. Avea trei sute optsprezece slugi, era om bătrân, ajuns la adânci bătrâneţe – atinsese suta – şi stătea în uşă! El făcea lucrul acesta! Bătrâneţea nu-i era o piedică, nu se gândea la odihna lui, nu se gândea să stea înăuntru, aşezat în pat, ci şedea în uşă!"[233] Sufletul curat recunoaşte apropierea lui Dumnezeu: „Dumnezeu a fost văzut ca un om de către Avraam, şezând la stejarul Mamvri, unde I s-a şi închinat îndată până la pământ, cu toate că ochii lui vedeau doar om. Dar I s-a închinat totodată ca unui Dumnezeu şi s-a rugat înaintea Lui ca unui Domn."[234] Totuşi, închinarea până la pământ era un gest de politeţe obişnuit în Orient, astfel că nu putem trage doar de aici concluzia că Avraam a ştiut de la început Cui se închină. Sfântul Maxim Mărturisitorul consideră că principala virtute a lui Avraam a fost iubirea sa de oameni, prin aceasta dobândind harul iluminării şi cunoaşterea unicului Dumnezeu ca Treime de Persoane: „Avraam s-a învrednicit ca om să vadă pe Dumnezeu şi să-L primească, călătorind împreună cu raţiunea desăvârşită prin iubirea de oameni. S-a înălţat spre El, părăsind particularitatea celor divizaţi şi care divide, nemaisocotind pe celălalt om ca pe altul decât pe sine, cunoscând pe toţi ca pe unul şi pe unul ca pe toţi."[235] Prin iubire, Avraam pătrunde taina Treimii Celei deofiinţă şi a relaţiei iubitoare între Persoanele dumnezeieşti. De aceea, deşi i s-au arătat trei Oameni, Le aduce o singură închinare.

3-5: *„Şi a zis Avraam: Doamne, de am aflat har înaintea Ta, nu ocoli pe robul Tău. Se va aduce apă să Vă spălaţi picioarele şi să Vă odihniţi sub acest copac. Şi voi aduce pâine şi veţi mânca, apoi Vă veţi duce în drumul Vostru, întrucât treceţi pe la robul Vostru!"*

„Să spună: *dacă am aflat har înaintea Ta*, acesta-i lucru de minune. Tu îmi faci un har că vii în casa mea, nu-ţi fac eu harul acesta! – îi spune Avraam. Aceasta-i adevărata iubire de străini! Cel care primeşte pe un străin cu dragă inimă, primeşte mai mult decât dă."[236] Sfântul Dionisie Areopagitul, văzând trei îngeri în Oaspeţii lui Avraam, comentează astfel momentul spălării picioarelor: „neacoperirea şi lipsa tălpilor arată desfacerea, nelegarea, starea nereţinută, curăţia de orice adaos din afară şi asemăna-

[233] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XLI, 3

[234] Eusebiu de Cezareea, *op. cit.*, I, 2, 7

[235] *Epistole*, II

[236] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XLI, 4

rea cea mai mare cu putință cu simplitatea dumnezeiască"[237]. Sfântul Ambrozie sfătuiește: „Primiți cu plăcere să fiți gazde. Prin găzduire sfântul Avraam a aflat har. Găzduind pe Domnul, Sarra a meritat să aibă un fiu, deși la o înaintată bătrânețe"[238].

5b-8: *„Zis-au Aceia: Fă precum ai zis! După aceea a alergat Avraam în cort la Sarra și i-a zis: Frământă degrabă trei măsuri de făină bună și fă azime! Apoi Avraam a dat fuga la cireadă, a luat un vițel tânăr și gras și l-a dat slugii, care l-a gătit degrabă. Și a luat Avraam unt, lapte și vițelul cel gătit și le-a pus înaintea Lor și pe când Ei mâncau a stat și el alături de Ei sub copac."*

Am mai vorbit despre simbolistica vitei; laptele e simbol al vieții veșnice și al cunoașterii supreme, iar untul e concentrat de forțe vitale și revărsare de binefaceri spirituale și materiale. Chiar dacă Legea va opri ulterior alăturarea cărnii produselor lactate, Dumnezeu nu respinge bucatele oferite de Avraam. Nu ne putem explica cum va fi „mâncat" Dumnezeu, căci El nu are nevoie de hrană. Cert e că acceptă darurile patriarhului.

9-11: *„Și l-au întrebat Oamenii aceia: Unde este Sarra, femeia ta? Iar el, răspunzând, a zis: Iată, în cort! Zis-a Unul: Iată, la anul pe vremea asta am să vin iar pe la tine și Sarra, femeia ta, va avea un fiu. Iar Sarra a auzit din ușa cortului, de la spatele lui. Avraam și Sarra însă erau bătrâni, înaintați în vârstă, și Sarra nu mai era în stare să zămislească."*

Origen crede a fi evidențiată aici înțelepciunea lui Avraam: „Nici Matusalem, nici Noe, n-au fost numiți bătrâni, ci doar Avraam."[239] Totuși, intenția autorului biblic a fost de a sublinia minunea ce avea să se petreacă. Sarrei, care a fost întotdeauna stearpă, i se mai adăugau acum și neputințele bătrâneții.

12-15: *„Și a râs Sarra în sine și și-a zis: Să mai am eu oare această mângâiere acum, când am îmbătrânit și când e bătrân și stăpânul meu? Atunci a zis Domnul către Avraam: Pentru ce a râs Sarra în sine și a zis: Oare cu adevărat voi naște, bătrână cum sunt? Este oare ceva cu neputință la Dumnezeu? La anul pe vremea aceasta am să vin pe la tine și Sarra va avea un fiu! Iar Sarra a tăgăduit, zicând: N-am râs; căci se înspăimântase. Acela însă i-a zis: Ba ai râs!"*

Sfântul Vasile cel Mare caută să elimine îndoiala Sarrei: „este un lucru obișnuit Scripturii de a numi râs adesea bucuria sufletului și dispoziția senină pe care o provoacă lucrurile bune"[240]. Odată vestită nașterea lui Isaac, Clement Alexandrinul o compară cu nașterea lui Ismael: „Înțelepciunea, care locuia cu cel credincios – că Avraam a fost socotit credincios și drept – încă era stearpă și fără copii în acel timp și, pentru că nu se născuse fruct virtuos, a cerut pe bună dreptate soțului ei, care propășea în virtute pe vremea aceea, să se unească mai întâi cu știința lumească – că Egiptul interpretat alegoric înseamnă lume – iar după aceea să se apropie de ea, (...) ca să nască pe Isaac (bucurie duhovnicească – n.n.)"[241].

16: *„Apoi S-au sculat Oamenii aceia de acolo și S-au îndreptat spre Sodoma și Gomora și s-a dus și Avraam cu Ei, ca să-I petreacă."*

Însoțirea oaspeților la plecare făcea, și ea, parte din codul ospitalității orientale.

17-19: *„Domnul însă a zis: Tăinui-voi Eu oare de Avraam, sluga Mea, ceea ce voiesc să fac? Din Avraam cu adevărat se va ridica un popor mare și tare și printr-însul se vor binecuvânta toate neamurile pământului, că le-am ales, ca să învețe pe fiii și casa sa după sine să umble în calea Domnului și să facă judecată și dreptate; pentru ca să aducă Domnul asupra lui Avraam toate câte i-a făgăduit."*

Din nou e afirmată, cu mai multă claritate, universalitatea mântuirii.

---

[237] *op. cit.*, XIII, 3
[238] *Scrisori*, LXIII, 105
[239] *Omilii la Iosua*, XVI, I
[240] *Regulile mari*, XVII, 1
[241] *Stromate*, I, 30, 4

20: *„Zis-a deci Domnul: Strigarea Sodomei şi Gomorei e mare şi păcatul lor e cumplit de greu."*

Era vorba, aşadar, despre păcate strigătoare la cer. „Bine a zis, că păcatele au în ele strigăte. Fără îndoială că strigătul păcătoşilor este mare, că se urcă de la pământ la cer."[242]

21: *„Pogorâ-Mă-voi să văd dacă faptele lor sunt cu adevărat aşa cum s-a suit până la Mine strigarea împotriva lor, iar de nu, să ştiu."*

„Se mută, oare, Dumnezeul universului din loc în loc? Nu, Doamne, fereşte! Nu vrea să spună asta! Ci, (...) prin aceste cuvinte nepotrivite, Dumnezeu vrea să ne înveţe că trebuie să fim cu mare luare-aminte când judecăm pe cineva. Să nu-i osândim pe păcătoşi din auzite şi nici să pronunţăm sentinţă fără dovezi!"[243]

22-25: *„De acolo doi din Oamenii aceia, plecând, S-au îndreptat spre Sodoma, în vreme ce Avraam stătea încă înaintea Domnului. Şi apropiindu-se Avraam, a zis: Pierde-vei, oare, pe cel drept ca şi pe cel păcătos, încât să se întâmple celui drept ce se întâmplă celui nelegiuit? Poate în cetatea aceea să fie cincizeci de drepţi: pierde-i-vei, oare, şi nu vei cruţa tot locul acela pentru cei cincizeci de drepţi, de se vor afla în cetate? Nu se poate ca Tu să faci una ca asta şi să pierzi pe cel drept ca şi pe cel fără de lege şi să se întâmple celui drept ce se întâmplă celui necredincios! Departe de Tine una ca asta! Judecătorul a tot pământul va face, oare, nedreptate?"*

E afirmată clar puterea de mijlocire a sfinţilor. E uimitoare insistenţa patriarhului: „Ce îndrăznire la dreptul Avraam! Dar, mai bine zis, ce suflet milos! Ameţit de beţia milei, nici nu ştie ce spune."[244]

26-33: *„Zis-a Domnul: De se vor găsi în cetatea Sodomei cincizeci de drepţi, voi cruţa pentru ei toată cetatea şi tot locul acela. Şi răspunzând Avraam a zis: Iată, cutez să vorbesc Stăpânului meu, eu, care sunt pulbere şi cenuşă! Poate că lipsesc cinci din cincizeci de drepţi; poate să fie numai patruzeci şi cinci; pentru lipsa a cinci pierde-vei, oare, toată cetatea? Zis-a Domnul: Nu o voi pierde de voi găsi acolo patruzeci şi cinci de drepţi. Şi a adăugat Avraam să grăiască Domnului şi a zis: Dar de se vor găsi acolo numai patruzeci de drepţi? Şi Domnul a zis: Nu o voi pierde pentru cei patruzeci! Şi a zis iarăşi Avraam: Să nu Se mânie Stăpânul meu de voi mai grăi: Dar de se vor găsi acolo numai treizeci de drepţi? Zis-a Domnul: Nu o voi pierde de voi găsi acolo treizeci. Şi a zis Avraam: Iată, mai cutez să vorbesc Stăpânului meu! Poate că se vor găsi acolo numai douăzeci de drepţi. Răspuns-a Domnul: Nu o voi pierde pentru cei douăzeci. Şi a mai zis Avraam: Să nu Se mânie Stăpânul meu de voi mai grăi încă o dată: Dar de se vor găsi acolo numai zece drepţi? Iar Domnul i-a zis: Pentru cei zece nu o voi pierde. Şi terminând Domnul de a mai grăi cu Avraam, S-a dus, iar Avraam s-a întors la locul său."*

Sfinţii se roagă cu multă stăruinţă pentru noi, dar e nevoie şi de efortul şi consimţirea noastră pentru a ne folosi de rugăciunile lor. Altfel, rugăciunea va folosi doar celui ce o rosteşte.

E interesantă mărturisirea lui Avraam, provocată de apropierea lui Dumnezeu: *Iată, cutez să vorbesc Stăpânului meu, eu care sunt pulbere şi cenuşă. Biblia 1688* are *pământ şi cenuşă.* „Iată, aşa sunt sfinţii: cu cât se apropie de Dumnezeu, cu atât se văd pe ei mai păcătoşi"[245], spre deosebire de „cel ce nu a câştigat încă cunoştinţa dumnezeiască – ce se agoniseşte prin dragoste – (şi care) cugetă lucru mare despre cele săvârşite de el"[246]. Apropierea de Dumnezeu e întotdeauna covârşitoare: „copleşiţi de slava Lui neapropiată, unii îşi plângeau nevrednicia lor (Isaia 6, 5), alţii se socoteau şi se numeau pe ei pământ şi ţărână"[247]. De observat că Avraam „n-a spus numai *pământ* şi a tăcut, ca să nu se

[242] Salvianus, *op. cit.*, I, 8
[243] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XLII, 3
[244] *Ibid.*, XLII, 4

[245] Ava Dorotei, *op. cit.*, II, 9
[246] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, XLVII
[247] Calist Catafygiotul, *Despre viaţa contemplativă*, LXXVI

intituleze numai una din stihiile de temelie ale lumii, ci a adăugat şi *cenuşă*, ca să arate că este pieritor şi supus putreziciunii"[248].

Cuvintele lui Avraam ne privesc şi pe noi: „Şi aşa privind în mod simplu, prin tăcere, în abisul celor nepătrunse, vom cunoaşte puţinătatea noastră, fiind învăţaţi în chip tainic prin cuvintele Duhului cum, fiind pământ şi cenuşă, suntem făcuţi părtaşi ai slavei dumnezeieşti prin harul Celui ce a binevoit, şi puţinătatea noastră vrednică de disprețuit prin fire se preface în mare fericire."[249] Îndată ce părăsim smerenia, tăiem legătura noastră cu Dumnezeu şi cu semenii. „Dar dacă ne socotim pământ şi cenuşă, ca Avraam şi Iov (Iov 42, 6), nu vom fi în veac jefuiţi, ci vom avea pururea ce să dăm şi altora."[250]

9. Sodoma şi Gomora (19, 1 – 38)

Anunţată în capitolul 18 al Facerii, nimicirea cetăţilor Sodoma şi Gomora e relatată în capitolul imediat următor. „Sodoma şi Gomora au fost, se presupune, devastate prin anii 1900 î.Hr., de un cutremur în marea falie ce include zona Mării Moarte, o fisură extinzându-se din valea râului Iordan, în Israelul de azi, până la râul Zambezi, din Africa de est."[251] Dacă acceptăm că Avraam a trăit în secolul XVIII î.Hr., înseamnă că şi cataclismul s-a petrecut mai târziu decât propune autorul citat. După Strabon (*Geografia* XVI, 764), cetăţile au fost nimicite de un cutremur de pământ, însoţit de o erupţie vulcanică. Pe locul zonei calamitate s-a extins Marea Moartă, mult mai redusă până atunci. Marea Moartă e, de fapt, un lac lung de 85 km şi lat de 17 km, având o altitudine de –392 m sub nivelul Mării Mediterane. Vântul nu reuşeşte niciodată să încreţească aceste ape, în care nu poate trăi nici o vietate.

---

[248] Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, VI, 3
[249] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Epistole,* XII i
[250] Sfântul Varsanufie, *op. cit.*, 62
[251] Constantin Daniel, *Pe urmele vechilor civilizaţii*, Ed. Sport-Turism, Bucureşti, 1987, p. 72

Zona a fost deosebit de bogată înainte de cataclism, ceea ce a dus la o viaţă de lux şi, în plus, la suspiciune faţă de orice străin. Oricum, e o strânsă legătură între bogăţia cetăţilor şi patimile cărora s-au robit locuitorii lor.

Sodoma înseamnă *locul pietrei de var* (aici erau, de fapt, importante zăcăminte de smoală) sau *mulţime zgomotoasă* (lipsită de liniştea vieţuirii cuviincioase). *Gomora* se traduce prin *scufundare* (s-a dovedit a fi o premoniţie) sau *răscoala poporului* (înţelegând, după evenimente, pe cei ce s-au răzvrătit împotriva Creatorului). Scriptura vorbeşte mai mult despre Sodoma, ce pare să fi deţinut primatul în răutate. Totodată, va fi subliniată virtutea lui Lot care, între timp, a progresat în apropierea de Dumnezeu.

Cap. 19, 1-3: *„Cei doi Îngeri au ajuns la Sodoma seara, iar Lot şedea la poarta Sodomei. Şi văzându-I, Lot s-a sculat înaintea Lor şi s-a plecat cu faţa până la pământ şi a zis: Stăpânii mei, abateţi-Vă pe la casa slugii Voastre, ca să rămâneţi acolo; spălaţi-Vă picioarele, iar dimineaţă, sculându-Vă, Vă veţi duce în drumul Vostru! Ei însă au zis: Nu, ci vom rămâne în uliţă. Iar el I-a rugat stăruitor şi S-au abătut pe la el şi au intrat în casa lui. Atunci el Le-a gătit mâncare, Le-a copt azime şi au mâncat."*

Lot stătea în *poartă*, loc intermediar, trecere între două lumi şi invitaţie către un alt tărâm. Dar lui nu i se mai arată trei Oameni, sau Îngeri, ca lui Avraam, ci doar doi, fără ca Scriptura să indice motivul pentru care nu a mai venit şi al treilea. Sfântul Maxim Mărturisitorul are următoarea explicaţie: „Arătându-Se lui Avram, care era desăvârşit în cunoştinţă, Dumnezeu l-a învăţat că în raţiunea unităţii se cuprinde raţiunea imaterială a Treimii. Aceasta pentru faptul că Avraam ieşise cu mintea total din materie şi din formele ei. De aceea i S-a arătat ca trei şi i-a vorbit ca unul. Iar lui Lot, care nu-şi curăţise încă mintea de compoziţia corpurilor, ci atârna încă de icoana corpurilor alcătuite din materie şi formă şi credea că Dumnezeu este numai Făcătorul lumii văzute, i S-a descoperit în chip de doi-

me, nu de treime, indicând prin formele în care s-a îmbrăcat că mintea pe care voieşte să o înveţe încă n-a ieşit din materie şi formă."[252] Îngerii acceptă invitaţia doar la insistenţele dreptului. „Îngerii trimişi la el au refuzat să intre în casa lui, ca să afli cât de mare era iubirea de străini a dreptului Lot."[253]

4-5: *„Dar mai înainte de a Se culca Ei, sodomenii, locuitorii cetăţii Sodoma, tot poporul din toate marginile, de la tânăr până la bătrân, au înconjurat casa şi au chemat afară pe Lot şi au zis către el: unde sunt Oamenii, care au intrat ca să mâie la tine? Scoate-I, ca să-I cunoaştem!"*

E folosit aici un eufemism, prin *a-i cunoaşte* înţelegându-se relaţiile trupeşti. Alte ediţii ale Bibliei (1688, 1914) sunt mai explicite. Părinţii care comentează acest pasaj nu sunt uimiţi atât de răutatea sodomenilor, cât de statornicia în virtute a lui Lot, deşi trăia în asemenea climat. „Să nu trecem cu uşurinţă peste aceste cuvinte, nici să vedem în ele numai nebunia lipsită de iertare a sodomiţilor, ci să ne gândim şi la aceea că dreptul Lot locuia în mijlocul unor fiare atât de sălbatice, şi totuşi a strălucit şi s-a arătat atât de viguros că a putut îndura nelegiuirea lor, că n-a fugit din cetate, că a mai putut sta de vorbă cu ei."[254] „Lot în Sodoma, în timp ce se învârtea în mare impietate, nelegiuire şi nedreptate, şi-a păstrat virtutea întreagă, fără să fie abătută într-o parte de ispitele rele."[255]

6-8: *„Şi a ieşit Lot la ei dinaintea uşii şi, închizând uşa după dânsul, a zis către ei: Nu, fraţii mei, să nu faceţi nici un rău. Am eu două fete, care n-au cunoscut încă bărbat; mai degrabă vi le scot pe acelea, să faceţi cu ele ce veţi vrea, numai Oamenilor acelora să nu Le faceţi nimic, de vreme ce au intrat Ei sub acoperişul casei mele!"*

„Cât de mare este virtutea dreptului! Virtutea aceasta a fost mai mare decât virtutea iubirii de străini. Cine ar putea

[252] *Răspunsuri către Talasie*, XXVIII
[253] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XLIII, 2
[254] *Ibid.*, XLIII, 3
[255] Sfântul Vasile cel Mare, *Constituţiile ascetice*, XXI, 3

vorbi după vrednicie de dragostea dreptului acestuia, care nu şi-a cruţat nici fetele sale, numai ca să poată cinsti pe străini şi ca să-i scape din mâinile nelegiuite ale sodomiţilor."[256]

9: *„Iar ei au zis către el: Pleacă de aici! Eşti un venetic şi acum faci pe judecătorul? Mai rău decât Acelora îţi vom face! Şi repezindu-se spre Lot, se apropiară să spargă uşa."*

„Ce beţie cumplită! Ce mare nebunie! Aşa e pofta asta rea şi neînfrânată! Când pune stăpânire pe cuget, nu-l mai lasă să vadă ce trebuie, ci lucrează pe toate ca şi cum ar fi în întuneric, într-o luptă pe vreme de noapte."[257]

10-11: *„Atunci Oamenii aceia, care găzduiau în casa lui Lot, întinzându-Şi mâinile, au tras pe Lot în casă la Ei şi au încuiat uşa; iar pe oamenii care erau la uşa casei i-au lovit cu orbire de la mic până la mare, încât în zadar se chinuiau să găsească uşa."*

Profetul Iezechiel (14, 39) arată că păcatele sodomiţilor au fost mândria, îmbuibarea şi trândăvia, păcate capitale, de la care se alunecă în altele, mai grele. „Sodomiţii, din pricina luxului lor, au alunecat spre desfrânare; săvârşeau fără teamă adultere şi erau îndrăgostiţi nebuneşte de tineri."[258] Orbirea sodomenilor se adaugă în chip firesc orbirii în care căzuseră de bună voie. „Pentru că li se orbise ochiul minţii, de aceea li s-a orbit şi vederea, ca să afle că nu-s de nici un folos ochii trupeşti, dacă sunt oarbe privirile minţii. (...) N-au orbit numai, ci au pierdut şi puterea trupului lor. Li s-a slăbit puterea trupului, pentru că li se slăbise cea mai însemnată parte, sufletul."[259] E orb cel ce nu vede lumina ce iradiază din semeni, ci îi socoteşte pe toţi obiecte menite a-i satisface poftele.

12-13: *„Apoi au zis cei doi Oameni către Lot: Ai tu pe cineva din ai tăi aici? De ai fii, sau fiice, sau gineri, sau pe oricine altul în cetate, scoate-l din locul acesta, că Noi avem să*

[256] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XLIII, 3
[257] *Ibid.*, XLIII, 5
[258] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, III, 44, 1
[259] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XLIII, 5

pierdem locul acesta, pentru că strigarea împotriva lor s-a suit înaintea Domnului şi Domnul Ne-a trimis să-l pierdem."

„Dumnezeu miluieşte şi pe cei nevrednici pentru cei vrednici."[260]

14: *„Atunci a ieşit Lot şi a grăit cu ginerii săi, care luaseră pe fetele lui, şi le-a zis: Sculaţi-vă şi ieşiţi din locul acesta, că va să piardă Domnul cetatea! Ginerilor însă li s-a părut că el glumeşte"*

Ginerii sau, mai degrabă, logodnicii fetelor lui Lot (căci ele încă nu cunoscuseră bărbat), n-au luat în seamă ameninţarea. „Iată că şi ei erau din acelaşi aluat rău! Dumnezeu, vrând să-l scape repede de înrudirea cu ei, nici n-a îngăduit să se amestece aceia cu fetele dreptului, ci i-a luat din lume mai înainte şi pe ei, împreună cu cei răi."[261]

15-17: *„Iar în revărsatul zorilor grăbeau Îngerii pe Lot, zicând: Scoală, ia-ţi femeia şi pe cele două fete ale tale, pe care le ai, şi ieşi, ca să nu pieri şi tu pentru nedreptăţile cetăţii! Dar fiindcă el zăbovea, Îngerii, din mila Domnului către el, l-au apucat de mână pe el şi pe femeia lui şi pe cele două fete ale lui şi, scoţându-l afară, unul din Ei a zis: Mântuieşte-ţi sufletul tău! Să nu te uiţi înapoi, nici să te opreşti în câmp, ci fugi în munte, ca să nu pieri cu ei."*

Muntele, faţă de câmpie, e simbolul transcendenţei, al întâlnirii dintre cer şi pământ, locul cel mai înalt al ascensiunii omului. Lui Lot i s-a cerut desprinderea totală de Sodoma. „Nu e de nici un folos celor ce s-au desfăcut de lucruri ca să fie ciocăniţi din toate părţile de veştile despre ele şi, după ce au părăsit cetatea faptelor lumeşti, să se aşeze în poartă ca Lot, rămânând plini de zgomotul de acolo."[262]

18-23: *„Iar Lot a zis către Dânşii: Nu, Stăpâne! Iată sluga Ta a aflat bunăvoinţă înaintea Ta şi Tu ai făcut milă mare*

[260] Sfântul Varsanufie, *op. cit.*, 798
[261] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XLIII, 6
[262] Nil Ascetul, *op. cit.*, XLVII

cu mine, mântuindu-mi viaţa; dar nu voi putea să fug până în munte, ca să nu mă ajungă primejdia şi să nu mor. Iată cetatea aceasta este mai aproape; să fug acolo şi să mă izbăvesc. Ea e mică şi-mi voi scăpa acolo viaţa prin Tine! Şi i-a zis Îngerul: Iată, îţi cinstesc faţa şi-ţi împlinesc acest cuvânt, să nu pierd cetatea despre care grăieşti. Grăbeşte dar şi fugi acolo; că nu pot să fac nimic până nu vei ajunge tu acolo! De aceea s-a şi numit cetatea aceea Ţoar. Când s-a ridicat soarele deasupra pământului, a intrat Lot în Ţoar."

Lot cere să i se îngăduie un refugiu mai lesne de atins, arătând o cetate numită, de atunci, *Ţoar* (= mic; neînsemnat); înainte, cetatea se numea Bela şi aflăm despre ea că ar fi fost nimicită, dacă nu-l adăpostea pe Lot. Singur Ţoarul e cruţat dintre cetăţile pactului Pentapolis. Istoria aceasta e pildă şi pentru noi, de a ne începe suişul cu cele uşoare. „Căci nu poate ajunge cineva uşor la vieţuirea înaltă, nici nu se poate depărta de patimile care au crescut împreună cu el, ci va scăpa de ele cu încetul, dacă stăruie în râvna pentru cele bune şi în silinţele de la început; dar nu va ajunge dintr-o dată la înălţime sau departe."[263] Lot a scăpat într-o cetate, simbol al adâncului inimii, loc al comunicării între sufletul omului şi Dumnezeu.

24-25: *„Atunci Domnul a slobozit peste Sodoma şi Gomora ploaie de pucioasă şi foc din cer de la Domnul şi a stricat cetăţile acestea, toate împrejurimile lor, pe toţi locuitorii cetăţilor şi toate plantele ţinutului aceluia."*

Dumnezeu este îndelung răbdător, dar şi Judecător drept. „A fost milă faptul că a amânat atâta timp pedeapsa şi justiţie că până la urmă a pedepsit-o."[264] Pedeapsa prin foc a fost cerută de însăşi natura păcatului săvârşit. Cei ce au ars „au dat pildă clară că focul este rodul desfrânării"[265]. Desfrânatul e mistuit, în chiar trupul său, de un foc nestins.

[263] Sfântul Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, I
[264] Salvianus, *op. cit.*, I, 8
[265] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, II, 89, 3

Patru au fost cetățile distruse, chiar dacă Scriptura amintește doar pe cele mai însemnate. „După tradiție, partea sudică a Mării Moarte era înainte un șes desfătător, în care se aflau amplasate cetățile Sodoma, Gomora, Adma și Țeboim. Pentru fărădelegile celor care viețuiau acolo, Dumnezeu i-a potopit împreună cu așezările lor, slobozind asupra lor pucioasă și foc din cer. Datorită acestui fapt s-au aprins și substanțele rășinoase care existau din abundență în subsol și, arzând acestea, locul s-a surpat, apărând ca un adevărat abis, care s-a umplut cu apa Mării Moarte, care avea până atunci o întindere mult mai mică."[266]

26: *„Femeia lui Lot, însă, s-a uitat înapoi și s-a prefăcut în stâlp de sare."*

Până azi, o figurină din rocă de sare e numită de către localnici *Soția lui Lot*, fiind situată pe coasta apuseană a Mării Moarte, în Muntele Usdum. Purtând de regulă conotații pozitive, *sarea* poate însemna și ariditate. „Am primit în scris că femeia aceea a fost prefăcută în piatră, pentru că iubea Sodoma; că sodomenii nu credeau în Dumnezeu; iar cei care nu cred în Dumnezeu sunt îngrețoșați la inimă și fără judecată."[267] „Dumnezeu privește chiar gândurile noastre. Că a lăsat fără de simțire pe femeia lui Lot numai că s-a întors de buna sa voie spre răutatea cea lumească; a prefăcut-o în piatră sărată, a încremenit-o, ca să nu meargă mai departe; n-a făcut-o statuie fără de interes și fără de rost, ci în stare să îmbunătățească și să deștepte pe omul care știe să privească lucrurile în chip duhovnicesc."[268] „Cel care a auzit odată pentru totdeauna vestea cea bună, în clipa în care a cunoscut adevărul, să nu se mai întoarcă înapoi ca femeia lui Lot, nici la viața de mai înainte, de care era legat prin simțuri, și nici să mai alerge iarăși la erezii."[269] „Nu e, așadar, de nici un folos a se lepăda de lucruri cei ce nu stăruie în aceas-

[266] AB, p. 82
[267] Clement Alexandrinul, *Cuvânt de îndemn către elini*, 103, 4
[268] Id., *Stromate*, II, 61, 4
[269] *Ibid.*, VII, 93, 4

tă judecată, ci se întorc necontenit spre cele părăsite, vădindu-și dragostea față de ele, ca femeia lui Lot."[270] „Nu picioarele tale, ci obiceiurile tale să n-o ia înapoi. (...) Urcând, mergi drept înainte, căci înapoi nu există siguranță. În sus e calea, în jos prăpastia. Este greu de urcat și primejdios de coborât."[271] Sfântul Ioan Scărarul îndeamnă: „Să ne sârguim să urmăm nu pilda soției lui Lot, ci pe a lui Lot însuși. Căci sufletul, întorcându-se de unde a ieșit, se va strica asemenea sării și va rămâne nemișcat (nelucrător)."[272] „Mintea slabă și nebărbătească, al cărei tip e femeia, se face tot mai netrebnică prin întoarcerile la păcat. Căci aceasta cred că o arată prefacerea în stâlp de sare, care e simbolul simțirii ce se usucă și al minții ce tinde să se întoarcă la idioție și a ajuns până la ultima nesimțire."[273] „N-a fost mântuit Lot și cu fetele lui pentru că au fugit în munte? Femeia lui însă s-a prefăcut în stâlp de sare, fiind făcută de rușine pentru vecie, pentru că a mai păstrat în sufletul ei dorințele cele rele de a se întoarce la viața ei trecută. Ai grijă de tine însuți, nu te mai întoarce la cele ce ai lăsat! Dimpotrivă, fugi în munte, la Iisus Hristos, la piatra cea tăiată fără ajutorul mâinilor (Daniel 2, 34-35), care a umplut toată lumea."[274]

27-29: *„Iar Avraam s-a sculat dis-de-dimineață și s-a dus la locul unde stătuse înaintea Domnului și, căutând spre Sodoma și Gomora și spre toate împrejurimile lor, a văzut ridicându-se de la pământ fumegare, ca fumul dintr-un cuptor. Dar, când a stricat Dumnezeu toate cetățile din părțile acelea, și-a adus aminte Dumnezeu de Avraam și a scos pe Lot afară din prăpădul cu care a stricat Dumnezeu cetățile, unde trăia Lot."*

Din nou e subliniată puterea rugăciunilor drepților pentru ceilalți.

[270] Nil Ascetul, *op. cit.*, LIII
[271] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, XXIX, 21
[272] *Scara*, III, 13
[273] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, I
[274] *Ibid.*

30: *„Apoi a ieşit Lot din Ţoar şi s-a aşezat în munte, împreună cu cele două fete ale sale, căci se temea să locuiască în Ţoar, şi a locuit într-o peşteră, împreună cu cele două fete ale sale."*

Cum i se ceruse să urce în munte, Lot se aştepta ca şi Ţoarul să fie nimicit, motiv pentru care s-a retras într-o peşteră. Tip al uterului matern, peştera e legată de origini, renaştere şi iniţiere.

31-36: *„Atunci a zis fata cea mare către cea mai mică: Tatăl nostru e bătrân şi nu-i nimeni în ţinutul acesta, care să intre la noi, cum e obiceiul pământului. Haidem dar să îmbătăm pe tatăl nostru cu vin şi să ne culcăm cu el şi să ne ridicăm urmaşi dintr-însul! Şi au îmbătat pe tatăl lor cu vin în noaptea aceea; şi în noaptea aceea, intrând fata cea mai în vârstă, a dormit cu tatăl ei şi acesta n-a simţit când s-a culcat şi când s-a sculat ea. Iar a doua zi a zis cea mai în vârstă către cea mai tânără: Iată, eu am dormit astă-noapte cu tatăl meu; să-l îmbătăm cu vin şi în noaptea aceasta şi să intri şi tu să dormi cu el ca să ne ridicăm urmaşi din tatăl nostru! Şi l-au îmbătat cu vin şi în noaptea aceea şi a intrat şi cea mai mică şi a dormit cu el; şi el n-a ştiut când s-a culcat ea, nici când s-a sculat ea. Şi au rămas amândouă fetele lui Lot grele de la tatăl lor."*

Fiicele lui Lot, socotind că doar ei trei au mai rămas în viaţă din neamul lor, căci nu cunoşteau aria calamităţii, decid să-l îmbete pe Lot pentru a se împreuna cu el, dorind să-şi perpetueze neamul. Comentatorii acestui loc condamnă uneori hotărârea fiicelor, dar e şi o altă viziune. „Uită-te bine la scopul urmărit de ele şi scuteşte-le de orice vină. Au socotit că prăpădul cuprinsese tot pământul şi n-a mai rămas nimeni în viaţă; apoi s-au uitat la bătrâneţele tatălui lor."[275] În ce-l priveşte pe Lot, „fetele lui au făcut asta înşelându-l cu vin; prin asta a arătat că nu l-ar fi putut convinge pe tatăl lor să facă asta"[276].

37: *„Şi a născut cea mai mare un fiu, şi i-a pus numele*

[275] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XLIV, 4
[276] *Ibid.*

Moab, zicând: Este din tatăl meu. Acesta e tatăl Moabiţilor, care sunt şi astăzi."

Urmaşii lui *Moab* (= de la tată; sămânţa tatălui) erau o populaţie numeroasă în vremea Exodului. Din acest neam va fi Rut moabiteanca, strămoaşă a Mântuitorului Hristos.

38: *„Şi a născut şi cea mai mică un fiu şi i-a pus numele Ben-Ammi, zicând: Acesta-i fiul neamului meu. Acesta e tatăl Amoniţilor, care sunt şi astăzi."*

Din *Ben-Ammi* (= fiul poporului meu) se trag Amoniţii, alt popor canaanit.

Moabiţii şi Amoniţii revin adeseori în scrierile Vechiului Testament, ei aflându-se în continuă dispută cu poporul Israel.

10. Isaac adus spre jertfă (20, 1 – 23, 20)

Cap. 20, 1: *„Apoi a plecat Avraam de acolo spre miazăzi şi s-a aşezat între Cadeş şi Sur şi a trăit o vreme în Gherara."*

Avraam s-a mutat către hotarul de miazăzi al Canaanului, între *Cadeş* (= sfânt; consacrat) şi *Sur* (= zid; fugă), în *Gherara* (= primejduirea străbunei).

2: *„Şi a zis Avraam despre Sarra, femeia sa: Mi-e soră, căci se temea să spună: E femeia mea, ca nu cumva să-l ucidă locuitorii cetăţii aceleia din pricina ei. Iar Abimelec, regele Gherarei, a trimis şi a luat pe Sarra."*

Capitolul acesta prezintă multe asemănări cu episodul coborârii lui Avraam în Egipt. *Abimelec* (= tatăl este rege) e numit generic pentru filisteni. Filistenii au ocupat coastele de sud-vest ale Palestinei abia în secolul al XIII-lea î.Hr., dar grupuri izolate de filisteni pătrunseseră în zonă cu multe secole înainte.

3-5: *„Dar noaptea în vis a venit Dumnezeu la Abimelec şi i-a zis: Iată, tu ai să mori pentru femeia pe care ai luat-o, căci ea are bărbat. Abimelec însă nu se atinsese de ea şi a zis: Doamne, ucide-vei oare chiar şi un om drept? Oare n-a zis el singur: Mi-e soră? Ba şi ea mi-a zis: Mi-e frate! Eu cu inimă nevinovată şi cu mâini curate am făcut aceasta."*

Din relatare, pare superioară atitudinea lui Abimelec faţă

de cea avută odinioară de Faraon. Din faptul că Egipteanul şi Filisteanul sunt avertizaţi de Dumnezeu, Sfântul Dionisie Areopagitul trage concluzia că fiecare popor, chiar idolatru, are câte un înger păzitor.[277]

6-7: *„Iar Dumnezeu i-a zis în vis: Şi Eu ştiu că cu inimă nevinovată ai făcut aceasta şi te-am ferit de a păcătui împotriva Mea; de aceea nu ţi-am îngăduit să te atingi de ea. Acum însă dă înapoi femeia omului aceluia, că e prooroc, şi se va ruga pentru tine şi vei fi viu; iar de nu o vei da înapoi, să ştii bine că ai să mori şi tu şi toţi ai tăi!"*

Dumnezeu îl numeşte pe Avraam *prooroc*. Prooroc, sau profet (gr. *profitis*), traduce ebraicul *nabi*, apropiat de arabul *naba'a* (= a vesti) ori de siriacul *nabu* (= a chema; a vesti). Sensul termenului ebraic e acela de *vestitor al voii lui Dumnezeu*, iar în cazul de faţă acela de *persoană ce are relaţii privilegiate cu Dumnezeu*.

8-16: *„Şi, sculându-se Abimelec, a doua zi de dimineaţă, a chemat pe toţi slujitorii săi şi le-a povestit toate acestea în auz, şi s-au spăimântat toţi oamenii aceia foarte tare. Apoi a chemat Abimelec pe Avraam şi i-a zis: Ce mi-ai făcut tu? Cu ce ţi-am greşit eu, de ai adus asupra mea şi a ţării mele aşa păcat mare? Tu mi-ai făcut un lucru, care nu se cuvine a-l face! Şi a mai zis Abimelec către Avraam: Ce ai socotit tu, de ai făcut una ca asta? Răspuns-a Avraam: Am socotit că prin ţinutul acesta lipseşte frica de Dumnezeu şi voi fi omorât din pricina femeii mele. Cu adevărat ea mi-e soră după tată, dar nu şi după mamă, iar acum mi-e soţie. Iar când m-a scos Dumnezeu din casa tatălui meu, ca să pribegesc, am zis către ea: Să-mi faci acest bine şi, în orice loc vom merge, să zici de mine: Mi-e frate! Atunci a luat Abimelec o mie de sicli de argint, vite mari şi mici, robi şi roabe şi a dat lui Avraam; şi i-a dat înapoi şi pe Sarra, femeia sa. Şi a zis Abimelec către Avraam: Iată, ţinutul meu îţi este la îndemână: locuieşte unde îţi place! Iar către Sarra a zis: Iată, dau fratelui tău o mie de sicli de argint, care vor fi ca un văl pe ochi pentru cei ce sunt împrejurul tău şi pentru lumea toată. Şi iată că acum eşti socotită dreaptă!"*

Prin despăgubire, e îndepărtată dezonoarea de pe Avraam şi Sarra. E o greşeală în *Biblia 1995*, care reproduce textul celei din 1982, şi pe care am îndreptat-o mai sus: Avraam afirmă că Sarra nu-i e soră *şi după mamă*, în vreme ce textul lasă să se înţeleagă că Avraam nu ştie sigur acest lucru: *dar nu ştiu după mamă*, în loc de *dar nu şi după mamă*.

17-18: *„Şi s-a rugat Avraam lui Dumnezeu şi Dumnezeu a vindecat pe Abimelec, pe femeia lui şi pe roabele lui, şi acestea au început a naşte. Căci Domnul lovise cu stârpiciune toată casa lui Abimelec, pentru Sarra, femeia lui Avraam."*

Haremul lui Abimelec fusese lovit cu sterilitate, aceasta fiind *moartea* de care vorbise Dumnezeu.

Cap. 21, 1-2: *„Apoi a căutat Domnul spre Sarra, cum îi spusese, şi i-a făcut Domnul Sarrei, cum îi făgăduise. Şi a zămislit Sarra şi a născut lui Avraam un fiu la bătrâneţe, la vremea arătată de Dumnezeu."*

E prefigurată taina Naşterii Domnului: „Sarra era stearpă şi-i încetase cele femeieşti şi a născut contrar legilor firii. Aşadar, dacă cea stearpă a născut contrar legilor firii, atunci a născut şi Fecioara."[278]

3-5: *„Şi a pus Avraam fiului său, pe care i-l născuse Sarra, numele Isaac. Şi Avraam a tăiat împrejur pe Isaac, fiul său, în ziua a opta, cum îi poruncise Dumnezeu. Avraam însă era de o sută de ani când i s-a născut Isaac, fiul său."*

Trecuseră 25 de ani de la plecarea din Haran, timp în care Avraam a aşteptat împlinirea făgăduinţei. Fiul născut din credinţă e dobândit la 100 de ani, un dublu Jubileu.

6: *„Râs mi-a pricinuit mie Dumnezeu; că oricine va auzi aceasta va râde."*

Aici e vorba evident despre un râs ce exprimă bucuria şi

[277] Cf. *op. cit.*, IX, 4

[278] Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XII, 28

uimirea; totodată e un joc de cuvinte pe baza numelui *Isaac* (= râs; bucurie).

7: *„Şi apoi a adăugat: Cine ar fi putut spune lui Avraam că Sarra va hrăni prunci la sânul său? Şi totuşi i-am născut fiu la bătrâneţile sale!"*

Cuvintele Sarrei par o cântare de bucurie.

8-10: *„Şi crescând copilul, a fost înţărcat. Iar Avraam a făcut ospăţ mare în ziua în care a fost înţărcat Isaac, fiul său. Văzând însă Sarra că fiul egiptenei Agar, pe care aceasta îl născuse lui Avraam, râde de Isaac, fiul ei, a zis către Avraam: Izgoneşte pe roaba aceasta şi pe fiul ei, căci fiul roabei acesteia nu va fi moştenitor cu fiul meu, Isaac!"*

E greu să ne împăcăm cu atitudinea Sarrei! Dacă s-ar părea că Ismael a fost ironic sau batjocoritor cu Isaac, *Biblia 1914* traduce diferit: *a văzut Sarra pe fiul Agarei, egipteanca, pe care i-l născuse lui Avraam, jucându-se cu Isaac, fiul ei.* Doar sensul mistic al cererii Sarrei îi poate aduce acesteia circumstanţe atenuante: „Dumnezeiasca profeţie ne învaţă că aceasta priveşte mai mult moştenirea virtuţilor decât a avuţiei."[279]

11-13: *„Şi s-au părut cuvintele acestea lui Avraam foarte grele pentru fiul său Ismael. Dumnezeu însă a zis către Avraam: Să nu ţi se pară grele cuvintele cele pentru prunc şi pentru roabă; toate câte-ţi va zice Sarra, ascultă glasul ei; pentru că numai cei din Isaac se vor chema urmaşii tăi. Dar şi pe fiul roabei acesteia îl voi face neam mare, pentru că şi el este din sămânţa ta."*

„Ce altceva era în Isaac, dacă nu moştenirea sfinţeniei, care înnobilează pe tată? Desigur, l-a făcut pe fiul roabei mai mare peste neamuri, ca şi cum i-ar dărui cele simple ale moştenirii. Dar fiului Sarrei i-a dat îndoit, fiindcă lui i-au fost dăruite nu numai cele vremelnice, ci chiar cele cereşti şi veşnice."[280] Alungarea Agarei are şi un sens profetic: „Agar şi

[279] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, XXXIII, 8
[280] *Ibid.*

Sarra sunt chipurile celor două Testamente. Şi pe slujnică o aseamănă cu maica Iudeilor, adică cu Ierusalimul de pe pământ, fiindcă era supusă legilor robiei şi nu se distingea prin duhul liber. Iar de cea dintâi şi liberă, adică de Sarra, care se tălmăceşte de aceea şi *Stăpână*, zice că purta chipul Ierusalimului înalt şi de sus şi ne spune în mod clar că s-a făcut maica celor îndreptaţi prin credinţă şi chemaţi din făgăduinţa lui Dumnezeu ca să fie fiii lui Avraam."[281]

14: *„Atunci s-a sculat Avraam dis-de-dimineaţă, a luat pâine şi un burduf cu apă şi le-a dat Agarei; apoi, punându-i pe umeri copilul, a slobozit-o; şi plecând ea, a rătăcit prin pustiul Beer-Şeba."*

„Dumnezeiescul Avraam, biruit de legea iubirii de copil, voia să poarte grijă de Ismail. Dar fiindcă prezicerea dumnezeiască îl îndemna să şi-l alipească numai pe Isaac, de care era legată făgăduinţa, a slobozit pe Agar şi i-a poruncit să părăsească odată cu pruncul casa stăpânului, arătându-se prin aceasta de mai înainte taina lui Hristos ca chip al legii."[282] Ismael, ca întâi născut, este tip al legii mozaice. El face apoi loc Legii celei noi, închipuită de Isaac. Deşi părinte al arabilor, Ismael, în cazul de faţă, închipuie pe Israel, iar Isaac, chiar dacă e strămoş trupesc al Israeliţilor, închipuie poporul creştin. „A suportat greu Avraam plecarea Agarei, dar a lăsat-o la porunca lui Dumnezeu. Căci a întristat cu adevărat pe Sfinţii Apostoli şi Evanghelişti căderea lui Israil. Dar s-au despărţit, şi nu fără voie, de el, pentru voia lui Dumnezeu şi pentru iubirea lui Hristos."[283]

Alungarea Agarei este, totodată, şi eliberarea sa din robie. Urmaşii săi vor fi oameni liberi, de aceeaşi cinste cu urmaşii Sarrei. Iniţial, ea a rătăcit în pustiul *Beer-Şeba* (= fântâna celor şapte; fântâna jurământului), oază în deşertul Negeb.

15-20: *„Când însă s-a sfârşit apa din burduf, a lepădat ea*

[281] Sfântul Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, III
[282] *Ibid.*
[283] *Ibid.*

copilul sub un mărăcine. Şi ducându-se, a şezut în preajma lui, ca la o bătaie de arc, căci îşi zicea: Nu voiesc să văd moartea copilului meu! Şi, şezând ea acolo de o parte, şi-a ridicat glasul şi a plâns. Şi a auzit Dumnezeu glasul copilului din locul unde era, şi îngerul lui Dumnezeu a strigat din cer către Agar şi a zis: Ce e, Agar? Nu te teme, că a auzit Dumnezeu glasul copilului din locul unde este! Scoală, ridică copilul şi-l ţine de mână, căci am să fac din el un popor mare! Atunci i-a deschis Dumnezeu ochii şi a văzut o fântână cu apă şi, mergând, şi-a umplut burduful cu apă şi a dat copilului să bea. Şi era Dumnezeu cu copilul şi a crescut acesta, a locuit în pustiu şi s-a făcut vânător."

Vânătoarea indică o fire aprigă, dar şi căutarea spirituală şi distrugerea tendinţelor nefaste; toate acestea se potrivesc arabilor, urmaşii lui Ismael.

21: *„A locuit deci Ismael în pustiul Faran şi mama sa i-a luat femeie din ţara Egiptului."*

Ismael a locuit în *Faran* (= podoabă; frumuseţe; glorie; frunziş bogat), pustie în nordul Peninsulei Sinai.

22-24: *„În vremea aceea, Abimelec şi Ahuzat, care luase pe nora lui, şi Ficol, căpetenia oştirii lui, au zis către Avraam: Dumnezeu e cu tine în toate câte faci. Jură-mi, deci, aici pe Dumnezeu că nu-mi vei face strâmbătate nici mie, nici fiului meu, nici neamului meu; ci, cum ţi-am făcut eu bine ţie, aşa să faci şi tu mie şi ţării în care eşti oaspete! Răspuns-a Avraam: Jur!"*

Abimelec, *Ahuzat* (= moştenitorul fratelui) şi *Ficol* (= glasul tuturor) cer lui Avraam să jure că nu va face nici un rău Filistenilor. Jurământul era punctul central al unei alianţe; el era însoţit de gesturi rituale şi jertfe, invocându-se numele lui Dumnezeu ca cea mai înaltă garanţie morală.

25-32: *„Dar a mustrat Avraam pe Abimelec pentru fântânile de apă, pe care i le răpiseră slugile lui Abimelec. Iar Abimelec i-a zis: Nu ştiu cine ţi-a făcut lucrul acesta; nici tu nu mi-ai spus nimic, nici eu n-am auzit decât astăzi. Şi a luat Avraam oi şi vite şi a dat lui Abimelec şi au încheiat amândoi legământ. Apoi Avraam a pus deoparte şapte mieluşele. Iar Abimelec a zis*

către Avraam: Ce sunt aceste şapte mieluşele, pe care le-ai osebit? Răspuns-a Avraam: Aceste şapte mieluşele să le iei de la mine, ca să-mi fie mărturie, că eu am săpat fântâna aceasta! De aceea s-a şi numit locul acela Beer-Şeba, pentru că acolo au jurat ei amândoi. Şi după ce au făcut ei legământ la Beer-Şeba, s-a sculat Abimelec şi Ahuzat, care luase pe nora lui, şi Ficol, căpetenia oştirii lui, şi s-au întors în ţara Filistenilor."

Legământul a fost pecetluit lângă fântâna Beer-Şeba. În preajma fântânii era o aşezare purtând acelaşi nume, aşezare devenită, în timp, destul de importantă. O fântână foarte adâncă ce datează dinaintea construirii cetăţii e prezentă şi azi, dar nu e sigur că ar fi fântâna săpată de Avraam. Beer-Şeba se află la 43 km sud-est de Hebron, fiind punctul cel mai meridional al Iudeii.

33-34: *„Iar Avraam a sădit o dumbravă la Beer-Şeba şi a chemat acolo numele Domnului Dumnezeului celui veşnic. Şi a mai trăit Avraam în ţara Filistenilor zile multe, ca străin."*

Avraam este pretutindeni străin, de la plecarea sa din Haran. Căci cel ce urmează chemării lui Dumnezeu nu mai vede lumea aceasta ca a sa cu adevărat, ci aşteaptă dobândirea patriei făgăduite, căreia Canaanul îi este doar chip văzut.

Cap. 22, 1-2 *„ După acestea, Dumnezeu a încercat pe Avraam şi i-a zis: Avraame, Avraame! Iar el a răspuns: Iată-mă! Şi Dumnezeu i-a zis: Ia pe fiul tău, pe Isaac, pe singurul tău fiu, pe care-l iubeşti, şi du-te în pământul Moria şi adu-l acolo ca ardere de tot pe un munte, pe care ţi-l voi arăta Eu!"*

Dumnezeu, după ce a socotit credinţa lui Avraam spre dreptate, îl lasă „să cadă iarăşi în ispită, spre probarea lui şi spre a face fără apărare puterile întunericului."[284] „Dumnezeu nu l-a ispitit pentru că nu ştia ce va face Avraam, ci pentru ca şi cei de pe vremea lui şi cei de mai târziu şi până azi să cunoască dragostea de Dumnezeu a patriarhului, şi pentru ca să afle că Avraam s-a supus întru totul poruncilor Stăpânului."[285] Este, desigur, cea mai

[284] Sfântul Varsanufie, *op. cit.*, 106
[285] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XLVII, 1

grea încercare pentru Avraam. Totodată, „Avraam, marele patriarh, aduce o jertfă neobişnuită, chip al marii Jertfe."[286] Evreii nu aduceau niciodată jertfe omeneşti, asemeni canaaniţilor, ceea ce făcea ca porunca să fie de neînţeles pentru Avraam; în plus, toţi ai săi ar fi văzut în aceasta o ucidere; mai mult, făgăduinţele dumnezeieşti erau anulate prin împlinirea poruncii acesteia. Toate aceste raţiuni nu l-au împiedicat pe Avraam să asculte glasul Domnului. Locul indicat pentru jertfă era Muntele *Moria* (= pământul cel înalt), loc pe care, ulterior, regele Solomon va ridica Sfânta Sfintelor a Templului din Ierusalim.

3: *„Sculându-se deci Avraam dis-de-dimineaţă, a pus samarul pe asinul său şi a luat cu sine două slugi şi pe Isaac, fiul său; şi tăind lemne pentru jertfă, s-a ridicat şi a plecat la locul despre care-i grăise Dumnezeu."*

În ciuda aparentei absurdităţi a poruncii, Avraam porneşte s-o îndeplinească. „Cei doi slujitori care însoţesc pe bătrân şi merg până în a treia zi socotesc că sunt chipul celor două popoare chemate în robie prin lege, al lui Israil şi al lui Iuda, care socoteau că trebuie să urmeze numai poruncilor lui Dumnezeu şi Tatăl, ca aceia lui Avraam, necunoscând nici pe Fiul prin Care sunt toate, nici pe Moştenitorul Tatălui, al cărui chip preafrumos îl poartă micul Isaac, aşezat la sânul tatălui."[287]

4-5: *„Iar a treia zi, ridicându-şi Avraam ochii, a văzut în depărtare locul acela. Atunci a zis Avraam slugilor sale: Rămâneţi aici cu asinul, iar eu şi copilul ne ducem până acolo şi, închinându-ne, ne vom întoarce la voi."*

„Faptul că cei doi slujitori i-au urmat până în a treia zi şi nu li s-a îngăduit să urce la pământul cel înalt şi sfinţit, ci li s-a poruncit mai vârtos să şadă acolo cu asinul, arată cum cele două popoare (Israil şi Iuda) au urmat lui Dumnezeu până la timpul al treilea, adică până la cel din urmă, în care ni S-a arătat Hristos."[288]

[286] Sfântul Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvântări teologice*, II, 18
[287] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, III
[288] *Ibid.*

Înainte de Hristos au fost Legea şi Proorocii, de aceea spunem că El vine în timpul *al treilea*. Clement Alexandrinul scrie despre cele trei zile de drum până la Moria: „Prima zi este ziua vederii celor frumoase; a doua zi este ziua în care sufletul doreşte ceea ce este mai bun; în a treia zi mintea distinge cele spirituale, pentru că ochii minţii au fost deschişi de Învăţătorul care a înviat a treia zi."[289]

6: *„Luând deci Avraam lemnele cele pentru jertfă, le-a pus pe umerii lui Isaac, fiul său; iar el a luat în mâini focul şi cuţitul şi s-au dus amândoi împreună."*

E prefigurată jertfa Mântuitorului, dar, „Isaac n-a fost jertfit, cum a fost jertfit Domnul; a dus numai lemnele de jertfă, aşa cum Domnul a dus crucea."[290]

7-13: *„Atunci a grăit Isaac lui Avraam, tatăl său, şi a zis: Tată! Iar acesta a răspuns: Ce este, fiul meu? Zis-a Isaac: Iată, foc şi lemne avem; dar unde este oaia pentru jertfă? Avraam însă a răspuns: Fiul meu, va îngriji Dumnezeu de oaia jertfei Sale! Şi s-au dus mai departe amândoi împreună. Iar dacă au ajuns la locul de care-i grăise Dumnezeu, a ridicat Avraam acolo jertfelnic, a aşezat lemnele pe el şi, legând pe Isaac, fiul său, l-a pus pe jertfelnic, deasupra lemnelor. Apoi şi-a întins Avraam mâna şi a luat cuţitul, ca să înjunghie pe fiul său. Atunci îngerul Domnului a strigat către el din cer şi a zis: Avraame, Avraame! Răspuns-a acesta: Iată-mă! Iar îngerul a zis: Să nu-ţi ridici mâna asupra copilului, nici să-i faci vreun rău, căci acum cunosc că te temi de Dumnezeu şi pentru Mine n-ai cruţat nici pe singurul fiu al tău! Şi ridicându-şi Avraam ochii, a privit, şi iată la spate un berbec încurcat cu coarnele într-un tufiş. Şi ducându-se, Avraam a luat berbecul şi l-a adus jertfă în locul lui Isaac, fiul său."*

În cazul de faţă, berbecul e tip al Mielului Hristos, venit la plinirea vremii spre a Se jertfi în locul omenirii, condamnată

[289] *Stromate*, V, 73, 2
[290] Id., *Pedagogul*, I, 23, 1

pentru păcatele sale. „Berbecul este Cuvântul plin de liniște, de măsură și de răbdare. Prin El se arată că înțelepciunea este jertfa cea bună, cunoașterea chipului de a merita și de a câștiga bunăvoința prin jertfă."[291] Avraam a devenit sacerdot: „De preoție a fost învrednicit să aibă parte și Avraam și a adus lui Dumnezeu jertfă pe Isaac; și-a jertfit propria sa inimă."[292]

14-18: *„Avraam a numit locul acela Iahve-ire, adică Dumnezeu poartă de grijă, și de aceea se zice astăzi: În munte Domnul Se arată. Și a strigat a doua oară îngerul Domnului din cer către Avraam și a zis: Juratu-M-am pe Mine Însumi, zice Domnul, că de vreme ce ai făcut aceasta și n-ai cruțat nici pe singurul tău fiu pentru Mine, de aceea te voi binecuvânta cu binecuvântarea Mea și voi înmulți foarte neamul tău, ca să fie ca stelele cerului și ca nisipul de pe țărmul mării și va stăpâni neamul tău cetățile dușmanilor tăi; și se vor binecuvânta prin neamul tău toate popoarele pământului, pentru că ai ascultat glasul Meu."*

E marcat un alt progres: „Când îi face pentru a doua oară făgăduința, Scriptura constată că *din cer* s-a auzit glasul. Astfel, întâia făgăduință vine de pe pământ, a doua din cer."[293] Cuvântul nu e o simplă repetiție a celor făgăduite și altă dată, ci el „arată, prin aceasta, că pentru jertfa și patimile fiului său se garantează cu tărie făgăduința, anunțând limpede că pentru pătimirea lui Hristos rămâne asigurată credința și pe seama poporului dintre neamuri, care *se ținea de credința lui Avraam* (Romani 4, 16)."[294] Urmașii lui Avraam sunt comparați cu stelele și cu nisipul mării. Deoarece stelele sunt izvor de lumină, iar nisipul e steril, „s-ar putea spune că imaginea cu numărul stelelor se potrivește poporului creștin și cea cu nisipul mării poporului evreu. Eu, însă, înclin să cred că atât un exemplu, cât și celălalt, se pot

[291] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, VIII, 3
[292] Sfântul Efrem Sirul, *Cuvânt despre preoție*
[293] Origen, *Omilii la Cartea Facerii*, IX, 1
[294] *Ibid.*

aplica la amândouă popoarele."[295] „Avraam a fost lăudat fiindcă n-a șovăit la auzul cuvintelor lui Dumnezeu, și a fost răsplătit cu un foarte mare dar, socotind că din porunca lui Dumnezeu chiar și uciderea copilului este o faptă evlavioasă."[296] El este, în orice timp, pildă pentru dreptcredincioși: „Cel ce a biruit cu făptuirea trupul și simțirea și lumea, care pricinuiesc desfacerea alipirii minții de cele inteligibile, și s-a apropiat în mod cunoscător numai cu mintea de Dumnezeu, unul ca acesta este un alt Avraam, arătând că are, printr-un har egal, aceeași pecete a virtuții și cunoștinței ca și patriarhul."[297]

19-24: *„Întorcându-se apoi Avraam la slugile sale, s-au sculat împreună și s-au dus la Beer-Șeba și a locuit acolo Avraam în Beer-Șeba. Iar după ce s-au petrecut acestea, i s-a vestit lui Avraam, spunându-i-se: Iată Milca a născut și ea fii lui Nahor, fratele tău: pe Uț, întâiul său născut, pe Buz, fratele acestuia și pe Chemuel, tatăl lui Aram; pe Chesed, pe Hazo, pe Pildaș, pe Idlaf și pe Batuel. Iar lui Batuel i s-a născut Rebeca. Pe acești opt fii i-a născut Milca lui Nahor, fratele lui Avraam. Iar o țiitoare a lui, anume Reuma, i-a născut și ea pe Tebah, pe Gaham, Tahaș și pe Maaca."*

La peste 30 de ani de la plecarea din Haran, Avraam primește vești despre fratele său Nahor. Acestuia, *Milca* (= sfat; regină), soția sa, i-a născut opt fii: *Uț* (= sfătuire; trăinicie), *Buz* (= dispreț; jefuit), *Chemuel* (= adunarea lui Dumnezeu), *Chesed* (= cel care pustiește), *Hazo* (= profet; descoperire), *Pildaș* (= iarbă mare; flacăra focului), *Idlaf* (= despărțit; lânced) și *Batuel* (= locuința lui Dumnezeu). Batuel a născut pe Rebeca; Laban, un frate al ei, nu e amintit aici. Din țiitoarea *Reuma* (= cea mândră; perlă), lui Nahor i s-au născut: *Tebah* (= cel rău; măcelar), *Gaham* (= negreală; ars de soare), *Tahaș* (= viezure; roșiatic) și *Maaca* (= apăsare; subjugare; mâhnire adâncă; loc șes).

[295] *Ibid.*, IX, 2
[296] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, VIII, 3
[297] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, XXXIV

Cap. 23, 1-4: *„Sarra a trăit o sută douăzeci şi şapte de ani. Aceştia sunt anii vieţii Sarrei. Sarra a murit la Chiriat-Arba care e în vale, adică în Hebronul de astăzi, în ţara Canaanului. Şi a venit Avraam să plângă şi să jelească pe Sarra. Apoi s-a dus Avraam de la moarta sa, a grăit cu fiii lui Het şi a zis: Eu sunt între voi străin şi pribeag; daţi-mi dar în stăpânire un loc de mormânt la voi, ca să îngrop pe moarta mea."*

Murind Sarra în *Chiriat-Arba* (= cetatea uriaşilor; cetate pătrată), Avraam a cerut loc de îngropare fiilor lui Het (hitiţi). Israeliţii acordau o mare importanţă îngropării morţilor; aceştia trebuiau îngropaţi în ziua morţii, pe cât posibil într-un loc stâncos şi într-o groapă proprie, a familiei. Sfântul Vasile cel Mare vede a fi ilustrată aici desprinderea totală a lui Avraam de cele materiale: „Străin a fost şi Avraam şi nici pe o palmă de pământ nu era stăpân; iar când i-a trebuit pământ pentru îngropare, l-a cumpărat cu bani."[298]

5-9: *„Iar fiii lui Het au răspuns şi au zis către Avraam: Nu, domnul meu, ci ascultă-ne: Tu aici la noi eşti un voievod al lui Dumnezeu. Deci, îngroapă-ţi moarta în cel mai bun loc dintre locurile noastre de îngropare, că nici unul dintre noi nu te va opri să-ţi îngropi moarta acolo. Atunci s-a sculat Avraam şi s-a închinat poporului ţării aceleia, adică fiilor lui Het. Şi a grăit către dânşii Avraam şi a zis: Dacă voiţi din suflet să-mi îngrop pe moarta mea de la ochii mei, atunci ascultaţi-mă şi rugaţi pentru mine pe Efron, fiul lui Ţohar, ca să-mi dea peştera Macpela pe care o are în capătul ţarinei lui, dar să mi-o dea pe bani gata, ca să o am aici la voi în stăpânire de veci pentru îngropare."*

Avraam cere să cumpere peştera *Macpela* (= dublă), aflată în proprietatea hititului *Efron* (= pui de căprioară; vânat tânăr), fiul lui *Ţohar* (= alb; nobil).

10-20: *„Efron însă şedea atunci în mijlocul fiilor lui Het. Şi a răspuns Efron Heteeanul lui Avraam, în auzul fiilor lui Het şi al tuturor celor ce veniseră la porţile cetăţii lui, şi a zis: Nu, domnul meu, ascultă-mă pe mine: Eu îţi dau ţarina şi peştera cea dintr-însa şi ţi-o dau în faţa fiilor poporului; ţi-o dau însă în dar. Îngroapă-ţi pe moarta ta. Avraam însă s-a închinat înaintea poporului ţării şi a grăit către Efron în auzul a tot poporul ţinutului aceluia şi a zis: De binevoieşti, ascultă-mă şi ia de la mine preţul ţarinei şi voi îngropa acolo pe moarta mea. Răspuns-a Efron lui Avraam şi i-a zis: Ascultă, domnul meu, ţarina preţuieşte patru sute de sicli de argint. Ce este aceasta pentru mine şi pentru tine? Îngroapă-ţi dar pe moarta ta! Atunci, ascultând pe Efron, Avraam a cântărit lui Efron atâta argint, cât a spus el în auzul fiilor lui Het: patru sute sicli de argint, după preţul negustoresc. Şi aşa ţarina lui Efron, care e lângă Macpela, în faţa stejarului Mamvri, ţarina şi peştera din ea şi toţi pomii din ţarină şi tot ce era în hotarele ei de-jur-împrejur s-a dat lui Avraam moşie de veci, înaintea fiilor lui Het şi a tuturor celor ce se strânseseră la poarta cetăţii lui. După aceasta, Avraam a îngropat pe Sarra, femeia sa, în peştera din ţarina Macpela, care e în faţa lui Mamvri sau a Hebronului, în Canaan. Astfel a trecut de la fiii lui Het la Avraam ţarina şi peştera din ea, ca loc de îngropare."*

„Vinderea peşterii împreună cu bucata de pământ în care se găsea, ca şi pomenirea copacilor ce se aflau într-însa sunt procedee juridice ilustrate de acte autentice din mileniul al II-lea (î.Hr.)."[299]

11. Căsătoria lui Isaac (24, 1 – 26, 35)

Cap. 24, 1: *„Avraam era acum bătrân şi vechi de zile şi Domnul binecuvântase pe Avraam cu de toate."*

Avraam e numit *vechi de zile*, asemeni lui Dumnezeu în viziunea lui Daniel (Dan. 7, 9). Posibil a fi un semn că Avraam ajunsese la treapta îndumnezeirii.

2-4: *„Atunci a zis Avraam către sluga cea mai bătrână*

[298] *Omilii la Psalmi*, III, 1

[299] GEN, p. 349

din casa sa, care cârmuia toate câte avea: Pune mâna ta sub coapsa mea şi jură-mi pe Domnul Dumnezeul cerului şi pe Dumnezeul pământului că fiului meu Isaac nu-i vei lua femeie din fetele Canaaneenilor, în mijlocul cărora locuiesc eu, ci vei merge în ţara mea, unde m-am născut eu, la rudele mele, şi vei lua de acolo femeie lui Isaac, fiul meu."

Jurământul cu mâna sub coapsă era un obicei din vechime, arătând, în cazul de faţă, că „de acolo a luat început naşterea lui Isaac"[300]. Interdicţia de a-i lua lui Isaac femeie canaanită era, desigur, întemeiată religios.

5-8: *„Iar sluga a zis către el: Dar poate nu va vrea femeia să vină cu mine în pământul acesta; întoarce-voi, oare, pe fiul tău, în pământul de unde ai ieşit? Avraam însă a zis către el: Ia seama să nu întorci pe fiul meu acolo! Domnul Dumnezeul cerului şi Dumnezeul pământului, Cel ce m-a luat din casa tatălui meu şi din pământul în care m-am născut, Care mi-a grăit şi Care mi S-a jurat, zicând: Ţie-ţi voi da pământul acesta şi urmaşilor tăi, Acela va trimite pe îngerul Său înaintea ta şi vei lua femeie feciorului meu de acolo. Iar de nu va voi femeia aceea să vină cu tine în pământul acesta, vei fi slobod de jurământul meu, dar pe fiul meu să nu-l întorci acolo!"*

Slujitorul e avertizat să nu întoarcă pe Isaac în Caldeea, căci Dumnezeu a făgăduit Canaanul urmaşilor lui Avraam.

9: *„Şi punându-şi sluga mâna sub coapsa lui Avraam, stăpânul său, i s-a jurat pentru toate acestea."*

Acest tip de jurământ se va repeta şi la 47, 29.

10-16: *„Apoi a luat sluga cu sine zece cămile din cămilele stăpânului său şi tot felul de lucruri scumpe de ale stăpânului său şi, sculându-se, s-a dus în Mesopotamia, în cetatea lui Nahor. Şi, într-o zi, spre seară, când ies femeile să scoată apă, a poposit cu cămilele la o fântână, afară din cetate. Şi a zis: Doamne Dumnezeul stăpânului meu Avraam, scoate-mi-o în cale astăzi şi fă milă cu stăpânul meu Avraam! Iată, eu stau la*

[300] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, XLVIII, 2

fântâna aceasta şi fetele locuitorilor cetăţii au să iasă să scoată apă. Deci fata căreia îi voi zice: Pleacă ulciorul tău să beau – şi care-mi va răspunde: Bea! Ba şi cămilele tale toate le voi adăpa până se vor sătura, aceea să fie pe care Tu ai rânduit-o robului Tău Isaac şi prin aceasta voi cunoaşte că faci milă cu stăpânul meu Avraam. Dar nu sfârşise el încă a cugeta acestea în mintea sa, când iată că ieşi cu ulciorul pe umăr Rebeca, fecioara care se născuse lui Batuel, fiul Milcăi, femeia lui Nahor, fratele lui Avraam. Aceasta era foarte frumoasă la chip, fecioară, pe care nu o cunoscuse încă un bărbat. Şi venind ea la fântână, şi-a umplut ulciorul şi a pornit înapoi."

„La fel caută şi Hristos suflete curate, ca nişte fecioare, care nu au în ele nici o pată."[301]

17-21: *„Atunci sluga lui Avraam a alergat înaintea ei şi i-a zis: Dă-mi să beau puţină apă din ulciorul tău! Iar ea a zis: Bea, domnul meu! Şi îndată şi-a lăsat ulciorul pe braţe şi i-a dat să bea apă până a încetat de a mai bea. Apoi a zis: Şi cămilelor tale am să le scot apă până vor bea toate. Şi îndată şi-a deşertat ulciorul în adăpătoare şi a alergat iar la fântână să scoată apă şi a adăpat toate cămilele. Iar omul acela se uita la ea cu mirare şi tăcea, dorind să ştie de i-a binecuvântat Domnul călătoria sau nu."*

Adeseori înţelegem voia lui Dumnezeu în tăcere. „Nu numai cu limba este furat Domnul spre mântuire, precum a făcut tâlharul care a strigat de pe cruce, ci şi cu gândul"[302], aşa cum a făcut slujitorul lui Avraam.

22: *„Şi dacă au încetat toate cămilele de a mai bea, a luat omul acela şi i-a dat un inel de aur, în greutate de o jumătate de siclu, şi două brăţări la mâinile ei, în greutate de zece sicli de aur."*

Biblia 1914 spune *cercei de aur* în loc de inel. „Urechea împodobită arată buna ascultare. Dar au făcut-o frumoasă la ve-

[301] Isaia Pustnicul, *op. cit.*, XXV, 20
[302] Ioan Carpatiul, *100 capete de mângâiere*, 56

dere şi isprăvile faptelor sau ale mâinilor. Şi socotesc că acest lucru s-a arătat şi prin inelele puse în degete (sau prin brăţări – n.n.)."[303]

23-25: *„Apoi a întrebat-o şi a zis: A cui fată eşti tu? Spune-mi, te rog, dacă se află în casa tatălui tău loc, ca să rămânem? Iar ea i-a zis: Sunt fata lui Batuel al Milcăi, pe care ea l-a născut lui Nahor. Apoi i-a mai zis: Avem şi paie şi fân mult şi la noi este şi loc, ca să rămâneţi."*

Hrana duhovnicească nu se oferă tuturor la fel, ci se adaptează stării fiecăruia: „Cuvântul lui Dumnezeu le este celor a căror grijă se învârteşte mai mult în jurul virtuţilor trupeşti paie şi fân, nutrind partea pătimitoare a sufletului lor spre lucrarea virtuţilor. Dar celor ce s-au ridicat prin contemplaţie adevărată la înţelegerea celor duhovniceşti le este pâine care le nutreşte partea mintală a sufletului, spre desăvârşirea după chipul lui Dumnezeu."[304]

26-30: *„Atunci s-a plecat omul acela şi s-a închinat Domnului şi a zis: Binecuvântat să fie Domnul Dumnezeul stăpânului meu Avraam, Care n-a părăsit pe stăpânul meu cu mila şi bunăvoinţa Sa, de vreme ce m-a adus Domnul drept la casa fratelui stăpânului meu! Iar fata a alergat acasă la mama sa şi a povestit toate acestea. Rebeca însă avea un frate, anume Laban. Şi a alergat Laban afară, la fântână, la omul acela, căci el văzuse inelul de aur şi brăţările la mâinile surorii sale Rebeca, şi auzise vorbele Rebecăi, sora sa, care spusese: Aşa şi aşa mi-a vorbit omul acela! Şi ajungând la el, l-a găsit stând cu cămilele la fântână."*

Laban (= alb) se arată de pe acum stăpânit de lăcomie. Se mai deduce că Batuel murise, de vreme ce Rebeca a alergat la mama sa, iar slujitorul e întâmpinat de fratele său.

31-33: *„Şi i-a zis: Intră, binecuvântatul Domnului! Pentru ce stai afară? Eu ţi-am gătit casă şi sălaş pentru cămilele*

[303] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, III
[304] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capetele teologice*, 166

tale! Şi a intrat omul acela în casă. Iar Laban a luat povara de pe cămile şi le-a dat paie şi fân, iar lui şi oamenilor, care erau cu el, le-a dat apă, ca să-şi spele picioarele. Apoi le-a adus de mâncare. Eliezer însă a zis: Nu voi mânca până ce nu voi spune la ce am venit. Zis-a Laban: Spune!"

Acum doar e arătat numele slujitorului; acesta e Eliezer Damascul, amintit şi la 15, 2.

34-51: *„Atunci Eliezer a zis: Eu sunt sluga lui Avraam. Domnul a binecuvântat foarte pe stăpânul meu şi l-a mărit şi i-a dat oi şi boi, argint şi aur, robi şi roabe, cămile şi asini. Iar Sarra, femeia stăpânului meu, fiind acum bătrână, a născut stăpânului meu un fiu, căruia el i-a dat toate câte are. Şi m-a jurat stăpânul meu, zicând: Să nu iei femeie feciorului meu din fetele Canaaneilor, în pământul cărora trăiesc, ci să mergi la casa tatălui meu, la rudele mele, şi să iei de acolo femeie pentru feciorul meu! Iar eu am zis stăpânului meu: Dar de nu va vrea femeia să vină cu mine? El însă mi-a răspuns: Domnul Dumnezeu, înaintea Căruia umblu, va trimite cu tine pe îngerul Său, va binecuvânta calea ta şi vei lua femeie pentru feciorul meu din rudele mele şi din casa tatălui meu. Atunci vei fi slobod de jurământul meu, când te vei duce la rudele mele şi, de nu ţi-o vor da, vei fi dezlegat de jurământul meu. Deci ajungând eu astăzi la fântână, am zis: Doamne, Dumnezeul stăpânului meu Avraam, de este să mă faci să izbutesc în calea ce fac, iată, eu stau la fântână; şi fata căreia eu îi voi zice când va veni să scoată apă: Dă-mi să beau puţină apă din ulciorul tău! – iar ea îmi va zice: Bea şi tu, şi cămilele tale le voi adăpa, aceea să fie femeia pe care Domnul a rânduit-o pentru Isaac, robul Său şi fiul stăpânului meu, şi prin aceasta voi cunoaşte că Te milostiveşti spre stăpânul meu Avraam. Dar nu isprăvisem eu încă a grăi acestea în mintea mea, când iată a ieşit Rebeca, cu ulciorul pe umăr; se pogorî la fântână şi scoase apă şi eu i-am zis: Dă-mi să beau! Şi ea şi-a lăsat îndată ulciorul de pe umăr, zicând: Bea şi tu, şi cămilele tale le voi adăpa. Şi am băut şi mi-a adăpat şi cămilele. Apoi am întrebat-o şi am zis: A cui fa-*

tă eşti tu? Spune-mi, te rog! Şi ea a zis: Sunt fata lui Batuel, fiul lui Nahor, pe care i l-a născut Milca. Atunci i-am dat un inel şi brăţări la mâini. După aceea m-am plecat şi m-am închinat Domnului şi am binecuvântat pe Domnul Dumnezeul stăpânului meu Avraam, Care m-a povăţuit de-a dreptul, ca să iau pe fata fratelui stăpânului meu pentru fiul lui. Acum deci spuneţi-mi de vreţi să arătaţi milă şi bunăvoinţă stăpânului meu; iar de nu, să caut alta în dreapta şi în stânga. Şi răspunzând Laban şi Batuel au zis: De la Domnul vine lucrul acesta şi noi nu-ţi putem spune nimic nici de bine, nici de rău. Iată, Rebeca este înaintea ta, ia-o şi du-te şi să fie soţia fiului stăpânului tău, cum a grăit Domnul!"

Laban şi Milca sunt cei ce consimt căsătoria, Batuel fiind invocat aici ca nume substitutiv, al celui ce reprezintă autoritatea paternă. Laban, deşi idolatru, e încredinţat că toate sunt după o rânduială divină.

52-58: *„Şi auzind cuvintele lor, sluga lui Avraam s-a închinat Domnului până la pământ. Apoi a scos sluga lucruri de argint şi lucruri de aur şi haine şi le-a dat Rebecăi. Dat-a de asemenea daruri şi fratelui şi mamei ei. După aceea au mâncat şi au băut, el şi oamenii cei ce erau cu dânsul şi au rămas acolo. Iar dacă s-a sculat dimineaţa, a zis: Lăsaţi-mă să mă duc la stăpânul meu! Iar fratele şi mama Rebecăi au zis: Să mai rămână fata cu noi măcar vreo zece zile şi apoi te vei duce! El însă le-a zis: Nu mai zăboviţi! Căci Domnul m-a făcut să izbutesc în calea mea; lăsaţi-mă să mă duc la stăpânul meu! Răspuns-au ei: Să chemăm copila şi s-o întrebăm ce gânduri are ea. Şi au chemat pe Rebeca şi i-au zis: Vrei să te duci oare cu omul acesta? Şi ea a zis: Mă duc!"*

Nu doar râvna slujitorului e vrednică de laudă, ci şi hotărârea Rebecăi de a îndeplini hotărârea divină, în pofida rudelor după trup ce caută s-o întârzie.

59-60: *„Atunci a lăsat Laban să plece Rebeca, sora sa, şi doica ei, şi sluga lui Avraam şi cei ce erau cu el. Şi au binecuvântat pe Rebeca şi i-au zis: Sora noastră, să se nască din tine mii şi zeci de mii şi să stăpânească urmaşii tăi porţile vrăjmaşilor lor!"*

Putem înţelege norul de mărturisitori ai dreptei credinţe, biruitori în războiul cel nevăzut împotriva puterilor diavolului.

61-67: *„Atunci, sculându-se Rebeca şi slujnicele ei şi suindu-se pe cămile, s-au dus cu omul acela, şi sluga lui Avraam, luând pe Rebeca, a plecat. Isaac însă venise din Beer-Lahai-Roi, căci el locuia în părţile de miazăzi. Iar spre seară a ieşit Isaac la câmp să se plimbe şi, ridicându-şi ochii, a văzut cămilele venind. Rebeca, însă, căutând, a văzut pe Isaac şi s-a dat jos de pe cămilă şi a zis către slugă: Cine este omul acela care vine pe câmp în întâmpinarea noastră? Iar sluga i-a zis: Acesta-i stăpânul meu! Atunci ea şi-a luat vălul şi s-a acoperit. Şi sluga povesti lui Isaac toate câte făcuse. Şi a dus-o Isaac în cortul mamei sale Sarra şi a luat pe Rebeca şi aceasta s-a făcut femeia lui şi a iubit-o. Şi s-a mângâiat Isaac de pierderea mamei sale, Sarra."*

Iubirea dintre Isaac şi Rebeca e încă un semn al rânduielii divine după care s-a încheiat această căsătorie.

Cap. 25, 1: *„Avraam însă şi-a mai luat o femeie cu numele Chetura."*

După moartea Sarrei, Avraam s-a căsătorit cu *Chetura* (= tămâie; cea învăluită în fum de mirodenii), femeie de neam arab.

2: *„Ea i-a născut pe Zimran, Iocşan, Madan, Madian, Işbac şi pe Şuah."*

Fiii lui Avraam şi ai Cheturei au fost: *Zimran* (= renumit; cântăreţ), *Iocşan* (= păsărar), *Madan* (= ceartă; măsură), *Madian* (= judecată; lut sângeros), *Işbac* (= părăsit; liber) Şi *Şuah* (= groapă; adâncime). Aceştia vor convieţui cu urmaşii lui Ismael, din ei descinzând populaţiile Arabiei.

3: *„Lui Iocşan i s-au născut Şeba, Teman şi Dedan. Iar fiii lui Dedan au fost: Raguil, Navdeel, Aşurim, Letuşim şi Leumim."*

Fiii lui Iocşan: *Şeba* (= jurământ; şapte; fiul furtunii), *Teman* (= ţinut sudic) şi *Dedan* (= adânc; şes). Fiii lui Dedan: *Raguil* (= păstorul Domnului), *Navdeel* (Raguil şi Navdeel apar

doar în *Septuaginta), Aşurim* (= om liber; fericit), *Letuşim* (= ciocănitor; bătător) şi *Leumim* (= seminţii; mulţimea poporului).

4: *„Iar fiii lui Madian au fost: Efa, Efer, Enoh, Abida şi Eldaa. Aceştia au fost toţi fiii Cheturei."*

Fiii lui Madian: *Efa* (= ascunzătoare; obosit), *Efer* (= căprioară; omul prafului), *Enoh* (= iniţiat; înarmare), *Abida* (= tatăl cunoaşterii) şi *Eldaa* (= hotărârea lui Dumnezeu).

5-6: *„Însă Avraam a dat toate averile sale fiului său Isaac. Iar fiilor ţiitoarelor sale, Avraam le-a făcut daruri şi, încă fiind el în viaţă, i-a trimis departe de la Isaac, fiul său, spre răsărit, în pământul Răsăritului."*

De aici, Chetura pare a fi fost doar ţiitoare, nu soţie. Fiii săi, ca şi Ismael, sunt trimişi de lângă Isaac, doar acesta urmând a-l moşteni pe Avraam, după cum a hotărât Dumnezeu.

7-10: *„Zilele vieţii lui Avraam, câte le-a trăit, au fost o sută şaptezeci şi cinci de ani. Apoi, slăbind, Avraam a murit la bătrâneţi adânci, sătul de zile, şi s-a adăugat la poporul său. Şi l-au îngropat feciorii lui, Isaac şi Ismael, în peştera Macpela, din ţarina lui Efron, fiul lui Ţohar Heteeanul, în faţa stejarului Mamvri; deci în ţarina şi în peştera pe care Avraam a cumpărat-o de la fiii lui Het, acolo sunt îngropaţi Avraam şi Sarra, femeia lui."*

Avraam a murit în vârstă de 175 de ani şi a fost îngropat de către fiii săi în peştera Macpela, alături de Sarra. Cu timpul, au mai fost îngropaţi aici: Isaac, Iacov, Rebeca, Lia şi, după cum susţin localnicii, Iosif, deşi Scriptura indică mormântul acestuia a fi la Sichem (Iosua 24, 32). Irod cel Mare a împrejmuit mormântul patriarhilor cu un zid impozant, alcătuit din blocuri de piatră de 6-7 metri. În secolul VI d.Hr., împăratul Justinian a construit deasupra mormântului o bazilică. După cucerirea Palestinei de către arabi, în anul 650, locul a fost transformat în moschee. În anul 1215, cruciaţii au deschis mormintele patriarhilor, găsind trupurile acestora nestricate. Începând cu anul 1268, creştinilor li s-a interzis accesul în moschee şi peşteră.

11: *„Iar după moartea lui Avraam, a binecuvântat Dumnezeu pe Isaac, fiul lui. Şi locuia Isaac la Beer-Lahai-Roi."*

Beer-Lahai-Roi a mai fost amintită la 16, 14 şi 24, 62.

12-16: *„Iată acum şi viaţa lui Ismael, fiul lui Avraam, pe care l-a născut lui Avraam egipteanca Agar, slujnica Sarrei; şi iată numele fiilor lui Ismael, după şirul naşterii lor: întâiul născut al lui Ismael a fost Nebaiot; după el urmează Chedar, Adbeel şi Mibsam, Mişma, Duma şi Masa, Hadad, Tema, Etur, Nafiş şi Chedma. Aceştia sunt fiii lui Ismael şi acestea sunt numele lor, după aşezările lor şi după taberele lor. Aceştia sunt cei doisprezece voievozi şi seminţiile lor."*

Cei 12 fii ai lui Ismael, părinţi a tot atâtea triburi arabe, au fost: *Nebaiot* (= plugar; locuri înalte), *Chedar* (= negru; puternic), *Adbeel* (= sluga Domnului), *Mibsam* (= mireasmă), *Mişma* (= veste; faimă), *Duma* (= tăcere; liniştea morţii), *Masa* (= povară; dar), *Hadad* (= bucuros; aspru; nobil), *Tema* (= minune; pustie), *Etur* (= îngrăditură; satul nomazilor), *Nafiş* (= întindere; veselie) şi *Chedma* (= răsărit; origine).

17-18: *„Iar anii vieţii lui Ismael au fost o sută treizeci şi şapte şi, îmbătrânind, a murit şi a trecut la părinţii săi; iar urmaşii săi s-au întins de la Havila până la Sur, care este în faţa Egiptului, pe drumul ce duce spre Asiria; şi s-au sălăşluit ei înaintea tuturor fraţilor lor."*

Ismael, în vârstă de 137 ani, *trece* la părinţii săi; astfel, Scriptura arată că locul său e lângă Avraam. Sunt indicate, apoi, limitele Arabiei vechi.

19-22: *„Iar spiţa neamului lui Isaac, fiul lui Avraam, este aceasta: lui Avraam i s-a născut Isaac. Isaac însă era de patruzeci de ani, când şi-a luat de femeie pe Rebeca, fata lui Batuel Arameul din Mesopotamia şi sora lui Laban Arameul. Şi s-a rugat Isaac Domnului pentru Rebeca, femeia sa, că era stearpă; şi l-a auzit Domnul şi femeia lui, Rebeca, a zămislit. Dar copiii au început a se zbate în pântecele ei şi ea a zis: Dacă aşa au să fie, atunci la ce mai am această sarcină? Şi s-a dus să întrebe pe Domnul."*

Rebeca s-a dus să întrebe pe Domnul, adică „a alergat la adevărata cunoştinţă, a alergat la preot, slujitorul lui Dumnezeu"[305].

23-26: *„Domnul însă i-a zis: În pântecele tău sunt două neamuri şi două popoare se vor ridica din pântecele tău; un popor va ajunge mai puternic decât celălalt şi cel mai mare va sluji celui mai mic! Şi i-a venit Rebecăi vremea să nască şi iată erau în pântecele ei doi gemeni. Şi cel dintâi care a ieşit era roşu şi peste tot păros, ca o pielicică, şi i-a pus numele Isav. După aceea a ieşit fratele acestuia, ţinându-se cu mâna de călcâiul lui Isav; şi i s-a pus numele Iacov. Isaac însă era de şaizeci de ani, când i s-au născut aceştia din Rebeca."*

Rebeca (= răbdare) a născut doi gemeni: pe *Isav* (= păros), strămoşul edomiţilor, şi pe *Iacov* (= Dumnezeu să ocrotească; cel ce ţine de călcâi; cel ce înşală). Copiii s-au născut abia la 20 de ani după căsătoria părinţilor. Ca şi Sarra, Rebeca naşte după ani îndelungaţi de rugăciune. Avertizată, prin preot, asupra viitorului celor doi copii, ea va susţine pe Iacov, cel de al doilea născut, spre a împlini planul divin.

27-31: *„Copiii aceştia au crescut şi a ajuns Isav om iscusit la vânătoare, trăind pe câmpii; iar Iacov era om liniştit, trăind în corturi. Isaac iubea pe Isav, pentru că îi plăcea vânatul acestuia; iar Rebeca iubea pe Iacov. O dată însă a fiert Iacov linte, iar Isav a venit ostenit de la câmp. Şi a zis Isav către Iacov: Dă-mi să mănânc din această fiertură roşie, că sunt flămând! De aceea Isav s-a mai numit şi Edom. Iacov însă i-a răspuns lui Isav: Vinde-mi mai întâi dreptul tău de întâi-născut!"*

Isav s-a mai numit şi *Edom* (= roşu), nume ce sugerează firea sa războinică. Iacov i-a cerut, în schimbul mâncării, să-i vândă dreptul de întâi-născut. Întâiul-născut moştenea dublu decât fraţii săi, devenea capul familiei după moartea tatălui şi, mai cu seamă, primea binecuvântarea paternă. Spre deosebire de Isav, Iacov era *om liniştit, trăind în corturi*, „adică făcea uz

[305] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, L, 1

de simplitatea firii sale, fără să ia, ca o mască, o înfăţişare, făurită cu meşteşug pentru înşelarea celor din jurul său. De aici se vede că inocent este omul care n-a făcut experienţa răului."[306]

32-34: *„Şi Isav a răspuns: Iată eu mor. La ce mi-e bun dreptul de întâi-născut? Zisu-i-a Iacov: Jură-mi-te acum! Şi i s-a jurat Isav şi a vândut lui Iacov dreptul său de întâi-născut. Atunci Iacov a dat lui Isav pâine şi fiertură de linte şi acesta a mâncat şi a băut, apoi s-a sculat şi s-a dus. Şi astfel a nesocotit Isav dreptul său de întâi-născut."*

„Iată, aici s-a răsturnat rânduiala! Vrednicia de întâi-născut a trecut asupra celui în sufletul căruia strălucea virtutea."[307] Impulsiv şi superficial, Isav e numit în unele texte *vevilos* (= cel fără simţ pentru divin).

Cap. 26, 1-6: *„Şi a fost o foamete în ţară, afară de foametea cea dintâi, care se întâmplase în zilele lui Avraam. Atunci s-a dus Isaac în Gherara, la Abimelec, regele Filistenilor. Atunci Domnul i S-a arătat şi i-a zis: Să nu te duci în Egipt, ci să locuieşti în ţară, unde-ţi voi zice Eu. Locuieşte în ţara aceasta şi Eu voi fi cu tine şi te voi binecuvânta, că ţie şi urmaşilor tăi voi da toate ţinuturile acestea şi-Mi voi împlini jurământul cu care M-am jurat lui Avraam, tatăl tău. Voi înmulţi pe urmaşii tăi ca stelele cerului şi voi da urmaşilor tăi toate ţinuturile acestea; şi se vor binecuvânta întru urmaşii tăi toate popoarele pământului, pentru că Avraam, tatăl tău, a ascultat cuvântul Meu şi a păzit poruncile Mele, poveţele Mele, îndreptările Mele şi legile Mele! De aceea s-a aşezat Isaac în Gherara."*

Lui Isaac i s-a făcut aceeaşi făgăduinţă ca şi lui Avraam. În plus, evenimentele descrise în acest capitol arată şi o asemănare a vieţilor celor doi.

7-11: *„Iar locuitorii ţinutului aceluia l-au întrebat despre Rebeca, femeia sa, cine e şi el a zis: Aceasta e sora mea!, căci s-a temut să zică; E femeia mea!, ca nu cumva să-l omoa-*

[306] Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii şi cuvântări*, XII, 11
[307] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, L, 2

re oamenii locului aceluia din pricina Rebecăi, pentru că era frumoasă la chip. Dar după ce a trăit el acolo multă vreme, s-a întâmplat că Abimelec, regele Filistenilor, să se uite pe fereastră şi să vadă pe Isaac jucându-se cu Rebeca, femeia sa. Atunci a chemat Abimelec pe Isaac şi i-a zis: Adevărat e că-i femeia ta? De ce dar ai zis: Aceasta-i sora mea? Şi Isaac a răspuns: Pentru că mă temeam să nu fiu omorât din pricina ei. Zisu-i-a Abimelec: Pentru ce ne-ai făcut aceasta? Puţin a lipsit ca cineva din neamul meu să se fi culcat cu femeia ta şi ne-ai fi făcut să săvârşim păcat. Apoi a dat Abimelec poruncă la tot poporul său, zicând: Tot cel ce se va atinge de omul acesta şi de femeia lui va fi vinovat morţii."

E sesizabil un progres moral, chiar şi în sânul popoarelor idolatre. Rebeca nu mai e dusă în haremul regelui, iar Dumnezeu nu mai trebuie să intervină. Posibil ca regele filistean să fi cunoscut şi întâmplarea de pe vremea lui Avraam, aceasta făcându-l atent.

12-14: *„Şi a semănat Isaac în pământul acela şi a cules anul acela rod însutit. Domnul l-a binecuvântat, şi omul acela a ajuns bogat şi a sporit tot mai mult, până ce a ajuns bogat foarte. Avea turme de oi, cirezi de vite şi ogoare multe, încât îl pizmuiau Filistenii."*

„Uită-mi-te la înţelepciunea lui Dumnezeu! Ca să-i arate dreptului Isaac că este Creatorul firii, că poate găsi ieşire în căi fără de ieşire, şi că El la început, la porunca Lui, a deşteptat pământul pentru facerea de roade, a făcut ca dreptul să culeagă însutit sămânţa pe care o aruncase în pământ. Totodată i-a dat mai multă bogăţie, ca să nu aibă nevoie de nimeni, iar locuitorilor acelei ţări le-a arătat prin fapte ajutorul cel de sus, de care se bucura dreptul Isaac."[308] Sporirea averilor lui Isaac mai arată că „voinţa sa ţintea spre tot mai mult, făcea progrese neîncetate în contemplarea unor realităţi tot mai dumnezeieşti"[309].

[308] *Ibid.*, LII, 1
[309] Origen, *Omilii la Evanghelia după Luca,* XI, 2

15: *„Toate fântânile, pe care le săpaseră robii tatălui său, în zilele lui Avraam, tatăl său, Filistenii le-au stricat şi le-au umplut cu pământ."*

Fântâna are un rol deosebit de important în Orient, apa fiind condiţia necesară supravieţuirii. Astfel că fântânile devin centre ale vieţii sociale şi religioase. Prin *fântână* poate fi închipuită şi conştiinţa; în ea va afla dreptul Apa vie, iar necredinciosul şi-o va astupa cu patimi pământeşti, despărţind-o de lucrarea harului. „Prin aceste fântâni străbaţi întreaga Scriptură, în căutarea de fântâni ajungi până la Evanghelii."[310] Fântânile Patriarhilor sunt calea către fântâna Samarinencei, unde aflăm Apa vieţii, Care este Hristos.

16-21: *„Atunci a zis Abimelec către Isaac: Du-te de la noi, că te-ai făcut mult mai tare decât noi! Şi s-a dus Isaac de acolo şi, tăbărând în valea Gherara, a locuit acolo. Apoi a săpat Isaac din nou fântânile de apă, pe care le săpaseră robii lui Avraam, tatăl său, şi pe care le astupaseră Filistenii după moartea lui Avraam, tatăl său, şi le-a numit cu aceleaşi nume, cu care le numise Avraam, tatăl său. După aceea au mai săpat slugile lui Isaac şi în valea Gherara şi au aflat acolo izvor de apă bună de băut. Dar se certau ciobanii din Gherara cu ciobanii lui Isaac, zicând: Apa este a noastră! De aceea Isaac a pus fântânii aceleia numele Esec, din pricină că se sfădiseră pentru ea. Ducându-se apoi de acolo, Isaac a săpat altă fântână şi se certau şi de la aceasta. De aceea Isaac i-a pus numele Sitna."*

Isaac îşi arată firea sa blândă, mustrând indirect pe pizmuitori, prin numele puse fântânilor: *Esec* (= ceartă) şi *Sitna* (= duşmănie).

22-23: *„Apoi s-a mutat şi de aici şi a săpat altă fântână, pentru care nu s-au mai certat, şi i-a pus numele Rehobot, căci îşi zicea: Datu-ne-a astăzi Domnul loc larg şi vom spori pe pământ. De aici Isaac s-a urcat către Beer-Şeba."*

[310] Id., *Omilii la Cartea Numerii*, XII, 1

„Ai văzut suflet iubitor de Dumnezeu? Nici nu pomeneşte de necazurile prin care a trecut! Îşi aminteşte numai de zilele bune pe care le-a avut!"[311] *Rehobot* înseamnă *loc larg.*

24: *„În noaptea aceea i S-a arătat Domnul şi i-a zis: Eu sunt Dumnezeul lui Avraam, tatăl tău! Nu te teme, că Eu sunt cu tine şi te voi binecuvânta şi voi înmulţi pe urmaşii tăi, pentru Avraam, sluga Mea."*

Reînnoirea făgăduinţelor urmează, de regulă, unui spor în virtute.

25-29: *„Acolo a făcut Isaac jertfelnic şi a chemat numele Domnului şi îşi întinse acolo cortul său. Şi au săpat acolo slugile lui Isaac o fântână, în valea Gherarei. Atunci au venit din Gherara la el: Abimelec şi Ahuzat, care luase pe nora lui, şi Ficol, căpetenia oştirii lui. Iar Isaac le-a zis: La ce aţi venit la mine, voi, care mă urâţi şi m-aţi alungat de la voi? Iar ei au zis: Am văzut bine că Domnul este cu tine şi am zis să facem cu tine jurământ şi să încheiem legământ cu tine, ca tu să nu ne faci nici un rău, cum nici noi nu ne-am atins de tine, ci ţi-am făcut bine şi te-am scos de la noi cu pace; şi acum eşti binecuvântat de Domnul."*

„Vezi câtă tărie are blândeţea şi câtă putere are virtutea? Cei care-l alungaseră mai înainte vin acum la străin, la omul fără patrie, la pribeag! Nu numai că se dezvinovăţesc de faptele lor şi-şi cer iertare de cele ce greşiseră, ci chiar îl laudă pe dreptul Isaac, îi arată frica ce-i copleşeşte, îşi dezvăluie slăbiciunea lor şi dau mărturie de marea putere a dreptului. Căci cine poate fi mai puternic ca acela care are alături de el pe Dumnezeu?"[312]

30-31: *„Atunci Isaac le-a făcut ospăţ şi ei au mâncat şi au băut. Sculându-se apoi a doua zi de dimineaţă, au jurat unul altuia. Şi le-a dat drumul Isaac şi ei s-au dus de la dânsul cu pace."*

„Uită-te la bunătatea dreptului! Nu numai că a dat uitării

[311] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LII, 3
[312] *Ibid.*, LII, 4

tot ce-i făcuseră aceia, dar le-a întins şi ospăţ. (...) Cu ospăţul, pe care l-a dat lor, Isaac a vrut să-i încredinţeze că nici nu vrea să-şi mai aducă aminte de relele ce i-au pricinuit."[313]

32-33: *„Tot în ziua aceea venind slugile lui Isaac, l-au vestit de fântâna ce o săpaseră şi au zis: Am găsit apă! Şi a numit Isaac fântâna aceea Şibea, adică jurământ. De aceea se şi numeşte cetatea aceea Beer-Şeba. adică fântâna jurământului, până în ziua de astăzi."*

„Ai văzut că Isaac a arătat atâta filosofie, fără să aibă ca dascăl legea şi fără să întrebe pe cineva, ci mergând pe căile tatălui său, călăuzit de conştiinţa lui, dascălul pus de Dumnezeu în firea omenească? Faptele sale nu-i arată numai blândeţea lui, ci strigă tare că Isaac a împlinit cu fapte poruncile lui Hristos. Hristos poruncise şi îndemnase pe ucenicii Săi să iubească nu numai pe cei care îi iubesc, ci şi pe duşmani (Matei 5, 44). Ei bine, porunca aceasta a împlinit-o Isaac de la început; a arătat mare dragoste celor care îl urau atât de mult şi şi-a smuls din sufletul lui patima răzbunării."[314]

34-35: *„Iar Isav, fiind acum de patruzeci de ani, şi-a luat două femei: pe Iudit, fata lui Beeri Heteul, şi pe Basemata, fata lui Elon Heteul. Dar ele amărau pe Isaac şi pe Rebeca."*

Isav şi-a luat două femei de neam hitit: *Iudit* (= lăudată), fiica lui *Beeri* (= omul fântânii), şi *Basemata* (= parfum), fiica lui *Elon* (= stejar). Acestea amărau pe Isaac şi pe Rebeca, cel mai probabil, pe motive religioase.

12. Iacov şi Isav (27, 1 – 28,22)

Cap. 27, 1: *„Iar după ce a îmbătrânit Isaac şi au slăbit vederile ochilor săi, a chemat pe Isav, pe fiul său cel mai mare, şi i-a zis: Fiul meu! Zis-a acela: Iată-mă!"*

Ochii duhovniceşti ai lui Isaac nu mai distingeau pe cel bineplăcut lui Dumnezeu. În întreaga istorisire ce va urma, in-

[313] *Ibid.*
[314] *Ibid.*

tervine voința divină, căreia Rebeca i se subordonează conștient, iar Isaac conlucrează oarecum împotriva voinței sale.

2-10: *„Și Isaac a zis: Iată, eu am îmbătrânit și nu știu ziua morții mele. Ia-ți dară uneltele tale, tolba și arcul, și ieși la câmp și adu-mi ceva vânat; să-mi faci mâncare, cum îmi place mie, și adu-mi să mănânc, ca să te binecuvânteze sufletul meu până nu mor! Rebeca însă a auzit ce a zis Isaac către fiul său Isav. S-a dus deci Isav la câmp să vâneze ceva pentru tatăl său; iar Rebeca a zis către Iacov, fiul cel mai mic: Iată, eu am auzit pe tatăl tău grăind cu Isav, fratele tău, și zicând: Adu vânat și fă-mi o mâncare să mănânc și să te binecuvântez înaintea Domnului, până a nu muri. Acum dar, fiul meu, ascultă ce am să-ți poruncesc: Du-te la turmă, adu-mi de acolo doi iezi tineri și buni și voi face din ei mâncare, cum îi place tatălui tău; iar tu o vei duce tatălui tău să mănânce, ca să te binecuvânteze tatăl tău înainte de a muri."*

Rebeca vede în Iacov pe cel ales a se împlini în el făgăduințele dumnezeiești făcute către Avraam și Isaac; în plus, cum știm de la 25, 23 – Rebecăi i se descoperise că Iacov e continuatorul strămoșilor săi.

11-13: *„Iacov însă a zis către Rebeca, mama sa: Isav, fratele meu, e om păros, iar eu n-am păr. Nu cumva tatăl meu să mă pipăie și voi fi în ochii lui ca un înșelător și, în loc de binecuvântare, voi atrage asupră-mi blestem. Zis-a mama sa: Fiul meu, asupra mea să fie blestemul acela; ascultă numai povața mea și du-te și adu-mi iezii!"*

Convinsă că îndeplinește un plan divin, Rebeca își asumă orice risc. Iacov, de asemenea, nu se simte un înșelător, ci doar se teme să nu fie socotit astfel.

14-19: *„Atunci, ducându-se Iacov, a luat și a adus mamei sale iezii, iar mama sa a gătit mâncare, cum îi plăcea tatălui lui. Apoi a luat Rebeca haina cea mai frumoasă a lui Isav, fiul ei cel mai mare, care era la ea în casă, și a îmbrăcat pe Iacov, fiul ei cel mai mic; iar cu pieile iezilor a înfășurat brațele și părțile goale ale gâtului lui. Și a dat mâncarea și pâinea ce o*

gătise în mâinile lui Iacov, fiul său, și acesta a intrat la tatăl său și a zis: Tată! Iar acela a răspuns: Iată-mă! Cine ești tu, copilul meu? Zis-a Iacov către tatăl său: Eu sunt Isav, întâiul tău născut. Am făcut precum mi-ai poruncit; scoală și șezi de mănâncă din vânatul meu, ca să mă binecuvânteze sufletul tău!"

„De multe ori trebuie să înșeli ca, prin acest meșteșug, să poți fi de mare folos; că dacă lucrezi pe față, poți pricinui mare rău celui pe care n-ai vrut să-l înșeli."[315]

20: *„Zis-a Isaac către fiul său: Cum l-ai găsit așa curând, fiul meu? Și acesta a zis: Domnul Dumnezeul tău mi l-a scos înainte."*

Răspunsul nu-l putea da Isav, ușuratecul socotind că toate atârnă de priceperea sa. Darurile dumnezeiești pot veni pe neașteptate, după un plan ce ne rămâne neînțeles, dar pe care se cuvine, cu atât mai mult, să-l prețuim. „Atunci când Dumnezeu ne dă din înțelepciunea Sa vederile înțelepte fără osteneală nouă care nu ne-am așteptat, să socotim că am aflat așa, deodată, o comoară."[316]

21-29: *„Zis-a Isaac iarăși către Iacov: Apropie-te să te pipăi, fiul meu, de ești tu fiul meu Isav sau nu. Și s-a apropiat Iacov de Isaac, tatăl său, iar acesta l-a pipăit și a zis: Glasul este glasul lui Iacov, iar mâinile sunt mâinile lui Isav. Dar nu l-a cunoscut, pentru că mâinile lui erau păroase, ca mâinile fratelui său Isav; și l-a binecuvântat. Și a mai zis: Tu ești oare fiul meu Isav? Și Iacov a răspuns: Eu. Zis-a Isaac: Adu-mi și voi mânca din vânatul fiului meu, ca să te binecuvânteze sufletul meu! Și i-a adus și a mâncat; apoi i-a adus și vin și a băut. După aceea Isaac, tatăl său, i-a zis: Apropie-te, fiule, și mă sărută! Atunci s-a apropiat Iacov și l-a sărutat. Și a simțit Isaac mirosul hainei lui și l-a binecuvântat și a zis: Iată, mirosul fiu-*

---

[315] Id., *Tratatul despre preoție*, I, 7

[316] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capete despre cunoștința de Dumnezeu*, 17

lui meu e ca mirosul unui câmp bogat, pe care l-a binecuvântat Domnul. Să-ţi dea Dumnezeu din roua cerului şi din belşugul pământului, pâine multă şi vin. Să-ţi slujească popoarele şi căpeteniile să se închine înaintea ta; să fii stăpân peste fraţii tăi şi feciorii mamei tale să se închine ţie; cel ce te va blestema să fie blestemat şi binecuvântat să fie cel ce te va binecuvânta!"

Isaac nu mai vede, iar glasul ce-l aude nu-i pare a fi al fiului iubit; mirosul, însă, îl convinge. Cât încă nu s-au atrofiat toate simţurile noastre duhovniceşti, putem nădăjdui că vom recunoaşte prezenţa lui Dumnezeu, chiar dacă El ne şi înşeală, spre a ne ajuta să nu ne înşelăm. Isaac simte mireasma unui câmp bogat: „S-ar putea spune că adevărata ţarină e tocmai Hristosul lui Dumnezeu."[317] La Hristos putem ajunge pe căi nebănuite, cât timp ne-am mai păstrat măcar un simţ. Iar Iacov era plin de bună mireasmă, căci „viaţa contemplativă în Duhul de viaţă făcător umple pe cel văzător, în chip tainic, de multe şi minunate vederi cugetate cu mintea"[318].

30-35: *„Îndată ce a isprăvit Isaac de binecuvântat pe Iacov, fiul său, şi cum a ieşit Iacov de la faţa tatălui său, a venit şi Isav cu vânatul lui. A făcut şi el bucate şi le-a dus tatălui său şi a zis către tatăl său: Scoală, tată, şi mănâncă din vânatul fiului tău, ca să mă binecuvânteze sufletul tău! Iar Isaac, tatăl său, i-a zis: Cine eşti tu? Iar el a zis: Eu sunt Isav, fiul tău cel întâi-născut! Atunci s-a cutremurat Isaac cu cutremur mare foarte şi a zis: Dar cine-i acela, care a căutat şi mi-a adus vânat şi am mâncat de la el înainte de a veni tu şi l-am binecuvântat şi binecuvântat va fi? Iar Isav, auzind cuvintele tatălui său Isaac, a strigat cu glas mare şi foarte dureros şi a zis către tatăl său: Binecuvântează-mă şi pe mine, tată! Zis-a Isaac către el: A venit fratele tău cu înşelăciune şi a luat binecuvântarea ta!"*

Binecuvântarea, ca şi blestemul, odată pronunţate, sunt irevocabile.

[317] Origen, *Comentar la Evanghelia după Matei*, X, 5
[318] Calist Catafygiotul, *op. cit.*, 82

36-40: *„Iar Isav a zis: Din pricină oare că-l cheamă Iacov, de aceea m-a înşelat de două ori? Deunăzi mi-a răpit dreptul de întâi-născut, iar acum mi-a răpit binecuvântarea mea. Apoi a zis Isav către tatăl său: Nu mi-ai păstrat şi mie binecuvântare, tată? Răspuns-a Isaac şi a zis lui Isav: Iată, stăpân l-am făcut peste tine şi pe toţi fraţii lui i-am făcut lui robi; cu pâine şi cu vin l-am dăruit. Dar cu tine ce să fac, fiul meu? Şi a zis Isav către tatăl său: Tată, oare numai o binecuvântare ai tu? Binecuvântează-mă şi pe mine, tată! Şi cum Isaac tăcea, Isav şi-a ridicat glasul şi a început a plânge. Atunci, răspunzând Isaac, tatăl lui, a zis către el: Iată, locuinţa ta va fi un pământ mănos şi cerul îţi va trimite roua sa; cu sabia ta vei trăi şi vei fi supus fratelui tău; va veni însă vremea când te vei ridica şi vei sfărâma jugul de pe grumazul tău."*

Singura binecuvântare pentru Isav e aceea de a trăi prin sabia sa şi, oarecând, să se elibereze de sub stăpânirea fratelui său. Un înţeles ar fi acela al ieşirii de sub jugul Legii vechi. Iacov a fost pus stăpân peste Isav şi dăruit cu pâine şi vin (prefigurare a Euharistiei). Dar Isav poate sfărâma jugul fratelui său; e războiul nevăzut, ce se poartă în fiecare suflet. Isav sfărâmă jugul lui Iacov atunci când lepădăm jugul cel bun al lui Hristos şi alegem tirania patimilor. Dar înţeleptul doreşte stăpânirea lui Iacov. „Pentru acest motiv Iacov, prin binecuvântarea tatălui său, a devenit stăpân al lui Esau (Isav), pentru ca fiul cel neînţelept să primească, chiar şi împotriva voinţei sale, binefacerile celui înţelept."[319] „Tatăl, care prin dragostea lui părintească îşi iubea pe amândoi fiii, dar judecata pentru ei nu era la fel (...), îi dăruie unuia dragostea, iar celuilalt mila sa, celui înţelept dragostea, iar celui neînţelept mila. Fiindcă nu se putea înălţa la virtute prin propriile lui forţe, nici să se înalţe prin mersul său, a fost binecuvântat să slujească fratelui şi să-şi fie sieşi slujitor, arătând astfel că neînţelepciunea este mai rea decât robia, că robia îi este leacul, fiindcă neînţeleptul nu se poate conduce şi,

[319] Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh*, XX

dacă nu are o frână, se prăbuşeşte din vina lui."[320]

41: *„De aceea ura Isav pe Iacov pentru binecuvântarea cu care-l binecuvântase tatăl său. Şi a zis Isav în cugetul său: Se apropie zilele de jelire pentru tatăl meu; atunci am să ucid pe Iacov, fratele meu!"*

„Uneltirea lui Esau împotriva lui Iacov pare să fi avut de pretext răpirea binecuvântării. Însă, înainte de aceasta, ea avea rădăcini în sufletul său, ca pentru un desfrânat şi nelegiuit."[321] „Uită-te că omul cuprins de mânie e ca şi nebun; când demonul mâniei intră în el, îl face să-şi iasă din minţi şi-l împinge să facă lucruri potrivnice celor ce se cuvin a fi făcute. Mânioşii nici nu mai văd bine, nici nu fac ce trebuie, ci ca şi cum li s-ar fi stricat simţurile şi şi-ar fi pierdut minţile aşa fac totul. Mânioşii nu mai cunosc pe cei din faţa lor, nu mai ţin seama de rude, de prieteni, de cunoştinţe, de oameni cu funcţii înalte; nu se gândesc la nimic ci, striviţi cu totul de mânie, se aruncă în prăpastie. Poate fi om mai de plâns ca un om ca acesta, care, atunci când e cuprins de patimă, ajunge rob mâniei şi e gata de omor?"[322]

42-45: *„Dar i s-a spus Rebecăi cuvintele lui Isav, fiul cel mai mare, şi ea a trimis de a chemat pe Iacov, fiul ei cel mai mic, şi i-a zis: Iată Isav, fratele tău, vrea să se răzbune pe tine, omorându-te. Acum dar, fiul meu, ascultă povaţa mea şi, sculându-te, fugi la Haran, în Mesopotamia, la fratele meu Laban, şi stai la el câtva timp, până se va potoli mânia fratelui tău şi până va mai uita el ce i-ai făcut. Atunci voi trimite şi te voi lua de acolo. Pentru ce să rămân eu într-o singură zi fără de voi amândoi?"*

„Iacov, cu smerenie, a plecat din pământul lui, din pricina fratelui său, şi s-a dus la Laban; i-a slujit lui şi i s-a dat sceptrul celor douăsprezece seminţii ale lui Israil."[323] „Să imiţi pe patriarhul care s-a dus departe, ascultând de sfatul mamei sale.

[320] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, XXXVII, 7
[321] Origen, *Despre rugăciune*, XXIX, 18
[322] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LIII, 5
[323] Sfântul Clement Romanul, *Epistola către Corinteni*, XXXI

Care mamă? Rebeca, de bună seamă, adică răbdarea. Căci al cui putea fi acest sfat dacă nu al răbdării? Mama îşi iubea fiul şi de aceea a socotit că este mai bine să-l îndepărteze de ea decât de Dumnezeu. Buna mamă ţinea la amândoi, dar totuşi i-a dat celui mai (mic) binecuvântarea pe care putea s-o păstreze. Căci nu a pus pe un fiu înaintea celuilalt fiu, ci pe cel harnic înaintea celui leneş, pe cel credincios înaintea celui necredincios."[324]

46: *„Apoi Rebeca a zis către Isaac: Sunt scârbită de viaţa mea, din pricina fetelor Heteilor. Dacă-şi ia şi Iacov femeie ca acestea, din fetele pământului acestuia, atunci la ce-mi mai e bună viaţa?"*

„Ai văzut că Rebeca a găsit o pricină bună pentru plecarea lui Iacov? Când dreapta Celui de sus stă alături de noi, cele grele ajung uşoare, cele anevoioase lesnicioase. Pentru că Rebeca avea pe Dumnezeul universului alături de ea în planurile ei, de aceea Dumnezeu i-a dat să facă tot ce putea, ca să ducă la îndeplinirea celor ce aveau să fie făcute şi la mântuirea copilului ei."[325]

Cap. 28, 1-5: *„Atunci a chemat Isaac pe Iacov şi l-a binecuvântat şi i-a poruncit, zicând: Să nu-ţi iei femeie din fetele Canaaneilor; ci scoală şi mergi în Mesopotamia la casa lui Batuel, tatăl mamei tale, şi-ţi ia femeie de acolo, din fetele lui Laban, fratele mamei tale; şi Dumnezeul cel Atotputernic să te binecuvânteze, să te crească şi să te înmulţească şi să răsară din tine popoare multe; să-ţi dea binecuvântarea lui Avraam, tatăl meu, ţie şi urmaşilor tăi, ca să stăpâneşti pământul ce-l locuieşti acum şi pe care l-a dat Dumnezeu lui Avraam! Şi aşa Isaac i-a dat drumul lui Iacov, iar acesta s-a dus în Mesopotamia, la Laban, fiul lui Batuel Arameul şi fratele Rebecăi, mama lui Iacov şi a lui Isav."*

Iacov, ca tip al lui Hristos, pleacă spre Mesopotamia, preînchipuire a Bisericii. „Mesopotamia este un ţinut din părţile Ori-

[324] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, LXIII, 100
[325] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LIV, 3

entului, mărginit de două foarte mari fluvii, Tigrul şi Eufratul, care izvorăsc din Armenia, curg fiecare prin albia sa, până ce se varsă în Golful Persic. Iar prin numele de Mesopotamia se înţelege Biserica, fiindcă ea udă, cu cele mai mari râuri ale înţelepciunii şi dreptăţii, minţile credincioşilor, cărora le îneacă păcatele în apa Sfântului Botez, precum cele două fluvii se varsă în Golful Persic."[326]

6-9: *„Văzând însă Isav că Isaac a binecuvântat pe Iacov şi l-a trimis în Mesopotamia, să-şi ia femeie de acolo, pentru care l-a binecuvântat şi i-a poruncit, zicând: Să nu-ţi iei femeie din fetele Canaaneilor – şi că Iacov a ascultat pe tatăl său şi pe mama sa şi s-a dus în Mesopotamia, şi înţelegând Isav că lui Isaac, tatăl său, nu-i plac fetele Canaaneilor, s-a dus la Ismael şi, pe lângă cele două femei ale sale, şi-a mai luat şi pe Mahalat, fata lui Ismael, fiul lui Avraam, şi sora lui Nebaiot."*

Isav începe să imite pe fratele său, dându-ne pildă ca, pe cât ne stă în puteri, să urmăm vieţuirea sfinţilor. El s-a căsătorit cu fiica lui Ismael, *Mahalat* (= frumuseţe; cântăreaţă; boală).

10-12: *„Iar Iacov ieşind din Beer-Şeba, s-a dus la Haran. Ajungând însă la un loc, a rămas să doarmă acolo, căci asfinţise soarele. Şi luând una din pietrele locului aceluia şi punându-şi-o căpătâi, s-a culcat în locul acela. Şi a visat că era o scară, sprijinită pe pământ, iar cu vârful atingea cerul; iar îngerii lui Dumnezeu se suiau şi coborau pe ea."*

„Sfântul Iacob în somn vede minuni dumnezeieşti pe care nu le văzuse în stare de veghe; văzduhul străbătut de sfinţi de la cer la pământ şi pe Domnul privind şi făgăduind stăpânirea acelui pământ. Astfel, dormind un somn scurt, a dobândit în vis moştenirea pe care după aceea, prin mare trudă, a câştigat-o. Căci somnul sfinţilor este ferit de toate poftele trupului, de toată tulburarea sufletului, aducând minţii linişte şi inimii pace, ca să se dezlege de lanţurile trupului şi să se unească cu Hristos."[327]

[326] Sfântul Ambrozie, *Scrisori,* XIX, 2
[327] *Ibid.*, XVI, 4

Scara indică urcuşul duhovnicesc: „Cei care se îndreaptă spre viaţa cea virtuoasă trebuie să meargă pe urmele virtuţii începând cu primele trepte şi de la ele să păşească pe treptele următoare, până ce se urcă, printr-un urcuş săvârşit încetul cu încetul, la înălţimea pe care o poate atinge firea omenească."[328] E un progres infinit în cunoaşterea lui Dumnezeu. De aceea nu se indică numărul treptelor şi nici timpul urcuşului. Ni se descoperă doar că ne e deschisă calea către cer şi că în efortul nostru suntem ajutaţi de către sfinţii îngeri. Viziunea de care se învredniceşte Iacov e şi urmarea unui exerciţiu ascetic: „Iacov s-a culcat pe pământ şi o piatră îi era pernă; şi atunci a fost învrednicit să vadă o vedenie mai presus de om."[329] Începătorul e avertizat să-şi însuşească treptat virtuţile: „Acesta e un semn celui ce începe să slujească lui Dumnezeu, că la început i se descoperă lui chipul virtuţilor, iar de nu-şi va însuşi osteneala lor, nu va ajunge la Dumnezeu."[330]

13-14: *„Apoi S-a arătat Domnul în capul scării şi i-a zis: Eu sunt Domnul, Dumnezeul lui Avraam, tatăl tău, şi Dumnezeul lui Isaac. Nu te teme! Pământul pe care dormi ţi-l voi da ţie şi urmaşilor tăi. Urmaşii tăi vor fi mulţi ca pulberea pământului şi tu te vei întinde la apus şi la răsărit, la miazănoapte şi la miazăzi, şi se vor binecuvânta întru tine şi întru urmaşii tăi toate neamurile pământului."*

„Lucrul acesta nu l-a mai spus nici lui Esau, nici lui Ruben şi nici vreunui altul, ci numai acelora din care avea să fie Hristos."[331]

15-16: *„Iată, Eu sunt cu tine şi te voi păzi în orice cale vei merge; te voi întoarce în pământul aceste şi nu te voi lăsa până nu voi împlini toate câte ţi-am spus. Iar când s-a deşteptat din somnul său, Iacov a zis: Domnul este cu adevărat în locul*

[328] Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi*, I, 4
[329] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, II, 78, 3
[330] Isaia Pustnicul, *op. cit.*, IV, 9
[331] Sfântul Justin Martirul, *op. cit.*, CXX

acesta şi eu n-am ştiut!"

„Duhul este cu adevărat în locul sfinţilor. Iar sfinţii sunt locul potrivit pentru Duhul, pentru că se oferă ca locuinţă lui Dumnezeu şi devin templul Lui."[332] Omul înduhovnicit umple de har şi locul în care sălăşluieşte, după cum sunt şi locuri în care prezenţa Duhului în sufletul lor e mai evidentă decât în altele.

17-22: *„Şi, spăimântându-se Iacov, a zis: Cât de înfricoşător este locul acesta! Aceasta nu e alta fără numai casa lui Dumnezeu, aceasta e poarta cerului! Apoi s-a sculat Iacov dis-de-dimineaţă, a luat piatra ce şi-o pusese căpătâi, a pus-o stâlp şi a turnat pe vârful ei untdelemn. Iacov a pus locului aceluia numele Betel, căci mai înainte cetatea aceea se numea Luz. Şi a făcut Iacov făgăduinţă, zicând: De va fi Domnul Dumnezeu cu mine şi mă va povăţui în calea aceasta, în care merg eu astăzi, de-mi va da pâine să mănânc şi haine să mă îmbrac; şi de mă voi întoarce sănătos la casa tatălui meu, atunci Domnul va fi Dumnezeul meu. Iar piatra aceasta, pe care am pus-o stâlp, va fi pentru mine casa lui Dumnezeu şi din toate câte-mi vei da Tu mie, a zecea parte o voi da Ţie!"*

„Iacov a văzut în vis o scară înaltă şi un urcuş al îngerilor şi a turnat în chip tainic untdelemn pe un stâlp de piatră – poate ca să arate Piatra unsă din capul unghiului (cf. Fapte 4, 11).[333] „În multe locuri din Scriptură, Hristos a fost propovăduit în chip simbolic ca piatră, şi toată ungerea, fie cu untdelemn, fie cu stactă, fie cu alte unguente care provin din compoziţia mirului, Îl simboliza pe El."[334]

Chiar dacă Iacov vorbeşte despre pâine şi haine, „acestea nu-s cuvintele unuia care se îngrijeşte, ci ale unuia care cere totul de la Dumnezeu"[335]. Iar făgăduind zeciuială din toate, recunoaşte drepturile preoţilor, la fel cum făcuse şi Avraam.

---

[332] Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh*, XXVI
[333] Sfântul Grigorie de Nazianz, *op. cit.*, II, 18
[334] Sfântul Justin Martirul, *op, cit.*, LXXXVI
[335] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, XXI, 3

13. Lia şi Rahila (29, 1 – 31, 55)

Cap. 29, 1-17: *„Sculându-se apoi, Iacov s-a dus în pământul fiilor Răsăritului, la Laban, fiul lui Batuel Arameul şi fratele Rebecăi, mama lui Iacov şi a lui Isav. Şi căutând el o dată, iată în câmp o fântână, iar lângă ea trei turme de oi culcate; căci din fântâna aceea se adăpau turmele şi pe gura fântânii era o piatră mare. Când se adunau acolo toate turmele, ciobanii prăvăleau piatra pe gura fântânii şi adăpau oile, apoi iar puneau piatra la locul ei pe gura fântânii. Deci a zis Iacov către păstori: Fraţilor, de unde sunteţi voi? Iar ei au zis: Noi suntem din Haran. Şi el le-a zis: Cunoaşteţi voi pe Laban, feciorul lui Nahor? Răspuns-au aceia: Îl cunoaştem. Zis-a iarăşi Iacov: E sănătos? Şi ei au zis: Sănătos. Iată Rahila, fata lui, vine cu oile. Zis-a Iacov către ei: Mai e încă mult din zi şi nu e vremea să se adune turmele; adăpaţi oile şi duceţi-vă de le paşteţi. Iar ei au zis: Până nu se adună toţi păstorii, nu putem să prăvălim piatra de pe gura fântânii, ca să adăpăm oile! Încă grăind cu el, iată a venit Rahila, fiica lui Laban, cu oile tatălui său, căci ea păştea oile tatălui său. Văzând Iacov pe Rahila, fiica lui Laban, fratele mamei sale, şi oile lui Laban, fratele mamei sale, s-a apropiat Iacov şi a prăvălit piatra de pe gura fântânii şi a adăpat oile lui Laban, fratele mamei sale. Şi a sărutat Iacov pe Rahila şi şi-a ridicat glasul şi a plâns. Apoi a spus Rahilei că-i rudă cu tatăl ei şi că-i fiul Rebecăi. Iar ea a alergat şi a spus tatălui său toate acestea. Auzind Laban de sosirea lui Iacov, fiul surorii sale, a alergat în întâmpinarea lui şi, îmbrăţişându-l, l-a sărutat şi l-a dus în casa sa şi el a povestit lui Laban toate. Iar Laban a zis: Tu eşti din oasele mele şi din carnea mea. Şi a stat Iacov la el o lună de zile. Atunci Laban a zis către Iacov: Au doară îmi vei sluji în dar, pentru că îmi eşti rudă? Spune-mi, care-ţi va fi simbria? Laban însă avea două fete: pe cea mai mare o chema Lia şi pe cea mai mică o chema Rahila. Lia era bolnavă de ochi, iar Rahila era chipeşă la statură şi tare frumoasă la faţă."*

„Rahila înseamnă *mieluşeaua* sau *cea care paşte*, iar Lia

înseamnă *ostenita* sau *osteneală*."[336] Credinciosul, asemenea lui Iacov, trebuie să se unească întâi cu Lia, adică cu osteneala pentru virtuți, apoi cu Rahila, sau contemplație, chiar dacă e atras încă de la început de cea de-a doua.

18: *„Lui Iacov însă îi era dragă Rahila și a zis: Îți voi sluji șapte ani pentru Rahila, fata ta cea mai mică."*

„Își hotărăște singur anii de slujbă iar odată cu anii aceștia dă și mare dovadă de înfrânarea sa."[337]

19-20: *„Zisu-i-a Laban: Mai bine s-o dau după tine decât s-o dau după alt bărbat. Rămâi la mine! Și a slujit Iacov pentru Rahila șapte ani și i s-a părut numai câteva zile, pentru că o iubea."*

„Din pricina dragostei lui mari pentru fată, spune Scriptura, Iacov a socotit cei șapte ani drept câteva zile. Când ești rănit de dragoste nu mai ții seamă de greutăți; înduri totul cu ușurință, oricât de multe ar fi primejdiile, oricât de mari ar fi greutățile; un singur lucru urmărești: să-ți împlinești dorul."[338] Cu cel iubit ești în comuniune deasupra oricăror opreliști, abolind, într-un fel, spațiul și timpul.

21-25: *„Apoi a zis Iacov către Laban: Dă-mi femeia, că mi s-au împlinit zilele să intru la ea. Atunci a chemat Laban pe toți oamenii locului aceluia și a făcut ospăț. Iar seara a luat Laban pe fiica sa Lia și a băgat-o înăuntru și a intrat Iacov la ea. Și Laban a dat pe roaba sa Zilpa, roabă fiicei sale Lia. Dar când s-a făcut ziuă, iată era Lia. Și a zis Iacov către Laban: Pentru ce mi-ai făcut aceasta? Nu ți-am slujit eu oare pentru Rahila? Pentru ce m-ai înșelat?"*

După obiceiul oriental, mireasa era acoperită cu văl, pe care și-l scotea doar în camera nupțială. Astfel se explică eroarea lui Iacov.

26-29: *„Răspuns-a Laban: Aici la noi nu se pomenește*

[336] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, CXXVIII
[337] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LV, 2
[338] *Ibid.*

să se mărite fata cea mică înaintea celei mari. Împlinește această săptămână de nuntă și-ți voi da-o și pe aceea, pentru slujba ce-mi vei face alți șapte ani! Și a făcut Iacov așa: a împlinit săptămâna de nuntă și i-a dat Laban și pe Rahila, fiica sa, de femeie. Atunci a dat Laban pe roaba sa Bilha, roabă fiicei sale Rahila."

„Când auzi că Iacov s-a însurat cu două surori, și cu cea mai mare și cu cea mai mică, să nu te turburi și să nu judeci vremurile de atunci după vremurile de acum. Pe vremea aceea, pentru că era la început, se îngăduia ca un bărbat să țină două sau trei sau chiar mai multe femei, ca să se înmulțească neamul omenesc; dar acum, când cu harul lui Dumnezeu neamul omenesc s-a înmulțit și virtutea a crescut, nu se mai îngăduie. Venind Hristos, sădind în oameni virtutea și făcând, ca să spun așa, din oameni îngeri, Hristos a tăiat din rădăcini acest obicei rău."[339] Dacă se admitea poligamia, nu era îngăduit ca Iacov să ia în căsătorie două surori, dar aceasta s-a făcut spre a preînchipui o taină: Lia arată pe Iudei și sinagoga, Rahila închipuie Neamurile și Biserica; pentru aceasta a slujit Hristos (închipuit de Iacov) ca să le câștige.[340] „Trecând de la chip la adevăr, poți privi taina lui Hristos. Căci două sunt femeile chemate la căsnicia duhovnicească și însoțite cu El. Cea dintâi a fost mai bătrână, adică sinagoga Iudeilor, cea de-a doua e cea tânără și mai frumoasă, adică Biserica din neamuri."[341] Rahila vestește încă o taină: „După cum aceea a fost numită femeia lui Iacov înainte de căsătorie, numai pe temeiul făgăduinței, tot astfel și Maria a fost numită femeia lui Iosif prin faptul că a fost logodită."[342] Lia și Rahila sunt urcușul de la făptuire la contemplație: „Amândouă i s-au făcut femei, dar a iubit pe Rahila mai mult decât pe Lia, pentru că aceasta avea ochii slabi, adică

[339] *Ibid.*, LVI, 3
[340] Cf. Sfântul Iustin Martirul, *op. cit.*, CXXXIV
[341] Sfântul Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh și adevăr*, II
[342] Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XII, 31

omul până este cu ochii lui trupeşti nu vede încă slava contemplaţiei adevărate. Căci se amestecă încă duşmănia plăcerii omeneşti în lucrarea lui"[343].

30-35: *„A intrat deci Iacov şi la Rahila şi iubea el pe Rahila mai mult decât pe Lia. Apoi a mai slujit Iacov lui Laban alţi şapte ani. Văzând însă Domnul Dumnezeu că Lia era disprețuită, a deschis pântecele ei, iar Rahila fu stearpă. A zămislit deci Lia şi a născut lui Iacov un fiu, căruia i-a pus numele Ruben, zicând: A căutat Domnul la smerenia mea şi mi-a dat fiu; de acum mă va iubi bărbatul meu. Apoi a zămislit Lia iarăşi şi a născut lui Iacov al doilea fiu şi a zis: Auzit-a Domnul că nu sunt iubită şi mi-a dat şi pe acesta. Şi i-a pus numele Simeon. Şi iarăşi a zămislit ea şi a mai născut un fiu şi a zis: De acum se va lipi de mine bărbatul meu, căci i-am născut trei fii. De aceea i-a pus acestuia numele Levi. Şi iarăşi a zămislit şi a mai născut un fiu şi a zis: Acum voi lăuda pe Domnul! De aceea i-a pus numele Iuda. Apoi a încetat Lia de a mai naşte."*

Rahila a fost stearpă la început şi năştea doar Lia, căci roadele contemplaţiei vin în urma celor ale făptuirii. Din Lia s-au născut: *Ruben* (= iată fiu; Dumnezeu a privit), *Simeon* (= Dumnezeu a auzit), *Levi* (= alipire; devoţiune) şi *Iuda* (= Domnul fie lăudat).

Cap. 30, 1: *„Iar Rahila, văzând că ea n-a născut lui Iacov nici un fiu, a prins pizmă pe sora sa şi a zis lui Iacov: Dă-mi copii, iar de nu, voi muri!"*

„O cerere necugetată, ieşită dintr-o inimă de femeie şi dintr-un suflet asaltat de invidie. (...) N-ai auzit, Rahilo, că nu traiul Liei cu Iacov i-a dat copiii, ci Domnul Dumnezeu, Care i-a deschis pântecele Liei, văzând că ea este urâtă de Iacov? Pentru ce ceri de la bărbatul tău un lucru mai presus de fire? Pentru ce laşi pe Stăpânul firii şi învinui pe bărbatul tău, care nu te poate ajuta cu nimic?"[344] Cum cei mai mulţi ar dori să

[343] Isaia Pustnicul, *op. cit.*, IV, 10
[344] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LVI, 4

treacă peste osteneala faptelor, Dumnezeu rânduieşte să vedem roadele acestora, pentru a nu le disprețui ca lipsite de folos.

2-13: *„Mâniindu-se Iacov pe Rahila, i-a zis: Au doară eu sunt Dumnezeu, care a stârpit rodul pântecelui tău? Atunci Rahila a zis către Iacov: Iată roaba mea Bilha; intră la ea şi ea va naşte pe genunchii mei şi voi avea şi eu copii printr-însa. Şi i-a dat pe Bilha, roaba sa, de femeie şi a intrat Iacov la ea; iar Bilha, roaba Rahilei, a zămislit şi a născut lui Iacov un fiu, Atunci Rahila a zis: Dumnezeu mi-a făcut dreptate, a auzit glasul meu şi mi-a dat fiu. De aceea i-a pus numele Dan. Şi a zămislit iarăşi Bilha, roaba Rahilei, şi a mai născut un fiu lui Iacov; iar Rahila a zis: Luptă dumnezeiască m-am luptat cu sora mea, am biruit şi am ajuns deopotrivă cu sora mea! De aceea i-a pus numele Neftali. Lia însă, văzând că a încetat de a mai naşte, a luat pe roaba sa Zilpa şi a dat-o lui Iacov de femeie şi el a intrat la ea; Zilpa, roaba Liei, a născut lui Iacov un fiu. Atunci a zis Lia: Noroc! Şi i-a pus numele Gad. Apoi iarăşi a zămislit Zilpa, roaba Liei, şi a născut lui Iacov alt fiu. Şi a zis Lia: Spre fericirea mea s-a născut, că mă vor ferici femeile! Şi i-a pus numele Aşer."*

Alţi fii se nasc lui Iacov, din roabele celor două soţii, *Bilha* (= groază; modestie) şi *Zilpa* (= lacrimă; căzută). Bilha a născut pe *Dan* (= dreptate; judecător) şi *Neftali* (= am luptat); iar Zilpa a născut pe *Gad* (= noroc) şi *Aşer* (= fericire).

14: *„Iar pe vremea seceratului grâului s-a dus Ruben şi, găsind în ţarină mandragore, le-a adus la mama sa Lia. Rahila însă a zis către Lia, sora sa: Dă-mi şi mie din mandragorele fiului tău!"*

Prin *mandragore* e tradus ebraicul *dudaim*. „În ebraică, denumirea plantei derivă din acelaşi radical ca şi cuvântul *dragoste*. Rădăcina plantei, cam de 30 cm, de culoare neagră în exterior, albă în interior, este asemănătoare corpului omenesc. Fructele sale, asemănătoare merelor, sunt de culoare galbenă sau roşu deschis, dulci şi aromate. Este o plantă care a generat o mulţime de legende şi practici magice, în mare măsură datorită

capacităților anestezice ale sucului ce se extrage din ea. Cei vechi îi atribuiau proprietăți afrodisiace, de influențare a fertilității și ușurare a durerilor la naștere."[345]

15-24: *„Iar Lia a zis: Nu-ți ajunge că mi-ai luat bărbatul? Vrei să iei li mandragorele fiului meu? Și Rahila a zis: Nu așa, ci pentru mandragorele fiului tău, să se culce Iacov noaptea aceasta cu tine! Venind Iacov seara de la câmp, i-a ieșit Lia înainte și i-a zis: Să intri la mine astăzi, că te-am cumpărat cu mandragorele fiului meu! Și în noaptea aceea s-a culcat Iacov cu ea. Și a auzit Dumnezeu pe Lia și ea a zămislit și a născut lui Iacov al cincilea fiu. Atunci a zis Lia: Mi-a dat răsplată Dumnezeu pentru că am dat bărbatului meu pe roaba mea. Și a pus copilului numele Isahar, adică răsplată. Apoi a mai zămislit Lia încă o dată și a născut lui Iacov al șaselea fiu. Și a zis Lia: Dar minunat mi-a dăruit Dumnezeu în timpul de acum! De acum bărbatul meu va ședea la mine, că i-am născut șase feciori. Și a pus copilului numele Zabulon. După aceea Lia a mai născut o fată și i-a pus numele Dina. Dar și-a adus aminte Dumnezeu și de Rahila și a auzit-o Dumnezeu și i-a deschis pântecele. Și zămislind, ea a născut lui Iacov un fiu; și a zis Rahila: Ridicat-a Dumnezeu ocara de la mine! Și a pus copilului numele Iosif, zicând: Domnul îmi va da și alt fiu!"*

Lia naște încă doi fii, pe *Isahar* (= răsplată) și *Zabulon* (= minunat), și o fiică, *Dina* (= judecată; ceartă). Apoi naște și Rahila pe *Iosif* (= să adauge Dumnezeu; adaos). „Când încetează să mai nască Lia, își aduce Dumnezeu aminte de Rahila. Înțelesul e acesta: De dobândim ostenelile trupești și simțirea se eliberează de patimi, vederea (contemplația) adevărată descoperă minții slavele adevărate. Deși fiii Liei erau spre ajutor lui Iacov, dar el iubea pe Iosif mai mult decât pe toți. Adică, deși ostenelile trupești păzesc pe om de vrăjmaș, numai adevărata contemplare îl unește pe om cu Dumnezeu."[346]

[345] GEN, p. 353
[346] Isaia Pustnicul, *op. cit.*, IV, 10

25-32: *„Iar după ce a născut Rahila pe Iosif, Iacov a zis către Laban: Lasă-mă să plec, să mă duc la mine, în pământul meu. Dă-mi femeile mele și copiii mei, pentru care ți-am slujit, ca să mă duc, căci tu știi ce slujbă ți-am făcut. Laban însă i-a zis: De am aflat har înaintea ta, mai rămâi la mine! Căci văd bine că Dumnezeu m-a binecuvântat prin venirea ta. Apoi a adăugat: Spune simbria ce voiești și-ți voi da-o! Iacov însă i-a răspuns: Tu știi cum ți-am slujit și cum sunt vitele tale, de când am venit eu la tine; căci erau puține când am venit eu, iar de atunci s-au înmulțit și te-a binecuvântat Dumnezeu prin venirea mea. Când însă am să lucrez și eu pentru casa mea? Răspunsu-ia Laban: Ce să-ți dau? Și Iacov a zis: Să nu-mi dai nimic. Dar de faci ce-ți voi spune eu, voi mai paște și voi mai păzi oile tale. Să treacă astăzi toate oile tale pe dinaintea noastră și să despărțim din ele orice oaie pestriță sau tărcată sau neagră; iar dintre capre cele pestrițe sau tărcate; aceea să fie simbria mea."*

Iacov cere drept simbrie doar exemplare de excepție în turmele orientale, astfel că Laban crede că din nou va ieși în câștig.

33-34: *„Credincioșia mea va răspunde pentru mine înaintea ta mâine, când vei veni să-mi statorniceşti simbria: tot ce nu va fi bălțat sau tărcat între caprele mele și tot ce nu va fi tărcat sau negru între oile mele se va socoti ca furat de mine. Zis-a Laban către el: Bine, să fie cum zici tu!"*

„Uită-te la istețimea dreptului Iacov. Pentru că știa de câtă dragoste îl învrednicește Dumnezeu, de aceea îi cere lui Laban ceea ce era greu în chip firesc sau chiar cu totul cu neputință."[347]

35-37: *„Și a ales Iacov în ziua aceea țapii cei vărgați sau pestriți și toate caprele bălțate sau tărcate, toate câte erau cu cât de puțin alb, și toate oile tărcate sau negre și le-a dat în seama fiilor săi. Iar Laban a hotărât ca depărtarea între dânsul și oile lui Iacov să fie cale de trei zile. Și a rămas Iacov să pască cele-*

[347] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LVII, 2

lalte oi ale lui Laban. După aceea şi-a luat Iacov nuiele verzi de plop, de migdal şi de paltin, şi a crestat pe ele dungi albe, lucând de pe ele fâşii de coajă până la albeaţa nuielelor."

Biblia 1688 are, în loc de *plop, toiag de stirac verde* (*Septuaginta: stirakinin*). „Iacov avea ca semn împărătesc toiag din lemn de stirax, pentru că avea de gând să schimbe prin acest lemn spre mai bine firea."[348] Stiraxul este un mic copăcel exotic, care face răşină mirositoare. Toiagul lui Iacov vesteşte lemnul Crucii, prin care se înnoieşte firea şi care e plin de bună mireasmă pentru cei ce urmează lui Hristos.

38-39: *„Apoi, pune nuielele crestate în jgheaburile de adăpat, ca, venind să bea, oile să zămislească înaintea nuielelor din adăpători. Şi zămisleau oile cum erau nuielele şi fătau oile miei pestriţi, tărcaţi şi negri."*

„Dreptul Iacov n-a făcut asta de capul lui, ci harul cel de sus i-a pus gândul acesta în cugetul lui. Nici nu era firesc ce se întâmpla; era o faptă nemaiauzită, care depăşea cu mult rânduiala firii."[349] „Precum acel minunat Iacov, descojind nuielele şi punându-le sub unda apelor, făcea oile care beau să zămislească lângă ele, aşa şi toată mintea prea înţeleaptă în Duh, descojind raţiunile cele mai dumnezeieşti ale lucrurilor de materia care le învăluie şi punându-le sub modurile cunoaşterii prin contemplaţie, învaţă pe cel ce ascultă ca înseşi mişcările sufletului propriu să ia forma celor netrupeşti."[350]

40-43: *„Iar mieii aceştia îi alegea Iacov şi punea înaintea oilor lui Laban numai tot ce era pestriţ şi tot ce era negru; dar turmele sale le ţinea despărţite şi nu le amesteca cu oile lui Laban. Afară de aceasta Iacov, când zămisleau oile cele bune, punea nuiele pestriţe în adăpători înaintea lor, ca să zămisleasc㠄 ele cum erau nuielele; iar când zămisleau cele rele, nu le punea nuielele şi aşa cele ce se cuveneau lui Laban erau slabe,*

[348] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, III, 50, 3
[349] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LVII, 2
[350] Sfântul Maxim Mărturisitorul. *Ambigua*, CXXVIII

iar cele ce se cuveneau lui Iacov erau voinice. De aceea s-a îmbogăţit omul acesta foarte, foarte tare, şi avea mulţime de vite mărunte şi vite mari, roabe şi robi, cămile şi asini."

Credem că se subliniază astfel abundenţa darurilor dumnezeieşti şi prisosul virtuţilor lui Iacov.

Cap. 31, 1-2: *„A auzit însă Iacov vorbele feciorilor lui Laban, care ziceau: Iacov a luat toate câte avea tatăl nostru şi din ale tatălui nostru şi-a făcut toată bogăţia aceasta! Şi căutând Iacov la faţa lui Laban, iată nu mai era faţă de el ca mai înainte."*

„Laban, care mulţumise Stăpânului că i s-a înmulţit averea datorită venirii lui Iacov, ei bine, acum, aţâţat de fiii lui, este cuprins de invidie."[351]

3-13: *„Atunci Domnul a zis către Iacov: Întoarce-te în ţara părinţilor tăi, în patria ta, şi Eu voi fi cu tine! Trimiţând, deci, Iacov a chemat pe Rahila şi pe Lia la câmp, unde erau turmele, şi le-a zis: Văd eu că faţa tatălui vostru nu mai e faţă de mine ca mai înainte; dar Dumnezeul tatălui meu este cu mine. Voi înşivă ştiţi că am slujit pe tatăl vostru cu toată inima; iar tatăl vostru m-a înşelat şi de zeci de ori mi-a schimbat simbria; Dumnezeu însă nu i-a îngăduit să-mi facă rău. Când zicea el: Cele pestriţe să fie simbria ta, toate oile făceau miei pestriţi; iar când zicea el: Cele negre să-ţi fie simbrie, atunci toate oile făceau miei negri. Şi aşa a luat Dumnezeu toate vitele de la tatăl vostru şi mi le-a dat mie. Iată o dată, pe vremea când intrau în călduri oile, mi-am ridicat ochii şi am văzut în vis; şi iată că ţapii şi berbecii, care săreau pe capre şi pe oi, erau albi, vărgaţi şi bălţaţi. Iar îngerul Domnului mi-a zis în vis: Iacove! Şi eu am răspuns: Ce este? Zis-a el: Ridică-ţi ochii şi priveşte: toţi ţapii şi berbecii, care sar pe capre şi pe oi, sunt vărgaţi, pestriţi şi bălţaţi, căci am văzut toate câte ţi-a făcut Laban. Eu sunt Dumnezeul, Cel ce ţi S-a arătat în Betel, unde Mi-ai turnat untdelemn pe stâlp şi unde Mi-ai făcut făgăduinţă. Scoală deci*

[351] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LVII, 2

acum, ieşi din pământul acesta şi mergi în pământul tău de naştere şi Eu voi fi cu tine!"

„Pentru că atunci când Iacov a făcut această juruinţă nu I-a adus lui Dumnezeu nimic, că era fugar, de aceea Dumnezeu îi spune: Când M-am arătat ţie Mi-ai făcut Mie juruinţă zicând: *Îţi voi da a zecea parte din tot ce-Mi vei da Mie* (28,22 – *Biblia 1914*). Prin această juruinţă şi făgăduinţă ai arătat mai dinainte puterea Mea şi cu ochii credinţei ai văzut mai dinainte bogăţia ce o vei avea; iar acum când trebuie să se împlinească spusele Mele, a venit timpul ca să-ţi împlineşti juruinţa ta."[352]

14-15: *„Atunci Lia şi Rahila i-au răspuns şi au zis: Mai avem noi oare parte şi moştenire în casa tatălui nostru? Oare n-am fost noi socotite de el ca nişte străine, fiindcă el ne-a vândut şi a mâncat banii noştri?"*

După obiceiul mesopotamian, Laban ar fi trebuit să dea fiicelor sale, după căsătoria acestora, o parte din câştigul său de pe urma slujirii lui Iacov; aceasta, însă, nu s-a întâmplat.

16: *„De aceea, toată averea pe care Dumnezeu a luat-o de la tatăl nostru este a noastră şi a copiilor noştri. Fă dar acum toate câte ţi-a zis Domnul!"*

„Pe bună dreptate – zic ele – că au fost luate bogăţiile, fiindcă Dumnezeu hotărăşte, El este Făcătorul bunurilor şi prin al Cărui har rămâne fără ele cel mişel. Cei necinstiţi şi răi nu pot să capete podoaba moştenirii dumnezeieşti. Urmează la moştenire cel harnic, care are în sine duhul puterii."[353]

17-19: *„Atunci s-a sculat Iacov şi a urcat copiii şi femeile sale pe cămile. A strâns toate turmele sale şi toată bogăţia sa, pe care o agonisise în Mesopotamia, şi toate ale sale, ca să meargă la Isaac, tatăl său, în ţara Canaanului. Iar Laban, ducându-se să-şi tundă oile, Rahila a furat idolii tatălui său."*

„De eşti vreo altă Rahilă, adică suflet patriarhal şi mare, fură şi idolii tatălui tău pe care îi găseşti, nu ca să-i păzeşti, ci

[352] *Ibid.*, LVII, 3
[353] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, XXVII, 5

ca să-i nimiceşti."[354] Cum vom vedea mai jos, gestul Rahilei a fost diferit interpretat de către Părinţii Bisericii.

20-24: *„Deci Iacov a înşelat pe Laban Arameul, căci nu l-a vestit că pleacă, ci a fugit cu toate câte avea şi, trecând Eufratul, s-a îndreptat spre Muntele Galaadului. Iar a treia zi i s-a dat de ştire lui Laban Arameul că Iacov a fugit. Atunci, luând Laban cu sine pe feciorii săi şi pe rudele sale, a alergat după el cale de şapte zile şi l-a ajuns la Muntele Galaadului. Dar Dumnezeu a venit la Laban Arameul noaptea în vis şi i-a zis: Fereşte-te, nu cumva să vorbeşti lui Iacov nici de bine, nici de rău!"*

În *Biblia 1914: Fereşte-te ca nu cumva să vorbeşti cu Iacov rele!* „Uită-mi-te la iubirea de oameni a lui Dumnezeu! Nu i-a poruncit lui Laban să se întoarcă înapoi, ci i-a poruncit numai să nu spună dreptului Iacov vreun cuvânt urât şi greu."[355]

25-29: *„Şi a ajuns Laban pe Iacov. Iacov însă îşi aşezase cortul său pe munte; şi tot pe Muntele Galaad şi l-a aşezat şi Laban cu rudele sale. Atunci a zis Laban către Iacov: Ce ai făcut? Pentru ce mi-ai furat inima şi mi-ai luat fetele, ca şi cum le-ai fi robit cu sabia? Pentru ce ai fugit pe ascuns şi m-ai înşelat, în loc să mă înştiinţezi pe mine, care ţi-aş fi dat drumul cu veselie şi cu cântări din timpane şi din harfă? Ba nu mi-ai îngăduit nici măcar să-mi sărut nepoţii şi fetele mele. Te-ai purtat, aşadar, ca un om fără minte. Şi acum mâna mea cea puternică ar putea să-ţi facă rău. Dar Dumnezeul tatălui tău mi-a vorbit ieri şi mi-a zis: Fereşte-te, nu cumva să vorbeşti lui Iacov nici de bine, nici de rău!"*

„Gândeşte-te cât l-au mângâiat pe dreptul Iacov cuvintele acestea! Uită-te că însuşi Laban a dat pe faţă planurile lui; i-a spus cum avea de gând să-l prindă, dar că frica de Dumnezeu l-a oprit să înfăptuiască răul ce-l plănuise."[356]

30: *„Să zicem că ai plecat, pentru că cu mare aprindere*

[354] Sfântul Grigorie de Nazianz, apud Sfântul Maxim, *Ambigua*, CXXVIII
[355] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LVII, 4
[356] *Ibid.*, LVII, 5

doreai casa tatălui tău. Dar atunci de ce mi-ai furat dumnezeii mei?"

„Ce mare nebunie! Aşa dumnezei ai, Labane, că se lasă furaţi? (...) Vezi cât de mare era rătăcirea, că cei înzestraţi cu raţiune se închinau lemnelor şi pietrelor!"[357]

31-35: *„Atunci răspunzând Iacov, a zis către Laban: M-am temut, căci ziceam: Nu cumva să-ţi iei fetele de la mine şi toate ale mele. Dar la cine vei găsi idolii tăi, acela nu va mai trăi. Caută de faţă cu rudele noastre şi ia tot ce vei găsi al tău la mine! Iacov însă nu ştia că Rahila, femeia sa, îi furase. A intrat atunci Laban în cortul lui Iacov, şi în cortul Liei, şi în cortul celor două roabe, şi a căutat şi n-au găsit nimic; apoi, ieşind din cortul Liei, a intrat şi în cortul Rahilei. Rahila însă luase idolii şi-i pusese sub samarul cămilei şi şedea deasupra lor; şi a scotocit Laban prin tot cortul Rahilei şi n-a găsit nimic. Iar ea a zis către tatăl său: Să nu se mânie domnul meu că nu mă pot scula înaintea ta, pentru că tocmai acum am necazul obişnuit al femeilor. Şi mai scotocind Laban prin tot cortul, n-a găsit idolii."*

Poate fi aici desprinderea de politeism: Rahila, „înşelând pe tatăl ei, a putut să scape de închinarea la idoli"[358]; dar şi alipirea de patimi: Obişnuinţa trage pe om la sine cu putere: Priveşte la sufletul (gr. *psihi*, de gen feminin, închipuit prin Rahila – n.n.) care se ţine lipit de obişnuinţe, cum şade lângă idoli, lipindu-se de materiile fără formă, şi nu vrea să se ridice şi să se apropie de raţiunea (*logos*, de gen masculin, închipuită prin Laban – n.n.) care caută să-l călăuzească spre cele mai înalte."[359] Tâlcuirea forţează contextul biblic, identificând pe Laban cu Raţiunea, scopul autorului fiind de a înfăţişa sub acest chip alunecarea sufletului în cele trecătoare.

36-39: *„Atunci s-a mâniat Iacov şi s-a plâns împotriva*

[357] *Ibid.*
[358] Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii şi cuvântări*, XII, 12
[359] Nil Ascetul, *op. cit.*, LV

lui Laban. Şi începând a grăi, Iacov a zis lui Laban: Care-i vina mea şi care-i păcatul meu, de te înverşunezi împotriva mea? Dacă ai răscolit toate lucrurile din casa mea, găsit-ai, oare, ceva din ale casei tale? Arată aici rudeniilor tale şi înaintea rudeniilor mele, ca să ne judece ei pe amândoi! Iată, douăzeci de ani am stat la tine; oile tale şi caprele tale n-au lepădat; berbecii oilor tale nu ţi i-am mâncat, vite sfâşiate de fiare nu ţi-am adus: acestea au fost paguba mea. Din mâna mea ai cerut ceea ce se furase în timpul zilei şi în vremea nopţii."

Dacă păstorul arăta resturile animalului sfâşiat stăpânului turmei, el era scutit de a-l despăgubi pe acesta (cf. Ieşirea 22, 12). Iacov nu a recurs, însă, la această rânduială, practicată şi în Mesopotamia.

40: *„Ziua eram mistuit de căldură, iar noaptea de frig şi somnul nu se lipea de ochii mei."*

Evagrie Monahul arată că suntem astfel atenţionaţi să nu lăsăm gândurile bune, agonisite ziua, pradă jefuitorilor din timpul nopţii, ci să priveghem pentru a nu le pierde pe acelea prin năluciri ruşinoase şi viclene.[360]

41-44: *„Aşa mi-au fost cei douăzeci de ani în casa ta. Ţi-am slujit paisprezece ani pentru cele două fete ale tale şi şase ani pentru vitele tale, iar tu de zece ori mi-ai schimbat simbria. De n-ar fi fost cu mine Dumnezeul tatălui meu, Dumnezeul lui Avraam şi Frica (lui) Isaac, tu acum m-ai fi alungat cu nimic. Necazul meu şi munca mâinilor mele le-a văzut Dumnezeu şi de aceea a mijlocit ieri pentru mine. Răspuns-a Laban şi a zic către Iacov: Aceste fete sunt fetele mele, aceşti copiii sunt copiii mei, iar aceste vite sunt vitele mele, şi toate câte le vezi sunt ale mele şi ale fetelor mele. Cum dar aş fi putut eu să fac ceva astăzi împotriva lor, sau împotriva copiilor, pe care i-au născut ele? Haidem dar acum să facem amândoi, eu şi tu, legământ, care să fie mărturie între mine şi tine! Iar Iacov i-a zis: Iată, nu e nimeni cu noi; dar să ştii că Dumnezeu este martor*

[360] Cf. *Capete despre deosebirea patimilor şi a gândurilor*, XVI

între mine şi tine."

„Uită-te că Laban este tras încetul cu încetul la cunoaşterea de Dumnezeu."[361] În loc de *frica de Isaac*, cum redă *Biblia 1995*, am preferat *Frica lui Isaac*, urmând versiunea *Anania*. Laban nu se temea de Isaac, ci *Frica* e un străvechi nume al lui Dumnezeu, de care omul trebuie să se teamă. Originalul ebraic poate fi tradus şi prin *Ocrotitorul lui Isaac*.

45-50: *„Şi a luat Iacov o piatră şi a pus-o stâlp. Apoi a zis Iacov către fraţii săi: Adunaţi pietre! Şi au adunat pietre şi au făcut o movilă; şi au mâncat şi au băut acolo pe movilă. Apoi a zis Laban către dânsul: Movila aceasta este astăzi mărturie între mine şi între tine. Şi Laban a numit-o în limba sa: Iegar-Sahaduta, adică movila mărturiei, iar Iacov i-a dat acelaşi nume, însă pe limba sa şi i-a zis: Galaad. Apoi Laban a zis iarăşi către Iacov: Iată, movila aceasta şi semnul ce am pus astăzi sunt mărturia legământului dintre mine şi tine. De aceea i s-a pus şi numele Galaad, adică movila mărturiei. Ba s-a mai numit ea şi Miţpa, adică veghere, pentru că Laban a zis: Să vegheze Domnul asupra mea şi asupra ta, după ce ne vom despărţi unul de altul. De te vei purta rău cu fetele mele, sau de-ţi vei mai lua şi alte femei, afară de fetele mele, nu mai e vorba de un om, care să vadă, ci ia aminte că între mine şi între tine e martor Dumnezeu!"*

„Vezi că Îl cheamă de mai multe ori pe Dumnezeu ca martor. Grija, pe care Dumnezeu i-a purtat-o lui Iacov, l-a învăţat cât de mare este puterea Stăpânului şi că nu-i cu putinţă să rămână ceva ascuns ochiului celui neadormit."[362]

51-55: *„Şi iarăşi a zis Laban către Iacov: Iată movila aceasta şi stâlpul, pe care l-am pus între amândoi, este mărturie între mine şi tine. Că nici eu nu voi trece spre tine şi nici tu nu vei trece spre mine, de la această movilă, cu gând rău. Dumnezeul lui Avraam şi Dumnezeu lui Nahor, Dumnezeul părinţilor tăi să fie judecător între noi! Iar Iacov a jurat pe Acela, de Care se temea Isaac, tatăl său. Apoi a junghiat Iacov ardere de tot pe munte şi a chemat pe rudele sale să mănânce pâine. Şi au mâncat pâine şi s-au veselit în munte. Iar a doua zi s-a sculat Laban dis-de-dimineaţă şi a sărutat pe nepoţii săi şi pe fetele sale şi i-a binecuvântat. Apoi Laban a pornit să se întoarcă la locul său."*

Când biruim pisma şi urmăm celor înduhovniciţi, gustăm şi noi, asemeni lui Laban, din Pâinea coborâtă din cer şi duhul ni se veseleşte în muntele vederilor înalte...

14. Israel (32, 1 – 36, 43)

În drumul său către Canaan, Iacov urma să treacă prin ţinutul locuit de fratele său Isav.

Cap. 32, 1-2: *„După aceea Iacov s-a dus în calea sa. Şi căutând, el a văzut oştirea lui Dumnezeu tăbărâtă, căci l-au întâmpinat îngerii lui Dumnezeu. Iacov, însă, când i-a văzut, a zis: Aceasta este tabăra lui Dumnezeu! Şi a pus locului aceluia numele Mahanaim, adică două tabere."*

„După ce a scăpat de frica lui Laban, l-a cuprins pe Iacov frica de fratele său. De aceea Stăpânul cel iubitor de oameni, vrând să-l întărească pe dreptul Iacov şi să-i risipească toată frica, a făcut să vadă tabăra îngerilor."[363]

3-8: *„Apoi a trimis Iacov soli înaintea sa, la fratele său Isav, în ţinutul Seir din ţara Edomului, şi le-a poruncit, zicând: Aşa să ziceţi către domnul meu Isav: Aşa grăieşte robul tău Iacov: Am stat la Laban şi am trăit la el până acum. Am boi şi asini, oi, slugi şi slujnice, şi am trimis să vestească pe domnul meu Isav, ca să afle robul tău bunăvoinţă înaintea ta. Şi întorcându-se la Iacov, i-au spus solii: Am fost la fratele tău Isav şi iată el vine în întâmpinarea ta cu patru sute de oameni. Iacov însă s-a spăimântat foarte şi nu ştia ce să facă. Şi a împărţit oamenii, care erau cu el, boii, oile şi cămilele în două tabere.*

[361] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LVII, 8
[362] *Ibid.*
[363] *Ibid.*, LVIII, 1

Şi a zis Iacov: De va năvăli Isav asupra unei tabere şi o va bate, va scăpa cealaltă tabără."

Iacov îşi ia unele măsuri de prevedere obişnuite oricărei caravane la apropierea de un ţinut ostil.

9-12: *„Apoi Iacov a zis: Dumnezeul tatălui meu Avraam şi Dumnezeul tatălui meu Isaac, Doamne, Tu, Cel ce mi-ai zis: Întoarce-te în ţara ta de naştere şi Eu îţi voi face bine, nu sunt vrednic de toate îndurările Tale şi de toate binefacerile ce mi-ai arătat mie, robului Tău, că numai cu toiagul am trecut deunăzi Iordanul acesta, iar acum am două tabere; izbăveşte-mă dar din mâna fratelui meu, din mâna lui Isav, căci mă tem de el, ca nu cumva să vină şi să mă omoare pe mine şi pe aceste mame cu copii. Căci Tu ai zis: Îţi voi face bine şi voi înmulţi neamul tău ca nisipul mării, cât nu se va putea număra din pricina mulţimii."*

Cel plin de avuţii îşi aminteşte acum de toiagul său, ca şi cum celelalte ar fi nimic. „De voieşti să nu şchiopătezi, ia toiagul crucii şi-ţi sprijineşte mâinile pe el şi aşa vei muri (faţă de lume – n.n.) şi nu vei mai şchiopăta niciodată. Prin acest toiag alungi nu numai câinii, ci şi pe mai marele fiarelor, pe leul ce răcneşte (I Petru 5, 8)."[364] Crucea alungă frica şi surpă puterea vrăjmaşului, trecându-ne fără primejdie în Pământul făgăduit.

13-23: *„Şi a rămas acolo în noaptea aceea. Apoi a luat din cele ce avea şi a trimis dar fratelui său Isav: două sute de capre şi douăzeci de ţapi, două sute de oi şi douăzeci de berbeci, treizeci de cămile mulgătoare cu mânjii lor, patruzeci de vaci şi zece tauri, douăzeci de asine şi zece asini. Şi a dat fiecare din aceste turme deosebi în seama slugilor sale şi a zis slugilor sale: Treceţi înaintea mea şi să fie depărtate turmele una de alta. Celui dintâi i-a poruncit, zicând: Când te va întâlni fratele meu Isav şi te va întreba: Al cui eşti tu şi unde te duci, şi ale cui sunt acestea, ce merg înaintea ta? – să zici: Ale robului tău Iacov; e dar trimis lui Isav, stăpânul meu. Iată vine şi el după*

[364] Sfântul Varsanufie, *op. cit.*, 61

noi! Aşa a poruncit Iacov şi slugii celei de a doua şi celei de a treia şi tuturor celor ce mergeau cu turmele, zicând: Aşa să spuneţi lui Isav, când îl veţi întâlni. Şi să-i mai spuneţi: Iată şi el, robul tău Iacov, vine după noi. Căci îşi zicea: Voi îmblânzi faţa lui cu darurile ce-mi merg înainte şi numai după aceea voi vedea faţa lui, şi aşa poate mă va primi. Şi au pornit darurile înaintea lui, iar el a rămas noaptea aceea în tabără. Dar s-a sculat noaptea şi luând pe cele două femei ale sale şi pe cele două roabe şi pe cei unsprezece copii ai săi, a trecut Iabocul prin vad. Iar după ce i-a luat şi i-a trecut râul, a trecut şi toate ale sale."

Iaboc (= râul albastru) e un afluent al Iordanului, pe malul răsăritean. El se varsă în Iordan la 37 km nord de Marea Moartă şi 69 km sud de Lacul Ghenizaret.

24-30: *„Rămânând Iacov singur, S-a luptat Cineva cu dânsul până la revărsatul zorilor. Văzând însă că nu-l poate răpune Acela, S-a atins de încheietura coapsei lui şi i-a vătămat lui Iacov încheietura coapsei, pe când se lupta cu el. Şi i-a zis: Lasă-Mă să plec, că s-au ivit zorile! Iacov I-a răspuns: Nu Te las până nu mă vei binecuvânta. Şi l-a întrebat Acela: Care îţi este numele? Şi el a zis: Iacov! Zisu-i-a Acela: De acum nu-ţi va mai fi numele Iacov, ci Israel te vei numi, că te-ai luptat cu Dumnezeu şi cu oamenii şi ai ieşit biruitor! Şi a întrebat şi Iacov, zicând: Spune-mi şi Tu numele Tău! Iar Acela a zis: Pentru ce întrebi de numele Meu? El e minunat! Şi l-a binecuvântat acolo. Şi a pus Iacov locului aceluia numele Peniel, adică faţa lui Dumnezeu, căci şi-a zis: Am văzut pe Dumnezeu în faţă şi mântuit a fost sufletul meu!"*

Biruitor în orice luptă a sa, Iacov e numit, indirect, dumnezeu. Scriptura „numeşte şi dumnezei atât fiinţele cereşti şi mai presus de noi, cât şi pe sfinţii bărbaţi atotiubitori de Dumnezeu (...). Căci deşi ascunzimea dumnezeirii începătoare e ridicată şi aşezată mai presus de toate şi nimic din cele ce sunt nu poate fi numit în mod propriu şi în întregime dumnezeiesc, acelea dintre fiinţele înţelegătoare şi raţionale care sunt întoarse cu

toată puterea în întregime spre unirea cu ea şi tind spre iluminările ei dumnezeieşti, pe cât se poate, fără sfârşit, prin imitarea după putere a lui Dumnezeu sunt, dacă e îngăduit să spunem aceasta, învrednicite şi ele de acelaşi nume cu Dumnezeu."[365] Dumnezeu, Cel ce luptase cu Iacov, nu i-a descoperit acestuia numele Său. „Oare nu acesta este cu adevărat numele minunat, că e mai presus de tot numele, că e fără nume, că e *deasupra a tot numele ce se poate numi fie în veacul acesta, fie în cel viitor* (Efeseni 1, 21)?"[366] După o altă opinie: „Dumnezeu nu i-a spus numele pentru că păstrase numele Său cel nou pentru poporul cel nou, pentru prunc. Da, Domnul Dumnezeu era încă fără nume, că nu Se făcuse om."[367] Totuşi, numele tainic al lui Dumnezeu ne descoperă „nume" ale Sale, exprimând câte ceva despre Cel Necuprins.

Iacov a numit locul viziunii *Peniel* (= faţa lui Dumnezeu), uimit că a rămas în viaţă. Despre vederea lui Dumnezeu vom vorbi mai pe larg în comentariul la Cartea Ieşirii.

În Omul care a luptat cu Iacov putem vedea pe Fiul, Cel Ce ne întăreşte în puterea războiului nostru văzut şi nevăzut. „Pedagogul era *omul* Care s-a luptat cu atletul Iacov, Care l-a condus, cu Care s-a exercitat împreună, Care l-a îndrumat să lupte împotriva celui rău."[368] Lupta lui Dumnezeu cu un om are un dublu aspect: „este uneori lupta lui Dumnezeu împotriva omului, sau poate o luptă a virtuţii omeneşti pentru Dumnezeu"[369]. Patriarhul s-a numit mai întâi *Iacov* (= cel ce ţine de călcâi), ca acela ce a călcat peste vrăjmăşia patimilor. Când s-a eliberat deplin de sub stăpânirea vrăjmaşului, a primit numele *Israel* (= mintea care vede pe Dumnezeu; puternicul lui Dumnezeu; cel ce luptă cu Dumnezeu). „El poartă simbolurile luptei în trup, arătând înfrângerea firii născute; şi primeşte ca răsplată a evlaviei sale

[365] Sfântul Dionisie Areopagitul, *Despre ierarhia cerească*, XII, 3
[366] Id., *Despre numirile dumnezeieşti*, I, 6
[367] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, I, 57, 1
[368] *Ibid.*
[369] Sfântul Grigorie de Nazianz, *op. cit.*, II, 18

schimbarea numelui."[370] „A văzut un om şi a recunoscut pe Dumnezeu. Cu adevărat vrednic a fost de numele căpătat fiindcă, mai mult prin ochii lăuntrici decât prin cei de afară, a meritat vrednicia numelui dat de Dumnezeu."[371]

31-32: *„Iar când răsărea soarele, trecuse de Peniel, dar el şchiopăta din pricina şoldului. De aceea fiii lui Israel până astăzi nu mănâncă muşchiul de pe şold, pentru că Cel ce S-a luptat a atins încheietura şoldului lui Iacov, în dreptul acestui muşchi."*

E o veche interdicţie alimentară, care nu se mai regăseşte în nici un alt loc din Vechiul Testament.

Cap. 33, 1-7: *„Atunci, ridicându-şi ochii, Iacov a văzut pe Isav, fratele său, venind cu cei patru sute de oameni. Şi a împărţit Iacov copiii Liei şi ai Rahilei şi ai celor două roabe. Şi a pus pe cele două roabe cu copiii lor înainte; apoi după ei a pus pe Lia cu copiii ei şi la urmă a pus pe Rahila şi pe Iosif; iar el mergea în fruntea lor şi, apropiindu-se de fratele său, i s-a închinat de şapte ori până la pământ. Isav însă a alergat în întâmpinarea lui şi l-a îmbrăţişat şi, cuprinzându-i grumazul, l-a sărutat şi au plâns amândoi. Apoi, ridicându-şi ochii şi văzând femeile şi copiii, Isav a zis: Cine sunt aceştia? Zis-a Iacov: Copiii cu care a miluit Dumnezeu pe robul tău! Deci, s-au apropiat întâi roabele cu copiii lor şi s-au închinat. Apoi a venit Lia cu copiii ei şi s-au închinat, iar la urmă au venit şi s-au închinat şi Rahila cu Iosif."*

Viaţa sfinţilor se aseamănă cu cea a lui Iacov care, „de teama răscoalei patimilor şi de dorul unei învăţături mai înalte prin experienţă, s-a mutat în Haran, adică la contemplarea naturii, de la care luând, prin ostenelile cu fapta, toată ştiinţa duhovnicească a lumii văzute, adunată în diferite cugetări şi înţelesuri, s-a întors în pământul părintesc şi propriu, adică la cunoştinţa celor inteligibile, aducându-şi ca pe nişte femei şi slujnice,

[370] *Ibid.*
[371] Sfântul Ioan Casian, *Despre întruparea Cuvântului*, VII, 9

deprinderile şi lucrările ferme ale activităţii şi ale contemplaţiei pe care le-a dobândit, şi pe fiii născuţi lui din ele."[372]

8-9: *„Zis-a Isav: Ce sunt acele turme, pe care le-am întâlnit? Iar Iacov a răspuns: Ca să afle robul tău bunăvoinţă înaintea domnului meu. Atunci Isav a zis: Am şi eu multe, frate; ţine-ţi ale tale pentru tine!"*

E un început de înţelepciune la Isav, ce şi-a înfrânt patimile între timp, dar şi o atitudine a omului neînţelept, care socoteşte a avea suficient spre a nu se mai folosi de darurile fratelui înduhovnicit. Oricum, Isav s-a îmblânzit, nerămânându-i fără folos pilda lui Iacov.

10-20: *„Iacov însă a zis: De am aflat bunăvoinţă înaintea ta, primeşte darurile din mâinile mele, căci, când am văzut faţa ta, parcă aş fi văzut faţa lui Dumnezeu, aşa de binevoitor mi-ai fost. Primeşte de la mine binecuvântările mele, pe care ţi le aduc, că m-a miluit Dumnezeu şi am de toate. Şi a stăruit şi le-a luat. Apoi a zis Isav: Să ne sculăm şi să mergem împreună; eu însă îmi voi potrivi pasul cu tine. Iacov însă a răspuns: Domnul meu ştie că îmi sunt gingaşi copiii şi că am oi şi vite de curând fătate; de le vom mâna tare numai o zi, ar pieri toată turma. Să se ducă dar domnul meu, înaintea robului său, iar eu voi urma încet, în pas cu vitele cele dinaintea mea şi în pas cu copiii, până voi ajunge la domnul meu în Seir. Atunci Isav a zis: Să-ţi las măcar o parte din oamenii cei ce sunt cu mine. Iar Iacov i-a răspuns: La ce aceasta? Mi-ajunge mie bunăvoinţa ce-am aflat înaintea domnului meu. Şi s-a întors Isav în aceeaşi zi pe calea sa la Seir. Iar Iacov s-a îndreptat spre Sucot şi şi-a făcut acolo o locuinţă pentru sine, iar pentru vitele sale a făcut şuri; de aceea a pus el numele locului aceluia Sucot. Întorcându-se Iacov din Mesopotamia şi ajungând cu bine la Salem, o cetate în ţinutul Sichem, din pământul Canaan, s-a aşezat în faţa cetăţii. Apoi şi-a cumpărat partea de câmp, pe care era cortul său, cu o sută de kesite, de la fiii lui Hemor, tatăl lui Sichem. A înălţat acolo*

[372] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie,* XLVII

un jertfelnic şi i-a pus numele El-Elohé-Israel."

„Uită-te la dragostea de Dumnezeu a lui Iacov! Uită-te pentru ce a căutat să cumpere pământ! (...) N-a cumpărat bucata aceea de pământ pentru nimic altceva decât pentru ca să aducă mulţumiri Stăpânului de obşte al universului."[373]

După ce fraţii s-au despărţit, Isav a pornit către *Seir* (= păros; fum; ispită), iar Iacov către *Sucot* (= colibe). Apoi a ajuns la *Salem* (= pace), lângă *Sichem* (= grumaz; dimineaţă). Aici a cumpărat o ţarină de la fiii lui *Hemor* (= măgar) şi a înălţat un jertfelnic pe care l-a numit *El-Elohé-Israel* (= Dumnezeul lui Israel). Ţarina a fost cumpărată cu 100 de *kesite* (= Septuaginta: *ekaton amnon*; Vulgata: *centum agnis*). E vorba de o monedă, al cărei nume e tradus de regulă prin *miei*. Se pare că e cea mai veche monedă din istoria omenirii; era bătută în argint şi avea formă de miel.

Cap. 34, 1-3: *„Într-o zi, Dina, fata Liei, pe care aceasta o născuse lui Iacov, a ieşit să vadă fetele ţării aceleia. Şi văzând-o Sichem, feciorul lui Hemor Heveul, stăpânitorul pământului aceluia, a luat-o şi, culcându-se cu ea, a necinstit-o. Apoi s-a lipit sufletul lui de Dina, fata lui Iacov, şi i-a căzut dragă fata şi a vorbit pe placul fetei."*

„Observă, deci, că până petrecea şi locuia încă în cortul tatălui era neîntinată şi îşi păstra podoaba fecioriei. Dar după ce a părăsit cortul părintesc şi a părăsit locul sfinţit şi s-a amestecat cu femeile din afară, a fost sedusă îndată la întinare neobişnuită şi n-a mai fost între fecioare, fiind supusă la început fără voie poftelor străine, apoi însuşindu-şi şi ea patima de a voi să se împreune cu cel ce a supus-o."[374] Când ne despărţim de Biserică (cortul părintesc), sufletul e întinat, primind în el semintele străine ale feluritelor păreri eretice. Aceasta se întâmplă, cel mai adesea, din pricina înaltei păreri de sine. Dacă Dina „n-ar fi pornit prea curând la vederea lucrurilor din ţinut, socotindu-se că e tare, şi n-ar fi fost vrăjită de farmecul lor, nu i s-ar fi stricat

[373] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LIX, 1
[374] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, II

înainte de vreme puterea de discernământ a sufletului, amăgită de nălucirea lucrurilor ce cad sub simțuri, și deci n-ar fi ajuns la împreunare încă nelegiuită cu raționamentul bărbătesc"[375]. Judecata (Dina), când se încumetă să cunoască tot felul de învățături străine (fetele de alt neam), socotește că s-a împreunat cu raționamentul drept (Sichem), dar acesta a fiul lui Hemor (măgar), adică raționament necurat și eretic; e cea mai grea desfrânare a părții noastre mintale.

4-10: *„Și a zis Sichem către tatăl său Hemor: Ia-mi pe fata aceasta de femeie! Deși Iacov a auzit că fiul lui Hemor a necinstit pe Dina, fata sa, dar, fiindcă feciorii lui erau cu vitele la câmp, a tăcut până s-au întors ei. Iar Hemor, tatăl lui Sichem, a ieșit la Iacov, ca să vorbească cu el. Feciorii lui Iacov însă, venind de la câmp și aflând despre aceasta, se amărâră și se mâniară foarte tare, pentru că Sichem săvârșise o faptă de ocară în Israel, culcându-se cu fata lui Iacov, ceea ce nu trebuia să se întâmple. Și grăind cu ei, Hemor a zis: Sichem, feciorul meu, s-a lipit cu sufletul de fata voastră; dați-o dar lui de femeie și vă încuscriți cu noi; măritați-vă fetele voastre cu noi și fetele noastre luați-le pentru feciorii voștri; acest pământ larg vă e la îndemână, ca să vă așezați într-însul, să faceți negoț și să vă agonisiți din el moșie."*

„Uită-te câtă dragoste le arată tatăl unor străini pentru dragostea de copil; vrea să și-i facă binevoitori, de aceea le dă în stăpânire toată țara."[376]

11-29: *„Iar Sichem a zis către tatăl fetei și către frații ei: Orice veți zice, voi da, numai să aflu bunăvoință la voi. Cereți de la mine un mare preț de cumpărare și darurile cele mai mari și vă voi da cât veți zice, numai dați-mi fata mie de femeie! Feciorii lui Iacov însă au răspuns cu vicleșug lui Sichem și lui Hemor, tatăl lui; și le-au răspuns așa, pentru că acela necinstise pe Dina, sora lor. Și au zis către dânșii Simeon și Levi, frații*

[375] Nil Ascetul, *op. cit.*, LXVII
[376] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LIX, 2

Dinei și feciorii Liei: Nu putem să facem aceasta: să dăm pe sora noastră după un om netăiat împrejur, că aceasta ar fi o rușine pentru noi. Numai așa ne învoim cu voi și ne așezăm la voi, dacă veți face și voi ca noi, tăindu-vă împrejur toți cei de parte bărbătească. Atunci vom da după voi fetele noastre și vom locui la un loc cu voi și vom alcătui un popor. Iar de nu vreți să ne ascultați, ca să vă tăiați împrejur, noi vom lua înapoi fata și ne vom duce. Vorbele acestea au plăcut lui Sichem și lui Hemor. De aceea, n-a zăbovit tânărul să facă aceasta, căci era îndrăgostit de fata lui Iacov și era și cel mai cu trecere în casa tatălui său. Și au venit Hemor și Sichem, feciorul lui, la poarta cetății lor, și au început a grăi locuitorilor cetății, zicând: Oamenii aceștia sunt pașnici; să se așeze dar în țara noastră și să facă negoț în ea. Iată că loc este destul și într-o parte și într-alta; fetele lor să ni le luăm de femei și fetele noastre să le dăm după ei. Dar oamenii aceștia numai așa se învoiesc să trăiască cu noi și să fie un popor cu noi, dacă și la noi se vor tăia împrejur toți cei de parte bărbătească, cum sunt ei tăiați împrejur. Turmele lor, vitele lor și toate averile lor nu sunt, oare, ale noastre? Să le plinim voia lor, iar ei să se așeze printre noi! Și au ascultat pe Hemor și pe Sichem, feciorul lui, toți cei ce ieșeau pe poarta cetății lor și au fost tăiați împrejur toți cei de parte bărbătească, câți ieșeau pe poarta cetății lor. Iar a treia zi, când erau ei încă în dureri, cei doi fii ai lui Iacov, Simeon și Levi, frații Dinei, și-au luat fiecare sabia și au intrat fără teamă în cetate și au ucis pe toți cei de parte bărbătească. Au trecut prin ascuțișul sabiei și pe Hemor și pe fiul său Sichem și au luat pe Dina din casa lui Sichem și au plecat. Apoi fiii lui Iacov se năpustiră asupra celor morți și jefuiră cetatea în care fusese necinstită Dina, sora lor. Au luat toate oile lor, toți boii lor, toți asinii lor, tot ce era în cetate și tot ce era pe câmp; toate bogățiile lor, toți copiii și femeile le-au dus în robie; și au jefuit tot ce era în cetate și tot ce era prin case."

„Sichimiții sunt pedepsiți pentru că și-au bătut joc de o sfântă fecioară. Pedeapsa lor le-a fost mormântul, iar amintirea

pedepsei lor ne conduce la mântuire."[377] Cei ce nu aduc cinstire Fecioarei vor fi daţi morţii veşnice! Totuşi, această interpretare nu justifică cruzimea fiilor lui Iacov, cu atât mai mult cu cât Sichem a dorit să-şi îndrepte greşeala.

30-31: *„Atunci Iacov a zis către Simeon şi către Levi: Mare tulburare mi-aţi adus, făcându-mă urât înaintea tuturor locuitorilor ţării acesteia, înaintea Canaaneilor şi a Ferezeilor. Eu am oameni puţini la număr; se vor ridica asupra mea şi mă vor ucide şi voi pieri şi eu şi casa mea. Iar ei au zis: Dar se putea, oare, ca ei să se poarte cu sora noastră ca şi cu o femeie pierdută?"*

Iacov dezaprobă fapta fiilor săi deşi, deocamdată, el pare mai degrabă îngrijorat de posibilele urmări ale masacrului, decât indignat de comiterea sa.

Cap. 35, 1-4: *„Atunci a zis Dumnezeu lui Iacov: Scoală-te şi du-te la Betel şi locuieşte acolo; fă acolo jertfelnic Dumnezeului Celui ce ţi S-a arătat, când fugeai tu de la faţa lui Isav, fratele tău! Iar Iacov a zis casei sale şi tuturor celor ce erau cu dânsul: Lepădaţi dumnezeii cei străini, care se află la voi, curăţiţi-vă şi vă primeniţi hainele voastre. Să ne sculăm şi să mergem la Betel, că acolo am să fac jertfelnic lui Dumnezeu, Celui ce mi-a auzit în ziua necazului meu şi Care a fost cu mine şi m-a păzit în călătoria în care am umblat! Iar ei au dat lui Iacov toţi dumnezeii cei străini, care erau în mâinile lor, şi cerceii ce-i aveau în urechile lor; şi Iacov i-a îngropat sub stejarul de lângă Sichem şi i-a lăsat necunoscuţi până în ziua de astăzi."*

După tăierea patimilor, suntem asaltaţi de năzucirile acestora, prin care caută să prindă iarăşi rădăcini în noi. „Ştiind marele Iacov că acestea, când sunt cugetate şi contemplate neîncetat, vatămă şi mai mult cugetarea, întipărind cele mai limpezi şi mai vădite ale năzucirilor urâte, ascunde zeii străini în Sichem. Iar Sichem înseamnă (şi) *luptă*, ceea ce arată osteneala

[377] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, III, 14, 2

împotriva patimilor."[378]

5-7: *„Astfel au plecat ei de la Sichem; şi frica lui Dumnezeu era peste oraşele dimprejur şi n-au urmărit pe fiii lui Iacov. Sosind Iacov cu toţi oamenii cei ce erau cu el la Luz, adică la Betel, în ţara Canaanului, a zidit acolo un jertfelnic şi a numit locul acela El-Bet-El, pentru că acolo i Se arătase Dumnezeu, când fugea el de Isav, fratele său."*

Dumnezeu ocroteşte pe Israel, ca să nu fie urmărit de către băştinaşi. Ajuns la Betel, Iacov ridică jertfelnic şi-l numeşte *El-Bet-El* (= Dumnezeul din casa lui Dumnezeu).

8: *„Atunci a murit Debora, doica Rebecăi, şi a fost îngropată mai jos de Betel, sub un stejar, pe care Iacov l-a numit Stejarul Plângerii."*

Debora (= albină), amintită la 24, 59, e numită doar aici. „Femeile israelite îşi alăptau singure pruncii, numai în cazuri deosebite erau angajate doici, la curtea regelui sau ca semn de cinstire deosebită, de aceea existenţa unei doici indica o origine nobilă."[379]

9-13: *„Aici, în Luz, Se mai arată Dumnezeu lui Iacov, după întoarcerea lui din Mesopotamia, şi îl binecuvântă Dumnezeu, şi-i zise: De acum nu te vei mai chema Iacov, ci Israel va fi numele tău! Şi-i puse numele Israel. Apoi Dumnezeu îi mai zise: Eu sunt Dumnezeul cel Atotputernic! Sporeşte şi te înmulţeşte! Popoare şi mulţime de neamuri se vor naşte din tine şi regi vor răsări din coapsele tale. Ţara, pe care am dat-o lui Avraam şi lui Isaac, o voi da ţie; iar după tine, voi da pământul acesta urmaşilor tăi. Apoi S-a înălţat Dumnezeu de la el, din locul în care îi grăise."*

„Aceste cuvinte să nu ne facă să credem că Dumnezeu este cuprins într-un loc, ci ca prin ele să aflăm nespusa iubire de oameni a lui Dumnezeu, să aflăm că harul Duhului, pogorându-se la slăbiciunea noastră omenească, ne istoriseşte în aşa chip

[378] Nil Ascetul, *op. cit.*, XXXVII
[379] GEN, p. 356

pe toate. Că nu se cuvine să se spună de Dumnezeu că S-a suit şi S-a pogorât; dar pentru că dovada cea mai mare a nespusei Sale iubiri de oameni este aceea de a ne da învăţătură cu ajutorul unor astfel de cuvinte nepotrivite, de aceea se foloseşte de cuvintele omeneşti. Că dacă ne-ar vorbi pe măsura Dumnezeirii Sale, urechea omenească n-ar putea suporta înălţimea celor spuse."[380]

14-15: *„Şi a aşezat Iacov un stâlp pe locul unde-i grăise Dumnezeu, un stâlp de piatră, şi a săvârşit turnare peste el şi a turnat peste el untdelemn. Şi a pus Iacov locului unde-i grăise Dumnezeu, numele Betel."*

„Uită-te că totdeauna dreptul acesta caută, cu numele ce le dă locurilor, să facă nemuritoare binefacerile primite de la Dumnezeu, ca şi generaţiile viitoare să afle că în locul acela a văzut pe Dumnezeu."[381] Betel, *„casa lui Dumnezeu"*, este cunoştinţa alcătuită din multe şi felurite vederi şi contemplaţii. Dumnezeu, sălăşluindu-Se prin ea în suflet, îl umple de belşugul înţelepciunii."[382]

16: *„După aceea au plecat din Betel. Şi şi-a întins cortul său dincolo de turnul Gader. Dar când se apropiase de Havrata, înainte de a intra în Efrata, Rahila a născut şi naşterea aceasta a fost iar tare grea."*

Gader şi Havrata apar doar în *Septuaginta*. *Efrata* (= rodnicie) era, iniţial, o localitate distinctă, apoi confundată cu Betleemul.

17-20: *„Şi pe când se chinuia Rahila în durerile facerii, moaşa i-a zis: Nu te teme, că şi acesta va fi băiat! Iar când Rahila îşi dădea sufletul, căci a murit, a pus copilului numele Ben-Oni, adică fiul durerii mele, iar tatăl lui l-a numit Veniamin. Iar dacă a murit, Rahila a fost îngropată lângă calea ce duce la Efrata, adică la Betleem; Iacov a ridicat un stâlp de*

[380] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LX, 2
[381] *Ibid.*, LX, 2
[382] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capete gnostice*, 178

piatră pe mormântul ei şi acest stâlp, de pe mormântul Rahilei, este până în ziua de astăzi."

Rahila a fost îngropată lângă *Betleem* (= casa pâinii). Ea numise pe cel de-al doilea născut al său *Ben-Oni* (= fiul durerii mele), dar Iacov l-a numit *Veniamin* (= fiul dreptei mele; fiul celei fericite).

21: *„ Apoi plecând Iacov de aici şi-a întins cortul dincolo de turnul Migdal-Eder. Iar pe vremea când locuia Israel în ţara aceasta, a intrat Ruben şi a dormit cu Bilha, ţiitoarea tatălui său Iacov, şi a auzit Israel şi i s-a părut acesta un rău."*

Lângă *Migdal-Eder* (= turnul turmelor), Ruben săvârşeşte incest cu Bilha. Fapta sa, cum vom vedea, va determina situaţia descendenţei sale.

22-26: *„Fiii lui Iacov au fost doisprezece şi anume: fiii Liei: Ruben, întâi-născutul lui Iacov; după el veneau: Simeon, Levi, Iuda, Isahar şi Zabulon. Fiii Rahilei: Iosif şi Veniamin. Fiii slujnicei Rahilei, Bilha: Dan şi Neftali. Şi fiii Zilpei, roaba Liei: Gad şi Aşer. Aceştia sunt fiii lui Iacov, care i s-au născut în Mesopotamia."*

Veniamin nu s-a născut în Mesopotamia, dar e posibil ca Rahila să fi fost însărcinată înaintea plecării către Canaan. Numărul triburilor lui Israel va fi de 12, ca şi cel al Apostolilor; la timpul potrivit, vom reveni cu precizări.

27-29: *„Apoi a sosit Iacov la Isaac, tatăl său, căci acesta trăia încă la Mamvri, în Chiriat-Arba, adică la Hebron în pământul Canaanului, unde locuiseră vremelnic Avraam şi Isaac. Iar zilele, pe care le-a trăit Isaac, au fost o sută optzeci de ani. Slăbind apoi, Isaac a murit şi a trecut la părinţii săi, fiind bătrân şi încărcat de zile, şi l-au îngropat feciorii lui, Isav şi Iacov."*

„Gândeşte-te cât era de bătrân Isaac acum, după trecerea atâtor ani, dacă, atunci când Iacov i-a furat binecuvântarea, ochii lui erau slăbiţi, că nu şi-a putut da seama de înşelăciune."[383]

Cap. 36, 1-3: *„Iar spiţa neamului lui Isav, care se mai*

[383] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LX, 2

numeşte şi Edom, este aceasta: Isav şi-a luat femei din fetele Canaaneilor: pe Ada, fata lui Elon Heteul, şi pe Olibama, fata lui Ana, fiul lui Ţibon Heveul, şi pe Basemata, fata lui Ismael şi sora lui Nebaiot."

Ada (= podoabă; frumuseţe; plăcere) e numită Basemata la 26, 34; ea e fiica lui *Elon* (= stejar) Heteul. *Olibama* (= locul cortului înalt) pare a fi Iudita de la 26, 34. Aici, însă, se spune că e fiica lui *Ana* (= binecuvântare), fiul lui *Ţibon* (= hienă; tâlhar) *Heveul* (= cel viu; pădurean); despre Iudit s-a spus că era fiica lui Beeri Heteul. În plus, după textul ebraic, Ana este fiica (*bat*), nu fiul lui Ţibon. *Basemata* (= cea binemirositoare) e numită Mahalat la 28, 9.

4-5: *„Ada a născut lui Isav pe Elifaz; Basemata i-a născut pe Raguel; iar Olibama i-a născut pe Ieuş, pe Ialam şi pe Core. Aceştia sunt fiii lui Isav, care i s-au născut în ţara Canaanului."*

Fiii lui Isav: *Elifaz* (= Dumnezeu este aur curat), *Raguel* (= prieten al lui Dumnezeu), *Ieuş* (= Dumnezeu vine în ajutor), *Ialam* (= ascuns de Dumnezeu) şi *Core* (= pleşuv).

6-8: *„După aceea şi-a luat Isav femeile sale, fiii săi, fetele sale, toţi oamenii casei sale, toate averile sale, toate vitele sale şi toate câte avea şi toate câte agonisise în ţara Canaanului, şi a plecat Isav din Canaan din pricina lui Iacov, fratele său, pentru că averile lor erau multe şi nu mai puteau să locuiască la un loc, şi pământul unde erau nu-i mai putea încăpea din pricina mulţimii turmelor lor. Astfel Isav, care se mai numeşte şi Edom, s-a mutat în muntele Seir."*

Din nou, averile sunt pricina despărţirii fraţilor; în cazul de faţă, însă, vor fi cântărit şi resentimentele mai vechi nutrite de Isav.

9-12: *„Iată acum şi urmaşii ce i s-au născut lui Isav, părintele Edomiţilor, după mutarea sa în muntele Seir. Numele fiilor lui Isav sunt acestea: Elifaz, fiul Adei, soţia lui Isav, şi Raguel, fiul Basematei, soţia lui Isav. Elifaz a avut cinci feciori: Teman, Omar, Ţefo, Gatam şi Chenaz; iar Timna, o ţiitoare a lui Elifaz, fiul lui Isav, i-a născut lui Elifaz pe Amalec. Aceştia sunt urmaşii din Ada, femeia lui Isav."*

Fiii lui Elifaz: *Teman* (= ţinut sudic), *Omar* (= vorbitor), *Ţefo* (= comoară ascunsă), *Gatam* (= cel ce strigă tare) şi *Chenaz* (= vânător). *Timna* (= proprietate) a născut pe *Amalec* (= războinic).

13: *„Iar feciorii lui Raguel sunt aceştia: Nahat şi Zerah, Şama şi Miza. Aceştia sunt urmaşii din Basemata, femeia lui Isav."*

Fiii lui Raguel: *Nahat* (= linişte), *Zerah* (= strălucirea luminii), *Şama* (= Dumnezeu a ascultat) şi *Miza* (= teamă).

14-21: *„Iar feciorii Olibamei, femeia lui Isav şi fiica lui Ana a lui Ţibon, sunt aceştia: ea a născut lui Isav pe Ieuş, pe Ialam şi pe Core. Iată şi căpeteniile fiilor lui Isav: feciorii lui Elifaz, întâi-născutul lui Isav, sunt: căpetenia Teman, căpetenia Omar, căpetenia Ţefo, căpetenia Chenaz, căpetenia Core, căpetenia Gatam şi căpetenia Amalec. Acestea sunt căpeteniile din Elifaz în ţara Edomului: aceştia sunt urmaşii din Ada. Iar fiii lui Raguel, fiul lui Isav, sunt: căpetenia Nahat, căpetenia Zerah, căpetenia Şama şi căpetenia Miza. Acestea sunt căpeteniile din Raguel în ţara Edomului; aceştia sunt urmaşii din Basemata, femeia lui Isav. Iată şi fiii Olibamei, femeia lui Isav: căpetenia Ieuş, căpetenia Ialam şi căpetenia Core. Acestea sunt căpeteniile din Olibama, fata lui Ana şi femeia lui Isav. Aceştia sunt fiii lui Isav şi acestea sunt căpeteniile lor. Acesta este Edom. Iar feciorii lui Seir Horeeanul, care locuiau înainte pământul acela, sunt: Lotan, Şobal, Ţibon şi Ana, Dişon, Eţer şi Dişan. Acestea sunt căpeteniile Horeilor, feciorii lui Seir, în pământul Edomului."*

Fiii lui Seir, căpeteniile Horeilor: *Lotan* (= cel care ascunde), *Şobal* (= cel ce se vopseşte), *Ana* (= cel care ascultă), *Dişon* (= săritor), *Eţer* (= ajutor) şi *Dişan* (= cel gras).

22: *„Fiii lui Lotan sunt: Hori şi Heman, iar sora lui Lotan a fost Timna."*

Fiii lui Lotan: *Hori* (= locuitor al peşterilor) şi *Heman* (=

credincios).

23: *„Fiii lui Şobal sunt: Alvan, Manahat, Ebal, Şefo şi Onam."*

Fiii lui Şobal: *Alvan* (= înalt), *Manahat* (= loc de odihnă), *Ebal* (= neroditor), *Şefo* (= pleşuv) şi *Onam* (= cel puternic).

24: *„Fiii lui Ţibon sunt: Aia şi Ana. Acesta este acel Ana, care a găsit izvoarele de apă caldă în pustie, când păştea asinii tatălui său Ţibon."*

Fiii lui Ţibon: *Aia* (= şoim) şi *Ana* (= binecuvântare).

25-26: *„Copiii lui Ana sunt: Dişon şi Olibama, fata lui Ana. Copiii lui Dişon sunt: Hemdan, Eşban, Itran şi Cheran."*

Fiii lui Dişon: *Hemdan* (= plăcut), *Eşban* (= focul fiului), *Itran* (= belşug) şi *Cheran* (= broască ţestoasă).

27: *„Fiii lui Eţer sunt: Bilhan, Zaavan şi Acan."*

Fiii lui Eţer: *Bilhan* (= plăpând), *Zaavan* (= neliniştit) şi *Acan* (= înşelător).

28: *„Fiii lui Dişan sunt: Uţ şi Aran."*

Fiii lui Dişan: *Aran* (= zvelt) şi *Uţ* (= sfat).

29-30: *„Deci căpeteniile Horeilor sunt acestea: căpetenia Lotan, căpetenia Şobal, căpetenia Ţibon, căpetenia Ana, căpetenia Dişon, căpetenia Eţer, căpetenia Dişan. Acestea sunt căpeteniile Horeilor din ţara lui Seir, după familiile lor."*

Se repetă căpeteniile horeite, după care se trece la regii Edomului.

31-32: *„Iată şi regii, care au domnit în pământul Edomului înainte de a domni vreun rege peste fiii lui Israel: În Edom a domnit mai întâi Bela, fiul lui Beor, şi cetatea lui se numea Dinhaba."*

Primul rege a fost *Bela* (= sfâşietor), fiul lui *Beor* (= flacără), în cetatea *Dinhaba* (= darul judecăţii).

33: *„După ce a murit Bela, s-a făcut rege Iobab, fiul lui Zerah din Boţra."*

Iobab (= jubilare) era fiul lui *Zerah* (= zgomot mare) din *Boţra* (= ocol; staul).

34: *„După ce a murit Iobab, s-a făcut rege Huşam, din ţara Temaniţilor."*

A urmat *Huşam* (= grabă).

35: *„După ce a murit Huşam, s-a făcut rege Hadad, feciorul lui Bedad; care a bătut pe Madianiţi în câmpul Moab; numele cetăţii lui era Avit."*

Urmează *Hadad* (= tăios), fiul lui *Bedad* (= despărţire), din cetatea *Avit* (= ruine), învingătorul nomazilor madianiţi.

36: *„Iar după ce a murit Hadad, s-a făcut rege Samla, din Masreca."*

Urmează *Samla* (= haină) din *Masreca* (= dealul viilor).

37: *„Iar după ce a murit Samla, s-a făcut rege, în locul lui, Şaul, din Rehobotul de pe râu."*

Urmează *Şaul* (= cel dorit) din *Rehobot* (= locuri largi).

38: *„Iar după ce a murit Şaul, s-a făcut rege Baal-Haran, fiul lui Acbor."*

Urmează *Baal-Haran* (= Domnul îndurării), fiul lui *Acbor* (= surâs).

39: *„Iar după ce a murit Baal-Haran, feciorul lui Acbor, s-a făcut rege Hadar, fiul lui Harad, şi numele cetăţii lui era Pau şi al femeii lui Mehetabel, fiica lui Matred, feciorul lui Mezahab."*

Şirul regilor edomiţi e încheiat de *Hadar* (= tăios), fiul lui Varad (apare doar în *Septuaginta*), din cetatea *Pau* (= behăit); femeia sa era *Mehetabel* (= binefăcător e Dumnezeu), fiica lui *Matred* (= îmbrâncire), fiul lui *Mezahab* (= apă aurită).

40-43: *„Iar numele căpeteniilor din Isav, după triburile lor, după ţările lor, după numirile şi naţiile lor, sunt: căpetenia Timna, căpetenia Alvan, căpetenia Ietet, căpetenia Olibama, căpetenia Ela, căpetenia Pinon, căpetenia Chenaz, căpetenia Teman, căpetenia Miţbar, căpetenia Magdiel, căpetenia Iram. Acestea sunt căpeteniile lui Edom, după aşezările lor în ţara stăpânită de ei. Acesta-i Isav, părintele Edomiţilor."*

Căpeteniile din Edom: *Timna* (= parte), *Alvan* (= înalt), *Ietet* (= cui), *Olibama* (= cortul înălţimii), *Ela* (= tărie), *Pinon*

(= perlă), *Chenaz* (= vânător), *Teman* (= ţinut sudic), *Miţbar* (= întărire), *Magdiel* (= slava lui Dumnezeu) şi *Iram* (= oraş).

15. Iosif (37, 1 – 41, 57)

Cap. 37, 1-2 *„Iacov a locuit în ţara Canaan, unde locuise şi Isaac, tatăl său. Iată acum şi istoria urmaşilor lui Iacov: Iosif, fiind de şaptesprezece ani, păştea oile tatălui său împreună cu fraţii săi. Petrecându-şi copilăria cu feciorii Bilhăi şi cu feciorii Zilpei, femeile tatălui său, Iosif aducea lui Israel, tatăl său, veşti despre purtările lor rele."*

„Uită-te la minunatul acesta profet, la Moise! Ne făgăduieşte să ne istorisească genealogia lui Iacov, dar trece îndată la istoria fiului său, la Iosif. (...) Nu ne mai istoriseşte, cum era firesc, de cei născuţi din el şi de fiii acelora, aşa cum făcuse cu Isav, ci trece îndată la Iosif, la fiul cel tânăr."[384] Ni se arată şi numărul anilor lui Iosif, „pentru ca să afli că tinereţea nu este o piedică în calea virtuţii"[385].

3: *„Şi iubea Israel pe Iosif mai mult decât pe toţi ceilalţi fii ai săi, pentru că el era copilul bătrâneţilor lui, şi-i făcuse haină lungă şi aleasă."*

„Într-adevăr, par mai doriţi copiii născuţi la bătrâneţe şi atrag mai mult dragostea părintească. Dar ca să cunoaştem că nu numai aceasta a fost pricina care l-a făcut pe Iacov să-l prefere pe Iosif celorlalţi copii, Dumnezeiasca Scriptură ne arată că după el i s-a mai născut alt fiu; dacă dragostea ar fi urmat rânduiala firească, ar fi trebuit ca acesta să fie iubit mai mult."[386] Pentru haina lui Iosif, *Biblia 1914* are *haină pestriţă*. Culorile felurite arătau împletirea plină de frumuseţe a virtuţilor lui Iosif. „Iacov a făcut lui Iosif haină pestriţă. Iar Domnul dăruieşte celui blând cunoştinţa adevărului."[387]

---

[384] *Ibid.*, LXI, 1
[385] *Ibid.*
[386] *Ibid.*
[387] Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, 199

4: *„Fraţii lui, văzând că tatăl lor îl iubea mai mult decât pe toţi fiii săi, îl urau şi nu puteau vorbi cu el prietenos."*

„Pentru că îi stăpânea invidia, iar ura le creştea în fiecare zi, ajunseseră ca nişte robi, fiind tiranizaţi de patimă; de aceea se purtau cu viclenie şi nu puteau grăi cu el nimic de pace."[388]

5-11: *„Visând însă Iosif un vis, l-a spus fraţilor săi, zicându-le: Ascultaţi visul ce am avut. Parcă legam snopi în ţarină şi snopul meu parcă s-a sculat şi stătea drept şi snopii voştri s-au strâns roată şi s-au închinat snopului meu. Iar fraţii lui au zis către el: Nu cumva ai să domneşti peste noi? Sau poate ai să ne stăpâneşti? Şi l-au urât încă şi mai mult pentru visul lui şi pentru spusele lui. Şi a mai visat el alt vis şi l-a spus tatălui său şi fraţilor săi, zicând: Iată am mai visat alt vis: soarele şi luna şi unsprezece stele mi se închinau mie. Şi-l povesti tatălui său şi fraţilor săi, iar tatăl său l-a certat şi i-a zis: Ce înseamnă visul acesta pe care l-ai visat? Au doară eu şi mama ta şi fraţii tăi vom veni şi ne vom închina ţie până la pământ? De aceea îl pizmuiau fraţii lui, iar tatăl său păstra cuvintele acestea în inima lui."*

„Tatăl a certat pe copil, pentru că ştia ura ce se născuse în fraţii lui. A tălmăcit şi el visul şi a păstrat cuvântul, pentru că se gândea că de la Dumnezeu s-a făcut descoperirea asta."[389]

12-17: *„S-au dus după aceea fraţii lui să pască oile tatălui lor la Sichem. Şi Israel a zis către Iosif: Fraţii tăi pasc oile la Sichem. Vino, dar, să te trimit la ei. Iar el a zis: Mă duc, tată! Apoi Israel a zis către Iosif: Du-te şi vezi de sunt sănătoşi fraţii tăi şi oile şi să-mi aduci răspuns! L-a trimis astfel din valea Hebronului şi Iosif s-a dus la Sichem. După aceea l-a găsit un om rătăcind pe câmp şi l-a întrebat omul acela şi i-a zis: Ce cauţi? Iar el a zis: Caut pe fraţii mei. Spune-mi, unde pasc ei oile? Zisu-i-a omul acela: S-au dus de aici, căci i-am auzit zicând: Haidem la Dotain! Şi s-a dus Iosif după fraţii săi şi i-a găsit la Dotain."*

---

[388] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXI, 1
[389] *Ibid.*, LXI, 2

Dotain (= fântâni) era o cetate aflată în apropiere de Sichem. „Dar Dotain se tălmăceşte (şi) *părăsire destulă*. Prin aceasta îl învaţă pe cel ce rătăceşte încă, prin alipirea la cele ce ţin de trup, că nu se poate ajunge altfel la desăvârşire decât părăsind îndeajuns dragostea pentru rudeniile după trup."[390]

18-20: *„Iar ei, văzându-l de departe, până a nu se apropia de ei, au început a unelti asupra lui să-l omoare; şi au zis unii către alţii: Iată visătorul acela de vise vine! Haidem să-l omorâm, să-l aruncăm într-un puţ şi să zicem că l-a mâncat o fiară sălbatică şi vom vedea ce se va alege de visele lui!"*

Iosif e tip al lui Hristos. „După cum Iosif s-a dus la fraţii săi ca să-i cerceteze, iar ei n-au ţinut seama că le e frate, nu s-au uitat nici la pricina pentru care a venit, ci mai întâi s-au sfătuit să-l ucidă, dar mai pe urmă l-au vândut barbarilor, tot aşa şi Stăpânul nostru, mergând pe urmele iubirii Sale de oameni, a venit să cerceteze neamul omenesc; a luat trupul nostru, primind să fie fratele nostru; şi aşa a venit. (...) Dar iudeii cei nerecunoscători au căutat să ucidă pe doctorul trupurilor şi al sufletelor, pe Cel ce a făcut nenumărate minuni în fiecare zi; şi-au adus la împlinire ucigaşul lor gând şi au răstignit pe Cel ce a primit să ia chip de rob pentru mântuirea noastră."[391]

21-24: *„Auzind însă aceasta, Ruben a voit să-l scape din mâinile lor, zicând: Să nu-i ridicăm viaţa! Apoi Ruben a adăugat: Să nu vărsaţi sânge! Aruncaţi-l în puţul acela din pustie, dar mâinile să nu vi le puneţi pe el! Iar aceasta o zicea el cu gândul de a-l scăpa din mâinile lor şi a-l trimite acasă la tatăl său. Când însă a sosit Iosif la fraţii săi, ei au dezbrăcat pe Iosif de haina cea lungă şi aleasă, cu care era îmbrăcat, şi l-au luat şi l-au aruncat în puţ; dar puţul era gol şi nu avea apă."*

În *Biblia* 1688 şi cea din 1914 e *groapă* în loc de puţ, după *Septuaginta*. În dumnezeieştile Scripturi nu găsim spus în sens bun cuvântul *groapă*, după cum nici cuvântul *fântână* nu-l

[390] Nil Ascetul, *op. cit.*, XLIV
[391] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXI, 3

găsim spus în sens rău."[392] Fraţii lui Iosif probează că împătimitul ar dori să-l dezbrace şi pe cel drept de haina virtuţilor şi să-l lipsească de Lumina cunoştinţei şi de Apa vieţii.

25: *„După aceea şezând să mănânce pâine şi căutând cu ochii lor, ei au văzut venind dinspre Galaad o caravană de Ismaeliţi, ale căror cămile erau încărcate cu tămâie, cu balsam şi cu smirnă, pe care le duceau în Egipt."*

Caravana ducea către Egipt tămâie, balsam şi smirnă; acestea amintesc în parte de darurile oferite Pruncului Iisus de către Magi (Matei 2, 11). Aromatele provin din diverse răşini şi sunt cel mai adesea folosite în cultul religios.

26-33: *„Atunci a zis Iuda către fraţii săi: Ce vom folosi de vom ucide pe fratele nostru şi vom ascunde sângele lui? Haidem să-l vindem Ismaeliţilor acestora, neridicându-ne mâinile asupra lui, pentru că e fratele nostru şi trupul nostru. Şi au ascultat fraţii lui. Iar când au trecut negustorii Madianiţi pe acolo, fraţii au tras şi au scos pe Iosif din puţ şi l-au vândut pe el Ismaeliţilor cu douăzeci de arginţi. Şi aceştia au dus pe Iosif în Egipt. Când însă s-a întors Ruben la puţ şi n-a văzut pe Iosif în puţ, el şi-a rupt hainele şi, întorcându-se la fraţii săi, a zis: Băiatul nu este! Încotro să apuc eu acum? Atunci ei au luat haina lui Iosif şi junghiind un ied, au muiat haina în sânge; apoi au trimis după haina cea lungă şi aleasă şi au adus-o la tatăl lor, spunând: Am găsit aceasta; vezi de este haina fiului tău sau nu! Şi a cunoscut-o Iacov şi a zis: Este haina fiului meu! L-a mâncat o fiară sălbatică; o fiară l-a sfâşiat pe Iosif!"*

„Invidia şi pisma au săvârşit ucidere de frate. Din pricina invidiei, părintele nostru Iacov a fugit din faţa lui Isav, fratele lui. Invidia a făcut ca Iosif să fie prigonit până la moarte şi dus în robie."[393]

34: *„Atunci şi-a rupt Iacov hainele sale, şi-a acoperit cu sac coapsele şi a plâns pe fiul său zile multe."*

[392] Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi*, II, 8
[393] Sfântul Clement Romanul, *op. cit.*, IV

„Sac, gr. *sakkos*, un fel de şorţ din piele aspră, înfăşurat în jurul şoldurilor şi care era veşmântul obişnuit de doliu. Acestuia i se alăturau, ca expresii ale durerii, sfâşierea hainelor (...), acoperirea capului cu praf, renunţarea la orice îngrijire a corpului, bocetul, plânsul şi strigătele, precum şi lovirea pieptului."[394]

35: *„După aceea s-au adunat toţi feciorii lui şi toate fetele lui şi au venit să-l mângâie; dar el nu voia să se mângâie, ci zicea: Plângând, mă voi pogorî în locuinţa morţilor la fiul meu! Şi-l plângea astfel tatăl său!"*

Locuinţa morţilor, redată în *Biblia 1688* şi 1914 prin *iad*, traduce ebraicul *şeol*, redat în *Septuaginta* prin *adis* şi în *Vulgata* prin *infernum*. *Şeol* ar putea însemna *deşert, adânc*, indicând ţinutul subpământean al morţilor.

36: *„Iar Madianiţii au vândut pe Iosif în Egipt lui Putifar, dregător şi comandant al gărzii la curtea lui Faraon."*

Putifar (= darul zeului soare), sau Poti-Fera, se va numi şi socrul lui Iosif (41, 45). Acest Putifar, după *Septuaginta*, era *arhimaghiros*, tradus de *Biblia 1914* prin *mai marele bucătarilor*. *Vulgata* are *magistro militiae*, ceea ce ar corespunde cu *comandantul gărzilor*, dar există şi o versiune latină care redă locul prin *praepositus cocorum* (= bucătar şef). *Anania* traduce prin *mare cămăraş*, adică şef al aprovizionării generale a Egiptului; celelalte numiri par a fi rodul unor transcrieri eronate.

Prin istoria lui Iosif e preînchipuită taina mântuirii: Ca şi Hristos, Iosif e pizmuit de fraţii săi; e pogorât în groapă, spre a ieşi mai apoi plin de slavă; este vândut pe arginţi, tot de către un Iuda; scapă de moarte plecând în Egipt, ca şi Pruncul Iisus; iedul junghiat în locul său aminteşte pe Mielul Ce Se va răstigni pentru mântuirea oamenilor.

Cap. 38, 1: *„În vremea aceea s-a întâmplat că Iuda s-a pogorât de la fraţii săi şi s-a aşezat lângă un adulamitean, cu numele Hira."*

Pentru un capitol, e întreruptă istoria lui Iosif, spre a fi

[394] GEN, p. 358

prezentat episodul cu Iuda şi Tamara, important în istoria mântuirii. Iuda era prieten cu *Hira* (= nobil), originar din *Adulam* (= loc împrejmuit), cetate din sudul Palestinei.

2-5: *„Văzând Iuda acolo pe fata unui Canaaneu, care se numea Şua, el a luat-o de soţie şi a intrat la ea. Şi ea, zămislind, a născut un băiat, şi Iuda i-a pus numele Ir. Zămislind iarăşi, a născut alt băiat şi i-a pus numele Onan. Şi a mai născut un băiat şi i-a pus numele Şela. Şi când a născut ea acest fiu, Iuda era la Kezib."*

Fiica lui *Şua* (= bunăstare; umilinţă; mormânt) a născut pe *Ir* (= oraş), *Onan* (= putere; vigoare) şi *Şela* (= pace; născut târziu). Acesta s-a născut în *Kezib* (= înşelător), cetate din sudul Palestinei.

6-8: *„Apoi Iuda a luat pentru Ir, întâiul născut al său, o femeie, cu numele Tamara. Dar Ir, întâiul născut al lui Iuda, a fost rău înaintea Domnului şi de aceea l-a omorât Domnul. Atunci a zis Iuda către Onan: Intră la femeia fratelui tău, însoară-te cu ea, în puterea leviratului, şi ridică urmaşi fratelui tău!"*

Căsătoria de *levirat* (= din lat. *levir* = cumnat) consta în căsătoria obligatorie a unei văduve lipsite de copii cu cel mai vârstnic dintre cumnaţi, pentru ca astfel bărbatul mort să nu rămână fără urmaşi. „Trebuie să se ştie şi aceasta că era lege ca atunci când murea un bărbat fără moştenitor să se căsătorească fratele lui cu femeia celui răposat şi să ridice sămânţa fratelui. Cel care se năştea era după fire fiul celui de al doilea, adică al celui care l-a născut; după lege, însă, al celui răposat."[395]

9-10: *„Ştiind însă Onan că nu vor fi urmaşii ai lui, de aceea, când intra la femeia fratelui său, el vărsa sămânţa jos, ca să nu ridice urmaşi fratelui său. Ceea ce făcea el era rău înaintea lui Dumnezeu şi l-a omorât şi pe acesta."*

Prin practica sa, Onan încalcă însuşi scopul căsătoriei de levirat; de aceea, el este pedepsit cu moarte timpurie. De la

[395] Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 14

practica lui Onan, a derivat termenul de *onanie*, indicând masturbația; cum reiese din text, această denumire e folosită într-un mod impropriu.

11-14: *„Atunci a zis Iuda către Tamara, nora sa, după moartea celor doi fii ai săi: Stai văduvă în casa tatălui tău, până se va face mare Şela, fiul meu! Căci îşi zicea: Nu cumva să moară şi acesta, ca şi fraţii lui! Şi s-a dus Tamara şi a trăit în casa tatălui ei. Trecând însă vreme multă, a murit fata lui Şua, soţia lui Iuda. Iar Iuda, după ce au trecut zilele de jelire, s-a dus în Timna, la cei ce tundeau oile lui, împreună cu prietenul său Hira adulamiteanul. Atunci i s-a vestit Tamarei, nora sa, zicându-i-se: Iată socrul tău merge la Timna să-şi tundă oile. Iar ea, dezbrăcând de pe sine hainele sale de văduvie, s-a înfăşurat cu un văl şi, gătindu-se, a ieşit şi a şezut la poarta Enaim, care este în drumul spre Timna, căci vedea că Şela crescuse mare şi ea nu-i fusese dată lui de soţie."*

Tamara doreşte să dobândească urmaşi din stirpea bărbatului său mort, astfel că gestul său nu poate fi condamnat, în contextul de atunci. Ea s-a aşezat în poarta *Enaim* (= două fântâni; doi ochi).

15-18: *„Şi, văzând-o Iuda, a socotit că este o femeie nărăvită, căci n-a cunoscut-o, pentru că îşi avea faţa acoperită. Şi abătându-se din cale pe la ea, i-a zis: Lasă-mă să intru la tine! Căci nu ştia că este nora sa. Iar ea a zis: Ce ai să-mi dai, dacă vei intra la mine? Iar el i-a răspuns: Îţi voi trimite un ied din turma mea. Şi ea a zis: Bine, dar să-mi dai ceva zălog până mi-l vei trimite. Răspuns-a Iuda: Ce zălog să-ţi dau? Şi ea a zis: Inelul tău, cingătoarea ta şi toiagul ce-l ai în mână. Şi el i le-a dat şi a intrat la ea şi ea a rămas grea."*

După inelul cu pecete prins de cingătoare şi toiag se recunoştea identitatea unei persoane. „Nimeni care aude aceste lucruri să nu osândească pe Tamara; că (...) ea a slujit unei rânduieli. Din pricina asta nici ea n-a fost hulită, nici Iuda nu s-a făcut vinovat de păcat. Că dacă mergi înainte pe şirul istoriei, vei găsi că din copiii născuţi lui Iuda din Tamara Îşi trage Hristos neamul. Mai mult, cei doi copii, născuţi în acelaşi timp, sunt tipurile celor două popoare, sunt o preînchipuire a vieţuirii iudaice şi a vieţuirii duhovniceşti."[396]

19-24: *„Apoi, sculându-se, ea s-a dus, şi-a scos vălul său, şi s-a îmbrăcat iar cu hainele sale de văduvie. Iar Iuda a trimis iedul prin adulamitean, prietenul său, ca să ia zălogul din mâinile femeii. Dar n-a mai găsit-o. Şi a întrebat pe oamenii locului aceluia: Unde este femeia cea nărăvită, care şedea la Enaim, la drum? Iar aceia i-au răspuns: N-a fost aici nici o femeie nărăvită! S-a întors deci acela la Iuda şi a zis: N-am găsit-o şi oamenii de acolo mi-au spus că n-a fost acolo nici o femeie nărăvită! Atunci Iuda a zis: Să şi le ţie! Numai de nu ne-ar face de batjocură. Iată, eu i-am trimis iedul, dar tu n-ai găsit-o. Dar, cam după vreo trei luni, i s-a spus lui Iuda: Tamara, nora ta, a căzut în desfrânare şi iată a rămas însărcinată din desfrânare! Iar Iuda a zis: Scoateţi-o şi să fie arsă!"*

Promisă, prin legea leviratului, lui Şela, Tamara se afla sub autoritatea socrului său. Acesta o condamnă ca adulteră; pedeapsa obişnuită pentru adulter era lapidarea, doar fiicele preoţilor urmând a fi arse. În cazul Tamarei pare să se fi luat o decizie de excepţie.

25: *„Dar când o duceau, ea a trimis la socrul său, zicând: Eu sunt îngreunată de acela ale căruia sunt lucrurile acestea. Apoi a adăugat: Află al cui e inelul acesta, cingătoarea aceasta şi toiagul acesta!"*

„Uită-te că fără să vorbească aduce martori vrednici de credinţă, care slobod glas şi sunt îndestulători să o arate fără vină. Şi pentru că femeia, care era învăluită de o astfel de vină, trebuia să aibă trei martori, de aceea şi Tamara, ca şi cum ar slobozi un glas răsunător, trimite cele trei lucruri primite ca arvună (...). A stat acasă, a tăcut şi a câştigat victoria."[397]

26: *„Şi le-a recunoscut Iuda şi a zis: Tamara e mai*

[396] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXII, 1
[397] *Ibid.*, LXII, 2

dreaptă decât mine, pentru că nu am dat-o lui Şela, fiul meu! Şi n-a mai cunoscut-o pe ea."

„Iuda socotea că Tamara e de vină că i-au murit cei doi fii: Ir şi Onan; de teama asta nu i-a mai dat pe al treilea fecior, pe Şela, deşi i-l făgăduise. De aceea, ca să cunoască chiar din fapte că n-a fost ea pricina morţii fiilor lui, ci au fost pedepsiţi din pricina răutăţii lor (...), Iuda, fără să ştie, trăieşte cu nora lui şi cunoaşte din fapte că nu din pricina ei au murit aceia (...). Şi după ce şi-a mărturisit păcatul şi a scăpat-o pe Tamara de pedeapsă, Iuda *n-a mai adaus a o cunoaşte pe dânsa (Biblia 1914)*. Prin aceste cuvinte se arată că Iuda n-ar fi trăit cu ea nici mai înainte, dacă ar fi ştiut că este nora lui."[398]

27-30: *„Iar când era să nască, s-a aflat că are în pântece doi gemeni. În vremea naşterii s-a ivit mâna unuia, iar moaşa l-a luat şi i-a legat la mână un fir de aţă roşie, zicând: Acesta a ieşit întâi. Dar acesta şi-a tras mâna înapoi şi îndată a ieşit fratele lui. Şi ea a zis: Cum ai rupt tu piedica? Şi i-a pus numele Fares. După aceea a ieşit şi fratele lui, cu firul de aţă roşie la mână, şi i s-a pus numele Zara."*

Fiii Tamarei au fost: *Fares* (= ruptură; spărtură) şi *Zara* (= Răsărit; cărămiziu). „Ca într-o umbră e preînchipuit că a ieşit la început Zara, care înseamnă Răsărit – că el e tipul Bisericii –; a ieşit puţin, apoi s-a retras şi a ieşit observarea legii, preînchipuită prin Fares, care a stăpânit multă vreme; în urmă a ieşit iarăşi cel ce se retrăsese mai înainte, adică Zara, şi atunci toată legiuirea iudaică a făcut loc definitiv Bisericii."[399] „Unii interpreţi, care au cercetat cu de-amănuntul istoria naşterii lui Fares şi Zara, spun că aceşti copii preînchipuiesc două popoare. Ca să cunoşti că vieţuirea celui de al doilea popor a strălucit înainte de naşterea primului popor, Zara îşi întinde numai mâna, nu se arată în întregime, şi apoi şi-o retrage; şi, după ce a ieşit fratele său, iese şi el. Aşa s-au petrecut lucrurile şi cu cele două popoare. Vieţuirea bisericească s-a arătat pe vremea lui Avraam; între timp s-a retras şi a venit poporul iudaic şi vieţuirea după lege, iar mai pe urmă s-a arătat în întregime şi noul popor, cu legile sale. De aceea a spus moaşa la naşterea lui Fares: *Pentru ce s-a rupt din pricina ta gardul? – (Biblia 1914)*. Că, venind legea, a rupt vieţuirea cea liberă. Sfânta Scriptură totdeauna obişnuieşte să numească legea veche gard."[400]

[398] *Ibid.*
[399] *Ibid.*

După aceast episod, se revine la istoria lui Iosif.

Cap. 39, 1: *„Deci Iosif a fost dus în Egipt şi, din mâna Ismaeliţilor, care l-au dus acolo, l-a cumpărat egipteanul Putifar, o căpetenie de la curtea lui Faraon şi comandantul gărzii lui."*

Septuaginta îl numeşte pe Putifar *evnuhos*, iar *Vulgata* are *eunuchus*; *Biblia 1688* traduce prin *hadîm* (= castrat; eunuc; famen). Cuvântul e tradus, uneori, prin *dregător* sau *ofiţer*. Nu e doar un eufemism, căci anumite funcţii au fost îndeplinite, de regulă, de eunuci. Nu e sigur că şi Putifar era eunuc, dar astfel se indică cu certitudine funcţia sa înaltă. Faptul că era căsătorit nu dovedeşte prea mult, existând şi eunuci căsătoriţi.

2-6: *„Domnul însă era cu Iosif şi el era om îndemânatic şi trăia în casa egipteanului, stăpânul său. Stăpânul său vedea că Domnul era cu dânsul şi că, toate câte făcea el, Domnul le sporea în mâna lui. De aceea a aflat Iosif trecere înaintea stăpânului său şi i-a plăcut şi l-a pus peste casa sa şi toate câte avea le-a dat pe mâna lui Iosif. Iar după ce l-a pus peste casa sa şi peste toate câte avea, a binecuvântat Domnul casa egipteanului pentru Iosif şi era binecuvântarea Domnului peste tot ce avea el în casa şi în ţarina sa. Şi a lăsat Putifar pe mâna lui Iosif tot ce avea şi, de când îl avea pe el, nu purta grijă de nimic din câte avea, fără numai de pâinea ce mânca. Iosif însă era chipeş la statură şi foarte frumos la faţă."*

„L-a făcut pe Iosif aproape stăpânul întregii lui case. Şi avea robul, prizonierul, pe mâna lui toată averea stăpânului. Atât de puternică este virtutea! Oriunde se arată, biruie şi stăpâ-

[400] Id., *Omilii la Matei*, III, 3

neşte. După cum soarele, când răsare, alungă întunericul, tot aşa şi virtutea, când se arată, izgoneşte răul şi păcatul."[401] Se mai spune că Iosif era frumos la chip, „ca să aflăm că era frumos nu numai cu frumuseţea sufletului, ci şi cu frumuseţea trupului"[402].

7-12: *„Aşa fiind, femeia stăpânului său şi-a pus ochii pe Iosif şi i-a zis: Culcă-te cu mine! Iar el n-a voit, ci a zis către femeia stăpânului său: De când sunt aici, stăpânul meu nu poartă grijă de nimic în casa sa, ci toate câte le are le-a dat pe mâna mea. În casa aceasta nu-i nimeni mai mare decât mine şi de la nimic nu sunt oprit decât numai de la tine, pentru că tu eşti femeia lui. Cum dar să fac eu acest mare rău şi să păcătuiesc înaintea lui Dumnezeu? Dar, deşi ea zicea aşa lui Iosif în toate zilele, el n-o asculta să se culce cu ea, nici să fie cu ea. Se întâmplă însă într-o zi să intre Iosif în casă după treburile sale şi, nefiind vreunul din casnici, ea l-a apucat de haină şi i-a zis: Culcă-te cu mine! El însă, lăsând haina în mâinile ei, a fugit şi a ieşit afară."*

Nici o pildă şi nici un sfat nu-i folosesc celui robit patimii. În schimb, „strălucirea fecioriei lui Iosif, care era astfel pregătit ca să nu fie cuprins de nici o poftă, n-am fi cunoscut-o dacă nu s-ar fi îndrăgostit de dânsul stăpâna sa"[403]. E aici şi un paradox: cel ce fuge gol e îmbrăcat: „Iosif a ajuns gol de păcat, dar îmbrăcat în cumineţenia purtării sale."[404] După Nil Ascetul, egipteanca nu l-ar fi putut prinde pe Iosif, dacă acesta era gol; veşmintele sunt lucruri trupeşti prin care plăcerea ne trage la ea.[405] Sfântul Vasile cel Mare află remediul: „Când îţi vine în minte un gând care dă lupta cu porunca dumnezeiască, atunci aruncă şi tu hainele şi fugi cuprins de mânie."[406] „E de trebuinţă ca cel ce caută cu evlavie pe Dumnezeu să nu fie reţinut de nici o literă, ca nu cumva să primească în locul lui Dumnezeu cele

[401] Id., *Omilii la Facere*, LXII, 3
[402] *Ibid.*, LXII, 4
[403] Origen, *Despre rugăciune*, XXIX, 18
[404] Clement Alexandrinul, *Stromate*, VII, 61, 2
[405] Cf. *op. cit.*, LXV
[406] *Omilii şi cuvântări*, VIII, 8

din jurul lui Dumnezeu, adică să îmbrăţişeze în chip greşit, fără să-şi dea seama, în locul Cuvântului, literele Scripturii. Căci Cuvântul scapă minţii, care crede că prin văluri a prins pe Cuvântul cel netrupesc, aşa cum egipteanca n-a apucat pe Iosif, ci veşmintele lui."[407] „Cei ce sunt raţionali şi prin raţiune tind spre Raţiune, să se îngrijească de trup, care e mult mai bun decât veşmintele, adică de înţelesurile dumnezeieşti şi înalte ale Sfintei Scripturi şi ale celor ce se văd din creaţiune. Dacă nu facem aceasta, vom fi dovediţi odată ca neavând nimic, ca unii ce ne-am prins de veşminte şi nu am îmbrăţişat Raţiunea care subzistă şi tuturor le dă subzistenţă, asemenea egiptencei care, prinzându-se numai de veşmintele lui Iosif, n-a izbutit să se unească cu Iosif cel iubit."[408]

13-14: *„Iar ea, când a văzut că el, lăsându-şi haina în mâinile ei, a fugit şi a ieşit afară, a strigat pe casnicii săi şi le-a zis aşa: Priviţi, ne-a adus aici slugă un evreu, ca să-şi bată joc de noi. Căci a intrat la mine şi mi-a zis: Culcă-te cu mine! Eu însă am strigat tare!"*

„Nu bărbatul tău a adus în casa ta un sclav evreu ca să te ispitească, ci demonul cel viclean a adus în sufletul tău desfrâul cel necurat, el şi-a bătut joc de tine. Ce a făcut Iosif? A tăcut şi a fost osândit, ca şi Hristos."[409]

15: *„Auzind el că am ridicat glasul şi am strigat, lăsându-şi haina la mine, a fugit şi a ieşit afară."*

„Aşa obişnuieşte viciul! Se străduieşte totdeauna să pună pe seama virtuţii, căreia îi duce război, propriile (sale) păcate."[410]

16-20: *„Şi a ţinut ea haina la sine până a venit stăpânul lui acasă. Atunci i-a spus şi lui aceleaşi vorbe, zicând: Acel rob evreu, pe care l-ai adus la noi, a venit la mine să mă batjocorească şi mi-a zis: Culcă-te cu mine! Dar când a auzit că am ri-*

[407] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capetele teologice*, 173
[408] Id., *Ambigua*, XXVII
[409] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, LXXXIV, 4
[410] Id., *Omilii la Facere*, LXII, 5

dicat glasul şi am început să strig, s-a temut şi, lăsându-şi haina la mine, a fugit şi a ieşit afară. Auzind stăpânul lui cuvintele femeii sale, câte îi spusese despre el, zicând: Aşa şi aşa s-a purtat cu mine sluga ta! – s-a aprins de mânie şi, luând stăpânul pe Iosif, l-a băgat în temniţă, unde erau închişi cei ce greşeau regelui. Şi a rămas el acolo în temniţă."

S-ar părea că Putifar a înţeles ce s-a petrecut; totuşi, îl pedepseşte pe rob. „Dacă barbarul n-a crezut spusele femeii sale, n-ar fi trebuit să-l bage în închisoare; şi iarăşi, dacă a crezut că sunt adevărate spusele egiptencii, atunci nici de închisoare n-ar fi fost vrednic, ci de pedeapsa cea mai mare, de pedeapsa capitală. Dar când mâna cea de sus îşi arată purtarea sa de grijă, toate ajung uşoare şi lesnicioase, iar cei sălbatici se îmblânzesc."[411]

21-23: *„Dar Domnul era cu Iosif, a revărsat milă asupra lui şi i-a dăruit trecere înaintea mai-marelui temniţei, încât mai-marele temniţei a dat pe mâna lui Iosif temniţa şi pe toţi osândiţii, care erau în temniţă, şi orice era de făcut acolo, el făcea. Iar mai-marele temniţei nu avea nici o frică de nimic, că toate erau pe mâna lui Iosif, pentru că Domnul era cu el şi toate câte făcea, Domnul le sporea în mâinile lui."*

„Iată că şi paznicul temniţei îl cinsteşte şi-i trece lui puterea (...). Uită-te că harul cel de sus este necontenit alături de el şi toate câte le făcea erau pline de har."[412]

Cap. 40, 1-15: *„S-a întâmplat însă ca după aceasta marele paharnic al regelui Egiptului şi marele pitar să greşească înaintea regelui Egiptului, stăpânul lor. Atunci s-a mâniat Faraon pe cei doi dregători ai săi: pe mai-marele paharnic şi pe mai-marele pitar. Şi i-a pus sub pază în temniţă, în casa căpeteniei gărzii, unde era închis Iosif. Iar căpetenia temniţei a rânduit la ei pe Iosif să le slujească; şi au rămas ei câteva zile în temniţă. Într-o noapte însă mai-marele pitar şi mai-marele paharnic ai regelui Egiptului, care erau închişi în temniţă, au visat amândoi vise; dar fiecare visul său şi fiecare vis cu înţelesul lui. Iar dimineaţa, când a intrat Iosif la ei, iată erau tulburaţi. Şi a întrebat Iosif pe dregătorii lui Faraon, care erau cu el la stăpânul său sub pază, şi le-a zis: De ce sunt astăzi triste feţele voastre? Iar ei au răspuns: Am visat nişte vise şi nu are cine ni le tâlcui! Zis-a lor Iosif: Oare tâlcuirile nu sunt ele de la Dumnezeu? Spuneţi-mi dar visele voastre! Atunci a spus marele paharnic visul său lui Iosif şi a zis: Eu am văzut în vis că era înaintea mea o coardă de vie; şi coarda aceea avea trei viţe; apoi a înfrunzit, a înflorit şi au crescut struguri şi s-au copt. Şi paharul lui Faraon era în mâna mea; şi părea că am luat un strugure şi l-am stors în paharul lui Faraon. Acestuia Iosif i-a zis: Iată tâlcuirea visului tău: cele trei viţe înseamnă trei zile. După trei zile îşi va aduce aminte Faraon de dregătoria ta şi te va pune iarăşi în slujba ta; şi vei da lui Faraon paharul în mână, cum făceai mai înainte, când erai paharnic la el. Deci, când vei fi la bine, adu-ţi aminte şi de mine şi fă-mi bine de pune pentru mine cuvânt la Faraon şi mă scoate din închisoarea aceasta; căci eu sunt furat din pământul Evreilor; şi nici aici n-am făcut nimic, ca să fiu aruncat în temniţa aceasta."*

„Să nu trecem cu uşurinţă pe lângă aceste cuvinte, ci să ne gândim la filosofia sufletului lui! Găsise un prilej aşa de nimerit; ştia că marele paharnic, ajuns iarăşi în dregătoria lui de altădată, va putea să-i facă cunoscută împăratului toată istoria vieţii sale; şi totuşi Iosif n-a hulit-o pe egipteancă, (...) n-a vorbit de rău pe stăpânul său şi nici de fraţii săi; n-a spus pricina pentru care a fost osândit la închisoare şi nici nu caută să arate nelegiuirea ce i s-a făcut. Un singur lucru urmărea: nu să învinuiască pe aceia, ci numai ca marele paharnic să vorbească pentru el. Fapta fraţilor săi a lăsat-o în umbră, spunând: *Am fost furat din pământul evreilor;* cât despre fapta acelei desfrânate egiptene nici nu pomeneşte şi nici de supărarea nedreaptă a stăpânului său."[413]

[411] *Ibid.*
[412] *Ibid.*
[413] *Ibid,* LXIII, 2

16-23: *„Văzând mai-marele pitar că a tâlcuit bine, a zis către Iosif: Şi eu am visat un vis: şi iată că aveam pe cap trei panere cu pâine. Iar în panerul cel mai de deasupra se aflau toate felurile de aluaturi coapte, din care mănâncă Faraon, şi păsările cerului le ciuguleau din panerul cel de pe capul meu. Răspunzând acestuia, Iosif i-a zis: Iată şi tâlcuirea visului tău: cele trei panere înseamnă trei zile. După trei zile Faraon îţi va lua capul şi te va spânzura pe un lemn şi păsările cerului îţi vor ciuguli carnea. Iar a treia zi, fiind ziua naşterii lui Faraon, a făcut acesta ospăţ pentru toţi dregătorii săi şi în mijlocul dregătorilor săi şi-a adus aminte de paharnic şi de mai-marele pitar; şi a pus iarăşi pe mai-marele paharnic în dregătoria lui, şi dădea el paharul lui Faraon în mână; iar pe mai-marele pitar l-a spânzurat, după tâlcuirea pe care o făcuse Iosif. Dar mai-marele paharnic nu şi-a mai adus aminte de Iosif, ci l-a uitat."*

„Şi iată-l pe dreptul Iosif iarăşi luptând ca într-un loc de exerciţii atletice, ca să-şi facă mai departe dovada virtuţii sale! Şi nu s-a tulburat, n-a cârtit, nu s-a descurajat. (...) Ştia că luptele i s-au prelungit, pentru ca, după o luptă dusă după toate regulile, să primească strălucitoare cunună."[414]

Cap. 41, 1-8: *„La doi ani după aceea, a visat şi Faraon un vis. Se făcea că stătea lângă râu; şi iată că au ieşit din râu şapte vaci, frumoase la înfăţişare şi grase la trup, şi păşteau pe mal. Iar după ele au ieşit alte şapte vaci, urâte la chip şi slabe la trup, şi au stat pe malul râului lângă celelalte vaci; şi vacile cele urâte şi slabe la trup au mâncat pe cele şapte vaci frumoase la chip şi grase la trup; şi s-a trezit Faraon. Apoi iar a adormit şi a mai visat un vis: iată se ridicau dintr-o tulpină de grâu şapte spice frumoase şi pline; şi după ele au ieşit alte şapte spice subţiri, seci şi pălite de vântul de răsărit; şi cele şapte spice seci şi pălite au mâncat pe cele şapte spice grase şi pline. Şi s-a trezit Faraon şi a înţeles că era vis. Iar dimineaţa s-a tulburat duhul lui Faraon şi a trimis să cheme pe toţi magii Egiptului şi pe toţi înţelepţii lui; şi le-a povestit Faraon visul său, dar nu s-a găsit cine să-l tâlcuiască lui Faraon."*

[414] *Ibid.*

Revelaţia se dă fiecărui neam. „Lui Faraon i s-a vestit de către îngerul ocrotitor al Egiptenilor (...), în vedenii, grija şi puterea stăpânitoare a Providenţei tuturor."[415]

9-14: *„Atunci a început mai-marele paharnic să grăiască lui Faraon şi a zis: Îmi aduc aminte astăzi de păcatele mele: S-a mâniat odată Faraon pe dregătorii săi şi ne-a pus, pe mine şi pe mai-marele pitar, sub pază în casa căpeteniei gărzii, Atunci amândoi, şi eu şi el, am visat într-o noapte câte un vis, dar fiecare am visat deosebit şi cu însemnare deosebită. Acolo cu noi era şi un tânăr evreu, un rob al căpeteniei gărzii, şi spunându-i noi visele noastre, ni le-a tâlcuit, fiecăruia cu înţelesul lui. Şi cum ne-a tâlcuit el, aşa s-a şi întâmplat: eu să fiu pus iar în dregătoria mea, iar acela să fie spânzurat. Atunci a trimis Faraon să cheme pe Iosif. Şi scoţându-l îndată din temniţă, l-au tuns, i-au primenit hainele şi a venit la Faraon."*

„Au trecut doi ani de zile (...) de când marele paharnic şi-a recăpătat slujba. Că trebuia Iosif să aştepte vremea potrivită, ca ieşirea din închisoare să fie cu strălucire. Dacă marele paharnic i-ar fi amintit lui Faraon, înainte ca Faraon să fi avut visele, şi l-ar fi eliberat la rugămintea sa, poate că virtutea lui Iosif n-ar mai fi fost cunoscută de mulţime. Dar iscusitul şi înţeleptul Stăpân, care ştie, ca un foarte bun meşter, câtă vreme trebuie să stea aurul în foc şi când trebuie să-l scoată de acolo, face ca mai-marele paharnic să-şi uite de Iosif doi ani, ca să vină şi timpul viselor lui Faraon şi astfel, cu ajutorul nevoii de atunci să ajungă dreptul Iosif cunoscut în toată împărăţia lui Faraon."[416]

15-24: *„Iar Faraon a zis către Iosif: Am visat un vis şi n-are cine mi-l tâlcui. Am auzit însă zicându-se de tine că, de auzi un vis, îl tâlcuieşti. Iosif însă, răspunzând, a zis către Faraon: Nu eu, ci Dumnezeu va da răspuns pentru liniştirea lui*

[415] Sfântul Dionisie Areopagitul, *Despre ierarhia cerească*, IX, 4
[416] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXIII, 3

Faraon. A grăit apoi Faraon lui Iosif şi a zis: Am visat că parcă stăteam pe malul râului; şi iată au ieşit din râu şapte vaci grase la trup şi frumoase la chip şi păşteau pe mal. Şi după ele au ieşit alte şapte vaci rele şi urâte la chip şi slabe la trup, cum eu n-am văzut asemenea în toată ţara Egiptului; şi vacile urâte şi slabe au mâncat pe cele şapte vaci grase şi frumoase. Şi au intrat cele grase în pântecele lor şi nu se cunoştea că au intrat ele în pântecele acestora, căci acestea erau tot urâte la chip, ca şi mai înainte. Apoi, deşteptându-mă, am adormit iar. Şi am visat iar un vis, că dintr-o tulpină au ieşit şapte spice pline şi frumoase. Şi după ele au ieşit alte şapte spice slabe, seci şi pălite de vântul de răsărit; şi cele şapte spice seci şi pălite au mâncat pe cele şapte spice frumoase şi pline. Am povestit acestea magilor, dar nimeni nu mi le-a tâlcuit."

În vechiul Orient, regii, ca reprezentanţi ai popoarelor înaintea lui Dumnezeu, aveau parte de astfel de descoperiri privind viitorul ţărilor lor.

25-32: *„Atunci a zis Iosif lui Faraon: visul lui Faraon este unul: Dumnezeu a vestit lui Faraon cele ce voieşte să facă. Cele şapte vaci frumoase înseamnă şapte ani; cele şapte spice frumoase înseamnă şapte ani; visul lui Faraon este unul. Cele şapte vaci urâte şi slabe, care au ieşit după ele, înseamnă şapte ani; de asemenea şi cele şapte spice, seci şi pălite de vântul de răsărit, înseamnă şapte ani. Vor fi şapte ani de foamete. Iată pentru ce am spus eu lui Faraon că Dumnezeu a arătat lui cele ce voieşte să facă. Iată, vin şapte ani de belşug mare în tot pământul Egiptului. După ei vor veni şapte ani de foamete şi se va uita tot belşugul acela în pământul Egiptului şi foametea va secătui toată ţara. Şi belşugul de altădată nu se va mai simţi în ţară, după foametea care va urma, că va fi foamete grea. Iar că visul s-a arătat de două ori lui Faraon, aceasta înseamnă că lucrul este hotărât de Dumnezeu şi că El se grăbeşte să-l plinească."*

„Când Scriptura arată că un lucru s-a săvârşit de două ori înseamnă că acel lucru este mai presus de orice îndoială."[417]

[417] Id., *Omilii la Matei*, LXXXIII, 1

33-40: *„Şi acum să aleagă Faraon un bărbat priceput şi înţelept şi să-l pună peste pământul Egiptului. Să poruncească dar Faraon să se pună supraveghetori peste ţară, ca să adune în cei şapte ani de belşug a cincea parte din toate roadele pământului Egiptului. Să strângă aceia toată pâinea de prisos în aceşti ani buni şi s-o adune în cetăţile pâinii, sub mâna lui Faraon, şi să o păstreze spre hrană; hrana aceasta va fi de rezervă în ţară pentru cei şapte ani de foamete, care vor urma în ţara Egiptului, ca să nu piară ţara de foame. Aceasta a plăcut lui Faraon şi tuturor dregătorilor lui. Şi a zis Faraon către toţi dregătorii săi: Am mai putea găsi, oare, un om ca el, în care să fie duhul lui Dumnezeu? Apoi a zis Faraon către Iosif: De vreme ce Dumnezeu ţi-a descoperit toate acestea, nu se află om mai înţelept şi mai priceput decât tine. Să fii dar tu peste casa mea. De cuvântul tău se va povăţui tot poporul meu şi numai prin tronul meu voi fi mai mare decât tine!"*

„Iată că întemniţatul ajunge dintr-o dată împărat peste întreg Egiptul, iar cel băgat la închisoare de mai marele bucătarilor este ridicat împărat la cea mai înaltă dregătorie! Şi fostul lui stăpân, care îl aruncase în închisoare ca prea desfrânat, l-a văzut primind conducerea întregului Egipt. Ai văzut ce lucru mare este să înduri cu mulţumire încercările."[418]

41-43: *„Apoi Faraon a zis lui Iosif: Iată, eu te pun astăzi peste tot pământul Egiptului! Şi şi-a scos Faraon inelul din degetul său şi l-a pus în degetul lui Iosif, l-a îmbrăcat cu haină de vison şi i-a pus lanţ de aur împrejurul gâtului lui. Apoi a poruncit să fie purtat în a doua trăsură a sa şi să strige înaintea lui: Căderi în genunchi! Şi aşa a fost Iosif pus peste tot pământul Egiptului."*

Iosif este numit mare vizir, fiind, de fapt, locţiitorul Faraonului.

44-45: *„Şi a zis iarăşi Faraon către Iosif: Eu sunt Faraon! Dar fără ştirea ta, nimeni nu are să-şi mişte nici mâna sa,*

[418] Id., *Omilii la Facere*, LXIII, 4

nici piciorul său, în tot pământul Egiptului! Şi a pus Faraon lui Iosif numele Ţafnat-Paneah şi i-a dat de soţie pe Asineta, fiica lui Poti-Fera, marele preot din Iliopolis."

În vechiul Orient, era o practică obişnuită acordarea unui nume nou cu prilejul investirii într-o înaltă funcţie. Iosif e numit *Ţafnat-Paneah* (= Dumnezeu cuvântează), ca un vestitor al planurilor divine. Faraon i-a dat-o de soţie pe *Asineta* (= cea a zeiţei Neit), fiica lui *Poti-Fera* (= dăruit de Ra), marele preot din *On* (= fortăreaţă; tărie) sau *Iliopolis* (= cetatea soarelui). On era o cetate importantă, situată la circa 30 km de Memfis. Preoţii şi medicii dispuneau aici de şcoli care erau subordonate templului soarelui. Filosofii greci veneau să studieze în On.

46: *„Iosif era de treizeci de ani când s-a înfăţişat înaintea lui Faraon, regele Egiptului. Ieşind după aceea de la faţa lui Faraon, Iosif s-a dus să vadă toată ţara Egiptului."*

„Să nu socotim că fără rost a fost însemnat în Scriptură numărul anilor lui Iosif, ci ca să aflăm că nimeni n-are vreun cuvânt de apărare dacă nu este virtuos. Nimănui nu-i e îngăduit să pună înainte tinereţea, pentru că şi în tinereţe trebuie să fii virtuos."[419] Iosif îşi începe ascensiunea la 30 de ani, vârstă la care şi Mântuitorul Şi-a început activitatea Sa publică.

47-52: *„Şi a rodit pământul în cei şapte ani de belşug câte un pumn dintr-un grăunte. Şi a adunat Iosif în cei şapte ani, care au fost cu belşug în ţara Egiptului, toată pâinea de prisos şi a pus pâinea prin cetăţi; în fiecare cetate a strâns pâinea din ţinuturile dimprejurul ei. Astfel a strâns Iosif grâu mult foarte, ca nisipul mării, încât nici seamă nu se mai ţinea, căci nu se mai putea socoti. Dar înainte de a sosi anii de foamete, lui Iosif i s-au născut doi fii, pe care i-a născut Asineta, fata lui Poti-Fera, preotul din Iliopolis. Celui întâi-născut, Iosif i-a pus numele Manase, pentru că şi-a zis: M-a învrednicit Dumnezeu să uit toate necazurile mele şi toate ale casei tatălui meu! Iar celuilalt i-a pus numele Efraim, pentru că şi-a zis: Dumnezeu*

[419] *Ibid.*

m-a făcut roditor în pământul suferinţei mele."

Mulţimea roadelor strânse de Iosif se poate interpreta şi ca sporul acestuia în virtute, având a dărui şi celorlalţi. Acum i se nasc şi doi fii, cărora Iosif, în pofida rangului său la curtea lui Faraon, le pune nume evreieşti: *Manase* (= Domnul m-a făcut să uit) şi *Efraim* (= Domnul m-a făcut roditor).

53-57: *„Iar după ce au trecut cei şapte ani de belşug, care au fost în ţara Egiptului, au venit cei şapte ani de foamete, după cum spusese Iosif. Atunci s-a făcut foamete în tot pământul, dar în toată ţara Egiptului era pâine. Când însă a început să sufere de foame şi toată ţara Egiptului, atunci poporul a început a cere pâine de la Faraon, iar Faraon a zis către toţi Egiptenii: Duceţi-vă la Iosif şi faceţi cum vă va zice el! Aşadar, fiind foamete pe toată faţa pământului, a deschis Iosif toate jitniţele şi a început a vinde pâine tuturor Egiptenilor. Şi veneau din toate ţările în Egipt, să cumpere pâine de la Iosif, căci foametea se întinsese peste tot pământul."*

Prin *tot pământul* se înţelege lumea cunoscută celor vechi, în cazul de faţă referirea vizând nordul Africii şi Orientul apropiat.

16. Israel în Egipt (42, 1 – 50, 26)

Cap. 42, 1-8: *„Aflând Iacov că este grâu în Egipt, a zis către fiii săi: Ce vă uitaţi unul la altul? Iată, am auzit că este grâu în Egipt. Duceţi-vă acolo şi cumpăraţi puţine bucate, ca să trăim şi să nu murim! Atunci cei zece din fraţii lui Iosif s-au dus să cumpere grâu din Egipt, iar pe Veniamin, fratele lui Iosif, nu l-a trimis Iacov cu fraţii lui, căci zicea: Nu cumva să i se întâmple vreun rău! Au venit deci fiii lui Israel împreună cu alţii, care se pogorau să cumpere grâu, căci era foamete şi în pământul Canaanului. Iar Iosif era căpetenie peste ţara Egiptului şi tot el vindea la tot poporul ţării. Şi sosind fraţii lui Iosif, i s-au închinat lui până la pământ. Când a văzut Iosif pe fraţii săi, i-a cunoscut, dar s-a prefăcut că este străin de ei, le-a grăit aspru şi le-a zis: De unde aţi venit? Iar ei au zis: Din pământul*

Canaanului, să cumpărăm bucate! Iosif însă a cunoscut pe fraţii săi, iar ei nu l-au cunoscut."

Cel plin de har are privirea pătrunzătoare, pe când cel pătimaş se mulţumeşte a vedea doar suprafaţa lucrurilor, înşelându-se cu uşurinţă.

9: *„Atunci şi-a adus aminte Iosif de visele sale, pe care le visase despre ei, şi le-a zis: Spioni sunteţi şi aţi venit să iscodiţi locurile slabe ale ţării!"*

„În Orientul antic, străinii şi refugiaţii nu dispuneau de nici un drept general recunoscut. Soarta lor se afla în întregime la discreţia cârmuitorilor, în special atunci când erau acuzaţi de o culpă atât de gravă cum era spionajul."[420]

10-13: *„Zis-au ei: Ba nu, domnul nostru! Robii tăi au venit să cumpere bucate. Toţi suntem feciorii unui om şi toţi suntem oameni cinstiţi. Robii tăi nu sunt spioni! Iar el le-a zis: Ba nu! Ci aţi venit să spionaţi părţile slabe ale ţării! Ei însă au răspuns: Noi, robii tăi, suntem doisprezece fraţi din pământul Canaan: cel mai mic e astăzi cu tatăl nostru, iar unul nu mai trăieşte."*

Versiunile care urmează Septuagintei (1914, Anania) au în finalul acestui loc *nu mai este*, formulare foarte echivocă, moartea celui în cauză nefiind o certitudine. „Ce cuvinte înşelătoare! Au pus la număr şi pe cel vândut de ei negustorilor! N-au spus: Am fost doisprezece, ci: *Suntem doisprezece fraţi, şi iată cel mai tânăr este cu tatăl nostru, iar celălalt nu mai este.* Nu spun lămurit pricina, ci atât: *nu mai este*. Răspunsul lor l-a dus la bănuială, să nu-i fi făcut la fel şi lui Veniamin."[421]

14-16: *„Iosif însă le-a zis: E tocmai cum v-am spus eu, când am zis că sunteţi spioni. Iată cu ce veţi dovedi: pe viaţa lui Faraon, nu veţi ieşi de aici, până nu va veni aici fratele vostru cel mai mic. Trimiteţi dar pe unul din voi să aducă pe fratele vostru; iar ceilalţi veţi fi închişi până se vor dovedi spusele*

[420] GEN, p. 361
[421] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXIV, 2

voastre de sunt adevărate sau nu; iar de nu, pe viaţa lui Faraon, sunteţi cu adevărat spioni."

„Vreau să-l văd pe el, îşi spunea Iosif. Doresc să văd pe cel care a avut aceeaşi mamă cu mine. Din felul cum v-aţi purtat cu mine vă bănuiesc că urâţi şi pe acest frate."[422]

17-21: *„Şi i-a pus sub pază vreme de trei zile. Iar a treia zi a zis Iosif către ei: Faceţi aceasta ca să fiţi vii! Eu sunt om cu frica lui Dumnezeu. De sunteţi oameni cinstiţi, să rămână închis un frate al vostru, iar ceilalţi duceţi-vă şi duceţi grâul ce aţi cumpărat, ca să nu sufere de foame familiile voastre. Dar să aduceţi la mine pe fratele vostru cel mai mic, ca să se adeverească cuvintele voastre, şi nu veţi muri. Şi ei au făcut aşa. Ziceau însă unii către alţii: Cu adevărat suntem pedepsiţi pentru păcatul ce am săvârşit împotriva fratelui nostru, căci am văzut zbuciumul sufletului lui când se ruga, şi nu ne-a fost milă şi nu l-am ascultat, şi de aceea a venit peste noi urgia aceasta!"*

„Aşa e păcatul! Îşi arată covârşitoarea lui nebunie atunci când se termină, după ce se săvârşeşte! Întocmai ca omul beat; când toarnă în el mereu vin, nu-şi dă seama câtă vătămare îi aduce vinul; dar mai târziu află, pe propria piele, marele rău ce i-a pricinuit vinul; tot aşa şi păcatul; în timp ce se săvârşeşte, întunecă cugetul şi orbeşte mintea ca şi cum ar învălui-o cu un nor des; dar mai târziu, conştiinţa revoltată chinuie mintea mai cumplit decât un acuzator şi-i arată nebunia faptei."[423]

22: *„Atunci răspunzând Ruben, le-a zis: Nu v-am spus eu să nu faceţi nedreptate băiatului? Voi însă nu m-aţi ascultat şi iată acum sângele lui cere răzbunare."*

„Gândeşte-te ce cumplit lucru să fii judecat de conştiinţă! Acuzatorul acesta este mereu în tine şi-ţi aduce aminte nelegiuirea!"[424]

23-26: *„Aşa grăiau între ei şi nu ştiau că Iosif înţelege,*

[422] *Ibid.*
[423] *Ibid.*
[424] *Ibid.*, LXIV, 3

pentru că el grăise cu ei prin tălmaci. Iar Iosif s-a depărtat de la ei şi a plâns. Apoi întorcându-se iarăşi şi vorbind cu dânşii, a luat dintre ei pe Simeon şi l-a legat înaintea ochilor lor. După aceea a poruncit Iosif să le umple sacii cu grâu şi argintul lor să-l pună fiecăruia în sacul lui şi să le dea şi de ale mâncării pe cale. Şi li s-a făcut aşa. Şi punându-şi ei grâul pe asini, s-au dus de acolo."

„Iată cât de darnic e cu ei! Le face bine fără voia lor; nu le dă numai grâul, ci şi arginţii."[425]

27-28: *„Dar când au poposit noaptea la gazdă, dezlegându-şi unul sacul, ca să dea de mâncare asinului său, a văzut argintul său în gura sacului. Şi a zis către fraţii săi: Argintul meu mi s-a dat înapoi şi iată-l în sacul meu! Atunci s-a tulburat inima lor şi cu spaimă zicea unul către altul: Ce a făcut, oare, Dumnezeu cu noi?"*

„S-au spăimântat iarăşi, că se temeau să nu le fie şi asta adaos de vină, în afară de învinuirea ce le-o aducea conştiinţa lor."[426]

29-36: *„Iar dacă au venit la Iacov, tatăl lor, în ţara Canaan, i-au povestit toate câte li se întâmplase, zicând: Stăpânul ţării aceleia a grăit cu noi aspru şi ne-a pus sub pază, ca pe nişte spioni ai ţării aceleia. Noi însă i-am spus că suntem oameni cinstiţi; că nu suntem spioni; că suntem doisprezece fraţi, fii ai aceluiaşi tată; că unul din noi nu mai trăieşte, iar cel mai mic e cu tatăl nostru în pământul Canaan. Însă omul, stăpânul ţării aceleia, ne-a zis: Iată cum am să aflu eu de sunteţi oameni cinstiţi: lăsaţi aici la mine pe un frate, iar grâul ce aţi cumpărat luaţi-l şi vă duceţi la casele voastre; să aduceţi însă la mine pe fratele vostru cel mai mic şi atunci voi şti că nu sunteţi spioni, ci oameni de pace, şi vă voi da pe fratele vostru şi veţi putea face cumpărături în ţara aceasta. Dar deşertând sacii lor, iată, legătura cu argintul fiecăruia era în sacul său; şi văzându-şi şi legăturile cu argintul lor, s-au spăimântat şi ei şi tatăl lor. Atunci, Iacov, tatăl lor, a zis către ei: M-aţi lăsat fără copii! Iosif nu mai este! Simeon nu mai este! Şi acum să-mi luaţi şi pe Veniamin? Toate au venit pe capul meu!"*

„Îndestulătoare cuvinte ca să arate inima sfâşiată a unui părinte. Îşi pierduse nădejdea de Iosif – socotea că-l mâncaseră fiarele; tot aşa, nu mai avea nădejde să-l vadă pe Simeon; iar acum îi era teamă şi de Veniamin."[427]

37-38: *„Răspunzând însă Ruben a zis către tatăl său: Dă-l în seama mea şi ţi-l voi aduce; răspund eu de el; iar de nu ţi-l voi aduce, să omori pe cei doi feciori ai mei! Dar el a zis: Fiul meu nu se va pogorî cu voi în Egipt, pentru că fratele lui a murit şi numai el mi-a mai rămas. Şi de i s-ar întâmpla vreun rău în calea în care aveţi a merge, aţi pogorî căruntele mele cu întristare în locuinţa morţilor!"*

„Mă tem de vârsta lui fragedă, a spus Iacov, şi n-aş vrea să-mi termin viaţa cu durere, lipsit şi de mângâierea acestui fiu. Câtă vreme îl am lângă mine, mi se pare că mai am puţină mângâiere. Petrecerea cu dânsul îmi micşorează tristeţea pierderii fratelui lui."[428]

Cap. 43, 1-14: *„Dar întărindu-se foametea pe pământ şi isprăvind de mâncat grâul ce-l aduseseră din Egipt, a zis tatăl lor către ei: Duceţi-vă iar de mai cumpăraţi bucate! Răspunsu-i-a Iuda şi a zis: Omul acela, stăpânul ţării, ne-a grăit cu jurământ şi ne-a zis: De nu va veni cu voi fratele vostru cel mai mic, nu veţi mai vedea faţa mea. Deci, dacă trimiţi pe fratele nostru cu noi, ne ducem să-ţi cumpărăm bucate; iar de nu trimiţi pe fratele nostru cu noi, nu ne ducem, căci omul acela a zis: Nu veţi mai vedea faţa mea, de nu va veni cu voi fratele vostru! Zis-a Israel: De ce mi-aţi făcut răul acesta, spunând omului aceluia că mai aveţi un frate? Iar ei au răspuns: Omul acela a întrebat despre noi şi despre neamul nostru, zicând:*

---

[425] *Ibid.*
[426] *Ibid.*

[427] *Ibid.*
[428] *Ibid.*, LXIV, 4

Mai trăieşte oare tatăl vostru şi mai aveţi voi vreun frate? Şi noi i-am răspuns la aceste întrebări. N-am ştiut că ne va zice: Aduceţi pe fratele vostru! Iuda însă a zis către Israel, tatăl său: Trimite băiatul cu mine şi să ne sculăm să mergem, ca să trăim şi să nu murim nici noi, nici tu, nici copiii noştri. Răspund eu de el. Din mâna mea să-l ceri. De nu ţi-l voi aduce şi de nu ţi-l voi înfăţişa, să rămân vinovat faţă de tine în toate zilele vieţii mele. De n-am fi zăbovit atâta, ne-am fi întors acum a doua oară. Zis-a Israel, tatăl lor, către ei: Dacă este aşa, iată ce să faceţi: luaţi în sacii voştri din roadele pământului acestuia şi duceţi ca dar omului aceluia: puţin balsam şi puţină miere, tămâie şi smirnă, migdale şi fistic. Luaţi şi alt argint cu voi, iar argintul care v-a fost pus înapoi în sacii voştri întoarceţi-l cu mâinile voastre; poate că a fost pus din greşeală. Luaţi şi pe fratele vostru şi, sculându-vă, mergeţi iar la omul acela. Dumnezeul cel Atotputernic să vă dea trecere la omul acela, ca să vă dea şi pe celălalt frate al vostru, şi pe Veniamin. Cât despre mine, apoi de-mi va fi dat să rămân fără copii, atunci să rămân!"

Silit de foamete, Iacov îngăduie să plece şi Veniamin, mai cu seamă că, rămânând, ar fi pierit de foame. Spre a-i îmbuna pe egipteni, Israel le trimite daruri: Balsam, smirnă, tămâie, miere, migdale şi fistic.

15-22: *„Şi au luat ei darurile acestea; luat-au şi argint, de două ori mai mult, şi pe Veniamin şi, sculându-se, au plecat în Egipt şi s-au înfăţişat înaintea lui Iosif. Iar Iosif, văzând printre ei şi pe Veniamin, fratele său cel de o mamă cu el, a zis către ispravnicul casei sale: Bagă pe oamenii aceia în casă şi junghie din vite şi găteşte, pentru că la amiază oamenii aceia au să mănânce la masă cu mine! A făcut deci omul acela cum îi poruncise Iosif: a băgat pe oamenii aceia în casa lui Iosif. Iar oamenii aceia, văzând că i-au băgat în casa lui Iosif, au zis: Pentru argintul, care ni s-a înapoiat deunăzi în sacii noştri, ne bagă înăuntru, ca să se lege de noi şi să ne năpăstuiască şi să ne ia robi şi pe noi şi asinii noştri! Atunci apropiindu-se ei de*

ispravnicul casei lui Iosif, au grăit cu dânsul, la uşa casei, şi au zis: O, domnul nostru! Noi am mai venit odată să cumpărăm bucate, dar s-a întâmplat că, ajungând la popasul de noapte şi dezlegând sacii noştri, iată argintul fiecăruia era în sacul lui; şi acum tot argintul nostru, după greutatea lui, îl înapoiem cu mâinile noastre; iar pentru cumpărat bucate, acum am adus alt argint, şi nu ştim cine a pus argintul în sacii noştri."

Cuvintele fraţilor lui Iosif arată că „nenorocirile le-au îmblânzit gândul şi i-a făcut mai buni."[429]

23-25: *„Iar acela le-a zis: Fiţi liniştiţi şi nu vă temeţi; Dumnezeul vostru şi Dumnezeul tatălui vostru v-a dat comoara în sacii voştri, căci eu am primit tot argintul cuvenit de la voi! Şi le-a adus pe Simeon. Apoi omul acela a băgat pe oamenii aceia în casa lui Iosif şi le-a dat apă de şi-au spălat picioarele; şi a dat şi nutreţ pentru asinii lor. Iar ei şi-au pregătit darurile până la amiază, când avea să vină Iosif, căci auziseră că vor prânzi acolo."*

„Fii cu luare-aminte la textele unde citeşti: *amiază*. La amiază iau fraţii prânzul lor, îngerii tot la amiază se învrednicesc de ospitalitatea lui Avraam şi altele asemenea."[430] Moment al strălucirii maxime, amiaza e timpul apropierii lui Dumnezeu şi al descoperirilor.

26-29: *„După ce a venit Iosif acasă, i-au adus în casă darurile ce aveau cu ei şi i s-au închinat cu feţele până la pământ. El însă i-a întrebat: Cum vă aflaţi? Apoi a zis: E sănătos bătrânul vostru tată, de care mi-aţi vorbit deunăzi? Mai trăieşte el oare? Iar ei au zis: Tatăl nostru, robul tău, e sănătos şi trăieşte! Şi Iosif a zis: Binecuvântat de Dumnezeu este omul acela! Iar ei s-au plecat şi i s-au închinat. Şi ridicându-şi Iosif ochii şi văzând pe Veniamin, fratele său de o mamă cu el, a zis: Acesta-i fratele vostru cel mai mic, pe care mi-aţi spus că-l veţi aduce la mine? Iar ei au răspuns: Acesta! Şi a zis Iosif către el:*

---

[429] *Ibid.*, LXIV, 5

[430] Origen, *Omilii la Cartea Cântarea Cântărilor*, I, 8

Dumnezeu să Se milostivească spre tine, fiule!"

„Vezi câtă răbdare are Iosif, că încă se preface că nu-i cunoaşte, ca să poată afla din desfăşurarea faptelor ce simţăminte au fraţii lui pentru Veniamin."[431]

30-34: *„Dar s-a depărtat Iosif repede, pentru că inima sa ardea pentru fratele său şi căuta să plângă. Şi intrând în camera sa, a plâns acolo. Apoi, spălându-şi faţa, a ieşit şi stăpânindu-se a zis: Daţi mâncare! Şi i s-a dat lui deosebi şi lor iarăşi deosebi, şi Egiptenilor celor ce mâncau cu dânşii tot deosebi, căci Egiptenii nu puteau să mănânce la un loc cu Evreii, pentru că aceştia sunt spurcaţi pentru Egipteni. Şi s-au aşezat ei înaintea lui, cel întâi-născut după vârsta lui şi cel mai tânăr după vârsta lui, şi se mirau între ei oamenii aceştia. Apoi el a dat fiecăruia porţii de dinaintea lui, iar partea lui Veniamin era de cinci ori mai mare decât a celorlalţi. Şi au băut şi s-au veselit cu el."*

E un moment de calm, în contrast cu întâmplările tensionate care vor urma.

Cap. 44, 1-6: *„După aceea a poruncit Iosif ispravnicului casei sale şi i-a zis: Umple sacii oamenilor acestora cu bucate, cât vor putea duce, şi argintul fiecăruia să-l pui în gura sacului lui. Iar cupa mea cea de argint să o pui în sacul celui mai mic, cu preţul grâului lui! Şi a făcut acela după cuvântul lui Iosif, cum poruncise el. Iar dimineaţa, în revărsarea zorilor, le-au dat drumul oamenilor acelora şi asinilor lor. Dar ieşind din cetate, ei nu s-au dus departe şi iată că Iosif zise ispravnicului casei sale: Scoală şi aleargă după oamenii aceia şi, dacă-i vei ajunge, să le zici: De ce mi-aţi răsplătit cu rău pentru bine? De ce mi-aţi furat cupa cea de argint? Au nu este aceasta cupa din care bea stăpânul meu şi în care ghiceşte? Ceea ce aţi făcut aţi făcut rău! Şi ajungându-i, le-a zis cuvintele acestea."*

Pe lângă tălmăcirea viselor, Iosif practica şi magia; prin cele descrise, pare a fi vorba despre o formă de divinaţie folosindu-se cupa plină cu apă, în care se turna ulei, interpretându-se formele pe care le lua acesta.

[431] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXIV, 5

7-13: *„Iar ei au răspuns: De ce grăieşte domnul vorbele acestea? Noi, robii tăi, n-am făcut aşa faptă. Dacă noi şi argintul ce l-am găsit în sacii noştri ţi l-am adus înapoi din ţara Canaan, cum dar să furăm din casa stăpânului tău argint sau aur? Acela dintre robii tăi, la care se va găsi cupa, să moară, iar noi să fim robii domnului nostru! Zis-a lor acela: Bine: cum aţi zis, aşa să fie! Acela, la care se va găsi cupa, să-mi fie rob, iar voi veţi fi nevinovaţi! Atunci fiecare a dat repede jos sacul său şi şi-a dezlegat fiecare sacul, iar acela a căutat, începând de la cel mai mare şi isprăvind cu cel mai mic; şi a găsit cupa în sacul lui Veniamin. Atunci ei şi-au rupt hainele şi, punându-şi fiecare sacul său pe asinul său, s-au întors în cetate."*

„Sfâşierea hainelor face parte din ritualul obişnuit în cazul unui deces. De data aceasta toţi fraţii se solidarizează cu Veniamin şi se întorc în cetate, deşi, nefiind declaraţi vinovaţi, l-ar fi putut părăsi, aşa cum au procedat odinioară cu Iosif."[432]

14-16: *„Şi a intrat Iuda şi fraţii săi la Iosif, că era încă acolo, şi au căzut la pământ înaintea lui; iar Iosif le-a zis: Pentru ce aţi făcut o faptă ca aceasta? Au n-aţi ştiut voi că un om ca mine va ghici tăinuirea? Zis-a Iuda: Ce să răspundem domnului nostru, sau ce să zicem, sau cu ce să ne dezvinovăţim? Dumnezeu a descoperit nedreptatea robilor tăi. Iată acum suntem robii domnului nostru şi noi şi acela la care s-a găsit cupa!"*

„Este posibil ca, prin această invocare a lui Dumnezeu, Iuda să recunoască nelegiuirea comisă odinioară faţă de Iosif şi să realizeze că Dumnezeu a scos la lumină comportarea inumană a fraţilor cu acel prilej. De aceea el declară că fraţii sunt gata să accepte sclavia."[433]

17-34: *„Iosif însă le-a zis: Ba nu! Eu aceasta nu voi fa-*

[432] GEN, p. 361
[433] GEN, pp. 361-362

ce-o. Ci rob îmi va fi acela la care s-a găsit cupa, iar voi duceţi-vă cu pace la tatăl vostru. Atunci, apropiindu-se de el, Iuda a zis: Stăpânul meu, îngăduie robului tău să spună o vorbă înaintea ta şi să nu te mânii pe robul tău, căci tu eşti ca şi Faraon. Domnul meu a întrebat pe robii tăi şi a zis: Aveţi voi tată sau frate? Şi noi am spus domnului nostru: Avem tată bătrân şi un fiu mai mic, copilul bătrâneţilor sale, al cărui frate a murit şi a rămas numai el singur de la mama lui şi tatăl său îl iubeşte. Iar tu ai zis către robii tăi: Aduceţi-l pe acela la mine, ca să-l văd. Atunci noi am spus domnului nostru: Băiatul nu poate părăsi pe tatăl lui, căci, de ar părăsi el pe tatăl lui, acesta ar muri. Tu însă ai zis către robii tăi: De nu va veni cu voi fratele vostru cel mai mic, să nu vă mai arătaţi înaintea mea. Şi dacă ne-am întors noi la tatăl nostru şi al tău rob, i-am povestit lui vorbele domnului nostru; iar când tatăl nostru ne-a zis: Duceţi-vă iar, de mai cumpăraţi puţine bucate – noi, atunci, i-am răspuns: Nu ne mai putem duce; iar de va fi cu noi fratele nostru cel mai mic, ne ducem, pentru că nu putem să mai vedem faţa omului aceluia, de nu va veni cu noi şi fratele nostru cel mai mic. Atunci tatăl nostru şi al tău rob ne-a zis: Voi ştiţi că femeia mea mi-a născut doi fii: unul s-a dus de la mine şi eu am zis: De bună seamă a fost sfâşiat şi până acum nu l-am mai văzut. De-mi veţi lua şi pe acesta de la ochii mei şi i se va întâmpla în cale vreun rău, veţi pogorî cărunteţile mele amărâte în mormânt. Deci, de mă voi întoarce acum la tatăl nostru şi al tău rob, şi nu va fi cu noi băiatul, de al cărui suflet este legat sufletul său, şi de va vedea el că nu este băiatul, va muri; şi aşa robii tăi vor pogorî cărunteţile tatălui lor şi ale robului tău cu amărăciune în mormânt. Şi apoi eu, robul tău, m-am prins chezaş la tatăl meu pentru băiat şi am zis: De nu ţi-l voi aduce şi nu ţi-l voi înfăţişa, să rămân eu vinovat înaintea tatălui meu în toate zilele vieţii mele. Deci, să rămân eu, robul tău, rob la domnul meu în locul băiatului, iar băiatul să se întoarcă cu fraţii săi. Căci cum mă voi duce eu la tatăl meu, de nu va fi băiatul cu mine? Nu vreau să văd durerea ce ar ajunge pe tatăl meu!"

„Iuda se oferă, aşa cum a făgăduit tatălui său, drept garant pentru Veniamin şi este gata să devină sclav în locul acestuia. Conform concepţiei nomazilor asupra justiţiei, el va câştiga în felul acesta libertatea pentru fraţii săi. De asemenea, el crede că Dumnezeu va înceta să-i urmărească pe fra-ţii săi pentru nelegiuirea comisă împotriva lui Iosif. Aici apare pentru prima oară în Vechiul Testament ideea ispăşirii în locul altcuiva, consemnată cu claritate în Isaia 53, unde Noul Testament este anticipat: Iisus Hristos moare pe cruce pentru ispăşirea păcatelor altora."[434]

Cap. 45, 1-2: *„Atunci Iosif, nemaiputându-se stăpâni înaintea tuturor celor ce erau de faţă, a strigat: Daţi afară de aici pe toţi! Şi nemairămânând nimeni cu el, Iosif s-a descoperit fraţilor săi, plângând tare, şi au auzit toţi Egiptenii şi s-a auzit şi în casa lui Faraon."*

„L-au mişcat pe Iosif cuvintele (lui Iuda) şi i-au dat îndestulătoare dovadă şi de cinstea ce i-o dădeau tatălui şi de dragostea pentru fratele său."[435]

3-4: *„Şi a zis Iosif către fraţii săi: Eu sunt Iosif. Mai trăieşte oare tatăl meu? Fraţii lui însă nu i-au putut răspunde, că erau cuprinşi de frică. Apoi Iosif a zis către fraţii săi: Apropiaţi-vă de mine! Şi ei s-au apropiat. Iar el a zis: Eu sunt Iosif, fratele vostru, pe care voi l-aţi vândut în Egipt."*

„Nu vă depărtaţi! Să nu credeţi, le spune el, că aţi făcut de capul vostru cele ce mi-aţi făcut. N-a fost răutatea voastră atât de mare faţă de mine, cât de mare a fost înţelepciunea lui Dumnezeu şi nespusa lui iubire de oameni, ca, venind aici, să pot da hrană acum la vreme şi vouă şi întregii ţări."[436]

5-8: *„Acum însă să nu vă întristaţi, nici să vă pară rău că m-aţi vândut aici, că Dumnezeu m-a trimis înaintea voastră pentru păstrarea vieţii voastre. Că iată, doi ani sunt de când*

---

[434] GEN, p. 362
[435] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXIV, 6
[436] *Ibid.*

foametea bântuie în această țară și mai sunt încă cinci ani, în care nu va fi nici arătură, nici seceriș. Căci Dumnezeu m-a trimis înaintea voastră, ca să păstrez o rămășiță în țara voastră și să vă gătesc mijloc de trai în țara aceasta și să cruț viața voastră printr-o slăvită izbăvire. Deci nu voi m-ați trimis aici, ci Dumnezeu, Care m-a făcut ca un tată al lui Faraon, domn peste toată casa lui și stăpân peste tot pământul Egiptului."

„Robia aceasta, spune el, m-a făcut mai marele Egiptului; vânzarea aceea mi-a adus această strălucire; necazul acela a ajuns temeiul numelui meu bun; pizma aceea a dat naștere acestei slave!"[437]

9-13: *„Grăbiți-vă de vă duceți la tatăl meu și-i spuneți: Așa zice fiul tău Iosif: Dumnezeu m-a făcut stăpân peste tot Egiptul; vino dar la mine și nu zăbovi; vei locui în pământul Gosen și vei fi aproape de mine, tu, feciorii tăi și feciorii feciorilor tăi, oile tale, vitele tale și toate câte sunt ale tale; și te voi hrăni acolo, că foametea va mai ține încă cinci ani, ca să nu pieri tu, nici feciorii tăi, nici toate ale tale. Iată, ochii voștri și ochii fratelui meu Veniamin văd că gura mea grăiește cu voi. Spuneți dar tatălui meu toată slava mea cea din Egipt și câte ați văzut și vă grăbiți să aduceți pe tatăl meu aici!"*

Iosif trimite după Iacov, făgăduind să-l așeze în pământul *Gosen* (= alipire), ținut în Delta Nilului, potrivit pentru creșterea vitelor și oarecum izolat de băștinași.

14-20: *Apoi, căzând el pe grumajii lui Veniamin, fratele său, a plâns, și Veniamin a plâns și el pe grumazul lui. După aceea a sărutat pe toți frații săi și a plâns cu ei. După aceasta i-au grăit și frații lui. A mers deci vestea la casa lui Faraon, spunându-se: Au venit frații lui Iosif. Și s-a bucurat Faraon și slujitorii lui. Și a zis Faraon către Iosif: Spune fraților tăi: Iată ce să faceți: Încărcați dobitoacele voastre cu pâine și vă duceți în pământul Canaan; și luând pe tatăl vostru și familiile voastre, veniți la mine și vă voi da cel mai bun loc din țara Egiptului și veți mânca din belșugul pământului. Și-ți mai poruncesc să le zici: Iată ce să mai faceți: luați-vă căruțe din țara Egiptului pentru copiii voștri și pentru femeile voastre și, luând pe tatăl vostru, veniți. Să nu vă pară rău după locurile voastre, că vă voi da cel mai bun pământ din toată țara Egiptului."*

Cuvintele lui Faraon sunt pline de bunăvoință, dar ele pot ascunde și o cursă, privind din perspectiva evenimentelor ulterioare morții lui Iosif. „Deci stăpânul Egiptenilor le-a făgăduit odihnă și îngrășare în desfătări, ba le-a dăruit și care, ușurându-le coborârea celor leneși. Iar aceia au coborât îndată cu toată casa, preferând gustarea vremelnică a mâncărilor pământului, țării date lor de Dumnezeu. Le-ar fi fost cu mult mai de folos și mai bine să o lucreze pe aceea, deși lucrul se făcea cu osteneală."[438]

21-24: *„Și fiii lui Israel au făcut așa. Iar Iosif le-a dat căruțe, după porunca lui Faraon; datu-le-a lor și merinde de drum. Apoi fiecăruia din ei le-a mai dat schimburi de haine, iar lui Veniamin i-a dat și trei sute de arginți, precum și cinci rânduri de haine. De asemenea a trimis și tatălui său, afară de acestea, zece asini încărcați cu cele mai bune lucruri din Egipt și zece asine încărcate cu grâu, cu pâine și cu merinde, ca să aibă pe cale. Așa a dat drumul fraților săi și ei au plecat; iar la plecare le-a zis: Să nu vă sfădiți pe cale!"*

„Iată suflet de filosof! Nu numai că a uitat toată mânia și i-a iertat de vina lor, dar îi și sfătuiește să nu se mânie pe cale, nici să se învinuiască unii pe alții de cele întâmplate."[439] „Cine ar putea admira după vrednicie virtutea dreptului acestuia, care a împlinit din belșug filosofia Noului Testament? Și ceea ce a poruncit Hristos apostolilor, zicând: *Iubiți pe vrăjmașii voștri, rugați-vă pentru cei ce vă supără* (Matei 5, 44), Iosif a împlinit-o cu prisosință. Nu numai că a iubit atât de mult pe cei care l-au ucis – că frații lui, cu gândul, îl uciseseră – ci a făcut totul

[437] *Ibid.*, LXIV, 7

[438] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, I

[439] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXIV, 7

ca să le dovedească că nici n-au păcătuit față de el. Ce covârșitoare filosofie! Ce suflet mare și ce belșug de dragoste de Dumnezeu."[440] Îndemnul lui Iosif, însă, nu e adresat doar fraților săi: „Pe noi ne-a sfătuit prin aceasta, de bună seamă, ca nu cumva, fiind pe drumul rugăciunii (numit și *cale*), să mergem cu mânie la Tatăl."[441]

25-28: *„Și plecând din Egipt, ei au venit în țara Canaan, la Iacov, tatăl lor, și l-au vestit, zicând: Iosif, fiul tău, trăiește, și el domnește astăzi peste toată țara Egiptului! Inima lui Iacov însă rămase rece și nu-i credea pe ei. Iar dacă i-au spus ei toate cuvintele lui Iosif, pe care acesta le zisese lor, și dacă a văzut căruțele, pe care le trimisese Iosif, ca să-l aducă, atunci s-a înviorat duhul lui Iacov, tatăl lor, și a zis Israel: Destul! Iosif, fiul meu, trăiește încă! Voi merge să-l văd înainte de a muri!"*

„După cum flacăra unei candele, care e pe cale să se stingă, când se termină untdelemnul în ea, dacă îi picuri puțin untdelemn, lumina, care avea să se stingă, ajunge mai strălucitoare, tot așa și bătrânul acesta, care era să se stingă aproape de tristețe (...), când a aflat că Iosif trăiește și stăpânește Egiptul, când a văzut carele, *s-a încălzit cu viață (Biblia 1914)*; din bătrân a ajuns tânăr, a alungat norul tristeții, a îndepărtat tulburarea gândurilor și s-a liniștit."[442]

Cap. 46, 1-4: *„Sculându-se deci Israel cu toate câte avea, a mers la Beer-Șeba și a adus jertfă Dumnezeului tatălui său Isaac. Atunci a zis Dumnezeu către Israel noaptea în vis: Iacove, Iacove! Iar el a răspuns: Iată-mă! Și Dumnezeu a zis: Eu sunt Domnul Dumnezeul tatălui tău, nu te teme a te duce în Egipt, căci acolo am să te fac neam mare. Am să merg cu tine în Egipt Eu Însumi și tot Eu am să te scot de acolo, iar Iosif îți va închide ochii cu mâna sa!"*

Vezi cum Pedagogul se ține după drept, cum îl îndeamnă

[440] *Ibid.*
[441] Tertulian, *Despre rugăciune*, XI
[442] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXV, 1

la luptă pe atlet, învățându-l să calce în picioare pe dușman?"[443]

5-9: *„După aceasta s-a ridicat Iacov de la Beer-Șeba, iar fiii lui Israel au luat pe Iacov, tatăl lor, și pe copiii lor și pe femeile lor în căruțele pe care le trimisese Iosif, ca să-l aducă. Luând deci Iacov averile sale și toate vitele ce agonisise în pământul Canaan, el a mers în Egipt împreună cu tot neamul lui. Și a adus el împreună cu sine în Egipt pe fiii și nepoții săi, pe fiicele, nepoatele sale și tot neamul său. Iar numele fiilor lui Israel, care au intrat în Egipt, sunt acestea: Iacov și fiii lui: Ruben, întâiul-născut al lui Iacov. Fiii lui Ruben: Enoh, Falu, Hețron și Carmi."*

Fiii lui Ruben: *Enoh* (= dăruire), *Falu* (= cel distins), *Hețron* (= cel ce înflorește) și *Carmi* (= plin de roade).

10: *„Fiii lui Simeon: Iemuel și Iamin, Ohad și Iachin, Țohar și Saul, fiii canaanencii."*

Fiii lui Simeon: *Iemuel* (= ziua lui Dumnezeu), *Iamin* (= mâna dreaptă), *Ohad* (= cel puternic), *Iachin* (= Dumnezeu întemeiază), *Țohar* (= culoare deschisă) și *Saul* (= cel cerut).

11: *„Fiii lui Levi: Gherșon, Cahat și Merari."*

Fiii lui Levi: *Gherșon* (= izgonire), *Cahat* (= aliat) și *Merari* (= trist; cel iubit).

12: *„Fiii lui Iuda: Ir, Onan, Șela, Fares și Zara. Însă Ir și Onan au murit în țara Canaanului. Iar fiii lui Fares erau Hesron și Hamul."*

Fiii lui Fares: *Hesron* (= șanț de apărare) și *Hamul* (= cruțat).

13: *„Fiii lui Isahar erau Tola și Fua, Iașub și Șimron."*

Fiii lui Isahar: *Tola* (= întins), *Fua* (= gură), *Iașub* (= întors) și *Șimron* (= păzitor).

14-15: *„Fiii lui Zabulon erau: Sered, Elon și Iahleel. Aceștia sunt feciorii și nepoții Liei, pe care i-a născut ea lui Iacov în Mesopotamia, ca și pe Dina, fata lui: de toți treizeci și trei de suflete, băieți și fete."*

Fiii lui Zabulon: *Sered* (= scăpare), *Elon* (= stejar) și *Iah-*

[443] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, I, 57, 3

leel (= Dumnezeu aşteaptă).

16: *„Fiii lui Gad erau: Ţifion, Haghi, Şuni, Eţbon, Eri, Arodi şi Areli."*

Fiii lui Gad: *Ţifion* (= recunoaştere), *Haghi* (= sărbătorit), *Şuni* (= norocos), *Eţbon* (= splendoare), *Eri* (= paznicul meu), *Arodi* (= putere) şi *Areli* (= lumina lui Dumnezeu).

17-18: *„Fiii lui Aşer erau: Imna şi Işva, Işvi, Bria şi Serah, sora lor. Iar Bria a avut pe Heber şi Malkiel. Aceştia sunt feciorii şi nepoţii Zilpei, pe care Laban a dat-o Liei, fiica sa. Ea a născut lui Iacov şaisprezece suflete."*

Fiii lui Aşer: *Imna* (= norocos), *Işva* (= mântuire), *Işvi* (= Dumnezeu e folositor), *Bria* (= distins) şi fiica *Serah* (= prinţesă). Fiii lui Bria: *Heber* (= ţinut sub stăpânire) şi *Malkiel* (= Dumnezeu este rege).

19-20: *„Fiii Rahilei, soţia lui Iacov, erau: Iosif şi Veniamin. Lui Iosif i s-au născut în ţara Egiptului Manase şi Efraim, pe care i-a născut Asineta, fiica lui Poti-Fera, preotul cel mare din Iliopolis. Fiul lui Manase, pe care i l-a născut ţiitoarea sa Sira este Machir; iar lui Machir i s-a născut Galaad; iar fiii lui Efraim, fratele lui Manase, au fost: Sutalaam şi Taam; Sutalaam a avut de fiu pe Edom."*

Urmaşii lui Efraim şi Manase apar doar în *Septuaginta*.

21-22: *„Fiii lui Veniamin au fost: Bela, Becher şi Aşbel; fiii lui Bela au fost: Ghera şi Naaman, Ehi, Roş, Mipum, Hupim şi Ard. Aceştia sunt fiii şi nepoţii Rahilei, care i s-au născut lui Iacov; de toţi paisprezece suflete."*

Fiii lui Veniamin: *Bela* (= gâtlej), *Becher* (= flăcău) şi *Aşbel* (= Dumnezeu dojeneşte). Fiii lui Bela: *Ghera* (= oaspete), *Naaman* (= frumos), *Ehi* (= fratele meu), *Roş* (= cap), *Mipum* (= întuneric), *Hupim* (= acoperire) şi *Ard* (= mlădiţă).

23: *„Fiul lui Dan a fost: Huşim."*

Fiul lui Dan: *Huşim* (= grabă).

24-27: *„Fiii lui Neftali au fost: Iahţeel, Guni, Ieţer şi Şilem. Aceştia sunt feciorii şi nepoţii Bilhăi, pe care Laban a dat-o roabă fiicei sale Rahila. Ea a născut lui Iacov de toate şapte*

suflete. Iar sufletele, care au intrat cu Iacov în Egipt şi care au ieşit din coapsele lui, au fost de toate şaizeci şi şase afară de femeile fiilor lui Iacov. Fiii lui Iosif, născuţi în Egipt, erau de toţi nouă suflete. Deci, de toate, sufletele casei lui Iacov, care au venit în Egipt cu el, au fost şaptezeci şi cinci."

Fiii lui Neftali: *Iahţeel* (Dumnezeu i-a făcut parte), *Guni* (= grădina mea), *Ieţer* (= făcător) şi *Şilem* (= paşnic).

28: *„Atunci a trimis Iacov pe Iuda înaintea sa, la Iosif, ca să-l întâmpine la Ieroonpolis, în ţinutul Goşen."*

Ieroonpolis apare doar în *Septuaginta*.

29-34: *„Iar Iosif, înhămându-şi caii la căruţa sa, a ieşit în întâmpinarea lui Israel, tatăl său, la Ieroonpolis şi, văzându-l, a căzut pe grumazul lui şi a plâns mult pe grumazul lui. Israel însă a zis către Iosif: De acum pot să mor, că am văzut faţa ta şi că trăieşti încă! Iar Iosif a zis către fraţii săi şi către casa tatălui său: Mă duc să vestesc pe Faraon şi să-i zic: Fraţii mei şi casa tatălui meu, care erau în pământul Canaan, au venit la mine. Aceşti oameni sunt păstori de oi, căci trăiesc din creşterea vitelor, şi au adus cu ei oile şi vitele lor şi toate câte au. Şi dacă vă va chema Faraon şi vă va zice: Cu ce vă îndeletniciţi? Să-i răspundeţi: Robii tăi am fost crescători de vite din tinereţile noastre până acum, şi noi şi părinţii noştri –, ca astfel să vă aşeze în pământul Goşen. Căci pentru Egipteni este spurcat tot păstorul de oi."*

„Uită-te la priceperea lui Iosif! Ce bun sfat le dă! Nu fără rost, nici la întâmplare le spune cuvintele acestea, ci pentru că voia să le dea mai multă linişte şi să nu le îngăduie să se amestece cu egiptenii. Pentru că egiptenii disprețuiau şi nesocoteau pe cei care se îndeletniceau cu păstoritul, ca unii ce se ocupau cu înţelepciunea egipteană, Iosif îi sfătuieşte, deci, să spună că au această îndeletnicire, pentru a le fi îndeletnicirea o pricină binecuvântată, spre a le da un pământ roditor, în care să trăiască în toată liniştea."[444] Egiptul, mai cu seamă în Cartea Ieşirii,

[444] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXV, 3

simbolizează tirania diavolului; iar slugile răutății nu rabdă îndeletnicirea Păstorului. „Păstor de vite spiritual este cel ce se îndeletnicește cu făptuirea, căci isprăvile morale au înțelesul de vite. Iar păstor de oi este cel ce se îndeletnicește cu cunoașterea. Căci cugetările au înțelesul de oi, fiind păstorite pe munții vederilor de către minte. De aceea orice păstor de oi este urâciune Egiptenilor, adică puterilor vrăjmașe."[445]

Cap. 47, 1-6: *„Mergând deci Iosif a vestit pe Faraon, zicând: Tatăl meu și frații mei, cu vitele lor mărunte și mari și cu toate câte au, au venit din pământul Canaan și iată sunt în ținutul Goșen! Luând apoi pe cinci dintre frații săi, i-a înfățișat lui Faraon. Iar Faraon a zis către frații lui Iosif: Cu ce vă îndeletniciți voi? Și ei au răspuns lui Faraon: Robii tăi sunt un neam de păstori de oi, din tată în fiu. Apoi au zis iarăși către Faraon: Am venit să locuim în pământul acesta, căci nu se găsește pășune pentru vitele robilor tăi, pentru că în țara Canaan e foamete mare. Îngăduie dar robilor tăi să se așeze în ținutul Goșen! Iar Faraon a zis către Iosif: Tatăl tău și frații tăi au venit la tine. Iată, pământul Egiptului îți stă înainte; așază pe tatăl tău și pe frații tăi în cel mai bun loc din țară. Să locuiască ei în pământul Goșen, și de cunoști printre ei oameni pricepuți, pune-i supraveghetori peste vitele mele!"*

Israeliții obțin cele dorite, după cum prevăzuse Iosif.

7: *„Apoi a adus Iosif înăuntru pe Iacov, tatăl său, și l-a înfățișat înaintea lui Faraon și a binecuvântat Iacov pe Faraon."*

Superior stăpânitorului lumesc, patriarhul nu se prosternează înaintea sa, ci îl binecuvântează.

8-10: *„Iar Faraon a zis către Iacov: Câți sunt anii vieții tale? Răspuns-a Iacov lui Faraon: Zilele pribegiei mele sunt o sută treizeci de ani. Puține și grele au fost zilele vieții mele și n-am atins zilele anilor vieții părinților mei, cât au pribegit ei în zilele lor. Și iarăși a binecuvântat Iacov pe Faraon și a ieșit*

[445] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *400 de capete despre dragoste*, 155

de la Faraon."

„Vezi că fiecare drept se simțea în viața aceasta ca și cum ar trăi într-o țară străină?"[446] Iar de vreme ce zilele ne sunt puține și grele și doar pribegim pe pământ, „acum noi nu suntem în viață, ci în moarte" [447], așteptând trecerea la viața cea adevărată a fericirii veșnice.

11-25: *„Deci a așezat Iosif pe tatăl său și pe frații săi și le-a dat moșie în Țara Egiptului, în cea mai bună parte a țării, în pământul Ramses, cum îi poruncise Faraon. Și dădea Iosif tatălui său și fraților săi și la toată casa tatălui său pâine după trebuința fiecăruia. În vremea aceea nu era pâine în tot pământul, pentru că se întețise foametea foarte tare, încât în țara Egiptului și pământul Canaan se istoviseră de foamete. Și a adunat Iosif tot argintul, ce era în țara Egiptului și în țara Canaanului, pe grâul ce se cumpăra de la el. Și a adus Iosif argintul tot în casa lui Faraon. Când s-a sfârșit tot argintul în țara Egiptului și în țara Canaanului, au venit atunci toți Egiptenii la Iosif și au zis: Dă-ne pâine! De ce să murim sub ochii tăi? Că s-a sfârșit tot argintul. Iar Iosif le-a zis: Aduceți vitele voastre și vă voi da pâine pe vitele voastre, dacă vi s-a terminat argintul. Și au adus ei la Iosif vitele lor și le-a dat Iosif pâine pe cai și pe oi, pe boi și pe asini; și anul acela i-a hrănit cu pâine pentru toate vitele lor. Iar dacă a trecut anul acela, au venit în anul următor și i-au zis: Nu vom ascunde de domnul nostru, că argintul nostru s-a sfârșit și vitele noastre sunt la domnul nostru și nimic nu ne-a mai rămas să-i dăm decât trupurile și pământurile noastre. De ce să pierim sub ochii tăi și noi și pământurile noastre? Cumpără-ne pe pâine, pe noi cu pământurile noastre, și vom fi robi lui Faraon, noi și pământurile noastre, iar tu să ne dau sămânță ca să trăim și să nu murim și ca ogoarele să nu rămână paragină. Și a cumpărat Iosif pentru Faraon tot pământul Egiptului, pentru că Egiptenii și-au vân-*

[446] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXV, 3

[447] Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi*, VIII, 9

dut fiecare pământul său lui Faraon, că-i istovise foametea; şi a ajuns tot pământul al lui Faraon. De asemenea, şi pe popor l-a făcut rob lui, de la un capăt al Egiptului până la celălalt. Numai pământurile preoţilor nu le-a cumpărat Iosif, căci preoţilor le era rânduită de Faraon porţie şi se hrăneau din porţia lor, pe care le-o da Faraon; de aceea nu şi-au vândut ei pământul. Atunci a zis Iosif către popor: Iată, eu v-am cumpărat astăzi pentru Faraon şi pe voi şi pământul vostru. Luaţi-vă sămânţă şi semănaţi pământul. Şi la seceriş să daţi a cincea parte lui Faraon, iar patru părţi să vă rămână vouă pentru semănatul ogoarelor, pentru hrana voastră şi a celor ce sunt în casele voastre şi pentru hrana copiilor voştri. Iar ei au zis: Tu ne-ai salvat viaţa! Să aflăm milă în ochii domnului nostru şi să fim robi lui Faraon!"

„Conform acestor măsuri, Iosif a fost considerat de unii critici drept instrument al aservirii poporului, al transformării ţăranilor în sclavi. Critica modernă relevă însă folosirea generalizată a termenului *rob* pentru toţi supuşii Faraonului, inclusiv înalţii săi demnitari. Faraonul, considerat drept zeu, dispune, în calitatea sa de stăpânitor absolut, de la bun început, de toate bunurile materiale din regat, ca şi de toţi supuşii săi. Critica subliniază caracterul moderat al măsurilor adoptate de Iosif, ţăranii fiind obligaţi să cedeze statului doar o cincime din produsele lor."[448]

26: *„Şi le-a pus Iosif lege, care-i până astăzi în ţara Egiptului, ca a cincea parte să se dea lui Faraon, scutit fiind numai pământul preoţilor, care nu era al lui Faraon."*

„Să (se) audă ce grijă aveau cei din vechime de preoţii idolilor! Să se înveţe să dea măcar o cinste asemănătoare celor ce li s-a încredinţat săvârşirea liturghiei Dumnezeului universului. Dacă aceia, nişte rătăciţi şi nişte închinători de idoli, cinsteau atâta pe preoţii lor, pentru că socoteau că prin asta idolii îi vor răsplăti, de ce osândă nu sunt vrednici cei care nu dau preoţilor cinstea cuvenită? Sau nu ştiţi că cinstea trece la stăpânul

[448] GEN, p. 363

universului? Nu te uita la preotul care primeşte cinstea! Nu din pricina preotului trebuie să cinstiţi pe preot, ci din pricina Aceluia Căruia preotul Îi slujeşte, pentru ca şi de la Acela să primeşti răsplată cu îmbelşugare."[449]

27-28: *„Astfel s-a aşezat Israel în ţara Egiptului, în ţinutul Goşen, şi l-a moştenit şi a crescut şi s-a înmulţit foarte tare. Iacov a mai trăit în ţara Egiptului şaptesprezece ani. Zilele vieţii lui Iacov au fost deci o sută patruzeci şi şapte de ani."*

„De aceea Dumnezeu i-a prelungit cu atâţia ani timpul vieţii lui Iacov, ca să-şi sfârşească viaţa după ce a primit îndestulătoare mângâieri pentru necazurile ce le-a suferit tot timpul vieţii lui."[450]

29-31: *„Apoi venindu-i lui vremea să moară, Israel a chemat pe fiul său Iosif, şi i-a zis: De am aflat har în ochii tăi, pune-ţi mâna pe coapsa mea şi jură că vei face milă şi dreptate cu mine, să nu mă îngropi în Egipt! Când voi adormi ca părinţii mei, mă vei scoate din Egipt şi mă vei îngropa în mormântul lor. Iar Iosif a zis: Voi face după cuvântul tău! Iacov însă a zis: Jură-mi! Şi i s-a jurat Iosif. Atunci Israel s-a închinat la vârful toiagului său."*

„Nimeni să nu socotească porunca dată de Iacov drept micime sufletească, ci s-o pună pe seama vremurilor de atunci şi pe seama proorociei lui despre întoarcerea fiilor lui în Canaan."[451] Israel s-a închinat toiagului lui Iosif; traducerile ce urmează textului ebraic spun, însă, că el s-a întins în pat. Posibil ca alcătuitorii *Septuagintei* să fi confundat ebraicul *matteh (= toiag) cu mittah* (= pat). Credem că e o confuzie fericită: închinarea la toiag vesteşte venerarea Sfintei Cruci.

Cap. 48, 1-5: *„După aceea i s-a spus lui Iosif: Tatăl tău e bolnav. Atunci el a luat cu sine pe cei doi fii ai săi, pe Manase şi pe Efraim, şi a venit la Iacov. Şi i s-a dat de veste lui Iacov,*

[449] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXV, 4
[450] *Ibid.*, LXV, 5
[451] *Ibid*, LXVI, 1

spunându-i-se: Iată Iosif, fiul tău, vine să te vadă. Şi Israel, adunându-şi puterile sale, s-a ridicat în pat. Şi a zis Iacov către Iosif: Dumnezeu Atotputernicul mi S-a arătat în Luz, în pământul Canaan, şi m-a binecuvântat. Şi mi-a zis: Iată, te voi creşte şi te voi înmulţi, şi voi ridica din tine mulţime de popoare, şi pământul acesta îl voi da urmaşilor tăi, ca moştenire veşnică. Acum deci cei doi fii ai tăi, care ţi s-au născut în pământul Egiptului, înainte de a veni eu la tine în Egipt, să fie ai mei; Efraim şi Manase să fie ai mei, ca Ruben şi Simeon."

Prin adopţie, Iacov asigură fiilor lui Iosif dreptul de descendenţi, cu aceleaşi privilegii ca şi ceilalţi fii ai săi.

6: *„Iar copiii, ce se vor naşte de acum din tine, să fie ai tăi şi se vor numi ei cu numele fraţilor lor, în triburile acelora."*

Nu ştim ca Iosif să mai fi avut şi alţi copii; oricum, aceia ar fi aparţinut de triburile fraţilor mai mari, Efraim şi Manase.

7-20: *„Când veneam eu din Mesopotamia, mi-a murit Rahila, mama ta, pe drum, în pământul Canaan, puţin înainte de a ajunge la Efrata, şi am îngropat-o acolo, lângă drumul spre Efrata sau Betleem. Văzând apoi pe fiii lui Iosif, Israel a zis: Cine sunt aceştia? Răspuns-a Iosif tatălui său: Aceştia sunt fiii mei, pe care mi i-a dat Dumnezeu aici! Iar Iacov a zis: Apropie-i de mine ca să-i binecuvântez! Ochii lui Israel însă erau întunecaţi de bătrâneţe şi nu mai puteau să vadă. Şi a apropiat Iosif pe fiii săi de el, iar el i-a îmbrăţişat şi i-a sărutat. Apoi a zis iarăşi Israel către Iosif: Nu nădăjduiam să mai văd faţa ta şi iată Dumnezeu mi-a arătat şi pe urmaşii tăi. Şi depărtându-i de genunchii tatălui lor, Iosif i s-a închinat lui Israel până la pământ. După aceea luând Iosif pe cei doi fii ai săi, pe Efraim cu dreapta sa în faţa stângei lui Israel, iar pe Manase cu stânga sa în faţa dreptei lui Israel, i-a apropiat de el. Israel însă şi-a întins mâna sa cea dreaptă şi a pus-o pe capul lui Efraim, deşi acesta era mai mic, iar stânga şi-a pus-o pe capul lui Manase. Înadins şi-a încrucişat mâinile, deşi Manase era întâiul născut. Şi i-a binecuvântat, zicând: Dumnezeul, înaintea*

Căruia au umblat părinţii mei: Avraam şi Isaac, Dumnezeul Cel ce m-a călăuzit de când sunt şi până în ziua aceasta; îngerul ce m-a izbăvit pe mine de tot răul să binecuvânteze pruncii aceştia, să poarte ei numele meu şi numele părinţilor mei, Avraam şi Isaac, şi să crească din ei mulţime mare pe pământ! Şi Iosif, văzând că tatăl său şi-a pus mâna sa cea dreaptă pe capul lui Efraim, i-a părut rău şi, luând mâna tatălui său ca să o mute de pe capul lui Efraim pe capul lui Manase, a zis către tatăl său: Nu aşa, tată, că cestălalt este întâiul născut. Pune dar pe capul lui mâna ta cea dreaptă! Tatăl său însă nu s-a învoit, ci a zis: Ştiu, fiul meu, ştiu! Şi din el va ieşi un popor şi el va fi mare; dar fratele lui cel mai mic va fi mai mare decât el şi din sămânţa lui vor ieşi popoare nenumărate. Şi i-a binecuvântat pe ei în ziua aceea, zicând: Cu voi se va binecuvânta în Israel şi se va zice: Dumnezeu să te facă aşa ca pe Efraim şi ca pe Manase! Şi aşa a pus mâna pe Efraim înaintea lui Manase."

Sunt vestite taina Crucii, superioritatea lui Adam cel Nou şi trecerea Bisericii înaintea Sinagogii. „Iacov cel dintâi a închipuit crucea când s-a închinat vârfului toiagului lui Iosif, iar când a binecuvântat pe fiii lui Iosif cu mâinile încrucişate este foarte lămurit că a descris semnul crucii."[452] Cu vederea trupului slăbită, Iacov e văzător în duh. „Aşa a fost Iacov Patriarhul, care, schimbând de multe ori locul, a rămas apoi într-un unic loc, dar a văzut acolo multe cu ochiul pătrunderii şi a spus lucruri minunate despre fiii săi."[453]

21-22: *„Apoi a zis Israel către Iosif: Iată, eu mor; dar Dumnezeu va fi cu voi şi vă va întoarce în ţara părinţilor voştri. Deci eu îţi dau ţie, peste ceea ce au fraţii tăi, Sichemul, pe care l-am luat eu cu sabia mea şi cu arcul meu din mâinile Amoreilor."*

Sichemul, însă, a fost pustiit de către Simeon şi Levi. Da, spune Iacov, ei au luat-o; dar acum este în stăpânirea mea! Deci

---

[452] Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 11

[453] Calist Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, 62

dacă tatăl este stăpânul copiilor, apoi cu atât mai mult este stăpânul averilor lor; iar dacă e stăpân, poate să le împartă cum vrea."[454] Osemintele lui Iosif, mort în Egipt, au fost aşezate în Sichem pe vremea lui Iosua.

Cap. 49, 1-2: *„Apoi a chemat Iacov pe fiii săi şi le-a zis: Adunaţi-vă, ca să vă spun ce are să fie cu voi în zilele cele de apoi. Adunaţi-vă şi ascultaţi-mă, fiii lui Iacov, ascultaţi pe Israel, ascultaţi pe tatăl vostru!"*

Nu e o simplă chemare, ci începutul solemn al profeţiilor privind viitorul triburilor lui Israel.

3-4: *„Ruben, întâi-născutul meu, tăria mea şi începătura puterii mele, culmea vredniciei şi culmea destoiniciei; tu ai clocotit ca apa şi nu vei avea întâietatea, pentru că te-ai suit în patul tatălui tău şi mi-ai pângărit aşternutul pe care te-ai suit."*

Din pricina incestului cu Bilha, Ruben îşi va pierde dreptul de întâi născut. „Duhul cel Sfânt a rânduit ca această vină să rămână scrisă, pentru ca generaţiile viitoare să nu mai săvârşească păcatul acesta şi pentru ca toţi cei ce aud cuvintele lui Iacov spuse lui Ruben să se înveţe şi să ştie lămurit că nu le sunt de nici un folos însuşirile firii, dacă nu sunt însoţite de fapte de voinţă, de fapte de virtute."[455] „În Ruben e zugrăvit Israil, întâiul născut după vreme, dar aspru, îndărătnic şi ocărâtor."[456]

5-6: *„Fraţii Simeon şi Levi... Unelte ale cruzimii sunt săbiile lor. În sfatul lor să nu intre sufletul meu şi în adunarea lor să nu fie părtaşă slava mea, căci ei, în mânia lor, au ucis oameni şi, la supărarea lor, au ologit tauri!"*

„Vorbeşte aici de fiul lui Emor, Sichem, pe care l-a numit taur din pricina vârstei lui înfloritoare.[457]

7: *„Blestemată să fie mânia lor, căci ea a fost silnică, şi aprinderea lor, căci a fost crudă; îi voi împărţi pe ei în Iacov şi îi voi risipi în Israel."*

[454] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXVII, 1
[455] *Ibid.*, LXVII, 2
[456] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, IX
[457] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXVII, 2

Simeon avea să dispară curând ca trib, iar Levi devine trib sacerdotal, trăind în întregul Israel. Dacă Simeon poate închipui poporul evreu, Levi indică preoţia Vechiului Testament. „Nu numai poporul Iudeilor e văzut cutezând acele crime împotriva sfinţilor şi a lui Hristos, ci la ele a conlucrat şi Levi, adică neamul sfinţit al celor ce stăteau lângă altar."[458]

8: *„Iudo, pe tine te vor lăuda fraţii tăi. Mâinile tale să fie în ceafa vrăjmaşilor tăi. Închina-se-vor ţie feciorii tatălui tău."*

„Binecuvântarea dată lui Iuda este tainică, pentru că ne prezice toate cele cu privire la Hristos; (...) din această seminţie avea să Se nască Hristos, potrivit rânduielii întrupării; de aceea Iacov, mişcat atunci de Duhul cel Sfânt, prezice prin cele spuse lui Iuda nu numai pogorârea la oameni a Stăpânului, ci şi taina şi crucea şi îngroparea şi învierea; cu un cuvânt, pe toate."[459]

9: *„Pui de leu eşti, Iudo, fiul meu! De la jaf te-ai întors... El a îndoit genunchii şi s-a culcat ca un leu, ca o leoaică... Cine-l va deştepta?"*

„Iacov prezice împărăţia lui Dumnezeu. Totdeauna Scriptura are obiceiul să închipuiască puterea împărătească prin chipul acestui animal."[460] „De fapt, Hristos Cel din Iuda este *pui de leu*, fiind Fiul lui Dumnezeu, Care toate le poate, Care biruieşte fără luptă şi singur are puterea să surpe prin cuvânt pe cei ce I se împotrivesc."[461]

10: *„Nu va lipsi sceptru din Iuda, nici toiag de cârmuitor din coapsele sale, până ce va veni Împăciuitorul, Căruia se vor supune popoarele."*

Împăciuitorul e Hristos, iar din Iuda e orice suflet ce-I urmează: „iudeul care este lăuntric stă el însuşi mai presus de ceilalţi. El este de la Iuda, a cărui mână s-a ridicat asupra gruma-

[458] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, IX
[459] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXVII, 2
[460] *Ibid.*
[461] Sfântul Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, III

zului duşmanilor săi, care culcându-se s-a odihnit ca un leu şi ca puiul de leu, pe care-l laudă fraţii lui. Acestui Iuda nu-i va lipsi sceptrul, fiindcă vorba lui face principi ai lui, care să nu se supună ispitelor veacului, să nu fie robiţi de plăcerile acestei lumi."[462] În plan istoric, profeţia capătă alt înţeles: „Religia iudaică şi regii dintre iudei, spune Iacov, vor fi până va veni Acela."[463] Iacov „a dat ca semn al venirii lui Hristos încetarea principatului Iudeilor"[464]. „Odată ce Sfântul Sfinţilor e de faţă, pe drept cuvânt s-a pecetluit proorocia, iar împărăţia Ierusalimului a încetat."[465] Mântuitorul a „venit ca un leu puternic din seminţia lui Iuda, ca să mântuie pe cei credincioşi, iar pe vrăjmaş să-l calce în picioare"[466].

11: *„Acela îşi va lega de viţă asinul Său, de coardă mânzul asinei Sale. Spăla-va în vin haina Sa şi în sânge de strugure veşmântul Său!"*

Sfântul Chiril al Ierusalimului vede aici mânzul vestit de Zaharia (9,9), mânz pe care va intra Mântuitorul în Ierusalim.[467] „Prin mânz prezice iarăşi venirea neamurilor la Hristos. Asinul este un animal necurat. De aceea Iacov spune: Va aduce la el acele neamuri necurate tot aşa de uşor pe cât de uşor legi un mânz de o mlădiţă de vie. Prin aceste cuvinte, Iacov face aluzie şi la covârşitoarea putere a lui Hristos şi la marea supunere a neamurilor. Că tare îmblânzit trebuie să fie asinul, ca să sufere să fie legat de mlădiţa de vie. Hristos a asemănat învăţătura Sa cu viţa de vie: *Eu sunt viţa cea adevărată, iar Tatăl meu este lucrătorul* (Ioan 15, 1). Iar Iacov a numit mlădiţe poruncile şi legile lui Hristos, pentru că ele sunt uşoare. De pe atunci a prezis că neamurile vor fi mai ascultătoare decât iudeii."[468]

[462] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, LXXII, 22
[463] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXVII, 2
[464] Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XII, 17
[465] Sfântul Atanasie cel Mare, *Tratat despre întruparea Cuvântului*, XL
[466] Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XII, 17
[467] Cf. *ibid.*
[468] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXVII, 2

„Prin *haină* socot că a vorbit de trupul pe care a binevoit să-l poarte pentru taina întrupării. Iar ca să cunoşti mai bine ce a vrut să spună prin cuvântul *vin*, a adăugat: *şi în sânge de strugure veşmântul Lui*. Iată că prin cuvântul *sânge* ne-a dezvăluit junghierea lui Hristos şi crucea şi toată iconomia tainelor."[469] „Cuvintele *spălând în sânge de strugure îmbrăcămintea Sa* au fost vestitoare de mai înainte ale pătimirii pe care avea să o sufere, curăţind prin sânge pe cei ce aveau să creadă în El. Cuvintele *sânge de strugure* vor însemna că Cel Ce avea să vină va avea sânge, dar nu din sămânţă omenească, ci din puterea dumnezeiască."[470]

12: *„Ochii Lui vor scânteia ca vinul şi dinţii Săi vor fi albi ca laptele."*

„Prin metafora vinului şi a ochilor a vrut să ne arate strălucirea Lui; iar prin cuvintele: *şi dinţii Lui mai albi decât laptele*, a arătat dreptatea şi strălucirea Judecătorului. Că n-a vrut să arate altceva prin cuvintele *dinţi* şi *lapte*, decât că scaunul de judecată va fi alb şi luminos, aşa cum sunt dinţii şi laptele."[471]

13: *„Zabulon va locui lângă mare, va da liman corăbiilor şi marginea hotarului lui va fi până la Sidon."*

„Deci cei din Israel care au cinstit credinţa în Hristos sunt binecuvântaţi şi puşi şi conduşi pe drumul cel bun. De aceea s-a dat asigurarea clară că ei, sau Zabulon, vor locui *ţinutul vecin cu marea*. Parcă ar spune că Israel se va amesteca cu neamurile şi cele două popoare vor fi adunate într-o unică turmă, ajunsă sub mâna arhipăstorului cel bun prin fire, adică a lui Hristos."[472]

14-15: *„Isahar este ca asinul voinic, care odihneşte între staule. Văzând că odihna e bună şi ţinutul său gras, îşi pleacă*

[469] *Ibid.*, LXVII, 3
[470] Sfântul Justin Martirul, *Apologia întâia*, XXXII
[471] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXVII, 3
[472] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, VII

umerii sub povară şi se face bărbat plătitor de bir."

Tribul Isahar se va instala în roditoarea câmpie Esdrelon şi va fi supus de canaaniţi, al căror jug îl primeşte. Dar e şi un altfel de jug, la care e posibil să se refere profeţia. „Isahar se tălmăceşte *plată*. Din înţelesul numelui se arată ca un chip al celor aşezaţi de Hristos în ceata celor ce au plata de la Dumnezeu şi Tatăl."[473]

16-17: *„Dan va judeca pe poporul său, ca pe una din seminţiile lui Israel. Dan va fi şarpe la drum, viperă la potecă, înveninând piciorul calului, ca să cadă călăreţul."*

„Istoria urmează iarăşi etimologiei numelui. Căci Dan înseamnă *judecător* sau *judecată*. Şi el arată în sine ceata slăvită şi vestită a Sfinţilor Apostoli, care au fost puşi ca început al celor ce au crezut şi au dreptul de-a judeca, dându-le lor acest drept Hristos."[474]

18: *„În ajutorul Tău nădăjduiesc, o, Doamne!"*

Exclamaţie psalmică, marcând mijlocul recitării. *Septuaginta* are: *Tín sotirían periméno Kiríu*, tradus de Anania prin: *Mântuirea Ta o aştept, Doamne!*

19: *„Gad, strâmtorat va fi de cete înarmate, dar le va strâmtora şi el pas cu pas."*

„Iarăşi a tâlcuit ce vrea să spună Gad, căci înseamnă (şi) *ispită*. De aceea socotesc că şi prin acesta trebuie să se înţeleagă ceata duşmană lui Dumnezeu şi îngâmfată a cărturarilor şi fariseilor care resping propovăduirea dumnezeiască."[475]

20: *„Din Aşer va veni pâinea cea grasă şi regilor le va da mâncăruri alese."*

„Aşer e (şi) *bogăţie*. Aceasta arată înţelesul numelui. Din aceasta socotesc că trebuie înţeles (...) Hristos, *comoara ascunsă în ţarină* (Matei 13, 44)."[476]

[473] *Ibid.*
[474] *Ibid.*
[475] *Ibid.*
[476] *Ibid.*

21: *„Neftali, cerboaică slobodă: el rosteşte graiuri minunate."*

„Socotesc că ar fi potrivit şi nu în afara scopului să-l vadă şi pe acesta drept chip al lui Hristos, dar, dacă ar voi, şi al celor îndreptaţi prin credinţă şi sfinţiţi în Duh."[477]

22-26: *„Iosif, ramură de pom roditor lângă izvor, ramurile lui se revarsă peste ziduri. Îl vor amărî şi îl vor duşmăni; înspre el arunca-vor săgeţi şi îl vor sili la luptă. Dar arcul lui va rămâne tare şi muşchii braţului lui întăriţi, mulţumită Dumnezeului celui puternic al lui Iacov, Cel Ce este păstorul şi tăria lui Israel. De la Dumnezeul tatălui tău – El te va ajuta; şi de la Cel Atotputernic – El te va binecuvânta; de la El să vină binecuvântările, de sus din ceruri, şi binecuvântările sânilor şi ale pântecelui. Binecuvântările tatălui tău întrec binecuvântările munţilor celor din veac şi frumuseţea dealurilor veşnice. Aceste binecuvântări să fie pe capul lui Iosif, pe creştetul celui mai ales între fraţii lui."*

„Cuvântul proorociei se îndreaptă iarăşi spre Emanuil Însuşi."[478] Sau „dreptul Iacov face aici aluzie la slava, la strălucirea şi la domnia lui (Iosif) peste Egipt; prin cuvintele *munţi* şi *coline* arată înălţimea şi puterea lui Iosif, anume că s-a urcat până la cea mai înaltă culme a conducerii."[479]

27: *„Veniamin, lup răpitor, dimineaţa va mânca vânat şi pradă va împărţi seara."*

„Prevesteşte aici Iacov cele ce se vor întâmpla după puţină vreme; că Veniamin, ca un lup, se va repezi să răpească, ucigând şi făcând nenumărate rele."[480] Acestea se potrivesc tribului Veniamin; dar poate fi şi un alt înţeles: „Veniamin e fiul cel mai tânăr. De aceea, trebuie înţeles ca o icoană şi ca un chip al poporului celui mai tânăr, care a şi fost chemat prin sfinţii

[477] *Ibid.*
[478] *Ibid.*
[479] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXVII, 3
[480] *Ibid.*

ucenici, după ce a înviat Hristos din morți și S-a dus la Tatăl Său și Dumnezeu din ceruri. Și e asemănat, socotesc, cu un lup răpitor, pentru că era foarte fierbinte în dorința de-a învăța și de-a sări pururea cu mare pornire, asemenea unor fiare, spre tot ce era bun de mâncat pentru întreținerea tăriei duhovnicești."[481]

28-33: *„Iată toate cele douăsprezece seminții ale lui Israel și iată ce le-a spus tatăl lor, când le-a binecuvântat și a dat fiecăruia binecuvântarea cuvenită. Apoi le-a poruncit: Eu am să trec la poporul meu. Să mă îngropați lângă părinții mei, în peștera din țarina lui Efron Heteul. În peștera din țarina Macpela, în fața lui Mamvri, în pământul Canaan, pe care a cumpărat-o Avraam de la Efron Heteul, împreună cu țarina, ca moșie de înmormântare. Acolo au fost îngropați Avraam și Sarra, femeia sa, acolo au fost îngropați Isaac și Rebeca, femeia lui, și tot acolo am îngropat și eu pe Lia. Această țarină și peștera din ea au fost cumpărate de la feciorii Heteilor. Sfârșind Iacov poruncile sale, pe care le-a dat feciorilor săi, și întinzându-și picioarele sale în pat, și-a dat sfârșitul și s-a adăugat la poporul său."*

„Iată că și moartea dreptului Iacov este plină de mare minune. După ce a dat acele porunci fiilor săi, spune Scriptura, Iacov și-a întins picioarele pe pat, ca și cum aștepta cu bucurie moartea."[482]

Cap. 50, 1-2: *„Atunci Iosif, căzând pe fața tatălui său, l-a plâns și l-a sărutat. Apoi a poruncit Iosif doctorilor, slujitori ai săi, să îmbălsămeze pe tatăl său și doctorii au îmbălsămat pe Israel."*

Iacov a fost îmbălsămat după metoda egipteană. Obiceiul nu era necunoscut evreilor, însă era practicat pe o scară foarte redusă.

3-11: *„După ce s-au împlinit patruzeci de zile, că atâtea zile trebuie pentru îmbălsămare, l-au plâns Egiptenii șaptezeci de zile. Iar dacă au trecut zilele plângerii lui, a zis Iosif curtenilor lui Faraon: De am aflat bunăvoință în ochii voștri, ziceți lui Faraon așa: Tatăl meu m-a jurat și a zis: Iată, eu am să mor; tu însă să mă îngropi în mormântul meu, pe care mi l-am săpat eu în pământul Canaan. Și acum aș vrea să mă duc ca să îngrop pe tatăl meu și să mă întorc. Și i s-au spus lui Faraon cuvintele lui Iosif, iar Faraon a răspuns: Du-te și îngroapă pe tatăl tău, cum te-a jurat el! Deci, s-a dus Iosif să îngroape pe tatăl său și au mers împreună cu el toți slujitorii lui Faraon, bătrânii casei lui și toți bătrânii din țara Egiptului și toată casa lui Iosif și frații lui și toată casa tatălui său și neamul lui. Numai copiii lor și oile și vitele lor le-au lăsat în țara Goșen. Au plecat de asemenea cu el care și călăreți și s-a făcut tabără mare foarte. Și ajungând ei la aria lui Atad de lângă Iordan, au plâns acolo plângere mare și tare foarte și a jelit Iosif pe tatăl său șapte zile. Văzând Canaaneii, locuitorii ținutului aceluia, plângerea de la aria lui Atad, au zis: Mare e plângerea aceasta la Egipteni. De aceea s-a dat locului aceluia numele Abel-Mițraim, adică plângerea Egiptenilor, care loc e dincolo de Iordan."*

Atad înseamnă *aria ciulinului* sau *spin*, fiind situat la est de Iordan.

„Când auzi acestea, nu trece peste ele cu nepăsare, ci gândește-te la timpul în care s-au întâmplat și scapă pe Iosif de orice vină. Nu erau încă sfărâmate porțile iadului, nici nu erau încă rupte legăturile morții și nici moartea nu se numea adormire. Cei vechi făceau asta (jeleau îndelung – n.n.) pentru că se temeau de moarte. Dar acum, datorită harului lui Dumnezeu, ne bucurăm și ne veselim, pentru că moartea este somn, sfârșitul vieții – adormire, pentru că suntem încredințați pe deplin de înviere, pentru că ne mutăm de la viață la viață. Dar pentru ce spun eu de la viață la viață? De la o viață mai rea la una mai bună, de la o viață trecătoare la una veșnică, de la o viață pământească la una cerească."[483]

12-21: *„Așa au făcut fiii lui Iacov cu Iacov, cum le po-*

[481] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, VII
[482] Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, LXVII, 4
[483] *Ibid.*

runcise el: l-au dus fiii lui în pământul Canaan şi l-au îngropat în peştera din ţarina Macpela, cea de lângă Mamvri, pe care o cumpărase Avraam cu ţarină cu tot de la Efron Heteul, ca moşie de îngropare. Apoi Iosif, după îngroparea tatălui său, s-a întors în Egipt, şi el, şi fraţii lui, şi toţi cei ce merseseră cu el la îngroparea tatălui său. Văzând însă fraţii lui Iosif că a murit tatăl lor, au zis ei: Ce vom face, dacă Iosif ne va urî şi va vrea să se răzbune pentru răul ce i-am făcut? Atunci au trimis ei la Iosif să i se spună: Tatăl tău înainte de moarte te-a jurat şi a zis: Aşa să spuneţi lui Iosif: Iartă fraţilor tăi greşeala şi păcatul lor şi răul ce ţi-au făcut. Iartă deci vina robilor Dumnezeului tatălui tău! Şi a plâns Iosif când i s-au spus acestea. Apoi au venit şi fraţii lui şi, căzând înaintea lui, au zis: Iată, noi suntem robii tăi! Iar Iosif a zis: Nu vă temeţi! Sunt, eu, oare, în locul lui Dumnezeu? Iată, voi aţi uneltit asupra mea rele, dar Dumnezeu le-a întors în bine, ca să facă cele ce sunt acum şi să păstreze viaţa unui popor numeros. Deci nu vă mai temeţi! Eu vă voi hrăni pe voi şi copiii voştri. Şi i-a mângâiat şi le-a vorbit de la inimă."

„Iată cât de mare este virtutea, cât de puternică, cât de biruitoare şi cât de slab este păcatul! Iată, omul care a suferit atâtea împărăţeşte, iar cei care au făcut rău fratelui lor roagă pe cel vândut de ei rob să fie robi!"[484]

22-25: *„Apoi a locuit Iosif în Egipt, el şi fraţii lui şi toată casa tatălui său. Şi a trăit Iosif o sută zece ani. Şi a văzut Iosif pe urmaşii lui Efraim până la al treilea neam. De asemenea şi copiii lui Machir, fiul lui Manase, s-au născut pe genunchii lui Iosif. În cele din urmă a zis Iosif către fraţii săi: Iată, am să mor. Dar Dumnezeu vă va cerceta, vă va scoate din pământul acesta şi vă va duce în pământul pentru care Dumnezeul părinţilor noştri S-a jurat lui Avraam şi lui Isaac şi lui Iacov. La urmă a jurat Iosif pe fiii lui Israel, zicând: Dumnezeu are să vă cerceteze, dar voi să scoateţi oasele mele de aici!"*

[484] *Ibid.*

„Iată că şi el porunceşte, la fel ca şi tatăl său, să-i ducă oasele lui. Şi iată că iarăşi vrea să le întărească cugetul ca să aibă bune nădejdi că se vor întoarce. (...) Nu în zadar, nici fără rost a spus acestea, ci pentru că s-a gândit la două lucruri. Unul, ca nu cumva egiptenii, înnebuniţi din pricina atâtor binefaceri primite de la Iosif, să înceapă să se închine trupului lui, pentru că ei uşor făceau din oameni dumnezei; al doilea, ca fraţii lui să fie deplin încredinţaţi că se vor întoarce în Canaan."[485]

26: *„Şi a murit Iosif de o sută zece ani. L-au îmbălsămat şi l-au pus într-un sicriu., în pământul Egiptului."*

„Pentru ce Scriptura a însemnat anii vieţii lui? Ca să afli câţi ani i-a fost încredinţată conducerea Egiptului. (...) Optzeci de ani a condus Egiptul."[486] Osemintele lui Iosif au fost scoase din Egipt abia în vremea Exodului, în jurul anului 1250 î.Hr.

Israeliţii au intrat în Egipt pe timpul lui Iosif, fiind bine primiţi de către Faraon. Curând, va începe o nouă perioadă pentru Israel, cunoscută ca *robia egipteană.*

[485] *Ibid.*, LXVII, 5
[486] *Ibid.*

BIBLIOGRAFIE

A. SFÂNTA SCRIPTURĂ

Biblia sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (EIB), Bucureşti, 1995

Biblia adecă Dumnezeeasca Scriptură, Bucureşti, 1688, retipărire EIB, Bucureşti, 1988

Biblia adecă Dumnezeeasca Scriptură, Ed. Sfântului Sinod, Bucureşti, 1914

Pentateuhul, versiune revizuită după *Septuaginta*, redactată şi comentată de Bartolomeu Valeriu Anania, EIB, Bucureşti, 1997

Biblia Hebraica, Editio quarta emendata opera H.P. Rüger, Stuttgart, 1979

Biblia Sacra Vulgata, editionem quartam emendatam cum sociis B. Fischer, H.I. Frede, H.F.D. Sparks, W. Thiele, praeparavit Roger Gryson, Stuttgart, 1994

Septuaginta, editit Alfred Rahlfs, Stuttgart, 1979

B. SCRIERI PATRISTICE

Ambrozie al Milanului (Sf.), *Scrisori, Scrieri, partea a doua*, trad. David Popescu, în Colecţia „Părinţi şi scriitori bisericeşti" (P.S.B.) Nr. 53, EIB, Bucureşti, 1994

Atanasie cel Mare (Sf.), *Tratat despre întruparea cuvântului, Scrieri I*, trad. Dumitru Stăniloae, P.S.B. 15, EIB, Bucureşti, 1987

Barnaba, *Epistola*, trad. Dumitru Fecioru, în *Scrierile Părinţilor apostolici*, P.S.B. 1, EIB, Bucureşti, 1979

Boethius, *Scurtă expunere a credinţei creştine*, trad. D. Popescu, în Boethius şi Salvianus, *Scrieri*, P.S.B. 72, EIB, Bucureşti, 1992

Calist Catafygiotul, *Despre viaţa contemplativă*, în Colecţia „Filocalia" (F) Nr. 8, Colecţie tradusă de D. Stăniloae, EIB, Bucureşti, 1979

Chiril al Alexandriei (Sf.), *Despre închinarea în duh şi adevăr, Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, P.S.B. 38, EIB, Bucureşti, 1991

Chiril al Alexandriei (Sf.), *Despre Sfânta Treime, Scrieri III*, trad. D. Stăniloae, P.S.B. 40, EIB, Bucureşti, 1994

Chiril al Alexandriei (Sf.), *Glafire la Facere, Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, P.S.B. 39, EIB, Bucureşti, 1992

Chiril al Ierusalimului (Sf.), *Catehezele*, trad. D. Fecioru, EIB, Bucureşti, vol. I – 1943, vol. II – 1945

Ciprian al Cartaginei (Sf.), *Despre rugăciunea domnească*, trad. D. Popescu, în *Apologeţi de limbă latină*, P.S.B. 3, EIB, Bucureşti, 1981

Clement Alexandrinul, *Cuvânt de îndemn către elini, Scrieri I*, trad. D. Fecioru, P.S.B. 4, EIB, Bucureşti, 1982

Clement Alexandrinul, *Pedagogul, Scrieri I*, trad. D. Fecioru, P.S.B. 4, EIB, Bucureşti, 1982

Clement Alexandrinul, *Stromate, Scrieri II*, trad. D. Fecioru, P.S.B. 5, EIB, Bucureşti, 1982

Clement Romanul (Sf.), *Epistola către Corinteni*, trad. D. Fecioru, în *Scrierile Părinţilor apostolici*, P.S.B. 1, EIB, Bucureşti, 1979

Dionisie Areopagitul (Sf.), *Despre ierarhia cerească, Opere complete*, trad. D. Stăniloae, Ed. Paideia, Bucureşti, 1996

Dionisie Areopagitul (Sf.), *Despre numirile dumnezeieşti, Opere complete*, trad. D. Stăniloae, Ed. Paideia, Bucureşti, 1996

Dorotei (Ava), *Învăţături de suflet folositoare*, F 9, EIB, Bucureşti, 1980

Efrem Sirul (Sf.), *Cuvânt despre preoţie*, trad. D. Fecioru, în Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Grigorie de Nazianz şi Sfântul Efrem Sirul, *Despre preoţie*, EIB, Bucureşti, 1987

Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească, Scrieri I,* trad. Teodor Bodogae, P.S.B. 13, EIB, Bucureşti, 1987
Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor şi a gândurilor*, F I, Tipografia arhidiecezană, Sibiu, 1946
Grigorie de Nazianz (Sf.), *Cele 5 cuvântări teologice*, trad. D. Stăniloae, Ed. Anastasia, Bucureşti, 1993
Grigorie de Nazianz (Sf.), *Despre preoţie*, trad. D. Fecioru, în *Despre preoţie*, EIB, Bucureşti, 1987
Grigorie de Nyssa (Sf.), *Cuvânt apologetic la Hexaimeron, Scrieri II*, trad. T. Bodogae, P.S.B. 30, EIB, Bucureşti, 1998
Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre facerea omului, Scrieri II*, trad. T. Bodogae, P.S.B. 30, EIB, Bucureşti, 1998
Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre înţelesul numelui de creştin, Scrieri II*, trad. T. Bodogae, P.S.B. 30, EIB, Bucureşti, 1998
Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre nevoinţă, Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, P.S.B. 29, EIB, Bucureşti, 1982
Grigorie de Nyssa (Sf.), *Marele cuvânt catehetic, Scrieri II*, trad. T. Bodogae, P.S.B. 30, EIB, Bucureşti, 1998
Grigorie de Nyssa (Sf.), *Omilii la Ecclesiast, Scrieri II*, trad. T. Bodogae, P.S.B. 30, EIB, Bucureşti, 1998
Grigorie Palama (Sf.), *Capete despre cunoştinţa naturală*, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
Grigorie Palama (Sf.), *Despre rugăciune*, F 7, EIB, Bucureşti, 1877
Ioan Carpatiul, *O sută de capete de mângâiere*, F 4, Tipografia arhidiecezană, Sibiu, 1948
Ioan Casian (Sf.), *Aşezămintele mânăstireşti, Scrieri alese*, trad. Vasile Cojocaru, P.S.B. 57, EIB, Bucureşti, 1990
Ioan Casian (Sf.), *Despre întruparea Domnului, Scrieri alese*, trad. D. Popescu, P.S.B. 57, EIB, Bucureşti, 1990
Ioan Damaschin (Sf.), *Dogmatica,* trad. D. Fecioru, ediţia a II-a, EIB, Bucureşti, 1943
Ioan Gură de Aur (Sf.), *Omilii la Facere*, trad. D. Fecioru, P.S.B. 21-22, EIB, Bucureşti, vol. I – 1987; vol. II – 1989
Ioan Gură de Aur (Sf.), *Omilii la Matei*, trad. D. Fecioru, P.S.B. 23, EIB, Bucureşti, 1994
Ioan Gură de Aur (Sf.), *Tratatul despre preoţie*, trad. D. Fecioru, în *Despre preoţie*, EIB, Bucureşti, 1987
Isaac Sirul (Sf.), *Cuvinte despre nevoinţă*, F 10, EIB, Bucureşti, 1981
Isaia Pustnicul, *Douăzeci şi nouă de cuvinte*, F 12, Ed. Harisma, Bucureşti, 1991
Justin Martirul (Sf.), *Apologia întâia*, trad. Olimp Căciulă, în *Apologeţi de limbă greacă*, P.S.B. 2, EIB, Bucureşti, 1980
Justin Martirul (Sf.), *Dialog cu iudeul Trifon*, trad. O. Căciulă, P.S.B. 2, EIB, Bucureşti, 1980
Macarie Egipteanul (Sf.), *Omilii*, trad. Constantin Cornitescu, P.S.B. 34, EIB, Bucureşti
Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, F 1, Tipografia arhidiecezană, Sibiu, 1946
Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Ambigua, Scrieri I,* trad. D. Stăniloae, P.S.B. 80, EIB, Bucureşti, 1983
Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Capete despre cunoştinţa de Dumnezeu*, F 2, ediţia a II-a, Ed. Harisma, Bucureşti, 1993
Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Capete despre dragoste*, F 2, ediţia a II-a, Ed. Harisma, Bucureşti, 1993
Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Capete gnostice*, F 2, ediţia a II-a, Ed. Harisma, Bucureşti, 1993
Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Capetele teologice*, F 2, ediţia a II-a, Ed. Harisma, Bucureşti, 1993
Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Epistole, Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, P.S.B. 81, EIB, Bucureşti, 1990
Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Răspunsuri către Talasie*, F 3, Tipografia arhidiecezană, Sibiu, 1948
Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, F 1, Tipografia arhidiecezană, Sibiu, 1946
Origen, *Comentar la Evanghelia după Matei, Scrieri alese II,* trad. T. Bodogae şi Nicolae Neaga, P.S.B. 7, EIB, Bu-

cureşti, 1982
Origen, *Despre rugăciune, Scrieri alese II,* trad. T. Bodogae şi Nicolae Neaga, P.S.B. 7, EIB, Bucureşti, 1982
Origen, *Filocalia, Scrieri alese II,* trad. T. Bodogae şi Nicolae Neaga, P.S.B. 7, EIB, Bucureşti, 1982
Origen, *Omilii la Cartea Cântarea Cântărilor, Scrieri alese I,* trad. T. Bodogae, P.S.B. 6, EIB, Bucureşti, 1981
Origen, *Omilii la Cartea Facerii, Scrieri alese I,* trad. T. Bodogae, P.S.B. 6, EIB, Bucureşti, 1981
Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii, Scrieri alese I,* trad. T. Bodogae, P.S.B. 6, EIB, Bucureşti, 1981
Origen, *Omilii la Cartea Iosua, Scrieri alese I,* trad. T. Bodogae, P.S.B. 6, EIB, Bucureşti, 1981
Origen, *Omilii la Cartea Numerii, Scrieri alese I,* trad. T. Bodogae, P.S.B. 6, EIB, Bucureşti, 1981
Origen, *Omilii la Cartea Proorocului Ieremia, Scrieri alese I,* trad. T. Bodogae, P.S.B. 6, EIB, Bucureşti, 1981
Origen, *Omilii la Evanghelia după Luca, Scrieri alese II,* trad. T. Bodogae şi N. Neaga, P.S.B. 7, EIB, Bucureşti, 1982
Salvianus, *Despre guvernarea lui Dumnezeu*, trad. D. Popescu, în Boethius şi Salvianus, *Scrieri*, P.S.B. 72, EIB, Bucureşti, 1992
Simeon Metafrastul (Sf.), *Parafrază la Macarie Egipteanul,* F 5, EIB, Bucureşti, 1976
Simeon Noul Teolog (Sf.), *Cuvântări morale,* F 6, EIB, Bucureşti, 1977
Simeon Noul Teolog (Sf.), *Discursuri teologice şi etice, Scrieri I,* trad. Ioan Ică Jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1998
Teofil al Antiohiei, *Trei cărţi către Autolic*, trad. D. Fecioru, în *Apologeţi de limbă greacă*, P.S.B. 2, EIB, Bucureşti, 1980
Tertulian, *Despre răbdare*, trad. D. Popescu, în *Apologeţi de limbă latină,* P.S.B. 3, EIB, Bucureşti, 1981
Tertulian, *Despre rugăciune*, trad. D. Popescu, în *Apologeţi de limbă latină,* P.S.B. 3, EIB, Bucureşti, 1981

Varsanufie (Sf.), *Scrisori duhovniceşti*, F 11, Ed. Episcopiei Romanului şi Huşilor, 1990
Vasile cel Mare (Sf.), *Constituţiile ascetice, Scrieri II*, trad. Iorgu Ivan, P.S.B. 18, EIB, Bucureşti, 1989
Vasile cel Mare (Sf.), *Despre Sfântul Duh, Scrieri III*, trad. Cornițescu şi T. Bodogae, P.S.B. 12, EIB, Bucureşti, 1988
Vasile cel Mare (Sf.), *Omilii la Hexaimeron, Scrieri I,* trad. D. Fecioru, P.S.B. 17, EIB, Bucureşti, 1986
Vasile cel Mare (Sf.), *Omilii la Psalmi, Scrieri I,* trad. D. Fecioru, P.S.B. 17, EIB, Bucureşti, 1986
Vasile cel Mare (Sf.), *Omilii şi cuvântări, Scrieri I,* trad. D. Fecioru, P.S.B. 17, EIB, Bucureşti, 1986
Vasile cel Mare (Sf.), *Regulile mari, Scrieri II,* trad. I. Ivan, P.S.B. 18, EIB, Bucureşti, 1989

C. LUCRĂRI ŞI STUDII TEOLOGICE

Abrudan Dumitru şi Cornițescu Emilian, *Arheologie biblică*, EIB, Bucureşti, 1994
Coman I. G., *Patrologie*, EIB, Bucureşti, vol. I – 1984; vol. II – 1985
Daniel Constantin, *Pe urmele vechilor civilizaţii*, Ed. Sport-Turism, Bucureşti, 1987
Eliade Mircea, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, vol. I, ediţia a II-a, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1991
Negoiţă Athanase, *Teologie biblică a Vechiului Testament*, Ed. Credinţa noastră, Bucureşti, 1992
Stăniloae Dumitru, *Teologia morală ortodoxă*, vol. III, EIB, Bucureşti, 1981

D. DICŢIONARE ŞI LUCRĂRI COLECTIVE

Chevalier Jean şi Alain Gheerbrant, *Dicţionar de simboluri*, Ed. Artemis, Bucureşti, vol. I – 1994; vol. II şi vol. III – 1995
Dicţionar biblic, trad. Constantin Moisa (titlul original: *Nouveau*

dictionaire biblique révisé), Ed. Stephanus, Bucureşti, vol. I – 1995; vol. II – 1996; vol. III – 1997
Moldoveanu Nicolae, *Dicţionar biblic de nume proprii şi cuvinte rare,* Ed. Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1995
Monumenta linguae dacoromanorum, Biblia 1688, pars I, *Genesis*, Ed. Universităţii „Al. I. Cuza" Iaşi, 1988

carte de veghe, carte de tămadă

EDITURA CHRISTIANA

asociaţia filantropică medicală «christiana»

APARIŢII RECENTE:

Nicoleta Macovei
E-urile şi problemele de sănătate

Pr. Dan Bădulescu
New Age.
Originile, istoricul, doctrina
şi consecinţele sale
din perspectivă ortodoxă

Arhimandrit Ilie Cleopa
Predici inedite (1).
Predici la Sărbătorile de peste an

Dr. Pavel Chirilă
Conceptul de medicină creştină (1).
Sfânta Scriptură citită de un medic ortodox

Pr. Ioan C. Teşu
Omul – taină teologică.
Studii de spiritualitate filocalică

Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa
Homo americanus. O radiografie ortodoxă

***

Occidentali convertiţi la Ortodoxie.
Şase ipostaze mărturisitoare

Arhim. Grigorie Băbuş
Bibliografia tipăriturilor psaltice
ale lui Anton Pann

Răzvan Codrescu
Răsăritenele iubiri.
Fals tratat de dezlumire

Costion Nicolescu
Cine se teme de Biserică?
Studii şi articole teologice

***
Doctorul Nicolae C. Paulescu
sau Ştiinţa mărturisitoare

Arhim. Grigorie Băbuş
Izvoare liturgice şi pastorale

Pr. Prof. Niculae M. Popescu
Preoţi de mir
adormiţi în Domnul

Răzvan Codrescu
Recurs la Ortodoxie

Răzvan Codrescu
Teologia sexelor
şi
Taina Nunţii

DIN APARIŢIILE VIITOARE:

Flavia Grăjdan
"La început a fost Cuvântul..."
Curs de limba engleză
pentru avansaţi,
pe texte biblice şi patristice

Sfântul Ioan al Crucii
Integrala operei poetice
(ediţie bilingvă)

Pr. Ioan Sorin Usca
Vechiul Testament
în tâlcuirea Sfinţilor Părinţi
II. Ieşirea

Flavia Grăjdan
Totul despre verb.
Gramatica şi stilistica verbului
în limba franceză

Răzvan Codrescu
Cartea îndreptărilor.
O viziune creştină asupra politicului

carte de veghe, carte de tămadă
EDITURA CHRISTIANA
asociaţia filantropică medicală «christiana»

DIFUZARE
S.C. Supergraph S.R.L.
Str. Afinelor, 24, 75136, O.P. 53
Bucureşti, sector 4
Tel/fax: (01) 336 79 13
E-mail: sophia@fx.ro
www.sophia.ro

Redactare:
Gabriela Moldoveanu
Tehnoredactare:
Nicoleta Macovei

Erată la *Facerea*

p. 43, r.3 s: *în loc de*: nu pentru aceasta l-a
se va citi: nu pentru aceasta nu l-a
p. 48, r.9 j: *în loc de*: Au doară nu
se va citi: Au doară eu
p. 57, r.1 s: *în loc de*: cinci
se va citi: trei
p. 81, rr.12-13 j: *în loc de*: nu se unesc niciodată, ci întotdeauna se despart
se va citi: nu unesc niciodată, ci întotdeauna despart
p. 122, r.12 j: *în loc de*: îngreţoşaţi
se va citi: învârtoşaţi
p. 125, r.10 j: *în loc de*: numit generic pentru filisteni
se va citi: nume generic pentru regii filisteni
p. 160, r.2 s: *în loc de*: Duhul este cu adevărat în locul
se va citi: Duhul este cu adevărat locul
p. 163, r.12 j: *în loc de*: aceasta
se va citi: acestea
p. 178, r.13 s: *în loc de*: zeu ne descoperă
se va citi: zeu nu ne poate fi cunoscut, chiar dacă Însuşi Dumnezeu ne descoperă
p. 180, r.7 s: *în loc de*: înfrânt
se va citi: înfrânat
p. 184, r.3 j: *în loc de*: întipărind cele
se va citi: întipărind chipurile cele
p. 209, r.15 j: *în loc de*: ridicat împărat
se va citi: ridicat de împărat
p. 244, r.11 j: *în loc de*: editit
se va citi: edidit
p. 246, r.10 j: *în loc de*: 1877
se va citi: 1977
p. 247, r.15 s: *în loc de*: Bucureşti
se va citi: Bucureşti,1992